МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА РАДА
МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦДЕРЖСЛУЖБИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ
КОРОЛІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ МІСТА НЬЮ-ЙОРК
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФАКУЛЬТЕТУ СОЦІОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІКИ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ
ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ
СОЮЗ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІВ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

МАТЕРІАЛИ

VIII Міжнародної наукової конференції

«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: СВІТОГЛЯД МИРОТВОРЕННЯ»

23 березня 2018 року

Запоріжжя

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

Редакційна колегія:
Головний редактор – *Лепський М.А.*, доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології та управління ЗНУ.
Науковий редактор – *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.
Безрукова О.А., доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології.
Бутченко Т.І., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ.
Скворець В.О., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціології ЗНУ.
Цокур Є.Г., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ.

Технічне редагування: *Сорокіна К.М.*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ НЕСУТЬ АВТОРИ

Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: світогляд миротворення» (23 березня 2018 року, м. Запоріжжя) / М.А. Лепський (гол. ред.), І.О. Кудінов (наук. ред.), ред. кол. О.А. Безрукова, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2018. 120 с.

Збірник містить матеріали VIII Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: світогляд миротворення» (23 березня 2018 року, м. Запоріжжя). Сучасний розвиток світу, що визначений глобальними змінами світового порядку, напруженням відносин як світових, так і регіональних геополітичних лідерів формує новий комплекс викликів для майбутнього України. Тому актуальним стає порядок денний миру та ненасильства, «інвентаризація» успішних форм розбудови миру в умовах гібридних війн, регіональних конфліктів та цивілізаційних розломів. Сучасна зміна антропопотоків, міграційного ландшафту актуалізує питання про гуманність та реакцію світового співтовариства та переосмислення можливості цілісного людства як суб'єкта сталого людського розвитку, у світогляді миротворення. Вже традиційними для нашої конференції є осмислення методології соціального прогнозування та проектування, сценарних технологій визначення «неможливого» у розвитку світу та України, формування суб'єктів миру, дослідження взаємозв'язку миру та війни, державотворення та політичної модернізації.

У матеріалах ведуться обговорення актуальних проблем соціального прогнозування та форсайтних досліджень в контексті вдосконалення інструментарію систематизації та комплексування методів прогнозування та стратегічного соціального управління, а саме у визначені світогляду майбутнього.

Видання збірника здійснено за підтримки **igorkudinov.pro**

ЗМІСТ

Лепський Максим Анатолійович
Світогляд миру від фрагментованої усталеності до системної невизначеності 6

Сорока Юлія Георгіївна
Протидія мові ворожнечі в перспективі соціокультурного підходу 8

Семенець Олена Олександрівна
Дискурс медійної публічної історії як ресурс миротворення та консолідації суспільства 10

Катаєв Станіслав Львович
Клінтон або Трамп: пріоритети в сприйнятті українськими школярами американських політиків 11

Кіндратець Олена Миколаївна
Два фронти інформаційної війни 13

Скворець Володимир Олексійович
Виклики зміни життєустрою народу в сучасній Україні 14

Таран Володимир Олександрович
Чи відповідає «дефілософізація» навчального процесу духу реформи вищої освіти? 17

Цокур Євген Георгійович
Сучасні вибори: обеліск на руїнах демократії? 19

Чайка Ірина Юріївна
Соціальна робота і інклюзивна освіта: точки перетину 22

Бойко Ганна Валентинівна
Успіхи, проблеми та перспективи впровадження інституту старост територіальних громад 23

Воронова Галина Віталіївна
Екологічна криза сучасного людства: соціально-філософський аналіз 25

Ємельяненко Євгенія Олегівна
Проблеми концептуалізації ідеї соціальної відповідальності в контексті потреб сучасної практики управління 27

Кальцева Світлана Іванівна, Мірошниченко Галина Олександрівна
Ідеологічна складова сучасного політичного світу 29

Кузьмін Віктор Володимирович
Особливості прогнозування розвитку кар'єрної стратегії особистості 31

Кулик Марія Анатоліївна
Напрями застосування соціологічних опитувань в організації роботи ОСН зі згуртування територіїальних громад 35

Лепська Наталія Володимирівна
Специфіка організації сучасного геополітичного простору 37

Масюк Олег Петрович
Створення проекції майбутнього для гармонізації суспільного життя 39

Настояща Катерина Василівна
Комунікативні практики соціальних мереж, як меркери глобальних культурних трендів 41

Петренко-Лисак Алла Олександрівна
Smart city: шлях від міста до глобального мудрого села 42

Повзло Олександр Миколайович
Мировоззрение молодого человека в системе философских «координат»..... 44

Ратушна Таїсія Олександрівна
Соціальна інклюзія в міському просторі 47

Хапілова Віра Петрівна
Толерантна поведінка як чинник профілактики конфлікту..... 49

Бондарчук Павло Сергійович
Національні цінності як підвалини формування ідеології миру в умовах воєнних загроз. 51

Горбенко Віталій Сергійович
Філософське осмислення феномену миротворення 53

Дідик Лучезара Анатоліївна
Інтернет-середовище в розвитку ментальної моделі світу 55

Еделєва Марія Аркадіївна
Інформаційна війна та її наслідки для України 57

Єсіна Вероніка Павлівна
Інклюзивна освіта як механізм ефективної соціалізації дітей з особливими портебами 58

Іванченко Ольга Олександрівна
Потенціал інставрації досвіду діяльності земств в контекст реформування системи соціальної роботи в сучасній Україні 60

Сендецька Яна Петрівна
Художня обдарованість (талант) як чинник формування світогляду сучасної людини..... 62

Стариковська Олена Олександрівна
Проблема функціонування громадської думки в українському суспільстві 64

Терновий Петро Олексійович
Гуманітарна діяльність та миротворчість як фактори обмеження збройного насильства (боротьби) 65

Фролова Наталія Валеріївна
Роль комунікативних факторів у реалізації публічної політики в Україні 67

Яблуновська Лілія Сергіївна
Системоутворююча ланка соціально-психологічних проблем сімей, які виховують дитину-аутиста 71

Акула Катерина Юріївна
Громадський бюджет м. Запоріжжя: проблемні питання та шляхи вирішення 73

Ашихіна Анна Сергіївна
Стереотипи та уявлення української молоді про освіту за кордоном 75

Безпалова Оксана Сергіївна
Соціальні чинники виникнення сімейних конфліктів..... 77

Бородіна Руслана Валеріївна
Сучасні проблеми української сім'ї як предмет дослідження соціальної роботи 78

Васильєва Анна Іванівна
Фактори оптимізації впровадження електронного урядування в Україні 80

Гончарова Валерія Сергіївна
Соціальні чинники професійної адаптації новоприбулого працівника в трудовий колектив 84

Забуга Анастасія Анатоліївна
Зміст поняття "миротворення" 85

Запорощенко Максим Сергійович
Прогнозування конфліктів у трудовому коллективі як чинник ефективного управління 87

Іванов Олександр Якович
Контрпропагандистські можливості освіти в умовах гібридної війни в Україні 89

Канакі Анастасія Владиславівна
Перспективи розвитку насильства над жінками в сім'ї 91

Кара Аліна Денисівна
Робота з резюме у підготовці до працевлаштування студентів вищих навчальних закладів 93

Коваль Віктор Сергійович
Політичний та економічний потенціал України в умовах глобальної конкуренції 95

Корнієнко Катерина Євгенівна
Гендерне насильство на сході України як фактор погіршення епідеміологічної ситуації з ВІЛ/СНІД 97

Молдован Юлія Олександрівна
Технології рекламного впливу на споживацьку поведінку молоді 98

Назаренко Антон
Досвід реорганізації студентського самоврядування в ЗНУ 99

Пархоменко Марія Олександрівна
Вплив політичної культури на інститут президентства в США 100

Пересипко Марія
Студентське самоврядування в ЗНУ 103

Проніна Марія Олександрівна
Формування компетентностей фахівця в процесі дуальної освіти 104

Супрун Маргарита Олександрівна
Соціальна робота з підготовки старшокласників з розлучених сімей до створення власної сім'ї 105

Ткаченко Карина Миколаївна
Соціальна робота з українськими емігрантами до трудової адаптації в країнах Європейського Союзу 107

Хассай Єлизавета Юріївна
Особливості феномену «скляної стелі» для жінок в українському суспільстві 109

Хіркунов Євген Романович
Суб'єкти і об'єкти геополітичного процесу на Близькому Сході 110

Шашликов Сергій Анатолійович
Групи самодопомоги як форма соціальної реабілітації осіб з цукровим діабетом 112

Шоломко Анастасія Вадимівна
Технології word-of-mouth у формуванні споживацького попиту містян 114

Штефан Анна Костянтинівна
Соціальна адаптація як елемент інклюзивної освіти 115

Щека Яна Андріївна
Значення прогнозних методів для розвитку проектного менеджменту 117

Щербань Олександра Олександрівна
Чинники виникнення відчуття небезпеки в міському просторі 118

Лепський Максим Анатолійович
доктор філософських наук, професор,
декан факультету соціології та управління ЗНУ

СВІТОГЛЯД МИРУ ВІД ФРАГМЕНТОВАНОЇ УСТАЛЕНОСТІ ДО СИСТЕМНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Формування нового медіасвіту, як посередника між суб'єктивним, об'єктивним, об'єктивованим (інституціалізованим) світами, відбувається у максимальному скороченні дистанції між медійними подіями та контактом з людиною та її медіа-референтної групи або мережі. Формування цього світу, який змінює систему відносин, специфіку та нюанси емоційно-чуттєвого ставлення з перевагою перебільшених негативних емоцій - троллінгу, буллінгу, моббінгу, хайтерства (нарочитої ненависті, жорсткості), ботінгу та інших явищ деестетичної та деетичної поведінки "варварської інформаційної поведінки", з перевагою перебільшених позитивних емоцій - з "няшністю" (від японської "nya" або "nyan"), гламурністю, "милотою". Перше глибоке дослідження цієї повсякденності зроблено у роботі Інухіто Йомота у теорії кавайї, що досліджувала захоплення японцями всім милим, беззахисним, маленьким у відношеннях "мімімішності" [1].

Мережеві відношення мають зворотний зв'язок у репостах, коментарях, лайках/дізлайках, стікерах та таке інше, що має формувати емоційну іконографічну культуру. Якщо П. Флоренський писав, що культура виникала із символічного культу обрядовості, то зараз формується символічний культ мережевої медійної референтності. Водночас дігіталізований світ має значний вплив на формування мас-медійних каналів, зв'язаності їх у характеристики особливого світу з соціально-комунікативними практиками, бюджетом часу, технологіями "серфінгу" (ковзання), захоплення уваги, динаміки зміщення у перші позиції пошукових інтернет-систем (SEO), маркетингових інтернет-промоушенів (просування продуктів) та рекламних навіювань (SMM та інших популярних спеціальностей, які відсутні у індустріальних класифікаторах професій).

Разом з тим створюються медійні форми інформаційної економіки, політики (особливо яскраво це мало прояви у виборах Д. Трампа), військової (інформаційні та кібер- війни) сфери, культури. Відбуваються СУТТЄВІ зміни у основних формах суспільної свідомості та їх співвідношення у відтворенні в освіті. Традиційно у суспільній свідомості виокремлювали міфологічну, релігійну, наукову, філософську, етичну, естетичну, політичну, правову її форми. Вказані зміни відбуваються у формах суспільної свідомості як сукупності ідеалів та зразкових ідей про основні суспільні цінності у потоці відображення та усвідомлення суспільного буття. У цих формах суспільної свідомості з'являється контактний посередник, що впливає на світогляд в цілому та світогляд миру зокрема.

Якщо раніше особистість як розвиток індивіда у суспільстві визначалася принаймні у вимірі сформованості світогляду та зрілості свідомості, то зараз це питання не розглядається. Це пов'язано з тенденцією скорочення актуалізації та глибокого знайомства з теоріями та практиками наукової, філософської, етичної, естетичної та інших сфер. Наприклад, у практиці комерціалізації та партикуляризації вищої та середньої освіти ці курси не мають або мають оглядовий бюджет часу в освіті. Замість цього відбувається комерціалізація, політизація та консьюмерізація як специфічні форми міфологізації, десекулярізації, деісторізації.

Ця тенденція призводить до руйнування логічності, раціональності, критичності мислення та у підсумку детереотизації свідомості, а тому у двох рівнях суспільної свідомості залишається лише соціальна психологія та буденна свідомість. Руйнується ідеологія у значенні теоретично сформованої практичної свідомості у домінації буденного рівня та власний теоретичний рівень суспільної свідомості.

Динамічна складова формування світогляду, якою є суспільна свідомість, вже під час кризи індустріального та індустріально-інформаційного укладів мала фрагментований, але усталений характер. Сучасні зміни призводять у дігіталізованому світі у систематизації

невизначеностей поглядів, понять, суджень, умовиводів, які не мають систематизованого, сукупного характеру сформованого світогляду.

Відбуваються зрушення у структурі світогляду у складі [2, с.4-6] світовідчуття (емоційно-чуттєвого зрізу, що призводить до образного оцінювання як себе, так соціального і предметного світів), світосприйняття (наочно-образного зрізу, що призводить до формування уявлень про об'єктивну реальність) та світорозуміння (з формуванням смислів, понять, суджень, умовиводів, логіки та верифікації, як логіко-понятійного зрізу світогляду), картини світу (яка є сукупним зняттям світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння у системі поглядів суб'єкта, що картує прийняття рішень та діяльність у цілому). Ці зрушення у дігіталізованому світі визначають домінацію світовідчуття та світосприйняття у емотивності мереж та наочності віртуалізації та аудіалізації. Разом з тим відбувається скорочення та нерозвинутість сфери світорозуміння та теоретизації суспільної свідомості. Це призводить до домінації реактивності над проактивністю та перспективністю.

Така тенденція поступово формує як освічену (похідна від освіти), теоретичну, діяльнісну та прогностичну нерівність. Формується мережевість точок зору (приєднання або їх спростування), що є процесом мережевості докси, індивідуальних думок на противагу пошуку істини, її верифікації (або попперівської фальсифікації), референтної масовізації на противагу теоретичності, холістичності та метатеоретичності.

Такий стан формує підґрунтя для фрагментованості та масовізації конфліктів, протистоянь, війн. Саме тому світогляд як такий залишається нерозвинутим, що компенсується "комунікативною косметикою" іміджелогії та PR, у маніпуляціях та впливах на домінуючі складові світовідчуття та світосприйняття.

У світогляді війни завжди розглядається разом з матеріально-технічною, військово-теоретичною, економіко-забезпечуючою складовими військової сили держави у якості важливішого чинника морально-психологічний дух народу та армії. Стан суспільства, який визначений як мирний, та відображення його стійкості у світогляді миру стає нелінійним, нестійким, фрагментованим, якщо у реформі системи освіти знищують світоглядну цілісність, онтологічну, гносеологічну, аксіологічну складові на користь прагматичної праксеології.

Нагальними потребами сучасного світогляду миру є вирішення таких протиріч у вимірі діалектики миру та війни:

по-перше, формування, підтримка та ствердження такої системи суспільних відносин, у яких є можливим вирішення суттєвих протиріч у рамках цієї системи (мир, мирне врегулювання) у відносинах управління та інновацій на противагу вирішенню у руйнуванні суспільства та міжнародних відносин (військове врегулювання протиріч);

по-друге, формування ціннісної свідомості біо- та соціофілії, міри життя та її розвитку, на противагу ціннісної свідомості некрофілії (любові до смерті), мізантропії (ненависті до людей) та соціопатії, у розвитку та ствердженні міри смерті;

по-третє, формування світогляду як розвиненості, цілісності та сукупності системи поглядів, ідеалів, цінностей, смислів у єдності та коеволюційності світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння та картини світу миру та людяності людства, оскільки фрагментованість світогляду та домінація світовідчуття та світосприйняття над світорозумінням (частини над цілим) формує живильний ґрунт для маніпуляцій, захоплення мас, роздмухування конфліктів та війн;

по-четверте, потрібним є розвиток освіти у новій конфігурації світів об'єктивного та суб'єктивного, об'єктивованого та суб'єктивованого у дігіталізованому масово-референтному медіасвіті, використання сильних сторін віртуалізації, аудіалізації, мультімедійності, емотивності та наочної образності та гейміфікації освіти, але з метою зцілення суспільної свідомості без дискримінації її основних форм та світоглядного розвитку особистості. У протилежному випадку ми отримуємо неетичну, неестетичну, неусвідомлену, агресивну у своєму невігластві людину та інститути, що забезпечують фрейми цієї поведінки.

Системна невизначеність світогляду миру є основою для лібералізації розвинутої особистості з світоглядом людського, сталого та суспільного розвитку міри життя у ствердженні творчості, інноваційності та креативності у подоланні порогів та систем

гальмування суспільства. Лише сутнісні сили людини та суспільства у соціальній та суспільній творчості є альтернативним механізмом військовому вирішенню суттєвих протиріч.

Список посилань

1. Инухико Ёмота. Теория каваии. Ёмота, И. Теория каваии / Инухико Ёмота; пер. с японского, вступ. статья А. Беляева. М.: Новое литературное обозрение, 2018. 216 с.
2. Воловик В.І. Вступ до філософії: Навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2002. 180 с.

Сорока Юлія Георгіївна
доктор соціологічних наук, доцент,
професор кафедри соціології ХНУ
імені В.Н. Каразіна

ПРОТИДІЯ МОВІ ВОРОЖНЕЧІ В ПЕРСПЕКТИВІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ

Мова ворожнечі актуалізована зараз в українському суспільстві та соціальних науках як аспект інформаційної війни, хоча в соціально-історичній перспективі їй передує. В дослідженні цього явища, що представлені переважно в правовій науці, політології, медіа студіях та пов'язаних з ними галузях філології, лінгвістики та психології, відчувається нестача соціологічного погляду, зокрема соціокультурного підходу. Зокрема концептуалізація мови ворожнечі як феномену символічного простору в перспективі стосунків культури та влади здатна охопити як власне феномен, так і дискусію щодо нього, включаючи позиції "за" та "проти" її регулювання. Потенціал соціології культури зі створення засобів подолання мови ворожнечі на різних рівнях соціальної взаємодії залишається поки що нерозкритим.

Розуміння мови ворожнечі, що спирається на документи Ради Європи [1, 2], походить з цінностей свободи слова, права на захист від будь-яких форм дискримінації та принципу рівності всіх людей в правах. Вона трактується як широке поле дискурсів, які розповсюджують ненависть і завдяки цьому зашкоджують демократії вцілому, репутації окремих індивидів, стають загрозою соціальному миру в його найширшому розумінні. Проявами мови ворожнечі визнається поширення, підбурювання, сприяння або виправдання будь-яких форм ненависті та нетолерантності, зокрема расизму, ксенофобії, антисемітизму тощо. Окрім безпосередньо судової практики захисту від мови ворожнечі, боротьба проти цього явища розуміється Радою Європи як один з аспектів медіа-грамотності та загальної культури сучасної людини [3].

В США мова ворожнечі визначається як така, "що заперечує інших на основі расової, етнічної, гендерної приналежності, сексуальної орієнтації чи релігії" [4, с. 207], включає також "слова, що бьють" (fighting words) як безпосередній заклик та прояв готовності до фізичного насильства [4, с. 208]. Під "мовою" в даноми випадку маються на увазі будь-які форми комунікації (в тому числі символи, стрічки чи пов'язки на руках, паради та пікети [5, с. 8]). Тобто, мова ворожнечі визначається як "комунікація, що атакує, заперечує або ображає гідність іншої особи чи групи осіб на основі расової, етнічна приналежність, статі, сексуальної орієнтації чи релігії, створює чітку і справжню небезпеку заподіяння серйозних емоційних страждань звичайній розумній людині і є образливою для громади" [5, с. 208].

Спираючись на ці визначення, треба визнати, що мова ворожнечі, є феноменом символічного простору [6], а саме: є приписуванням певним соціальним групам, категоріям, спільнотам значень, які символічно знижують їх соціальну позицію (наприклад, інтелектуальної слабкості, моральних вад, кримінальних схильностей тощо). Це є специфічна форма номінації – культурного механізму влади [7], реалізація якого обмежена для кожного соціального агента межами його легітимності [8 , с. 50].

З огляду на положення П. Бурдьо, що право легітимної номінації в рамках всього суспільства належить державі [6], правова регуляція мови ворожнечі є реалізацією цього права через обмеження засобів символічної боротьби.

Іменування ворогом є не тільки символічним відбитком соціальної боротьби, але й засобом мобілізації групи, коли внутрішні ресурси консолідації відсутні чи обмежені [9, 10,

11]. Наявність цієї потреби спричиняє опір регуляції мови ворожнечі, але й підштовхує державу до її застосування.

Тобто, феномен мови ворожнечі є специфічним проявом влади й боротьби за владу, що розгортається на різних рівнях соціальної взаємодії (соцієтальному, міжгруповому та міжіндивідуальному). На кожному з них реалізується протидія мові ворожнечі, зокрема правове регулювання – на соцієтальному та міжгруповому, моніторинги текстів медіа – міжгруповому та міжіндивідуальному, психологічні тренінги – на міжіндивідуальному тощо.

Соціокультурна концептуалізація мови ворожнечі в перспективі стосунків культури та влади, зокрема – "роботи" культури з відтворення влади в суспільстві, має знайти своє місце серед засобів протидії мові ворожнечі на міжіндивідуальному рівні.

Саме повсякденна взаємодія, що забезпечує необхідне відтворення суспільних відносин, виявляється найбільш вразливою та незахищеною від атак агентів мезо- та макрорівня в умовах інформаційної війни. "Люди втрачають безпечний простір повсякдення. Дійсно: сусіди, колеги, перехожі, що раптом опинилися поруч, співгромадяни в твоєму місті тощо стають потенційним джерелом небезпеки" [12, с. 389].

Акцентуючи мову ворожнечі як феномен символічного простору, різноманітні її прояви мають бути інтерпретовані як процес натуралізації [13] символічно заниженої соціальної позиції певної групи. Тобто, метою використання мови ворожнечі є сприйняття в суспільстві заниженої позиції певної групи як природньої її риси (й приховування аспектів її конструювання).

Спираючись на розуміння натуралізації Р. Бартом та Дж. Батлер [13], авторкою був розроблений тренінг з протидії мові ворожнечі для жінок, які належать до категорії ВПО в Україні. Як сучасна технологія неформальної освіти для дорослих, тренінг формує теоретичні знання та практичні навички, використовуючи засоби візуалізації, інтерпретації, інтерактивних та проективних методик навчання тощо. Тренінг був випробований в рамках співпраці авторки з ГО "Ідеї змін" (м. Київ) у листопаді 2018 р.

Результати проведення тренінгу та зворотній зв'язок довели, що різниці в рівні освіти, характері професійної діяльності, мовних компетенціях та особистому досвіді не є перешкодою для засвоєння програми тренінгу. Окремим завданням, яке було реалізоване авторкою, було обмеження у використанні спеціальної термінології, яка могла б стати на заваді спілкуванню з учасницями, які не мають соціогуманітарної освіти. Важливим результатом, який продемонстрували учасниці, стало зростання відчуття власної впевненості та спокою завдяки засвоєнню навичок розпізнавання й деконструкції образу ворога в текстах ЗМК та соціальних мереж.

Список посилань

1. Manual on hate speech, September 2009, Council of Europe. – https://rm.coe.int/1680665b3f
2. Living together: A handbook on Council of Europe standards on media's contribution to social cohesion, intercultural dialogue, understanding, tolerance and democratic participation, April 2009. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://rm.coe.int/1680483533
3. Hern A. Facebook, YouTube, Twitter and Microsoft sign EU hate speech code // The Guardian, 31th of May 2016. – https://www.theguardian.com/technology/2016/may/31/facebook-youtube-twitter-microsoft-eu-hate-speech-code
4. Smolla R., Introduction: Exercises in the Regulation of Hate Speech, 32 Wm. & Mary L. Rev.207 (1991)
5. Walker S. Hate speech. The history of American controversy. University of Nebraska Press (1994)
6. Бурдье П. Социальное пространство и символическая власть // Бурдье П. Начала / П. Бурдье ; пер. с фр. Н. Шматко. М. : Socio-Logos, 1994. С. 181–208.
7. Сорока Ю.Г. Культурні механізми влади: поняття та види // Вісник одеського національного університету. Том 18. Випуск 3 (19). Соціологія і політичні науки. Збірник наукових праць. – Одеса. 2013. С.130-137.
8. Сорока Ю.Г. Соціологія культури : навчально-методичний посібник / Ю.Г. Сорока. Х. : ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. 136 с.
9. Зиммель Г. Человек как враг / Г. Зиммель; пер. с нем. // Социологическиӥ журнал. 1994. № 2. С. 114–119.

10. Гудков Л. Идеологема «врага»: «Враги» как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции / Л. Гудков // Л. Гудков. Образ врага / Сост. Л. Гудков; ред. Н. Конрадова. М. : ОГИ, 2005. С. 7–79.
11. Сорока Ю.Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія / Ю. Сорока. Х.: ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2012. 332 с.
12. Сорока Ю.Г. Номінації колективних ідентичностей в блогосфері актуальних подій / Ю.Г. Сорока // Мінливості культури: соціологічні проекції / За ред. Н. Костенко. К.: Інститут соціології НАН України, 2015. С. 371–419.
13. Сорока Ю.Г. Натуралізація за Дж.Батлер в перспективі концепції культурних механізмів влади / Ю.Г.Сорока // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. Збірник наукових праць. Київ, Логос. 2017. № 2 (33). С. 14–27.

Семенець Олена Олександрівна
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії комунікації,
реклами та зв'язків із громадськістю ЗНУ

ДИСКУРС МЕДІЙНОЇ ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ ЯК РЕСУРС МИРОТВОРЕННЯ ТА КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В умовах збройного та інформаційного протистояння, яке загрожує втратою суверенітету держави, – надзвичайно важлива консолідованість українського суспільства, відчуття єдності зі своєю історією й територією, усвідомлення регіональної ідентичності як складника ідентичності загальнонаціональної. Однією з актуальних форм розбудови миру в умовах гібридної війни вважаємо дослідницький та громадянський підхід публічної історії.

Публічна історія як напрям сучасної історичної науки постає внаслідок демократизації суспільного життя. Це виявляється передусім у зростанні інтересу територіальної громади до історії, її зацікавленості минулим свого міста, села, регіону. П'єр Нора говорить про «демократизацію» історії: для громадян, етнічних та соціальних груп «відновлення минулого є необхідним компонентом утвердження власної ідентичності» [3]. Академічна наука, реагуючи на такий суспільний запит, у відповідь стає більше зверненою до широкої аудиторії, намагається популярно, цікаво й захопливо, з використанням новітніх, передусім цифрових, форматів розповідати людям про події минулого.

Нині публічна історія знаходить нові й дедалі різноманітніші сфери та напрямки діяльності, прагнучи «зробити історію актуальною та корисною в публічній сфері» [5]. Історія «повинна спілкуватися з громадськістю й адаптуватися до нових форм вираження. Вона мусить учитися використовувати популярні засоби спілкування в публічній сфері, залишатися гнучкою й шукати міждисциплінарних партнерів, не забуваючи про своє коріння в історичній науці» [6].

Разом із демократизацією історичної науки, переконливо виражений також зустрічний напрям: звичайні громадяни, не маючи спеціальної історичної освіти, не будучи фахівцями в галузі академічної науки, стають справжніми дослідниками локальної історії. Талановиті люди, захоплені історією свого міста, сьогодні володіють багатою інформацією, віднайденою в архівах, музеях і бібліотеках, у мережі інтернет. Розвитку такої «громадянської» історичної науки сприяють сучасні засоби масової комунікації та цифрові технології: створюються сайти, блоги, групи в соціальних мережах, присвячені історії рідного міста.

У такій «народній» історії можуть бути представлені різні, нерідко протилежні трактування минулих подій. Дослідникам (як фахівцям, так і аматорам) важливо розібратися в закономірностях цих інтерпретацій та шукати способи налагодження суспільного діалогу.

На факультеті журналістики Запорізького національного університету підхід публічної історії реалізується у формі студентських творчих дослідних проектів, огляд яких представлений на сайті Віртуальної навчальної лабораторії «Медіакультура в сучасному місті», зокрема в розділі «Дискурс міста» [1].

Підхід публічної історії у фаховій підготовці журналістів показує, як можливо залучити аудиторію до проблеми збереження історичної спадщини. Студенти творчо осмислюють

«місця пам'яті» (П'єр Нора [4]) свого рідного міста і тенденції формування регіональної та локальної ідентичності, виконують фото- і відеопроекти, мультимедійні лонгриди, постери соціальної реклами, присвячені історії Запоріжжя. У руслі загальнонаціональних процесів декомунізації готують публікації та відео, присвячені перейменуванню вулиць і районів, обговоренню змістового наповнення офіційних символів міста.

«Запоріжжя в історії моєї сім'ї» – новий спеціальний проект, який висвітлює складні історичні процеси індустріалізації та міграції населення, демонструє різні погляди в сприйманні минулого і таким чином формує картину поліфонічної та мультиперспективної історії [2].

Ці творчі проекти студентів розкривають роль соціальної єдності в процесах історичного розвитку. Майбутні журналісти вчаться любити й плекати багату, хоча подеколи й суперечливу, історію рідного міста. Вчаться шукати шляхи налагодження суспільного діалогу та інтеграції громади в розбудові спільного майбутнього. Такі навчальні проекти скеровані на виховання соціальної відповідальності майбутніх журналістів, рекламістів, фахівців зі зв'язків з громадськістю, навчають їх справжніх гуманістичних цінностей: соціальної толерантності, поваги до людей, розуміння пов'язаності та взаємозалежності людських доль.

Майбутні працівники медійної галузі усвідомлюють можливості ЗМК у зміцненні єдності територіальної громади. Публічна історія розкриває те, що єднає громаду у фізичному та соціальному часі й просторі, об'єднує запоріжців переживанням спільного історичного досвіду та рефлексією над ним, емоційно збагачує, формує спільне ментальне поле для зміцнення соціального капіталу.

Проекти публічної історії мають потужний потенціал забезпечення сталого розвитку регіону на засадах гуманізму, регіонального та національного патріотизму, любові до своєї землі та готовності відстоювати культурно-історичні надбання українського народу. Такий підхід сприяє зміцненню свідомої територіальної громади як суб'єкта миру, сталому розвитку міста в контексті миротворчих процесів, загалом формуванню громадянського суспільства в Україні.

Список посилань

1. Дискурс міста. Media Culture in the Modern City, MCMC: Virtual Learning Lab. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mcmc.tilda.ws/misto
2. «Запоріжжя в історії моєї сім'ї»: Спецпроект (2017–2018). Media Culture in the Modern City, MCMC: Virtual Learning Lab. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mcmc.tilda.ws/family
3. Нора П. Всемирное торжество памяти. Неприкосновенный запас. 2005. № 2-3 (40-41). [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/nora22.html
4. Нора П. Проблематика мест памяти. Франция-память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок. СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1999. С. 17–50. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://ec-dejavu.ru/m-2/Memory-Nora.html
5. About the Field. National Council on Public History (NCPH). [Electronic resource]. Available at: http://ncph.org/what-is-public-history/about-the-field/
6. Zündorf I. Contemporary History and Public History. Docupedia Zeitgeschichte. March 16th 2017. [Electronic resource]. Available at: http://docupedia.de/zg/Zuendorf_public_history_v2_en_2017#cite_ref-1

Катаєв Станіслав Львович
доктор соціологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології та соціальної роботи
КПУ

КЛІНТОН АБО ТРАМП: ПРІОРИТЕТИ В СПРИЙНЯТТІ УКРАЇНСЬКИМИ ШКОЛЯРАМИ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Вибори президента Америці у листопаді 2016 р. було одним з найважливіших подій світової політики. Результати виборів були цікаві не тільки американцям, а і громадянам інших країн. Зацікавленість результатами виборів і прихильність до одного з кандидатів була притаманна не тільки дорослим громадянам України, а і дітям. Підтвердженням цієї думки

було результати соціологічного опитування школярів м. Запоріжжя у листопаді 2016 р. напередодні американських виборів.

Питання щодо виборів в Америці було включено до анкети для школярів в дослідженні різних аспектів шкільного життя та свідомості школярів.

Об'єкт дослідження - учні 8-10 класів середніх освітніх закладів (шкіл) м. Запоріжжя. В ході дослідження було опитано 703 учня.

Про рівень інтересу до політики свідчать відповіді з на запитання: "Чи цікавитеся Ви політикою?". Отримані наступні відповіді. "Зовсім не цікавлюся" - 37,2%; "В якійсь мірі цікавлюся" - 51,0%; "Намагаюся постійно бути в курсі політичних подій" - 10,4%; "Беру активну участь у політичному житті" - 1,4%. Як бачимо , майже дві третини школярів у тій або іншій мірі цікавляться політикою. Це учні переважно старших класів. Ці дані спростовують поширену думку, що діти зовсім не цікавляться політикою. Вони не артикулюють чітко свої прихильності у політиці, їх інтерес скоріше має характер загальної зацікавленості різними аспектами дорослого життя. Інтерес до політики у дітей також стимулюється телевізійними передачами, які часто діти переглядають разом з батьками. Вибори в Америці часто обговорювалися в ЗМІ, тож школярі були обізнані щодо кандидатів в президенти.

Стосовно виборів в Америці було задано наступне запитання: "Будь Ви громадянином США, за кого Ви б проголосували?". Отримані наступні результати. Д. Трамп - 24,9%; Х. Клінтон - 40,2%; "Важко відповісти" - 34,9%.

На вибір школярів також вплинули думки дорослих та загальний пріоритет телевізійних програм в Україні. Як відомо, український політикум був більше схильний до Х. Клінтон, ніж до Д.Трампа. В цьому питанні думка українських школярів цілком співпадає з думкою дорослих.

Хоча в цілому пріоритет у виборах майбутнього президента в Америці в очах українських школярів залишався за Х.Клінтон, певний відсоток підлітків надав перевагу Д.Трампу. Причиною відмінності у думках школярів стосовно прихильності до майбутнього президента Америці ми вбачаємо у соціокультурних характеристиках підлітків. Ми порівняли деякі ціннісні пріоритети школярів зі схильністю до вибору кандидатури президента. У відповідній анкеті містилося питання про ціннісні орієнтації респондентів. Дуже показово, що для прихильників Трампа значно важливіше, ніж для прихильників Клінтон, прагнення створення власного бізнесу (відповідно 29,0% - 19%). Як відомо, Трамп позиціонувався як бізнесмен, як політик, що відображає інтереси бізнесу. Тож люди, що прагнуть до бізнесової діяльності, у більшій мірі схильні обирати Трампа. Ця загальна тенденція притаманна і для українських школярів. Прихильники Трампа серед школярів проявляють більший динамізм у своїй життєдіяльності, про що свідчить значно більша значущість для них, ніж для прихильників Клінтон, такої цінності як "Задоволення та розваги" (відповідно 30% та 19%). Ця думка підтверджується також тим фактом, що цінність "Накопичення багатства та високі доходи" більш значуща для прихильників Трампа ніж для прихильників Клінтон (відповідно 29% та 24%). Тип особистості прихильника Трампа більш схожий на модерний. Вони більш схильні у майбутньому займатись бізнесом та розважатись. Тип особистості прихильника Клінтон більш схожий на постмодерний. Так, для прихильників Клінтон така постмодерна цінність як "Розвиток своїх здібностей, самореалізація" значно важливіша, ніж для прихильників Трампа (відповідно 68% і 55%). Відповідає логікі постмодерної особистості також обрання цінності "Цікава, творча робота". Цю цінність частіше обрали прихильники Х. Клінтон (відповідно 51.0% - 45%). Для постмодерної особистості притаманна більша схильність до творчості, а не до багатства, матеріальних цінностей.

Отже, електоральні переваги залежать від типів особистості. Це стосується не тільки для ситуацій у своїй країні, а і для ситуацій, коли електоральні судження стосуються інших країн.

При електоральних прогнозах майбутніх виборів слід враховувати тип особистості та ціннісні переваги старших підлітків, адже вони стануть в недалекому майбутньому теж виборцями.

Кіндратець Олена Миколаївна
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології ЗНУ

ДВА ФРОНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Інформаційна війна сьогодні є складовою гібридної війни Росії проти України. Переважно досліджуючи особливості такої війни вчені зосереджують увагу на тому, як одна країна (Росія) за допомогою інформаційних засобів впливає на іншу країну (Україну). Однак, варто звернути увагу і на те, як влада цієї держави впливає на власний народ, який є теж жертвою дезінформації, маніпуляції. Загалом засоби впливу і на чужий народ, і на власний - одні й ті ж. А от мета впливу різна. Це дає можливість виділити два фронти інформаційної війни.

Якщо у боротьбі з іншими державами метою є дестабілізація, то у країні, що веде цю війну, намагаються досягти стабільності; в країні, яку розглядають як ворога, прагнуть підірвати довіру до влади, у своїй - підвищити довіру; відповідно роз'єднати народ, розколоти його за різними ознаками (релігія, національність, ідеологія, мова тощо), і, навпаки, об'єднати свій народ, згуртувати його, зробити монолітним; викликати сумнів в можливість побудувати незалежну Україну, успішну та квітучу державу і відповідно змусити повірити в успіх, а ще в особливу історичну місію російського народу, місію об'єднання "русского мира"; довести безсилля української влади вирішити соціальні проблеми, і, навпаки, переконати в тому, що влада Росії дбає про свій народ і все робить для його процвітання (хоча втягування російського народу у війну чи не з усім Західним світом, не є шлях до процвітання і розвитку).

Основне, на що покладають надії автори цієї політики протистояння, війни, без чого їх наміри не будуть здійсненими, це формування ворожих почуттів у власного народу до іншого народу, країни. Про це К. Клаузевіц, воєначальник і відомий воєнний теоретик, писав у своїй книзі "Про війну" ще в XIX столітті. Він стверджував, що боротьба між людьми виникає з двох зовсім різних причин - з ворожого почуття і з ворожих намірів. Клаузевіц звертав увагу на те, що ворожі наміри часто не пов'язані з ворожими почуттями. Політики можуть мати ворожі наміри щодо інших народів, але не мати до них ворожих почуттів. Але політикам складно буде розпочати підготовку до війни й саму війну, якщо у тих, хто платить податки, а отже й фінансує військові програми, у тих, хто має воювати зі зброєю в руках, не буде ворожих почуттів [1, с.36, 37].

Існує ряд чинників, які сприяють успіху Росії на "внутрішньому фронті інформаційної війни". Перший з них - це ті почуття російської еліти та народу, які породив розпад СРСР в 1991 році, однієї з двох супердержав, та прагнення покинути зону впливу Росії та інтегруватися в ЄС ряду колишніх республік Радянського Союзу, в тому числі й України. Очевидно, так почували себе німці після Версальського мирного договору (ображеними та приниженими). Хоча, відомий російський вчений О. Панарін в книзі "Глобальне політичне прогнозування" (2002) відмічав, що положення Росії є значно більш драматичним і загрозливо нестабільним ніж положення Німеччини після Версалю [2, с.59]

Другим фактором успішності інформаційного впливу на свій народ з метою підготовки його до війни є укорінення в глибинах історичної пам'яті страху перед США. Образ США як ворога, який формувався в СРСР в часи холодної війни, не був "стертий" в свідомості росіян.

Левада-центр поставив відкрите питання, кого респонденти вважають ворогом країни (можна було дати кілька варіантів відповіді). Головними ворогами Росії були названі США (68%), Україна (29%) і Євросоюз (14%). Неприязний настрій росіян соціолог Левада-центру Денис Волков пов'язав з інформаційним фоном. "США перебувають в списку головних недругів Росії з кінця 1990-х, а Європа й Україна - після початку конфлікту через Крим, коли Захід (і США, і Європа) однозначно підтримав Україну. Сам конфлікт з самого початку сприймався не як російсько-український, а як між Росією і Заходом" [3].

Третім фактором, що сприяє ефективності російської інформаційної політики, є високий рівень довіри до ЗМІ, перш за все до телебачення. Довіра до телебачення вища, ніж до преси, інтернет-видань чи соціальних мереж. Різні передачі та ток-шоу на політичні теми "хоча б раз на тиждень" дивляться до 65% населення. Велика частина тих, хто стежить за суспільно-

політичними подіями, отримує лише саме загальне і неглибоке уявлення про те, що сталося, сформоване переважно телевізійним контентом. Залежність від телебачення (і найбільш простих і вульгарних інтерпретацій того, що відбувається) продовжує домінувати [4].

Досліджуючи наслідки інформаційної війни Росії проти України важливо виявити й чинники, які є сприятливими для досягнення поставленої мети в цій війні. Це наступні чинники: відсутність єдиної ідентифікації, незавершений процес формування політичної нації; розмежування суспільства (великий розрив між бідними й багатими верствами населення, регіонами, територіями; ідеологічні розмежування, культурні відмінності тощо); відсутність консенсусу політичної еліти навіть в умовах війни. Наявні розколи в суспільстві не будуть подоланими до тих пір, поки сама політична еліта держави буде розколота. Олігархізація влади й корупція є тим, що руйнує державу зсередини. Різні групи в рамках політичної еліти перебувають в стані перманентної боротьби за владу, яка не припиняється ні після виборів, ні навіть після того, як розпочалася гібридна війна проти нашої країни. Методи, які при цьому обирають ті, хто змагається за владу в Україні, руйнують стабільність і полегшують виконання задач ворогам держави.

Успіхи в економіці, культурі, науці, у становленні зрілого громадянського суспільства, яке контролює владу, формує її шляхом виборів, а також єдність суспільства - є умовами перемоги в гібридній війні.

Список посилань

1. Клаузевиц К. О войне. Пер. с нем. М.: Издательсткая корпорация "Логос"; Международная академическая издательская кампания "Наука", 1994. 448 с.
2. Панарин А. Глобальное политическое прогнозирование. М.: Алгоритм, 2002. 352 с. URL: http:/http://www.patriotica.ru/books/panar_globprog/ (дата звернення: 16.03.2018).
3. Россияне назвали главных врагов страны. Левада-центр. 2018. URL: http:/https://www.levada.ru/2018/01/10/rossiyane-nazvali-glavnyh-vragov-strany/ (дата звернення: 17.03.2018).
4. Волков Денис, Гончаров Степан Российский медиаландшафт: основные тенденции использования СМИ - 2017. Левада-центр. URL: http:/https://www.levada.ru/2017/08/22/16440/ (дата звернення: 18.03.2018).

Скворець Володимир Олексійович
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціології ЗНУ

ВИКЛИКИ ЗМІНИ ЖИТТЄУСТРОЮ НАРОДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Наслідки змін, що відбулися в українському суспільстві періоду незалежності, викликають занепокоєння щодо його майбутнього. Дослідники глобалізаційного розвитку визнають, що в сучасному світі відбувається розмивання націй-держав і цей процес не обійшов Україну. Посилення впливу міжнародних ТНК на будь-які країни світу призводить до послаблення впливу держави та здатності виконувати нею свої функції. Невтішний досвід державотворення в Україні ставить питання про загрозу переходу України до групи держав, що не відбулися (Failed States). За оцінкою О.Суший, поняття «держава, що не склалася»/«недієздатна держава»/«неспроможна держава» застосовується для позначення ситуації занепаду/руйнування/краху держави, коли держава не виконує свої основні функції щодо гарантування безпеки і розвитку, не здатна здійснювати ефективний контроль над своєю територією та її кордонами. У такому стані держава не може відстоювати умови свого існування, хоча деякі елементи держави можуть продовжувати своє існування [5, с. 69]. Крім впливу глобалізації, на українське суспільство очікують також зміни, пов’язані з переходом до постіндустріального суспільства. Є.Гільбо прогнозує, що результатом переходу до постіндустріального суспільства стане перехід від націй-держав, які розмиваються, до утворення егрегорів. В силу дигітального та культурцентричного характеру виробництва в постіндустріальному суспільстві, базовою основою, що визначає єдність егрегору і структуру ринку, виявляється мова і мовна приналежність. Ті мови, які об’єднують сьогодні великі маси

людей, є головними кандидатами на виживання як бази ринків для постіндустріальної продукції [2, с. 23-24]. Серед перспективних для егрегоріального існування українська мова, на жаль, не згадується.

Мета статті – осмислення соціальних процесів в українському суспільстві, що проявляють себе як виклики майбутньому існуванню соціального організму України.

Виявлення викликів майбутньому необхідно шукати в концепціях соціального порядку, особливо тих, що визначають засади суспільства як цілісності. До них належить концепція життєустрою народу, що розроблена автором на основі аналізу концепцій соціального порядку. Життєустрій народу – це поняття позначає соціальний феномен, який відображає історично утворений порядок взаємозв'язку людини, природи і суспільства, що забезпечує інтеграцію суб'єктів життєдіяльності в певний соціоісторичний організм і відтворення останнього як органічної цілісності, яка ґрунтується на відтворювальних процесах, що включають відтворення людини, економічної системи, соціальної структури, політичної системи, техносфери, соціокультурної сфери та способу життя соціальних суб'єктів.

Життєустрій народу постає як модель соціального порядку, що відображає специфіку механізмів соціального відтворення соціального організму країни, зокрема України. Депопуляція є основною тенденцією відтворення населення в Україні. Якщо загальна кількість населення України в 1992 р. становила 52,06 млн. осіб, то в 2013 р. – 45,55 млн. осіб, а в 2017 р. лише 42,5 млн. осіб, без окупованих територій Криму і Донбасу (М. Дністрянський). Згідно демографічного звіту ООН 2001 р., в Україні склалася найгірша з усіх країн демографічна ситуація, оцінюючи яку, фахівці назвали український народ вимираючою нацією. У відтворенні економічної системи України домінує тенденція деградації, що проявляється в деіндустріалізації, знищенні промислового, науково-технічного, освітнього та культурного потенціалу країни. Україна залишається чи не єдиною пострадянською республікою, яка за загальним обсягом ВВП не досягла рівня 1990 р. Відтворення соціальної структури населення в Україні характеризується переходом від радянської моделі, в якій 75% становили середні верстви населення, до пострадянської, в якій 70-80 % населення складає нижчий клас. Нова соціальна структура населення України не створює надійну соціальну базу для розвитку держави. Зміна моделі відтворення політичної системи має постійну тенденцію поширення корупції в державному управлінні та зростання відірваності панівних класів від потреб та інтересів суспільства. За оцінкою фахівців, державна влада в Україні вже не здатна реалізовувати загальнодержавні програми: за останні 12-13 років прийнято як закон близько п'ятдесяти загальнодержавних цільових програм у різних сферах, однак жодна з них не була реалізована навіть наполовину [3, с. 19]. Основною тенденцією відтворення техносфери України є різке скорочення різних галузей машинобудування та витіснення вітчизняних виробників із світового ринку високотехнологічної продукції. Відтворення соціокультурної сфери України характеризується рухом від інтегрованого до дезінтегрованого суспільства, а серед населення Криму і Донбасу розгортаються процеси формування власної ідентичності, відмінної від ідентичності народу України. Відтворення способу життя соціальних суб'єктів в Україні характеризуються масовим відчуження громадян від влади, власності та інших життєво значимих ресурсів.

Спробуємо оцінити зміни в Україні методом А. Тойнбі, тобто в категоріях «виклик» та «відгук». Історичний виклик – це природна або соціальна обставина, яка породжує нові протиріччя соціального розвитку, що виступають джерелом нових тенденцій в організації засад життєдіяльності соціуму. Отже, історичним викликом соціальному організму України постають процеси, що зумовили його послаблення. Наведені процеси депопуляції населення України, деградації економічної системи, деіндустріалізації країни, формування соціальної структури без належної питомої ваги середнього класу, корумпованість панівних класів, занепад техносфери, значне поширення дезінтеграційних процесів у соціокультурній сфері, а також масове відчуження громадян від влади, власності та інших соціально значимих ресурсів постають як виклики цілісності соціального організму України. Старий життєустрій народу, що дістався незалежній Україні від УРСР, майже повністю зруйновано, а новий життєустрій народу, який здатний забезпечити рух до постіндустріального суспільства, створити поки що не вдалося. Всі названі деградаційні процеси значною мірою пов'язані з діяльністю панівного

класу України, на якому має лежати історична відповідальність за стан країни, що є наслідком соціального управління, яке не було адекватним потребам суспільства. Ігноруючи розробки вітчизняних науковців, панівні класи проводили реформи, що ґрунтувалися на теоріях зарубіжних авторів, здійснювалися за участю іноземних радників, а останні роки – за участю іноземців в урядових структурах. Деградація панівного класу несе загрозу не лише майбутньому, а й цілісності країни.

Історичний відгук слід розглядати як здатність соціальних суб'єктів знайти відповідь на негативні тенденції (загрози), що зумовлені протиріччями суспільного розвитку, пов'язаними з історичним викликом. Панівний клас України виявив свою нездатність дати історичний відгук на ті виклики, що постали перед українським суспільством. В 2012 р. В. Пилипенко визнав, що дослідники виявили деякі ознаки переходу національної еліти України на глобалістські позиції, зміну статусу еліти з національного на глобальний, відмову від захисту національних інтересів. Якщо ця гіпотеза підтвердиться, то може реалізуватись сценарій переходу України до розряду країн, що не відбулися [4, с. 132]. Нездатність (або небажання) вирішити збройний конфлікту на Донбасі засвідчує для мислячих громадян деструктивну роль різних груп панівного класу України, які тривалий час діяли за принципом «поділяй і володарюй!», а в результаті перетворили народ та різні регіони України на пішаків на глобальній шахівниці. Ця роль панівного класу призвела до значної втрати державою Україна як зовнішньої, так і внутрішньої суб'єктності. Народ України опинився в історичній пастці, а його боротьба за виживання не гарантує майбутнього.

Яка ж роль соціологічної науки в процесі пошуку відповіді на ті виклики, перед якими опинилося українське суспільство? Важливим напрямом пошуку є дослідження кризи українського суспільства, що виявляють суперечливий характер соціальних процесів у ньому. В. Бурега обґрунтував необхідність розробки соціології суспільного управління, яка повинна досліджувати процеси управління в суспільстві у всьому багатоманітні його форм та видів соціальної дійсності, що здійснюється на основі соціально-адекватного цілепокладання для впорядкування та забезпечення стабільного розвитку суспільства як системи, що забезпечує максимально повне задоволення потреб практики соціального управління за паритетності ступенів впливу різних інститутів на регулювання життєдіяльності всього суспільства. Управління життям суспільства повинно бути перебудовано, перш за все, виходячи із уявлень про його соціальну адекватність на основі науково обґрунтованого вибору цілей та визначення завдань суспільної практики [1, с. 24, 25]. Соціологія суспільного управління підводить до необхідності вивчення суспільства як цілісності.

Отже, аналіз соціальних процесів, що змінюють засади життєустрою народу України, засвідчує низку викликів, зумовлених роллю правлячого класу України, який ввів суспільство в режим деградації і відмовився від захисту національних інтересів, що проявилося в створенні системи управління, яка є неадекватною потребам суспільства. Вихід із цієї ситуації вбачається в консолідації здорових сил суспільства, здатних створити нову систему соціального управління, що є адекватною потребам усіх соціальних груп і спільнот суспільства. Народу України потрібна власна загальна соціологічна теорія, що розглядає українське суспільство як системну цілісність. Без такої теорії неможливо створити цілісну картину життя суспільства, а отже і надійну методологію його дослідження.

Список посилань

1. Бурега В. Социология государственного управления: Монография. / В.В. Бурега. Донецк: ООО: «Східний видавничий дім», 2012. 167 с.
2. Гильбо Е. Постиндустриальный переход и мировая война. Лекции по введению в социологию и геополитику современности. Тенерифе, 2013. 119 с.
3. Національний суверенітет України в умовах глобалізації: Національна доповідь. К.: Парламентське вид-во, 2011. 112 с.
4. Пилипенко В.Є. Українська соціологія сьогодні: дослідження основних сфер життєдіяльності суспільства: Монографія / В.Є. Пилипенко. Л.: ЗУКЦ, 2012. 326 с.
5. Суший О. Державотворення чи держава, яка не склалася, – український контекст? // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ, 2014. Вип. 4-5 (72-73). С. 65-78.

Таран Володимир Олександрович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії ЗНУ

ЧИ ВІДПОВІДАЄ «ДЕФІЛОСОФІЗАЦІЯ» НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДУХУ РЕФОРМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ?

Як свідчать реалії, Україна сьогодні переживає період системних реформ, здатних кардинально змінити базові принципи організації усіх сфер суспільного життя на основі урахування досягнень світової цивілізації та передового досвіду економічного і соціально-політичного реформування найбільш успішних країн світу. Якість таких змін сьогодні звичайно пов'язують з інформаційним суспільством, яке будується на відповідній ієрархії цінностей. Закономірно, що остання має прищеплюватися в суспільстві через систему виховання і освіти, ставлячи за мету генерацію нового типу особистості, що відповідає потребам часу. Це перш за все передбачає формування високоякісного людського капіталу, який орієнтується на плюралізм, міждисциплінарні знання, інноваційне мислення, усвідомлення значимості не тільки інформатики, але й усіх наук, глобальне бачення світу, здатність бути активним учасником соціально-політичних процесів тощо. Саме такий підхід демонструють західні фахівці в галузі розробки новітніх концептуальних підходів щодо освітньої реформи – Дж.Дьюї, П.Ленгранд, Ж.Ліотар та інші.

Світоглядні аспекти названої проблеми віддзеркалюються і в концепції реформування системи освіти в Україні, яка також націлена на обрії інформаційного суспільства з його пріоритетом знань та інформації, що потребують високих показників розвитку інтелектуально-творчого потенціалу як молоді, так і широких верств населення. Відповідно до основних положень Закону України «Про Освіту», зокрема статті 6 «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності», планують спрямування освітнього процесу як на підвищення якості спеціальних знань, укріплення міждисциплінарних зв'язків, розвиток концептуального й інноваційного мислення, так і на формування у них активної життєвої позиції, громадянської відповідальності та широкого кругозору.

Очевидно, що реалізація таких завдань у процесі підготовки фахівців неможлива без використання блоку світоглядних дисциплін, серед яких особливе місце посідає філософія. Як свідчить досвід розвитку України пострадянського періоду, ставлення до філософії як науки і навчальної дисципліни зазнавало змін в процесі внутрішніх соціальних трансформацій. З одного боку, за нею зберігався «тягар минулого», коли філософія ототожнювалася переважно з марксистською доктриною, що виходила з переконання «марксистське вчення всесильне тому, що воно вірне», а точніше з ідеологією марксизму, оволодіння котрою розглядалося як найважливіша складова процесу розповсюдження в суспільстві моносвітогляду і котра використовувалася не тільки для «теоретичного обґрунтування» переваг існуючої суспільно-політичної системи, але й як базова методологічна основа розвитку усієї вітчизняної науки. З іншого боку, був дискредитований і сам марксизм в силу його крайньої догматизації, і філософія в цілому як специфічна галузь знань і як особливий – критичний – спосіб ставлення до дійсності, котрий завжди розглядався як внутрішній мотиваційний механізм удосконалення світу і самої людини. На жаль, негативна тенденція у ставленні до філософії в системі вищої освіти збереглася. Сьогодні це проявляється у поступовому витісненні її із навчального процесу не тільки підготовки фахівців за рівнями бакалавра і магістра, але також доктора філософії за європейськими стандартами (PhD), що перекладається як доктор філософії у певній галузі науки. У зв'язку з цим є необхідність ще раз підкреслити, що сучасний фахівець має відповідати широкому колу критеріїв, серед яких важливу роль відіграють не тільки професійні, але й моральні, світоглядні, загальнокультурні і методологічні, котрі органічно пов'язане з основними функціями філософії.

Філософія, справді, вважається світоглядною наукою, оскільки сприяє формуванню в людини системного сприйнятті світу і розуміння свого місця у ньому. Протягом усієї історії розвитку людства саме в межах філософії формувалися найбільш адекватні уявлення про світ і людину, котрі постійно поглиблювалися в результаті накопичуваного соціального досвіду і

розширення наукових знань. Потреба в реалізації світоглядної функції філософії суттєво зростає в умовах історичних випробувань на шляху розбудови української держави, зокрема інформаційної війни, котра сьогодні є невід'ємною складовою гібридної війни РФ проти України. Боротьба за уми людей в кінцевому рахунку визначатиме переможця у цьому протистоянні. Саме світоглядні обрії українців мають формувати базові ціннісні орієнтири, що лежать в основі процесу націо- і державотворення в Україні. І тут йдеться не тільки про цінності європейського цивілізаційного вибору, які, без сумніву, представляють собою блок базових стратегічних орієнтирів розвитку українського суспільства, відмінних від євразійської ціннісної системи, але й цілий ряд інших не менш важливих світоглядних принципів, необхідних для збереження національної ідентичності і державно-політичної суб'єктності як запоруки проти небезпеки «розчинення» українства в межах Російської неоімперії. Усвідомлення таких орієнтирів відбувається в площині аналізу теоретичних підходів щодо проблем нації, цивілізації, світогляду, ментальності, цінностей, національної і загальнолюдської культури, національної ідеї, глобалізації, тенденцій розвитку сучасного світу, моделей майбутнього, концепції «руського миру», місця України в сучасних геополітичних процесах тощо, які представляють проблемне поле філософії.

Відомо, що філософія є серцевиною світової духовної культури. Не випадково саме загальнокультурну підготовку студентів Х.Ортега-і-Гассет розглядає серед основних складових університетської освіти, тому що основи науки вкорінені в культурі взагалі (П.Фейєрабенд). А це означає, що наукове пізнання відбувається в широкому контексті культурних, ідеологічних, політичних, моральних, естетичних тощо традицій. Тому і випускник Університету, що призваний готувати наступне покоління студентів і науковців, має бути насамперед людиною культури. При цьому культура розуміється не просто як набір інформації і фактів, як показник власної ерудиції. Вона представляє собою внутрішнє інтелектуально-емоційне поле, в якому переплітаються різні фрагменти людського буття та історичний досвід цивілізації, формуються нові смисли, здатні підживлювати наукові пошуки. Саме культура сприяє збереженню людського в людині, протистоїть дегуманізації світу, не дозволяючи перетворитися науці на загрозу цивілізації.

Крім того, залучення до культури сприяє гармонізації в людині рівнів мікро- і макроідентичності (Н.Торкут), тобто усвідомлення себе як складової конкретної національно-культурної спільноти в контексті загальноцивілізаційних культурних процесів, що цілком відповідає сучасним глобалізаційним тенденціям і особливостям функціонування національних держав.

Філософія як поле боротьби різноманітних ідей і методів постає надзвичайно продуктивним засобом формування методологічного плюралізму. Це є не тільки вкрай важливим для сучасного постмодерного мислення в цілому, що відображає визнання унікальності кожного індивіда і його права на власне судження, але й для науки, зокрема. Відомо, що принцип «теоретичного плюралізму», або проліферації (розмноження) теорій, є істотною рисою наукового знання (П.Фейєрабенд). Адже створення альтернативних теорій через застосування принципу контридукції (висування гіпотез, несумісних з відомими теоріями) та визнання рівноправними різні типи знання прискорює розвиток науки. Зворотною стороною плюралізму є толерантність, право на творчий пошук кожного вченого, а не лише обраної наукової еліти. Одночасно плюралізм не може бути відділений від критицизму як складової інноваційного типу мислення. Не випадково критицизм часто називають найважливішою соціальною функцією філософії, оскільки саме таким має бути підхід будь-якої творчо мислячої людини, зокрема й науковця, до всього усталеного, дозволяючи йому долати односторонність при аналізі і розв'язанні будь-яких проблем. Особливо актуальним запит на такий тип мислення є сьогодні, в умовах необхідності генерування критичних технологій, що відповідають прогресивним тенденціям розвитку сучасного світу як системного утворення планетарного масштабу. Отже, власні інновації можуть з'явитися лише в рамках комплексно усвідомлюваного і критично оцінюваного перспективного майбутнього (С.Дацюк). Усе це надзвичайно посилює позиції філософії у навчальному процесі з огляду орієнтації на підготовку фахівців схильних до аналітики і з широкими творчими можливостями.

У свій час М.Хокхеймер застерігав проти відмови від філософії і розвитку критичного філософського мислення, що яскраво продемонструвало свої негативні наслідки в умовах укріплення німецького тоталітаризму у 30-ті роки ХХ ст. Зрозуміло, що у даному випадку не йдеться про ототожнення наведеної автором конкретної історичної ситуації із сучасними соціально-політичними тенденціями в Україні, які, проте, є по-своєму суперечливими і неоднозначними. Однак можна стверджувати, що саме нездатність системно аналізувати та критично оцінювати молоддю та представниками широкої громадськості будь-яких соціальних, у тому числі й реформаторських, процесів у країні значно зменшує можливості їх позитивного просування. Тому і будь-які спроби максимально скоротити курс філософії чи зовсім вилучити її із навчального процесу, на якому б адміністративно-управлінському рівні такі заходи не ініціювалися, необхідно розцінювати як помилкові і недалекоглядні, що свідомо або несвідомо надають непоправної шкоди процесу підготовки адекватної викликам часу особистості.

Цокур Євген Георгійович
доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології ЗНУ

СУЧАСНІ ВИБОРИ: ОБЕЛІСК НА РУЇНАХ ДЕМОКРАТІЇ?

Вибори є ключовим елементом, наріжним каменем сучасної системи забезпечення легітимності влади та реальним втіленням принципів демократії та суспільного суверенітету як основи суспільно-політичного устрою та загального світоустрою. Усунення чи критична дискредитація виборчої моделі легітимації влади та її перерозподілу рівнозначна повернення до хаосу та непередбачуваності національних та світових процесів, глобальної кризи та втрати усіх надбань у галузі суспільного, гуманітарного, культурного, економічного і т.д. розвитку останніх століть.

Виборча легітимація не є ідеальною. Її ефективність та практична значимість залежить від багатьох факторів. Проведення самих по собі виборів не гарантує появу легітимної влади, яка головним завданням буде бачити турботу про суспільні інтереси. Успішність використання цієї легітимаційної моделі полягає перш за все в підготовленості суспільства до можливості сприйняття та використання на практиці її переваг.

Визнанню виборів як оптимального способу легітимації влади значною мірою сприяли раціоналізація суспільної свідомості й поширення політичного плюралізму та політичної рівноправності.

Актуальні події сьогодення проте демонструють невтішну динаміку поступової відмови від багатьох моделей, механізмів та систем стабілізації та гармонізації розвитку людства, які наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст. видавалися загальноприйнятними, загальновизнаними та загальновживаними.

Зазначені негативні прояви та небезпечні тенденції чітко помітні у всіх сферах світового розвитку, від економіки до культури, від політики до інституцій громадянського суспільства.

Класичний, іноді навіть, рутинний національний виборчий процес, що слугував взірцем демократичності та ефективності владарювання, основою стабільності та перспектив прогресивного розвитку, доведений в більшості країн Західної Європи та США майже до ідеальної моделі, несподівано перетворився на небезпечну, брудну гру з непередбачуваним результатом. Миттєво злетів увесь наліт вдаваного соціального конформізму, суспільної відповідальності, виправданої елітарності і т.д. Популізм, відвертий цинізм, брехня та ідеологія поділу власного суспільства та світу на своїх та чужих стали основою передвиборчої риторики не маргінальних а найбільш підтримуваних суспільством кандидатів.

Якось миттєво згасли гучно проголошувані та засадничі в системі державотворення вказаних країн, ідеї гуманізму, толерантності, взаємоповаги, домінанти демократичних цінностей.

Залишимо поза розглядом питання наскільки щирими в такому разі були всі ці гасла, заклики та висловлювання тих, хто намагався видати себе за провідника до «світлого демократичного майбуття».

Загалом, прослідковується тенденція надмірної технологізації виборчого процесу у всіх його фазах та вимірах і відхід від базових його принципів та завдань. Розвиток комунікацій, технологій, ЗМІ, методик впливу створили оманливе враження що головним у виборчому процесі є результат, перемога за будь яку ціну, забуваючи про те що мета виборчого процесу не загострення протистояння що є наслідком надмірної напруги під час виборів, а примирення, консолідація, недопущення конфліктності, пошук загальноприйнятних варіантів суспільно-політичного розвитку, забезпечення прогресу держави та суспільства.

Початкова стадія сучасної глобальної цивілізаційної кризи (думаю, що ми маємо справу саме з нею, а не з деякими тимчасовими проблемами в розвитку окремих держав), відкрила (оголила) масив невідповідності заявлених ідеологічних засад як на рівні національного державотворення, так і у сфері глобальних основ співіснування суспільств та держав у сучасному світі.

Події в Україні кінця 2013-початку 2014 рр., російська агресія та окупація АР Крим, терористичні дії РФ на Донбасі, загострення протистояння в Сирії, пожвавлення та активізація терористичних утворень типу «ІДІЛ» продемонстрували цілковиту неефективність та безпорадність так званої «системи міжнародного права» у всіх її проявах та аспектах, і тим самим спровокували подальше загострення ситуації, оскільки недієвість засадничого принципу «невідворотності покарань» щодо агресора, порушника (де-факто та де-юре злочинця), викликали ланцюгову реакцію відмови від дотримування формальних вимог міжнародного права і іншими учасниками світового процесу. Виявляється, можна окуповувати території інших держав, збивати пасажирські літаки, підбурювати до братовбивства, бомбардувати цивільні об'єкти та знищувати цілі міста на кшталт Алеппо, сповідувати ідеологію расизму та неонацизму, достатньо лише мати ядерну зброю та право «вето» в РБ ООН. Якщо так буде і далі, через певний час ми матимемо цілковитий хаос на основі вседозволеності та безкарності.

Ненабагато краще виглядає і система міжнародних інституцій, яка виявилася і технічно, і психологічно, і концептуально непридатною до актуальних світових викликів та загроз з боку країни з ядерним статусом та особливою роллю в зазначеній системі сучасних міжнародних інституцій. Застаріла, неповоротка, забюрократизована, і як наслідок корумпована система міжнародних безпекових організацій, не має змоги та і бажання протидіяти відвертій ескалації світових конфліктів.

В комплексі все це за три роки суттєво підкосило довіру суспільств багатьох країн Європи до існуючих моделей правління, ідеології державотворення та до політичних сил та лідерів. Ситуацією розгубленості суспільства вміло користуються як деструктивні сили всередині цих країн, так і країни, які обрали модель агресії та деструкції, як основу своєї внутрішньої та зовнішньої політики (РФ тут хрестоматійний приклад). Роблячи ставку на політику деструкції, залякування, терору, підтримуючі деструктивні сили та відверто агресивних кандидатів, вони намагаються досягти геополітичного впливу та уникнути відповідальності за скоєне.

Дуже часто українська державність та суспільні інтереси були та залишаються розмінною картою в руках більш впливових зовнішньополітичних гравців. Це свідчить про слабкість та несамостійність української владної еліти, яка так і не спромоглася виробити певний «кодекс честі» та узгоджені загальноприйняті норми поведінки, виходячи з інтересів власного суспільства та держави, а залишається у напіввасальнй залежності від закордонних «консультантів та помічників».

Вплив зовнішньополітичних факторів та джерел легітимності особливо стає помітним та значимим в період значних суспільно-політичних змін та кризи владної легітимності. При цьому діяльність міжнародної спільноти, світових організацій та правлячих кіл зарубіжних держав може виступати і як фактор стабілізації та пошуку оптимального шляху розвитку, і як фактор посилення нестабільності та кризових явищ.

Тема виборів на частині окупованих територій Донецької та Луганської областей взагалі стала проблемою, навколо якої точаться гостра дискусія не лише серед українського

суспільства та політикуму. Великої уваги вона набула серед політичних діячів країн Західної Європи. Це питання, виходячи з політичних міркувань та аналізуючи його технічну складову, видається глибоко спірним. Якщо ж споглянути його на концептуальному рівні, то навіть часткова реалізація такої моделі псевдовиборів невідворотно призведе до непередбачуваних наслідків для самої Європи, де зазначений прецедент набуде розголосу та повторюваності на багатьох територіях які давно мріють про самостійність чи відокремлення, але через правові та бюрократичні обмеження зробити цього поки не можуть. Тут слід згадати Каталонію, Корсику, Воєводіну, Сербську Країну, Шотландію, Бретань, Фландрію, Валлонію, Країну Басків і т.д. Якщо так станеться, то «донбаський прецедент» дозволить їм (і багатьом іншим іредентистам, сепаратистам, борцям за власну державність) більше не звертати уваги на усілякі формальні правові та бюрократичні обмеження, та й взагалі знехтувати принципами міжнародного права.

Ще більш ускладнює проблему те, що український еліті ще далеко до творення, сприйняття та реалізації загальноприйнятних, зрозумілих та реально дієвих принципів владотворення, передачі влади та розуміння сутності, справжньої цінності та значимості виборчого процесу для процесу національного державотворення та подолання суспільно-політичних криз. Та й виглядають вони в реаліях сучасного українського життя дивакувато та занадто пафосно, але іншого шляху зазвичай немає, і тисячолітній світовий історичний досвід доводить це численними сумними прикладами. Тож якщо українському суспільству та державі потрібна ефективна, дієва, легітимна влада, то без зміни ставлення еліти до своїх обов'язків, саме обов'язків, а не прав чи привілеїв, без встановлення цивілізованої моделі взаємодії еліти та суспільства обійтись просто неможливо. Сучасна українська еліти є, в переважній більшості, номенклатурною. Таким чином, обіймання певної посади автоматично означає приналежність до політичної, правлячої еліти. При цьому до уваги не береться ні особистісні якості претендента на елітарний статус, ні його вплив на суспільно-політичні процеси, ні професіоналізм, ні інші якості, наявність яких могла б означити правомірність та моральність претензій особистості на зазначений статус та місце в суспільній ієрархії. Спрощений підхід до формування та рекрутування еліти породжує багато проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру, які щоразу проявляються в українській політиці та суспільному житті.

Складність сучасного стану української держави та її керівництва полягає у тому, що криза легітимності та делегітимаційні процеси охопили всі рівні політичного та державного управління. Дії владних структур не знаходять позитивної оцінки та необхідної підтримки у суспільстві від рівня місцевого управління до рівня вищого політичного та державного управління. Більше того делегітимаційні процеси в сучасній Україні носять як персоналізований характер, що виявляється в низькому рівні довіри до більшості представників вищого керівництва держави, так і структурний характер – висловлення та демонстрація недовіри з боку суспільства всій системі державних органів влади та інституцій управління. Останнім «бастіоном легітимності» влади в сучасній Україні залишається рівень фундаментальний, тобто визнання правомірності та необхідності існування української держави як такої, але він теж потерпає від постійних атак, як з боку зовнішніх противників української державності, так і частини суспільства, яка теж з різних причин вважає нелегітимною взагалі українську державність. Тож криза легітимності в Україні носить системний та багатоаспектний характер.

Проблема ускладнюється ще й тим, що виборча модель легітимації, одна із головних складових сучасної легітимаційної політики та практики, внаслідок суспільно-політичних процесів та дій органів влади, виявилася багато в чому дискредитованою в очах суспільства і політикуму, і відповідно ефективно використана бути не може.

Тож українська держава, в особі її політичного керівництва та суспільство, знаходяться перед складною проблемою, яка не має однозначного та гарантовано успішного рішення.

Чайка Ірина Юріївна
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА І ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

В сучасній науці, процес інклюзії людини з інвалідністю розглядається як процес включення в освітню систему й соціальне середовище, які зазнають змін, підлаштовуючись до потреб людини з інвалідністю. Феномен інклюзивної освіти є надзвичайно багатогранним, оскільки задоволення освітніх потреб людей з інвалідністю має специфічні риси у залежності від їхніх вікових, нозологічних, психологічних, тощо характеристик.

Унікальність феномену інклюзивної освіти полягає у його бутті на перетині педагогіки, медицини, соціальної роботи, що з одного боку сприяє теоретичному осягненню в рамках кожної з наукових галузей, а з іншого не завершується формуванням цілісного уявлення щодо нього. Інклюзивна освіта найбільш повно у вітчизняній науковій літературі постає як предмет педагогічних та психологічних досліджень. В той же час, є підстави говорити про те, що інклюзивна освіта взаємодіє також і з системою соціальної роботи, вирішуючи її завдання.

Саме тому, метою цієї роботи є з'ясування особливостей реалізації функцій соціальної роботи в системі інклюзивної освіти.

Діагностична функція соціальної роботи реалізується на етапі підготовки до входження дитини з особливими потребами до інклюзивного освітнього середовища і передбачає залучення психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК) різних рівнів для виявлення дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їх психолого-педагогічного вивчення. Крім визначення навчальної програми, методів навчання та інших заходів фахівці консультацій у разі потреби мають допомагати педагогам в розробці індивідуальної програми навчання та складанні Індивідуального навчального плану (ІНП) для дитини, яка навчається в індивідуальній чи інклюзивній формі [2, 59]. Зрозуміло, що виконання діагностичної функції тільки в межах діяльності ПМПК не є достатньо ефективною, оскільки предметом діагностики стає психофізичний стан дитини, потенційна здатність її до навчання, а поза увагою залишаються особливості мікросередовища, у якому вона перебуває (родина), потенціал батьків щодо сприяння розвитку дитини, тощо. Саме тому, логічним було б залучення до діагностики дитини, що має потребу у інклюзивному навчанні, та членів її родини спеціалістів Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Наявність діагностичної інформації, отриманої саме соціальними працівниками щодо дитини і її найближчого оточення, а також щодо суб'єктів шкільного середовища (педагогічний, учнівський, батьківський колективи) дозволить їм реалізовувати прогностичну функцію соціальної роботи, формуючи уявлення щодо перспектив соціальної адаптації та соціалізації дитини з інвалідністю, та можливостей подолання негативних факторів на цьому шляху.

В процесі інклюзивного навчання відбувається не лише засвоєння дитиною з особливими потребами знань за шкільною програмою, але й долучення до «найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі» [3, 5]. Таким чином здійснюється перетворювальна функція. Ефект перетворення стосується не лише дитини з інвалідністю, але й інших членів шкільного колективу, оскільки перебування у середовищі інклюзивної освіти забезпечує «найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства» [3, 5].

Реалізація превентивної функції соціальної роботи у процесі інклюзивного навчання відбувається завдяки здійсненню роботи з подолання проявів соціальної дезадаптації дітей з інвалідністю; попередженню конфліктів у взаєминах учнів, батьків і вчителів; стимулювання відповідальності батьків дітей з інвалідністю за процес та результати навчання в межах їх потенційних можливостей.

Комунікативна функція, як вже згадувалося, є хоча і допоміжною, але структуроутворюючою в системі соціальної роботи, і є інструментом, що забезпечує виконання всіх інших функцій.

Виконання організаторської функції соціальної роботи у інклюзивному навчанні має своїм результатом об'єднання зусиль державних та недержавних суб'єктів соціальної роботи у забезпеченні науково-методичної та матеріально-технічної бази інклюзивного навчання, акумуляцію відповідних людських ресурсів.

Правозахисна функція соціальної роботи у системі інклюзивної освіти забезпечується завдяки самій наявності в сучасній Україні інклюзивних навчальних закладів, завдяки чому реалізується ст.53 Конституції України: «Повна загальна середня освіта є обов'язковою», та ст.23 Забезпечення реалізації права на освіту осіб з особливими освітніми потребами Закону України «Про освіту».

Реалізація соціально-педагогічної функції передбачає адаптацію і соціалізацію особистості; задоволення особистих і соціальних потреб дитини; організацію навчального простору; нормалізацію життя сім'ї, в якій живе дитина з особливими потребами.

Реалізація морально-гуманістичної функції соціальної роботи у системі інклюзивної освіти також має велике значення з огляду на необхідність гуманізації суспільних відносин, як умови модернізації сучасного українського суспільства, до того ж «прийняття інтеграції «здоровим» населенням, кожною людиною – це тривалий процес виховання усього суспільства. Це вирощування з раннього дитинства нового покоління (а можливо, й не одного покоління), для якого інтеграція людей з особливими потребами стане частиною світогляду. Починати ж підготовку дітей до спільного навчання потрібно вже зараз, адже від того, як суспільство сприйматиме дитину з особливими потребами, залежить усе її подальше життя. Та й саме суспільство багато втрачає, якщо певна частина людської спільноти не залучена до активного і продуктивного життя» [1,13].

Список посилань

1. Мігалуш А. Інклюзивна освіта та супровід навчання і виховання – основа інтеграції в суспільство людей з особливими потребами / А. Мігалуш // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць. 2009. № 6 (8). С. 8–13.
2. Обухівська А.Г. Діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій в умовах інтеграції дітей з особливими освітніми потребами / А.Г. Обухівська. – Електрон. дані. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 149 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).
3. Опыт работы интегративного детского сада / сост. В. В. Алексеева, И. В. Сошина. М.: Теревинф, 2004. 184 с.

Бойко Ганна Валентинівна

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

УСПІХИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ СТАРОСТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Вирішення питань децентралізації, затвердження миру в країні та становлення громадянського суспільства роблять вкрай актуальними питання розвитку та об'єднання місцевих громад. Процес співробітництва та об'єднання громад набирає динамічності, але в той же час загострює ті проблеми, які потребують невідкладного вирішення. Серед питань, які мають бути вирішеними багато юридично-правових, економічних, господарських. Вагоме місце серед них займають і питання налагодження спілкування в громадах, довіри до Голів та старост сільських громад, розвиток мотивації членів громади на вирішення питань розвитку території та громади та реалізацію таких ініціатив, подолання опору та залучення до участі пасивних членів громади. Велике значення у керівництві в сільській громаді грають лідерські вміння та навички старости. Такі вміння корисні як в організації громади, в спілкуванні з її членами в ситуаціях прийняття рішень, так і в спілкуванні з представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, організацій та установ, депутатами, з якими має справу громада.

Впровадження інституту старост в процесі децентралізації спрямовано на вирішення питань представництва інтересів сільських громад в центрі територіальної громади після

об'єднання, через участь у засіданнях, роботі комісій та сприяння жителям сіл та селищ у вирішенні їх нагальних потреб і питань. За законодавством староста - посадова особа місцевого самоврядування, яка обирається жителями села або селища, розташованого на території відповідного старостинського округу на основі загального рівного прямого виборчого права шляхом таємного голосування і здійснює свої повноваження на постійній основі. В свою чергу за законодавством України повноваження старости визначаються як державою, так і радою громади. Зокрема через впровадження інституту старост здійснюється спроба реалізації прямої демократії, адже саме старости організують процес голосування жителів території за проекти місцевого бюджету. які підтримуються донорами.

У зв'язку із тим, що становлення інституту старост знаходиться в процесі, існує багато невирішених питань і протиріч на практиці. Під час проведення тренінгових занять, організованих Інститутом підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування була здійснена спроба виявити основні проблемні питання з якими стикаються старости в реалізації своєї діяльності. В занятті взяли участь 19 обраних та виконуючих обов'язки старост старостинських округів об'єднаних територіальних громад Запорізької області. За віком, вони переважно відносяться до категорії 50+, є корінними мешканцями своїх територій, мають значний досвід діяльності в органах місцевого самоврядування, адже в минулому переважна більшість їх працювали землевпорядниками, секретарями та головами селищних рад. Звертаючи увагу на вікові характеристики старост, слід відзначити, що переважна більшість представників категорії солідного віку є активними та зацікавленими в своїй діяльності та налаштовані активно працювати заради власної активної позиції, включеності до реалізації справ, В процесі обміну досвідом було виявлено, що основними проблемами, за визначенням учасників є наступні.

По-перше, значна частина старост скаржиться на невизначеність повноважень, не дивлячись на те, що деякі з них обрані або виконують обов'язки старости терміном майже до трьох років.

По-друге, відзначають нестачу або навіть повну відсутність інструктивних матеріалів, в яких би висвітлювались правові та економічні підґрунтя здійснення старостинських повноважень.

По-третє, деякі старости негативно сприймають невизначеність свого статусу на території та відповідно сприйняття їх повноважень представниками громади через ототожненняз повноваженнями "завгоспу" або представниками голови об'єднаної територіальної громади .

По-четверте, окремі старости незадоволені самою назвою свого статусу, проводячи паралелі із історичними аналогами однозначно негативного сприйняття. Найбільш це характерно для тих старост, які в минулому були головами селищних рад. І тоді все було зрозуміло, а тепер…

Такі проблеми, однак ні в якому разі не перекреслюють тих успіхів, яких досягли старости. Майже всі вони відзначили успішність кроків, спрямованих на розвиток їх територій, які вдалося реалізувати через засвоєння державних та донорських коштів спрямованих на ремонт доріг та освітлення вулиць, ремонт дитячих садків, шкіл, лікарень або амбулаторій тощо.

Велике значення надають старости соціально-психологічній складовій своєї діяльності. Старости відчувають потребу у розвитку своїх лідерських якостей та розвитку компетенцій у спілкуванні з представниками громад, вирішенню проблем у спілкуванні.

В свою чергу вони шукають шляхи для згуртування громади свого старостинського округу та досягають успіхів. Зокрема, старости відзначають ефективність організації зусиль громади не тільки для вирішення суто господарських питань, а і облаштування місць суспільного дозвілля громади, підготовки та проведення спільних свят у громаді та безпосередньої власної участі та підтримки членів своєї громади під час поховань.

Важливий ресурс на наш погляд у розвитку згуртованості громади є у організації роботи, пов'язаної з залученням до активної участі всіх членів громади. На даний час увага старост в цьому питанні в основному зосереджена на тих членах громади, які розглядаються як потенційні ресурси: фермери, підприємці, тощо. І це більш схоже на орієнтацію на "вирішення питань" за рахунок шефської допомоги. В той же час є окремі знахідки старост спрямовані на

використанні потенціалу членів громади, які є активними і можуть взяти на себе функції тих, хто звертається в різні інстанції для вирішення спільних проблем і діяти, відповідно стартегії"за людей".

В такий спосіб, у підсумку вважаємо за необхідне зазначити перспективи організації роботи з розвитку інституту старост:

– робота з роз'яснення та підготовки інструктивних матеріалів щодо правових та економічних підґрунть старостинської діяльності;

– законодавче закріплення тих повноважень, які визначені державою, та роз'яснення тих, які покладаються для визначення громадою;

– роботу з розвитку лідерських якостей та згуртування громади;

– організація обміну досвіду між старостами, демонстрація успішних прикладів, відкрите обговорення проблем для пошуку шляхів їх вирішення.

Список посилань

1. Бойко Г.В. Соціально-психологічні аспекти децентралізації // Посібник з децентралізації у схемах та таблицях / Під редакцією Кузьмічової Н.Ю. Київ, 2016., С. 43 - 59.
2. Бойко Г.В. Участь місцевих громад у муніципальному плануванні // Навчальний посібник під редакцією Бутченко Т.І., Лепського М.А. проект "Згуртуй громаду" ЗНТ ім. Я Новицького за підтримки USAID // Запоріжжя, 2017. С. 62-81.

Воронова Галина Віталіївна
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії та історії науки і техніки,
ДУІТ, м. Київ

ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА СУЧАСНОГО ЛЮДСТВА: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Найактуальнішою проблемою сьогодення, ні для кого це не є таємницею, є те, що людство перебуває в умовах екологічної кризи. Під екологічною кризою слід розуміти "тип екологічної ситуації, яка характеризується порушенням динамічної рівноваги системи "суспільство - природа", надзвичайним загостренням її основної суперечності, що робить необхідним зміну зв'язків усереднені системи за допомогою екологічної діяльності. Являючи собою кризу системи, вона знаходить своє відбиття і в стані підсистем, у розвитку їх внутрішніх суперечностей. У русі цих підсистем, в їх взаємодії лежить можливість екологічної кризи, але від них і залежить її розв'язання" [1,162].

Але екологічна криза це лише верхівка айсбергу, яка може призвести до екологічної катастрофи, з якої вже немає ніякого виходу. Тобто, людина одночасно сама виступить і замовником, і виконавцем вироку, може бути, сама того не бажаючи.

Проте, треба зауважити, що екологічні кризи можуть бути спровоковані не тільки діяльністю людини, але і природними процесами.

Але нас зараз хвилює саме криза, викликана антропогенним втручанням, яка призвела до чисельних змін у співвідношенні життєвих форм. Таким чином, можемо говорити, що екологічна криза сьогодні являє собою конфлікт двох сторін - людини і природи.

Як стверджує Федір Канак, "екологічні кризи знайомі людству здавна, і воно кожного разу повертало ситуацію на свою користь. Проте сучасній екологічній кризі властиві прикмети, яких ми досі ніколи не спостерігали. Людству ще належить усвідомити, що після ресурсозабезпеченої доби воно перебуває на іншій, по суті, планеті й само стало іншим - як щодо кількості, так і щодо розмаїття потреб" [2,145]. Створення наймогутнішого штучного середовища веде до повної деструкції природи, до руйнації біосфери. Своїми діями людина може призвести планету до такого стану, коли життя на ній буде неможливим [3,15-17].

Аналізуючи шлях, яким пройшло людство, нашу історію, бачимо, що причиною екологічної кризи постає, насамперед, нерозумна діяльність людини, яка нанесла і продовжує наносити природі непоправну шкоду. "Своїми діями людина брутально втрутилася в процес еволюційного розвитку на Землі та ліквідувала незалежне від неї існування біосфери, хоч і не

змогла, як не намагалася, відмінити фундаментальні закони, які нею керують, та цілком звільнитися від їх впливу" [4,10].

І все це не випадково. Людина, як зазначалося, була завжди пов'язана з природою, але в процесі власного розвитку, засвоюючи і вивчаючи природу, вона піднесла себе на п'єдестал, самостійно обравши для себе лідируючу позицію, природа ж стала залежною від людства, від його, найчастіше, божевільних дій і експериментів над нею.

Екологічне становище на сьогоднішній період багатоаспектне, оскільки охоплює достатньо великий обсяг проблем, що виникли при взаємовідносинах людства і природи: ресурсна обмеженість (найбільш актуальна енергетична), нестача продовольства і демографічний вибух на планеті. Це також є напрямками небезпеки для життя.

І це не пусті слова, тому що будь-яка боротьба за лідерство спричиняє за собою неминучі втрати. Іншими словами, стан, у якому опинилася наша планета, можна описати, використовуючи біологічну термінологію, більш конкретно - на Землі зараз період природного відбору в умовах жорсткої конкуренції - і в результаті даного процесу виживе сильніший. Але цього разу може так трапитися, що переможця буде визначити важко, через ту просту причину, що нікому і нічого буде визначати.

Відкриваючи таку малообіцяючу перспективу перед людством, зазначимо, що проблеми, з якими зіткнулося людство, глобальні, але не безвихідні. Ситуація сьогодні така, що вирішення однієї проблеми зумовлює вирішення наступної. Саме таким чином, "поєднавши всі ланки одного ланцюга", можна не лише зупинити деградацію, а й забезпечити подальший розвиток еволюції життя.

Підводячи підсумки вищесказаному, зазначимо, що найбільша небезпека життю спостерігається з боку погіршення екологічної ситуації на планеті, основна причина чого полягає в антропних факторах.

Вирішення цих проблем повинно мати комплексний характер, для цього потрібна гармонія розвитку і спільна мета - не припустити екологічної катастрофи і прийняти всю повноту відповідальності за збереження життя всього людства.

Головними шляхами мінімізації небезпеки життя в умовах екологічної кризи є заходи, що вже частково впроваджуються у практику міжнародних відносин:

а) зміна технологій на найновіші, більш чисті, ресурсозберігаючі та науковоємкі;

б) поступова заміна сировини, що не поновлюється, сировиною, що поновлюється;

в) зниження темпів приросту населення Землі;

г) контроль за розвитком життєвих форм та посилення охорони рідкісних видів тварин і рослин за прикладом "Червоної книги";

ґ) зміщення центру тяжіння від приватних, насамперед, егоїстичних інтересів до суспільних;

д) вирішення проблеми забруднення навколишнього середовища шляхом встановлення квоти всім країнам на шкідливі викиди до атмосфери та світового океану.

Звичайно, ці та інші заходи мають лише тимчасовий та запобіжний характер. Остаточно проблему збереження життя вони вирішити не в змозі, але сучасне екологічне становище таке, що без них також не можна обійтися. Комплексному вирішенню зазначеної проблеми повинно передувати розуміння людством безальтернативності екологічного мислення та ідеології примату вітальних цінностей.

Початком формування екологічного мислення може послужити введення спеціальних навчальних курсів у школах, вузах; створення різноманітних асоціацій, різноманітних об'єднань спеціалістів, ентузіастів, організацій, що займаються екологічною освітою і вихованням підростаючого покоління, діяльність яких буде спрямована на збереження навколишнього середовища.

Для продовження життя на Землі ми повинні зрозуміти, у першу чергу, що "людство як жива речовина нерозривно пов'язане з матеріально-енергетичними процесами визначеної геологічної оболонки землі - із її біосферою. Воно не може бути від неї фізично незалежним жодної хвилини" [5,172]. Тому необхідним вважається детальне вивчення як суспільства, так і біосфери, і як результат цього - їх спрямування на збереження і розвиток людства. А це буде можливо тільки в тому випадку, коли всі процеси, здійснювані людиною в біосфері, будуть

управлятися розумно. "Людство, взяте в цілому, стає потужною геологічною силою. І перед ним, перед його думкою і працею постає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого. Цей новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є "ноосфера" [5,183].

Список посилань

1. Крапивенский С.Э. Социальная философия: Учебник для гуманит.- соц. специальностей высших учебных заведений. 3-е изд., испр. и доп. Волгоград: Комитет по печати, 1996. 352с.
2. Канак Ф. Можливості етичного коригування економіки // Філософська думка. 999. № 3. С.143-147.
3. Наумкина Е.А. Проблема коэволюции общества и природы // Проблеми соціальної філософії: Збірник наукових статей / Редактори: В.О.Цикін, Ю.П.Тарєлкін. Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД, 1997. 124с.
4. Алексеенко И.Р., Кейсевич Л.В.. Последняя цивилизация? Человек. Общество. Природа. К.: Наукова думка, 1997. 417с.
5. Вернадский В.И. Начало и вечность жизни / Сост., вступ. ст., коммент. М.С.Бастраковой, И.И.Мочалова, В.С.Неаполитанской. М.: Сов. Россия, 1989. 704с.

Ємельяненко Євгенія Олегівна
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії ЗНТУ

ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОТРЕБ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ

Соціальна відповідальність сьогодні є провідною концепцією стратегічного управління підприємствами, що передбачає, з одного боку здобуття конкурентних переваг, а з іншого - забезпечення гармонійної взаємодії із суспільством та сприяння його сталому розвиткові. Будучи широко представлена як теоретична проблема у наукових працях вітчизняних і закордонних соціологів, правознавців, філософів, економістів, фахівців з менеджменту та адміністрування, а також інших науковців, питання соціальної відповідальності продовжує залишатись в першу чергу прикладною проблемою. В соціально-економічному та політичному просторі України дана проблема вимагає нагального вирішення задля досягнення відповідності щодо того рівня, який сформувався у провідних країнах (Бельгії, Великобританії, Франції тощо). Теоретична концептуалізація підґрунтя, як відомо, є тим фундаментом, на якому має бути сформована система ефективного вирішення означеного питання.

Прикладні аспекти проблеми соціальної відповідальності як управлінської задачі в першу чергу зводяться до наступного: 1) формування доцільних програм соціальної відповідальності, які були б узгоджені з потребами суспільства та відповідали б дійсним умовам основної діяльності підприємств; 2) формалізованого впровадження положень соціальної відповідальності в документообіг та організаційну структуру підприємств; 3) розробки методів оцінки ефективності реалізації програм соціальної відповідальності; 4) створення системи стандартизації соціальної відповідальності як напряму управлінської діяльності; 5) створення загальної системи нефінансової звітності підприємств, що дозволить контролювати, порівнювати та оприлюднювати рівень реалізації соціальної відповідальності як практики управління на сучасних підприємствах.

Теоретичне визначення сутності та змісту соціальної відповідальності має бути чітким та структурованим, щоб уможливити ефективність реалізації її прикладних задач. Проте з в даному сегменті науково-дослідної роботи на сьогодні спостерігаються значні неоднозначності і неточності.

В першу чергу це стосується визначень явища соціальної відповідальності взагалі та соціальної відповідальності бізнесу зокрема, а також питання структурування соціальної відповідальності як системи за рівнями, сферами та компонентами. Ці два важливі фундаментальні етапи дослідницької роботи доведені лише до певного приблизного рівня

завершеності, які вбачається принципово недостатнім для несуперечливого і послідовного виконання наукових завдань, які логічно від них залежать.

Найбільш широкою ініціативою у сфері корпоративної соціальної відповідальності є Глобальний договір ООН (https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BAUnited Nations Global Compact). Ініціатива Глобального договору направлена в першу чергу на ствердження пріоритетів соціальної відповідальності бізнесу, заохочення до неї, декларування вимог щодо необхідності звітування щодо її реалізації. Принципи Глобального договору ООН фіксують зобов'язання бізнес-структур щодо прав людини, трудових відносин, екологічної безпеки, боротьби з корупцією. Звісно, як документ, який торкається актуальних питань соціальної відповідальності, в цілому закликає і задає напрямки діяльності в цій сфері. Глобальний договір є значимим з має бути позитивно оцінений. Проте, наскільки він є дієвим як методологічне та нормативно-правове підґрунтя з точки зору прикладних цілей управління.

Глобальний договір не задає корпораціям жодних жорстких меж соціальної відповідальності, а також не містить ефективних заходів та пропозицій щодо організації та контролю. Відповідно, оскільки Глобальний договір є швидше декларацією та не містить конкретних та чітких вказівок, а лише загальні рекомендації, підприємства з одного боку не отримують необхідного інструментарію для організації сфери соціальної відповідальності, а з іншого – можуть відкрити можливість для невірного використання договору в цілях власної соціальної реклами.

На більш конкретному рівні, на думку О.Боднарук, серед європейських інститутів влади ключову роль у поширенні ідеї КСВ відіграють комітети Єврокомісії [1]. Мережа європейських бізнес-центрів (CSR Europe) почала утворюватись у 1995 році. Провідними цілями її діяльності стали оприлюднення та поширення принципів корпоративної соціальної відповідальності. Базовим документом, яким керуються європейські країни з 2001 року у задачах активізації просування корпоративної соціальної відповідальності є "Зелена книга соціальної відповідальності". В цьому документі представлена загальні межі політики у сфері корпоративної соціальної відповідальності. На основі рамок, що задаються "Зеленою книгою", національні уряди розробляють внутрішню політику. Для деталізації положень "Зеленої книги" розроблені документи, які є підґрунтям для розробки національної політики корпоративної соціальної відповідальності для країн Європейського союзу, а саме: "План ЄС щодо захисту довкілля", "Політика інтегрованого продукту" ("IPP"), "Загальна система екоменедженту та аудиту" (EMAS), "Європейська ініціатива екологічної ефективності" (EEEI), "Стандарти ЄС для європейських підприємств, що здійснюють свою діяльність в країнах, що розвиваються: назустріч Європейському корпоративному кодексу поведінки", "Європа 2020: стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання". Дані документи деталізують основні принципи Глобального договору ООН та "Зеленої книги"., проте кожний національний уряд, доводячи ідеї корпоративної соціальної відповідальності до рівня стратегій розбудови, регуляторної політики, дієвих організаційних заходів, вносять до змісту програм власні ідеї та досвід, що відповідають конкретній ситуації кожної окремої держави. Так, теоретичне підґрунтя, як орієнтир управлінської діяльності в сфері соціальної відповідальності є занадто узагальненим, щоб використовувати його буквально, оскільки в даному випадку постає надзвичайно велика низка можливостей перетворити означену діяльність на профанацію, зверхність та формалізм [1].

Погодимось з Е.Пахучою у твердженні, що "серед представників бізнес-структур немає єдності в розумінні природи та джерел соціальної відповідальної діяльності бізнесу. У вузькому й найбільш "зручному" розумінні соціальну відповідальність визначають як внесок, що здійснює підприємство в суспільство за допомогою його основної діяльності, соціальних інвестицій, з урахуванням пріоритетів державної соціальної політики" [4].

Як зазначає А.Колот, відповідальність, як випливає з концепції, що розглядається - це категорія і етики, і права, котра відображає особливе соціальне і морально-правове ставлення людини або іншого суб'єкта, наприклад організації, до іншої людини або спільноти, певного інституту або суспільства в цілому [3]. Відповідно, більшість основних визначень соціальної

відповідальності узагальнено формулюються наступним чином: "соціальна відповідальність - це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення - застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами".

На думку В.Грищука, оригінальним видається підхід до визначення поняття "соціальна відповідальність" В.Сперанського, який розглядає це поняття як загальнометодологічне, яке охоплює всі форми і види відповідальності, що характеризують специфіку соціальних відносин в тому чи іншому суспільстві. Відповідальність визнається регулятором суспільних відносин, що передбачає обов'язковість урахування і реалізації в процесі колективної життєдіяльності соціально значимих принципів і норм [2,С.37-38].

Тож, сутність і зміст соціальної відповідальності, її бачення в основних нормативних документах носять характер філософських категорій, що є хоч і первинно необхідним для формування ідейної спрямованості, але все ж принципово недостатнім для дієвої реалізації в практиці управління.

У якості висновку варто зауважити на такі проблеми теоретичного опрацювання соціальної відповідальності як методологічного підґрунтя дієвої практики в цій сфері. По-перше, відсутність конкретних визначень сутності та змісту явища соціальної відповідальності призводить до уможливлення маніпуляцій та довільного тлумачення дій в цій сфері. По-друге, ця ж сама причина визначає відсутність дієвих орієнтирів та векторів реалізації практики регулювання соціальної відповідальності у низці країн з недостатнім рівнем розвитку цього сегменту культури управління. По-третє. така "розмитість" визначень унеможливлює вироблення необхідних компетенцій в процесі навчання майбутніх фахівців, оскільки зміст навчальних матеріалів первинно орієнтує студентів на сприйняття норм та положень соціальної відповідальності як чогось неконкретного, узагальненого та надлишково підданого довільній інтерпретації.

Список посилань

1. Боднарук О. Європейський досвід державного регулювання корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О.Боднарук // Менеджер. №2(71). 2016. С.41-48. - Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzhm_2016_2_7.pdf.
2. Грищук В. Соціальна відповідальність: навчальний посібник / В.Грищук. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 152 с.
3. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів / А. М. Колот // Економічна теорія. 2013. № 4. С. 5-26.
4. Пахуча Е. Сутність категорії "соціальна відповідальність" у контексті трансформації аграрного сектора [Електронний ресурс] / Е.Пахуча. - режим доступу: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pFNEilgI0s4J:https://are-journal.com/are/article/download/49/61+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

Кальцева Світлана Іванівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

Мірошниченко Галина Олександрівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ІДЕОЛОГІЧНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО СВІТУ

Політична ідеологія була невід'ємною складовою світової історії у продовж довгого часу, вона активно включалася в процес політичного розвитку, трансформації. Феномен ідеології у політичних процесах проявлявся по різному. Вона виступала як фактор, що поєднував людей навколо тієї чи іншої стратегії розвитку держави та суспільства. Вона могла

використовуватися як засіб політичної боротьби, як система загальних норм, принципів, цінностей, на яких виховувалися цілі покоління. Ідеологія – це також складний інструмент маніпуляції, можливого втручання в свідомість. Вона виконує функцію підтримки стабільності соціального суб'єкта – носія певної ідеології.

Але не все так однозначно й думки що до ролі ідеології в історії людства розділилися. Особливо яскраво це продемонстрували теорії «деідеологізації» та «реідеологізації» у другій половині XX століття. Постмодерна цивілізація ставить нові вимоги та запити як перед окремою людиною, так і перед державою як найбільш універсальною інституцією сучасного суспільства. Потреба в ідеології носить характер об'єктивної потреби, як фактор соціальної активності людей, генератор ідей, соціальної енергії суспільства, засіб соціалізації та адаптації індивіда , синтез духовно-світоглядного досвіду.

Сутність постмодерних ідеологій полягає у відстоюванні плюралістичних позицій у соціально-політичному, культурному та ціннісно-світоглядному житті. Центром їхньої уваги виступає особливість, забезпечення її розвитку, потреб шляхом розширення свободи в усіх напрямках людської життєдіяльності. Ситуація характеризується перевагою імпровізації, фрагментарністю відсутністю цільних та послідовних ідеологій. Таке «суспільство мозаїки» характеризується досить сильним конфліктним потенціалом як у самому суспільстві, так і поза його межами, поміж різними народами, країнами, культурами.

Суспільство постмодерну руйнує інформаційну домінанту, змінюючи її на великий обсяг хаотичної, погано структурованої інформації. Людині в такому суспільстві для прийняття рішення треба вибирати тільки один варіант із альтернативних : або тактика соціального конформізму або нонконформізму. Отже, характерною особливістю суспільства постмодерну є розширення мережа соціальних зв'язків особи, що досить часто супроводжується дестабілізацією цих зв'язків, розпадом сталих інституцій, які раніше надавали індивіду чіткі норми, орієнтири поведінки.

Такі умови є дуже сприятливими для формування різного ряду ідеологій та течій: з одного боку, традиціоналістичних, з другого, універсалістських, космополітичних, анархістських. Відповіддю на процеси глобалізації стає швидкий розвиток націоналізму та релігійного фундаменталізму. Загроза втрати національної та соціальної ідейності обусловлює активізацію соціально-психологічного фактору динаміки свідомості та поведінки людей.

Цей процес завжди супроводжується взаємодією як інтегративних, так і дезінтегративних. Тому цілком обґрунтованим виявляється дослідження інтегративної ідеології як об'єднавчої ідеології суспільства. Інтеграцію розглядають як стан і процес гармонійного об'єднання соціальних явищ в єдине ціле, як вироблення функціональних і цілісних підстав для включення нових елементів у систему, як посилення комунікації між різними суб'єктами співіснування, як полегшення розуміння однієї традиції іншою.

Специфіка сучасних ідеологій полягає ще і тому, виробництва, які належали конкретним ідеологам, сьогодні диференційовані й виконуються нюзмейкерами , експертами, журналістами, блогерами. З'являються й нові ідеологічні техніки. Розвиток публічних комунікацій передбачає неможливість тотального підпорядкування одному суб'єкту, відсутність впевненості у реалізації певного ідеологічного сценарію, націленого на конкретний результат. Сучасні ідеології – це не стільки результат діяльності влади, скільки результат діяльності свідомості людини і нових технологій.

Ідеології сучасного політичного світу, безумовно, відрізняється, від класичних доктрин. Вони більш раціональні, емоційно насичені, мають еклектичний характер, інтерактивні,технології. Але по своїй суті – ідеології. сукупність поглядів, цінності ідей , через призму яких людина сприймає процеси, явища та події життя.

Кузьмін Віктор Володимирович
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи ЗНТУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ КАР'ЄРНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Поняття "кар'єра" є одним з наріжних понять сучасного трудового процесу в світі, оскільки символізує трудовий шлях індивіда в розрізі основних трудових успіхів та невдач. На нашу думку, кар'єрні стратегії є соціальними алгоритмами, які за фактом кар'єрних амбіцій конкретної особистості та соціального досвіду формувань кар'єрних траєкторій інших людей формують її кар'єру.

Соціальний аспект кар'єрних звершень є можливим лише за умови соціальної взаємодії. Це поняття надає кар'єрі динаміки соціального змісту, оскільки включає її у вир групових соціальних процесів. На думку В. Патрушева, "сутність теорії соціальної взаємодії становить діалектичний метод, сутність якого полягає в тому, що суспільство розглядається як живий організм, який є одночасно системою, що складається з людей" [9, с.127]. Тобто кар'єрні вподобання представників будь-якого розвиненого суспільства повинні реалізовуватися в тому числі в полі інтенсивної соціальної взаємодії між людьми як особистостями та носіями своїх кар'єрних історій.

Відновлення робочої сили за різними напрямками народного господарства є стратегічним для суспільства процесом, оскільки за рахунок цього потенціалу в рамках конкретних економічних процесів створюються умови як для підвищення рівня розвитку самого суспільства, так і рівня соціального самопочуття кожного конкретного члена суспільства.

Однією з головних проблем відновлення робочої сили в рамках сучасного українського суспільства є те, що тектонічні соціально-економічні та соціокультурні зміни повинні призводити до змін у плануванні кар'єрних стратегій більшості членів суспільства. Зокрема, І. Грабовець зазначає, що "змінився сам характер відтворення робочої сили. Сьогодні це відтворення розвиненої особистості з розвиненим інтелектом, сучасною культурою та з високим рівнем спрямованості до ефективної трудової діяльності" [3, с. 324]. Тобто нові кар'єрні стратегії українців мають базуватися або корегуватися з урахуванням цих факторів. Кар'єрні архетипи та кар'єрні стереотипи часто стають на заваді відновлення робочої сили. Адже кар'єрна стратегія особистості є частиною її образу і тому має можливості для впливу на планування кар'єрних стратегій молоді, що суттєво гальмує процес відновлення робочої сили за принципами, адекватними до сучасних умов суспільного розвитку.

У той же час певні кар'єрні стратегії можуть становити опосередковану суспільну небезпеку. Адже кар'єрні стратегії можуть не збігатись із суспільним запитом. Таким прикладом є сучасна ситуація, коли на ринку праці затребувані робітничі спеціальності, а велика кількість українських абітурієнтів обирають для вступу у виші гуманітарні або економічні спеціальності. Такий соціальний дисбаланс ускладнює соціальну взаємодію.

Щоб запобігти такій ситуації, необхідно напрацювати певні соціокультурні коди, а точніше актуалізувати специфічний вид культури, що повинен увібрати в себе соціокультурні рефлексії, присвячені кар'єрним стратегіям. На нашу думку, цим видом культури може бути технологічна культура. Як визначають Ю. Палеха та В. Кудін, "технологічна культура - це культура створення таких інформаційних систем, документів, які б відповідали всім сучасним вимогам ділового стилю, встановленим правилам і нормам" [8, с. 41]. Зазначене визначення чітко вловлює необхідність уніфікації певних аспектів соціальної взаємодії, які впливають на планування та реалізацію кар'єрних стратегій членів суспільства, але має багато недоліків, які звужують рамки застосування цього поняття. Тому ми вирішили запропонувати його власне трактування. Ми пропонуємо розглядати поняття "технологічна культура" як специфічний вид культури, який поєднує соціальні технології розвитку соціальної взаємодії в певних сферах соціокультурного буття. Як наслідок, технологічна культура в сфері кар'єрних звершень є набором технологій соціальної взаємодії в сфері успішних кар'єрних звершень в рамках

сучасних тенденцій розвитку відтворення робочої сили в тренді розвитку національної та світової економік.

На думку українських дослідників О. Бікли та В. Береги, соціальність кар'єри полягає у двох важливих аспектах. Перший – у соціальній мобільності кожної людини в процесі реалізації своєї кар'єрної стратегії. Другий аспект – статусно-рольовий - в рамках якого еволюційні процеси в сфері кар'єрних звершень призводять до того, що кар'єра охоплює все ширшу сферу життя людини, розширюючи межі кар'єризму і актуалізуючи набуті статуси на противагу статусам набутим [1, с. 28]. Соціальна мобільність дійсно актуалізується в процесі постіндустріального суспільства. Сьогодні критична маса жителів багатьох країн готова заради реалізації своєї кар'єрної стратегії до переїздів в інші міста та навіть інші країни. Сучасні інформаційні технології надають можливості сучасній людині шукати роботу в інших містах своєї країни і закордоном. У той же час багато жителів різних країн використовують соціальні ліфти, працюючи на закордонні країни дистанційно. У сфері реалізації кар'єрних стратегій, перевага надається саме набутим статусам, оскільки сьогодні все важче користуватися соціальним капіталом батьків і родичів. З одного боку, це важко зробити через те, що постіндустріальна економіка нівелює статуси, здобуті в рамках індустріальної економіки. Усе це говорить про те, що соціальні ліфти для реалізації кар'єрних стратегій є відкритими за умов постіндустріальної економіки і не обмежуються географічними факторами.

М. Лукашевич розглядає соціальну сутність реалізації кар'єрних стратегій безпосередньо через трудову мобільність. На його думку, трудова мобільність допомагає підвищувати ефективність виробництва і створює умови для розвитку особистості, яка дозволяє їй краще реалізовувати сценарії своїх кар'єрних стратегій [6, с. 76-77]. Зазначений підхід узгоджується з принципами соціальної взаємодії, розвиток економіки та супутніх соціально-економічних процесів - з кар'єрною стратегією конкретної особистості. Хоча в такому разі суттєво зменшуються перспективи маломобільних громадян суспільства, але якраз відсутність певного рівня як трудової, так соціальної мобільності не є запорукою успішної реалізації кар'єрних стратегій, і це вже перетворюється на соціальну норму.

Багато авторів зосереджується на ціннісному підході у визначенні соціальних особливостей кар'єри як соціального феномену. Зокрема, Т. Вербецька досліджує преференційні особливості кар'єрних звершень. На її думку, "поняття преференцій (або пріоритету) безпосередньо пов'язане з проблемою першості, принципової вартості. На підставі преференцій людини вибудовується ієрархія її екзистенційних цінностей. Тим самим визначаються ціннісні преференції людей, які так чи інакше позначаються на їхніх оцінках, рішеннях, виборах і реальних діях" [2, с. 56-57]. Саме тому мало визначити ціннісний набір людини, яка планує чи реалізує власну кар'єрну стратегію, а важливо диференціювати її ціннісний набір за пріоритетами. Це важливо, оскільки наявність тих чи інших цінностей в її ціннісному наборі може призводити до певного ціннісного резонансу. Наприклад, особа може бути індивідуалістом в навчанні і прихильником колективізму в сфері дозвілля. І саме в залежності від ціннісних пріоритетів відбувається вплив тієї чи іншої цінності на окремий сценарій кар'єрної стратегії особистості.

Деякі автори вважають, що в рамках сучасного суспільства соціальна взаємодія в сфері кар'єрних звершень повинна бути інституціоналізованою і спрямованою на окремі категорії населення. Зокрема, О. Лободинська наголошує на тому, що "сьогодні необхідно визнати (особливо державним органам), що молодь має стати не тільки і не стільки реципієнтом, як активним суб'єктом державотворення, реальним і рівним партнером у виробленні молодіжної політики та її втіленні в соціальну практику" [5, с. 45]. Йдеться про те, що молоді люди з вищою освітою мають не тільки активно реалізовувати власні кар'єрні стратегії, а й брати участь у суспільних і державних процесах, особливо в сферах, які впливають на їх суспільну самореалізацію. З точки зору дослідниці, прикладом такого впливу може бути молодіжна політика України, яка, незважаючи на свою декларативність, закладає певні підвалини для розвитку молоді та реалізації її кар'єрних стратегій зокрема.

Ціннісні мотивації людини можуть бути різноманітними і їх зміни можуть суттєво впливати на кар'єрні стратегії особистості. Зміна цінностей може мати віковий характер та

відбуватися під впливом різноманітних соціальних катаклізмів і інших соціальних процесів. Одним з таких процесів є зникнення одних та поява інших професій на ринку праці під впливом науково-технічного прогресу. Людина традиційного типу мислення звикла до соціального стереотипу, що, отримавши фах, можна все життя за рахунок нього жити та виховувати дітей. Сьогодення формує нові соціальні умови для реалізації кар'єрних стратегій особистості і зводяться до високого рівня інтенсифікації в сфері реалізації кар'єрних стратегій, що часто призводить до втрати мотивації праці. Тому слід використовувати універсальний фактор мотивації, який не був би схильним до знецінення. На думку О. Мошенець, таким фактором є рентоутворюваність. Вона стверджує, що "всі мотиви, крім прагнення власної вигоди, мають тимчасовий характер" [7, с. 57]. І тому постійне бажання мати додатковий заробіток чи преференції в рамках соціальних процесів (наприклад, використання латентних факторів розвитку кар'єрної стратегій та прагнення здобуття додаткових латентних ресурсів) є універсальним стимулом реалізації кар'єрних стратегій. Зазначений фактор стимулює людину до реалізації своєї кар'єрної стратегії як прямим, так і паралельним шляхом. Особливість паралельного шляху реалізації кар'єрної стратегії полягає в тому, що людина на деякий час полишає свої кар'єрні прагнення, сплановані в рамках власної кар'єрної стратегії, і реалізує себе в іншій сфері задля задоволення своїх матеріальних потреб.

Для планування та реалізації кар'єрної стратегії, крім прагнень та бажань самої людини, необхідно відповідне соціальне тло. Адже реалізація і навіть планування кар'єрної стратегії може мати суттєві зовнішні бар'єри. Серед таких можна виділити зміну суспільної формації, наявність у людини фаху, що не затребуваний у цій місцевості чи історичному проміжку. Загалом слід відзначити досить велику чутливість кар'єрних стратегій до соціальних трансформацій.

Незважаючи на елементи соціальної трансформації, наявні в умовах сучасного українського суспільства, слід зважити, що на сьогодні суспільство переживає кілька глобальних трансформаційних процесів. Серед них можна виділити: повноцінний перехід до ринкової економіки без пострадянських дисфункціональних явищ, побудову громадянського суспільства та перехід до постіндустріальної економіки, перехід до п'ятого рівня технологічного укладу. Усі зазначені соціальні трансформації суттєво видозмінюють умови реалізації кар'єрних стратегій членів сучасного українського суспільства, але для кращої орієнтації в нових умовах реалізації кар'єрних стратегій суспільство потребує спеціалізованих інституцій. Однією з головних інституцій в цій сфері є освіта.

До знецінення вищої освіти призвели багато факторів. Одним з основних є високий рівень доступності вищої освіти, що актуалізувався в 90-ті роки XX століття за рахунок відкриття приватних університетів та збільшення кількості ліцензованих місць у державних вишах. У цій ситуації дуже важливо диференціювати освітні послуги за рівнем якості і дати сигнал для громадськості з приводу рейтингування освітніх послуг щодо можливості їх використання в сфері успішної реалізації кар'єрних стратегій. У протилежному випадку велика кількість людей продовжить витрачати власні кошти на неякісні освітні послуги, які в результаті призводять до того, що отримані знання та компетенції не надають можливості людині отримувати нові потенційні можливості для реалізації власної кар'єрної траєкторії.

Вища освіта є похідною від освіти середньої, водночас ці види освіти є взаємозалежними, оскільки здобуття вищої освіти відбувається на основі закінченої середньої освіти. І вже на початок здобуття вищої освіти важливі кар'єрні вподобання молодих людей тому, що вони роблять свій перший крок на шляху до реалізації власної кар'єрної стратегії. Дуже часто це відбувається під впливом батьків та інших членів родини. Цей вплив базується на кар'єрних стратегіях родичів та їх соціальних стереотипах з приводу кар'єрних звершень. Для оцінки саме суспільного впливу на формування кар'єрних стратегій серед абітурієнтів цікавою є громадська думка випускників інтернатних закладів.

Емпіричне соціологічне дослідження Н. Гордієнко "Ціннісні передумови життєвого шляху випускників інтернатних закладів" свідчить про наступне: "У цілому для життєвого шляху випускників інтернатів притаманна висхідна соціальна мобільність. Серед них більше мешканців великих міст, які є більш освіченими. Але надмірна акцентуація цінностей здоров'я заважає ставити перед собою мету самореалізації в творчості, цікавій роботі, активній

громадській діяльності" [3, с. 78]. Тобто випускники інтернатних закладів є амбітними і мають наміри будувати кар'єру для підвищення свого соціального статусу. Бажання для цього виконувати низку соціальних ролей, які базуються на складному і багатоетапному навчанні, у більшості з них немає. І це стає головною проблемою безробіття серед цих дітей у майбутньому.

М. Пирогова, аналізуючи проблеми вподобання українських абітурієнтів в 2017 році, приходить до наступних висновків: "найпопулярнішою спеціальністю цьогоріч у МОН назвали економіку. Також часто обирали право, туризм, міжнародні відносини і комп'ютерні науки, замість торішніх філології, права та менеджменту [10]. Тобто вибір українських абітурієнтів зазвичай зосереджується на економічних та гуманітарних науках. Це свідчить про те, що до цього часу в сучасному українському суспільстві побутує думка про престижність і "легкість" роботи офісних працівників, а автоматизація та роботизація сучасної світової економіки формує моду на програмування та інші ІТ-спеціальності.

Висновки. У даній публікації ми дослідили особливості прогнозування розвитку кар'єрної стратегії особистості. Серед її основних аспектів є розгляд феномену в рамках соціальної взаємодії. На сьогодні однією з головних соціальних рис прогнозування та реалізації кар'єрних стратегій особистості є те, що сучасне українське суспільство знаходиться на роздоріжжі глобальних соціальних змін. Перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки продукує глобальні зміни у відтворенні робочої сили і створює нові соціальні умови для реалізації кар'єрних стратегій особистості. Одна з головних проблем сьогодення в цій сфері полягає у постійній мотивації людини до перманентних кар'єрних звершень. Визначальним фактором підвищення можливостей індивіда в сфері реалізації кар'єрних стратегій є освіта. Освітні технології повинні формувати в особистості компетенції, знання та навички, які допоможуть їй знайти ефективні алгоритми реалізації власної кар'єрної стратегії. Одним з головних соціальних бар'єрів у реалізації кар'єрних стратегій є соціальні стереотипи, які існують у суспільстві і спрямовують молодь у неефективні кар'єрні сценарії.

Список посилань

1. Бікла О. В. Соціологія кар'єри і лідерства: модуль соціологія кар'єри : навчально-методичний посібник / О. В. Бікла, В. В. Бурега. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. 145 с.
2. Вербецька Т. О. Ціннісні преференції в соціологічному дискурсі / Т. О. Вербецька // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2015. № 65-66. С. 56-64.
3. Гордієнко Н. М. Ціннісні передумови життєвого шляху випускників інтернатних закладів (за матеріалами соціологічного дослідження) / Н. М. Гордієнко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2015. № 65-66. С. 71-78.
4. Грабовець І. Професійно-адаптаційні моделі поведінки працюючого населення в умовах сучасного ринку праці / І. Грабовець // Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості / відп. ред. А.С. Лобанова. Вип. 3. Кривий Ріг : Забже Видавничий дім, 2008. 398 с.
5. Лободинська О. М. Регулювання процесу працевлаштування молоді з вищою освітою в контексті державної молодіжної політики України / О. М. Лободинська // Український соціум, 2007. № 2 (19). С. 43-56.
6. Лукашевич М. П. Соціологія кар'єри : навч. посібник / М. П. Лукашевич ; М-во освіти України ХГІ. "НУА". Х. : 1999. 114 с.
7. Мошенець О. В. Сутність та умови формування рентоорієнтованої економічної поведінки / О. В. Мошенець // Український соціум. 2008. № 3 (26). С. 43-56.
8. Палеха Ю. І. Культура управління та підприємства / Ю. І. Палеха, В. О. Кудін. К. : МАУП, 1998. 96 с.
9. Патрушев В. И. Методологические основания теории соціального само взаимодействия в трудах В. Г. Афанасьева / В. И. Патрушев // Материалы первых афанасьевских чтений: "Современное социальное управление: теория, технологии, и подготовка кадров". М. : Изд-во МГСУ, 2004. С. 122-131.

Кулик Марія Анатоліївна
кандидат соціологічних наук,
викладач кафедри соціології ЗНУ

НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ОПИТУВАНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ОСН ЗІ ЗГУРТУВАННЯ ТЕРИТОРІЇАЛЬНИХ ГРОМАД

Актуальний державний вектор соціальної політики, окреслений процесом децентралізації влади, передбачає вертикальну передачу повноважень з верхівки на місця. Так, з утворенням і затвердженням Органів Самоорганізації Населення (ОСН) саме на місцеві осередки влади були покладені повноваження щодо обґрунтованого вибору спільних цілей розвитку територіальної громади. Відповідно, серед важливіших функцій Голів, що очолюють органи самоорганізації населення, є беззаперечно, одна найважливіша - згуртування мешканців територіальної громади, за для формування саме цих спільних цілей розвитку. Саме вміння Голови ОСН порозумітися, знайти спільні точки зору та взаємодії із мешканцями є основою для успішного вирішення саме тих питань комітету, які є найбільш нагальними для його мешканців і відповідно сприятиме формуванню їх колективного інтересу та відповідальності.

В межах проекту "Залучення місцевих громад до муніципального планування", який реалізовувався Запорізьким науковим товариством ім. Я. Новицького в рамках Української ініціативи з підвищення впевненості (UCBI) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) нами було проведено соціологічне дослідження. Метою даного дослідження стало з'ясування особливостей координації роботи Голів ОСН із мешканцями територіальної громади та визначення стратегії залучення місцевих громад до муніципального планування. В опитуванні прийняли участь 77 Голів органів самоорганізації населення, що територіально належать двом Південно-Східним областям України: м. Запоріжжя (Запорізька область) та м. Маріуполь (Донецька область)[1].

На підставі проведеного дослідження з'ясовано, що однією із центральних проблем взаємодії Голів ОСН із представниками територіальної громади є питання залучення мешканців до активної роботи та спільного прийняття рішень. Як ми можемо бачити на Графіку 1, за результатами опитування Голів ОСН, до активної участі у роботі органів самоорганізації населення опитаних територіальних громад задіяна в більшості випадків (59,7%) малочисельна група мешканців. Набагато більше половини та всі мешканці задіяні лише у 9,1% випадків.

Графік 1

Залученість мешканців території комітету до активної роботи з ОСН
(дані наведені у %)

Разом із тим, переважна більшість (59,3%) Голів ОСН все ж таки впевнені, що без участі мешканців робота комітету по вирішенню питань благоустрою не буде дієвою. Відповідно, згуртування громади та її активізація у вирішенні нагальних питань визначається пріоритетним напрямком роботи більшості Голів ОСН.

Серед механізмів, що застосовують Голови ОСН у роботі із представниками територіальної громади переважають такі, що передбачають вертикальну комунікацію зверху вниз. Тобто, пріоритетним залишається використання Головами ОСН достатньо широкого кола засобів інформування населення. Натомість, висхідна комунікація реалізується тільки через міжособистісне спілкування, що є вкрай недостатнім для організації роботи територіальних громад, які налічують більше ста осіб кожна. Саме тому, серед перспективних планів розвитку ОСН вважаємо необхідним залучення широкого кола соціологічних методів, зокрема, соціологічних опитувань мешканців територій, членів громади.

Серед напрямків застосування соціологічних опитувань у роботі Голів ОСН з громадою вважаємо основними такі чотири: визначення специфіки довіри мешканців Головам та членам правління ОСН, окреслення перспективних планів розвитку громади, визначення готовності та механізмів участі мешканців у спільних проектах та масштаб проектів, які може та готова реалізувати громада.

На підставі даних проведеного соціологічного дослідження з'ясовано, що байдуже ставлення мешканців громади до ОСН констатує близька половини Голів ОСН (45,7%). Моніторинг рівня та специфіки довіри мешканців територіальної громади Голові та членам правління ОСН дозволив би налагодити комунікацію таким чином, аби через прозорість, розуміння дійсно спільної мети та зацікавленість у змінах активувати мешканців до спільної роботи через ОСН. Планування та проектування майбутніх планів, в свою чергу, буде більш соціально орієнтованим, якщо розпочати його з визначення та визначення кола основних проблем територіальної громади.

Важливим, на нашу думку, за для прийняття управлінських рішень Головами ОСН є соціологічні дані стосовно готовності членів територіальної громади приймати участь у спільних проектах. Крім того, показник готовності може бути конкретизований через механізми участі, а саме: фінансової (збір коштів), організаційної (оформлення документації, інформування) та виробничої (виконання окремих робіт, пов'язаних із благоустроєм території).

Виходячи із трьох окреслених пріоритетних напрямків застосування соціологічних опитувань у роботі Голів ОСН з територіальною громадою важливим вбачається також аспект масштабу проектної діяльності громади. Саме з'ясування масштабу дозволить адекватно обрати стратегію виконання робіт через послідовне поступове вирішення завдань, або ж

комплексну реалізацію проекту, які будуть економічно та соціально обґрунтовані. Що, в свою чергу, дозволить уникнути зайвих розчарувань мешканців стосовно невиконаних проектів, а, відповідно, згуртувати громаду.

Вважаємо, таким чином, що саме застосування Головами ОСН даних пріоритетних напрямів соціологічних опитувань територіальних громад може стати основою його ефективного розвитку. Оскільки саме такий розвиток буде передбачати об'єднання громади через: окреслення кола проблемних питань території, підпорядкованої ОСН, планування та проектування відповідно до нагальних суспільних потреб, визначення адекватного масштабу проектів та вибір конструктивних механізмів участі мешканців.

Список посилань

1. Кулик М.А. Участь місцевих громад у муніципальному плануванні // Навчальний посібник під редакцією Бутченко Т.І., Лепського М.А. проект "Згуртуй громаду" ЗНТ ім. Я. Новицького за підтримки USAID // Запоріжжя, 2017. С. 17 - 22.

Лепська Наталія Володимирівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Для геополітики значення простору є основоположним. Усі без винятку класичні і сучасні теорії геополітики сутнісно виходять саме з категорії простору. Традиційні школи ґрунтувалися на постулаті про просторово-географічний детермінізм, що є базовим у визначенні природи суспільної організації, держави, цивілізації, конфліктів, та загалом принципів устрою глобального простору. У цьому контексті важливо відзначити, що класичні концепції геополітики виводили силове впорядкування простору саме з чинників територіальної спатіальності. Територія розумілася як найважливіший силовий ресурс держави, тому природно, що в концепціях фундаторів геополітики своє обґрунтування здобули закон просторового розширення як способу розвитку держав (Ф. Ратцель), принцип рухливості кордонів держав (К. Ґаусхофер), модель планетарного дуалізму континентальної та морської сили і теорія Хартленда ("Серцевинної землі") як географічної осі історії людської цивілізації (Ґ. Маккіндер), теорія Римленда ("Берегової зони") як проміжного геополітичного простору (між Атлантикою та Євразією), за контроль над яким йде велика війна континентів (Н. Спайкмен).

Територіальна парадигма силового впорядкування геополітичного простору домінувала в науковій царині геополітики практично до сер. XX ст. ("перша хвиля геополітики"). Результати Другої світової війни, які були нормативно підсумовані Ялтинською та Потсдамською конференціями, визначили якісно нову спатіальну організацію світу. Замість світосистеми великих держав, імперій утворилася так звана біполярна система, яка й начебто за територіальним принципом фіксувала просторову демаркацію на Захід (атлантичний геополітичний простір з центром в США та військово-політичною організацією НАТО) та Схід (величезний євразійський геополітичний простір від Ельби до Тихого океану з центром в СРСР та військово-політичною Організацією Варшавського договору). Проте ця модель нової геополітичної спатіальності базувалася радше на ідеологічних, соціально-політичних та економічних чинниках. Отже, й сила та міць держав, які суб'єктно утворювали такий геополітичний простір, вимірювалися не тільки, навіть не стільки, наявністю певних територіально-географічних ресурсів. Силове впорядкування спатіальної конфігурації світу на основі біполярної моделі було набагато більш ресурсоємним. До речі, територіально простір країн-членів НАТО був дещо меншим ніж країн ОВД (22,7 млн кв. км проти 23, 5 млн кв. км), втім за іншими рівнями геополітичної спатіальності він був значно потужнішим, тому баланс силової рівноваги біполярної моделі виявився нетривалим, що і спричинило її злам на користь країн Заходу.

Тож, архітектура геополітичного простору у своїй першооснові ґрунтується на силовому потенціалі і статусі суб'єктів геополітики. Від того, наскільки їм вдається максимально

віднайти та відпрацювати необхідний баланс силових ресурсів, настільки й можлива прогресивна еволюція геополітичного простору, (термін "прогресивна еволюція геополітичного простору" запропонований нами за аналогією з терміном "прогресивна еволюція простору", уведеному в теоретичній географії Б. Родоманом [1, С. 38]), що полягає у сталій інтерактивній динаміці функціонування геополітичного простору в напрямку конструктивного вирішення глобальних завдань людської цивілізації. Тому одним з основоположних організаційних принципів розвитку геополітичної системи, яка є просторово-силовою за своєю сутністю, є баланс сил суб'єктів геополітики (передусім, держав) відповідно до різних рівнів спатіальної організації світу.

Проблематика організаційного впорядкування простору в геополітиці актуалізувалася знедавна. Активізація наукового інтересу до цієї теми зумовлена якісним урізноманітненням, ущільненням та чітко вираженою нелінійністю сучасних комунікацій між численними суб'єктами геополітичних процесів. Найбільш часто згадуваною у публікаціях з сучасної геополітики є спатіальна модель Н. Комлєвої [2]. Доцільно звернути увагу на деякі нюанси рівневої типологізації її просторової конструкції. Так, дослідниця наголошує, що внаслідок глобалізаційних змін загального тренду еволюції геополітичного простору (його обсягу, кількісних та якісних характеристик), відбувається і кардинальна зміна акторів геополітичних процесів, ресурсів та геополітичних технологій. Нація-держава, що зазвичай виступала як провідний суб'єкт геополітики, поступово денаціоналізується, приватизується та перетворюється у корпорацію-державу, зберігаючи лише мінімальний контроль над кордонами та територією, а також репресивну силу, яка за таких умов зміцнюється. Як пише Н. Комлєва, тепер нація-держава стає соціальним ресурсом боротьби корпорацій в усіх геополітичних просторах, але вже не є самостійним геополітичним актором [2, с.99].

Між тим, нація-держава, залишається основним "відкритим" актором геополітичного процесу, оскільки тільки держава має легітимність та оптимальний обсяг внутрішніх ресурсів для застосування у зовнішній політиці як "жорсткої", так і "м'якої" сили. Проте основний "латентний" актор, що активно впливає на геополітичну поведінку будь-якого з державних геополітичних акторів, - це глобальні корпорації та корпорація-держава, яку вони формують. Як підкреслює Н. Комлєва, зміни суб'єктної організації геополітичної спатіальності спричинили і ранжування значущості геополітичних ресурсів. Тепер силову вагу акторів геополітичних процесів першочергово визначають не ресурси фізико-географічного простору (є характерним для держави-нації), а економічні (оскільки провідна роль належить економічному за своєю сутністю акторові - державі-корпорації) та інформаційно-ідеологічні ресурси (покликані виправдовувати зміцнення ступеня суб'єктності держави-корпорації). Тож і технологічна складова структурної організації геополітичного простору теж трансформується у бік більшої маніпулятивності та агресивності боротьби за ресурси виживання.

Обґрунтувавши ці фундаментальні зміни в системній організації геопростору, Н. Комлєва визначає відповідно ієрархію типів геополітичних просторів на зламі XX - XXI століть. Основним і найвагомішим наразі є інформаційно-ідеологічний простір, адже все ще функціонують елементи нації-держави, і громадська думка не втратила статусу важливого чинника підтримки владних рішень. Тому технології зміни орієнтацій масової свідомості на кшталт маніпуляцій, пропаганди і контрпропаганди, що інструменталізуються саме в інформаційно-ідеологічному просторі, надзвичайно актуальні задля легітимізації інтересів і дій держави-корпорації. Другим за значенням є економічний простір. І останню сходинку спатіальної організації посідає географічний простір, що лідирував серед геополітичних просторів індустріальної епохи. Інформаційно-кібернетичний простір є допоміжним, оскільки Інтернет-мережа забезпечує максимальну дієвість інших рівнів геопростору.

Отже, концепція рівнево-структурної організації сучасного геополітичного простору Н. Комлєвої доводить, що простір, як сукупність взаємодій і відносин, еволюційно стає геополітичним простором тоді, коли змістом взаємодій всередині нього виступає боротьба за ресурси виживання і розвитку. Еволюція може бути представлена таким ланцюгом (за критерієм суб'єкта): індустріальні нації-держави (суперництво за основний - географічний - рівень простору з його природними та природно-соціальними ресурсами) - постіндустріальні

корпорації-держави (суперництво за ідеологічний рівень геопростору з його інформаційними ресурсами). Саме еволюція ресурсної спатіальності і визначає еволюцію рівневої організації геополітичного простору.

Утім, на нашу думку, сьогодні більш вагомої значущості набуває когнітивний простір спатіальної організації геополітичного світу. Адже в сучасних умовах ерозії нормативних підвалин минулого геополітичного життєустрою та девальвації його символічних ресурсів вже не спрацьовують традиційні моделі розробки глобального порядку денного і практики його імплементації. Очевидно, що наразі вибудовується нова надскладна архітектура геополітичного світу. Вона докорінно відрізняється безпрецедентним підвищенням ставок нематеріальних активів держав та їх знаннєвого капіталу. У свою чергу це стимулює їх конкурентне спрямування на розвиток "високих гуманітарних технологій", що максимізують шанси держав на легітимацію їх лідерських позицій у світі. Тож актуалізується необхідність осучаснення науково-експертного супроводу розробки геополітичних стратегій держав, конструювання нових наративів їх геополітичного іміджування та підвищення ступеня геополітичної суб'єктності в процесах встановлення нових правил перерозподілу світу. У провідних країнах світу вже спостерігаються процеси поступової інституалізації так званих "інтелектуальних корпорацій" (що приходять на зміну "мозковим центрам"), які покликані прагматизувати та капіталізувати знання. Вже сьогодні практично в усіх державах відбувається своєрідний соціо-культурний переворот, що "запускає" нові стандарти суспільної ментальності та інтелектуальної суверенності держав. Формуються такі смисли, концепти та мисленнєві конструкції в суспільній свідомості, що не просто перетворюють когнітивний простір як на локально-державному рівні, так і на глобальному, а й стимулюють пошук альтернативних моделей стратегічного консенсусу держав щодо нового геополітичного балансу сил. Не викликає сумніву, що й геополітична потуга держав вже сьогодні корелюється саме з ресурсоємністю їх когнітивного простору, що у підсумку визначає адаптивний потенціал держав до оновлення просторової геометрії світу.

Список посилань

1. Родоман Б. Территориальные ареалы и сети. Очерки теоретической географии. / Б. Родоман. Смоленск: "Ойкумена", 1999. 256 с.
2. Комлева Н. А. Несколько замечаний относительно природы и типологии геополитических пространств / Н. А. Комлева // Пространство и время. 2014. № 1 (15). С. 90 - 101.

Масюк Олег Петрович

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СТВОРЕННЯ ПРОЕКЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ДЛЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Мрія, упование, надія та сподівання як проекції майбутнього закладають темпоральну відстань для розбудови перспективи в складних реаліях українського суспільства. Війна відбирає у людини майбутнє, що призводить до розповсюдження різних форм небуття. Разом з цим, повернення до практики проекцій майбутнього детермінує сталий соціальний розвиток. Відтак, дослідження основних засад створення проекції майбутнього для стабілізації суспільного життя є актуальною темою для вказаного наукового огляду.

Теологічний аспект впливу образу на організацію майбутнього життя людини досліджував Л. Успенський [5]. Проекцію як засіб взаємодії з оточуючим світом описували Ж.М. Робін [4] та Х. Муракамі [3]. Аналітичну конструкцію проекції розкрив Л. Вітгенштейн [1]. Метою цієї наукової роботи є встановлення основних аспектів розбудови проекції майбутнього задля гармонії суспільного життя.

Проекція майбутнього має релігійний бекграунд, який визначає напрямки її художнього та лінгвістичного оформлення. Первинною основою для фіксації потрібного існування в майбутньому є іконопис, який пройшов довгий шлях поводиря духовного спасіння людини. Ось так описує витоки іконопису як проекції праведності прихожан Л. Успенський: "Церква

спочатку зверталась до них на мові, більш для них прийнятної, ніж прямий образ. Це і представляється нам основною причиною багатства символів у перші віки християнства. Це була, за висловом святого Апостола Павла жива їжа, яка властива дитячому віку" [5, с. 19]. Ікона (образ) фіксує символи, які визначають суб'єкта проекції та праведний шлях, які необхідні людині для досягнення бажаного майбутнього.

Найбільш дієвим прикладом створення словесної проекції майбутнього є молитва. Формування належної конструкції розкриває символи, які постають орієнтирами для всіх учасників майбутніх відносин та вкладаються у денотат перспективи. У молитві І. Кронштадтського зазначається: "Господи! Ім'я Тобі Любов: не залишай мене, гріховну людини!" [2, с. 62]. Ця проекція майбутнього у вигляді звернення до суб'єкта є інтенцією на бажану взаємодію, яка розкривається у наближені до ідеалу, необхідного для її реалізації. При цьому, транслятор проекції намагається засвоїти зазначені цінності за рахунок зворотного віддзеркалення та у спробі наблизитись до адресата проекції.

Найбільш чітко механізм проекції описується в контексті чуттєвої взаємодії зі світом. Він підходить і для проекції майбутнього. Ж.М. Робін стверджує, що: "… при проекції суб'єкт примушує щось, що йому належить, перейти у напрямку зовнішнього середовища. Звичайно суб'єкт переводить назовні те, за що не може сам відповідати, за що не бере відповідальності, в особливості за емоції та афекти" [4, с. 49]. В емоційній сфері проекція виступає зворотною стороною інтроекції. Якщо в інтроекції суб'єкт засвоює досвід від зовнішнього джерела, то в проекції відбувається "виштовхування" інформації назовні.

На побутовому чуттєвому рівні звук є одним з базових елементів передчуття майбутнього для всього живого. Він попереджає, заспокоює та надихає на досягнення бажаної перспективи. Особливе місце в ряду звукового супроводу людського життя займає джаз. Описуючи складність життя Л. Армстронга у дитячому виправному таборі у Новому Орлеані, Х. Муракамі писав: "З тих пір як Армстронг став кожен день грати на трубі, всі чомусь стали просинатись у гарному настрої та засинали зі спокійним серцем" [3, с. 43]. Творчість талановитого музиканта давала надію вихованцям виправного закладу на те, що в майбутньому їх життя може змінитись на краще. Музичне відображення внутрішнього світу творчої людину стало проекцією майбутнього, яка вплинула на конвенцію щодо конструктивного переосмислення перспективи існування маргінальною соціальної групою.

Лінгвістична проекції Л. Вітгенштейна стала квінтесенцією зазначеної діяльності. Він розглядав те, що проецирується як: "…область денотатів: предмети, положення речей, ситуації та факти. Вони не належать пропозиції. Їй належить те, що відноситься до проекції, тобто область знаків: імена і властивості або відношення" [1, с. 59]. Саме денотати як образи предметів у думці являються складовими елементами лінгвістичної проекції майбутнього, яка визначає їх значення для людини, що стимулює досягнення суб'єктивно бажаних умов існування в перспективі. Пропозиція виступає внутрішнім баченням майбутнього, яке структурується в ході осмислення перспективи існування, а проекція переносить це бачення в соціальний світ. У складних умовах більшість спроб осмислення майбутнього залишаються на рівні пропозицій, що значно зменшує ефективність реалізації бажаної перспективи.

Підбиваючи підсумки нашого наукового огляду зазначимо, що проекції майбутнього можуть отримувати музичне, художнє, лінгвістичне відображення у внутрішньому та зовнішньому світі людини. Їх ефективність залежить від осмисленості перспективи та складності наявних умов життя. Перехід від пропозиції до проекцій майбутнього значно розширює горизонти та продуктивність соціальної перспективи.

Список посилань

1. Витгенштейн Л. Избранные работы/ Перевод с немецкого и английского В. Руднева/ Людвиг Витгенштейн. М. : Издательский дом "Территория будущего", 2005. 440 с.
2. Молитвы для защиты, сохранения и спасения на всех путях жизни/ Издание тринадцатое. - Житомир: Ника, 2009., 192 с.
3. Мураками Х. Джазовые портреты/ Харуки Мураками. М. : Эксмо, 2006. 106с.
4. Робин Ж. М. Гештальт-терапия /Перевод с французского И.Я. Розенталь. Под редакцией Хломова Д.Н., Кедровой Н.Б/ Жан-Мари Робин. М.: Институт Общегуманитарных исследований, 2007. 64 с.

5. Успенский Л.А. Богословие иконы православной церкви/ Леонид Александрович Успенский. - М. : Братство во имя святого князя Александра Невского, 1997. 619 с.

Настояща Катерина Василівна
кандидат соціологічних наук, доцент,
докторант факультету соціології
КНУ імені Тараса Шевченка

КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ, ЯК МЕРКЕРИ ГЛОБАЛЬНИХ КУЛЬТУРНИХ ТРЕНДІВ

Тотальний світовий процес глобалізації сформував з світового культурного простору єдину смислову надбудову – глобальну ойкумену (У. Ганнерс). Так різні культури, різні суспільства отримали єдину, всім зрозумілу мову спілкування, єдиний культурний дискурс – соціальні мережі, які утворюють нові форми культурних практик і в яких формується нова ідентичність – глобоіндивідуалізація. Практично всі дослідники у зв'язку з розширенням Інтернету відзначають фактор утворення нових форм комунікативної поведінки у кібекультурі, де панують горизонтальні зв'язки і відсутні територіальні, ієрархічні і часові межі. Проте різновиди спілкування у мережі, окрім комунікаційної спрямованості (полі-, діа-, монологічні) і інтерактивності (офлайн, онлайн), відрізняються один від одного ще за рівнем відвертості (приватні, публічні). Також електронний простір дає користувачу бажаність контактів, стовідсоткову добровільність – він має змогу перестати спілкуватись коли завгодно, що не притаманно "справжньому" позамережевому спілкуванню; можна розмовляти одночасно з багатьма іншими користувачами, скільки завгодно вибирати серед величезного числа потенційних співрозмовників; завдяки контактуванню різних культурних верств непомітно стираються культурні межі [1].

Те, що при сучасній глобалізації "синхронно" стають сильнішими полярні соціально-культурні напрями, імовірно, пояснюється, окріплою свободою особистого вибору, наслідком чого стає все більша непередбачуваність, варіативність, хаотичність, детермінованість переваг угрупувань і особистостей, пов'язаних із поведінкою, мотивацією, цінностями. Відносини між людьми стають все більше тимчасовими, фрагментарними. Але не тільки це є характерним для комунікацій в соц.мережах.

Оскільки зв'язки між особами різних цивілізацій, національностей, культур стають все більш інтенсивними і широкими, вони з одного боку набувають функціональності, з другого боку знеособлюються. Наявність соціальних мереж дають можливість постійно контактувати з усіма куточками Землі, самими далекими спільнотами, культурами, громадянами будь-якої країни. Безперечно, завдяки цьому стає можливим формування груп, які поєднують всепланетарні, масштабні задачі, яким не можуть стати на заваді бар'єри, пов'язані із культурними, етнічними, національними відмінностями. Проте ми спостерігаємо процес при якому функціональні інформаційні контакти нерідко супроводжуються психологічним відстороненням з боку усіх сторін, виміщаючи звичні групові контакти, які відзначалися обопільним співчуттям, сильнішою або слабшою солідарністю.

Соціокультурна віртуалізація як будь-який глобальний процес різноманітна у своїх проявах і неоднозначна в оцінках. Однак, не фокусуючи уваги на її аксіологічних аспектах, можна на думку Сегодеєвої відзначити наступні зміни комунікативних практик: "розширення можливостей соціалізації, ускладнення механізмів конструювання ідентичності, розширення простору моделювання суб'єктивності в різних сферах професійної і соціокультурної діяльності". І в цьому сенсі не можна не погодитись з дослідницею в тому, що все це "істотно розширює культурний топос повсякденності, породжує нові сутнісні центри, змінює образ мислення і структуру ціннісних пріоритетів" [2].

За словам Ж. Бодріяра принцип реальності, що панував раніше, змінився принципом симуляції, який керує сучасними людьми; більше нема цільових установок, нас створюють моделі; ідеології зникли, лишилися тільки симулякри. Для дослідника важливо віднайти принцип, що керує становленням симулятивного. Цей принцип, як він вважає – невпинне

тиражування, створення копій, і за ним все-таки ховається структуралістський "виворіт" реальності, що є недостатньою чи надмірною, логіка обміну або дарування, і т. д[3].

Втрата принципів, особливостей, що дозволяють ідентифікувати особистість, призводить і до особистісної трансформації, яка є наслідком спілкування через гаджети. Видозмінюються комунікативні стратегії, засоби мови, причиною чого стають регулярні контакти з багатьма користувачами, простота обміну даними через поштові сервіси, бажання охопити великий об'єм інформації, присутньої в інтернеті. Спілкування стало простішим, мова змінилась не в кращу сторону, так як при написанні постів і повідомлень часто упускаються розділові знаки, великі літери, для швидкості і простоти використовуються скорочення. Мовні засоби не "співпадають" з жанром, стилем повідомлень, не дотримуються норми етикету, спілкування відбувається без поваги до співбесідників; грамотність втрачається, так як граматика, правопис перевіряються програмами.

Підсумовуючи короткий аналіз мережевих комунікативних практик слід визначити їх спільні особливості. Так на загал вони характеризуються фрагментарністю, знакозаміщенням (смайлики), полістилістичністю, симулятивністю, декларативністю, носять іміджевий, або технічний характер, орієнтовані на транс ідентичність (глобоіндивідуалізація), синглізацію. Мережеві комунікативні практики є маркерами соціально-психологічних змін особистості, меланж-ефекту реальних і віртуальних ролей і статусів, гібридізації ідентичностей, всім тим що видається наслідками глобальних трансформацій соціального.

Використовуючи можливості, що їх надає інтернет, особистість переміщається у досі невідомі виміри, оголошуючи про те, що її ідентичність змінилась, і що вона, користуючись інформаційними технологіями, може компенсувати малу кількість якісних вербальних даних даними візуальними, які були отримані за допомогою мультимедійних засобів. Крім того, так як особа отримує можливість інтерактивно співпрацювати з інформаційним джерелом, виникають проблеми із озвученням власних думок, сприйняття слів інших.

Список посилань

1. Иванов Д.В. Виртуализация общества./ Д.В. Иванов. СПб.: "Петербургское Востоковедение", 2000.
2. Сегодеева, Е.А. Социокультурная реальность общества потребления / Е.А. Сегодеева, Е.Ю. Мищенко // Вестник Адыгейского государственного университета. Регионоведение: философия, история, социология, юриспруденция, политология, культурология. 2015. Вып. 3 (163). С. 38-42
3. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. ./ Ж-П.Бодрийяр. М.: Добросвет, 2000
4. Сеннет. Р. Падение публичного человека / Р.Сеннет. М.: Логос, 2002. 424с.

Петренко-Лисак Алла Олександрівна
кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевої соціології
факультету соціології КНУ
імені Тараса Шевченка

SMART CITY: ШЛЯХ ВІД МІСТА ДО ГЛОБАЛЬНОГО МУДРОГО СЕЛА

Серед ключових метафор, які з'явились в спробах з'ясувати, вивчити і описати глобалізаційні процеси, інформаційно-комунікативні практики та медіа задля з'ясування сучасних соціальних явищ більшості інституційних формацій, і які з часом перетворились у визнані поняття, є такі як "глобальне село" М. Маклюена ("global village", M. McLuhan), "глобальний метрополіс" Г. Кана ("global metropolis", H. Kahn) та "глобальне місто" С. Сассен ("global city", S. Sassen).

Інші вже звичні і теж досить поширені в тезаурусі комунікацій дослідників урбанізації – це поняття "розумного міста" (smart city), "електронного котеджу" Е. Тофлера ("electronic cottage", A. Toffler) та "розумного дому" (smart house), і, звісно, "Інтернету речей" (Internet of things). Менш звичним і малопоширеним є понятєва метафора "мудрого міста" (wise city).

Єднає ці групи понять ключова характеристика дослідницького поля застосування: звернення до інформаційно-комунікативних технологій, зокрема, електронних медіа, ефектів мереж, змін соціального часопростору та швидкості переміщення інформації та процесів комунікації.

Ще одним аспектом прикладного функціонування цих понять є дискусії щодо утопічності та реалістичності ідей, в яких вони займають ключові позиції. Сумніви та критику отримують всі, попри авторитет їхніх авторів та окремі факти, що свідчать про їхнє втілення в повсякдення соціального світу. Та це нормально на етапі становлення і розгортання соціуму постмодерну в пошуках відповідей про завтрашній день, адже вічний модерн (не теоретичний, але часовий) завжди прямує в майбутнє (таким вже є об'єктивний рух часу).

Технологій і методологій ефективного прогнозування здавалося б достатньо, та все одно час від часу виникає потреба у їхньому вдосконаленні, уточненні та адаптації до мінливих умов реальності. Зокрема, способом аналітики та дискусій.

Автори книги "Місто завтрашнього дня: Сенсори, мережі, хакери та майбутнє міського життя" К. Ратті та М. Клодел [1] пропонують методологію "futurecraft" – метод пропозицій сценаріїв майбутнього з умовою широкого поширення ідей в поле дискусійності. Це не фіксація теперішнього і не передбачення майбутнього, але це спосіб впливу на майбутнє через поширення ідей про нього, "зараження" ними тих, хто там житиме. Приєднаємось до методології, почавши з уточнення понять.

Г. Кан, коли критикував (або ж уточнював) метафору Маклюена про "глобальне село", запропонував варіант "глобального метрополісу", звернувши увагу на той факт, що соціальна структура і система села має в своїй основі тісні, міцні, видимі зв'язки, традиційність та сусідство, тоді як місто – це множинність культур, дискретні, мінливі зв'язки та право на незалежне приватне життя. Це уточнення Кана фактично є послідовним тьонісівській теорії Гезельшафту та Гемайншафту. Слушне і цікаве. Глобальний світ переважно урбанізований, і не тільки просторово, але й ціннісно. Змушує замислитись: чи справді новітні комунікативні технології та засоби і канали зв'язку вибудовують глобальне село? Можливо, це таки – місто, метрополіс? Адже, і Маклюен, аналізуючи соціальні процеси, зосереджувався передусім на міському житті… Та ж використав метафору села… а отже, вбачав ймовірність перетворення урбаністичного простору на новітній специфічний формат села…глобального. І був, мабуть, таки дещо правий. Справа не в масштабі. Дійсно, соціальні мережі наближають людей, віддалених у фізичному просторі один від одного, через спілкування. Справді, це уможливлює міжнародний міжнаціональний обмін. Досить швидкий та легкий. І практика показує, що нерідко, відносини, сформовані в кібервіртуальному просторі переходять до реального. В комунікативних мережах складаються групи за спільними інтересами, цінностями та соціальними практиками. Фон цих мереж є досить сильним у впливі на реальну поведінку; досвід мережної взаємодії відтворюється в реальних практиках. Розрізнені у фізичному просторі міст жителі створюють в соціальних мережах спільноти, де обговорюються важливі для них питання, наявні проблеми в районі, зокрема, спільно впливаючи на їхнє вирішення. Формуються цінності гемайншафт порядку. Гезельшафт теж полишається в реальному просторі. Міста продовжують функціонувати за правилами права на невтручання в приватне, особистісне. Але новітній урбанізм, що стоїть на цінностях соціальних спільнот в місті, партисипативних практиках та громадських активностях, відчутно тішиться новітніми можливостями перебудови життя в місті і міських просторів за умов все потужнішого і швидкого поширення новітніх інформаційно-комунікативних технологій в містах. Образ смарт-міста вже не майоріє на горизонті, але є зреалізованими проектами в світі (хіба що на різних етапах втілення). Смарт-сіті подається як проект міста, в якому всі сервіси та послуги є досяжними у кібервіртуальному каналі доступу до інформації, де можливе управління власним часом і простором, де "розумні будинки" та "Інтернет речей" роблять буденне життя людей комфортним та ефективним. Місто вибудовується через злиття кібервіртуальності та реальності, soft та hard в єдиній моделі. В цій ідилії залишається питання: хто тут і що є "розумним"? Люди чи тільки технології? Щодо перших – сумнівно. Факт використання сучасних і надсучасних інформаційно-комунікативних технологій не робить їх розумнішими чи кмітливішими, чесноти людей не стають шляхетнішими, а відчуття життя щасливішим

Концепція "мудрого міста", як і ідея Кана щодо Маклюена, продовжує еволюцію поняття "смарт-сіті". Платформа мудрого міста – це розумне місто, але на додачу екологічне та щасливе. При чому міська екологія позиціонується в її широкому тлумаченні: від біологічного до соціального факторіалу. "Мудре місто – це соціально відповідальна практика громадянської активності, дизайн послуг і продуктова стратегія. Це продукція громадянськості, як то компанія, що поєднує правильних партнерів і спільні методи, щоб винайти краще майбутнє. Це транскультурна, трансдисциплінарна мережа агентів змін, сфокусована на рівному доступі знизу вгору в форматі соціального договору і заснована на мудрому самоврядуванні. Воно транскультурне, трансдисциплінарне, почасти трансформаційне" – сказано на сайті, що присвячений ідеї мудрого міста [http://thewisecity.org]. Там розміщено і заклик: "Давайте зробимо 21 століття сторіччям мережевих мудрих міст" ("Let's make 21st century networked wise cities"). В ньому зауважимо на слові "мережа". Отже, мудре місто не має бути поодиноким, досягти його можуть всі бажаючі, і вони мають бути поєднаними мережним зв'язком на основі спільних цінностей та практик. А отже, знову проглядається своєрідний Гемайншафт. Чи не до ідеологеми села ми знову повертаємось? Глобального мудрого села (Global Wise Village)…

Мудрий урбанізований простір – це простір продуктивної взаємодії процесів та інструментів розумного міста, мешканців та влади, узгодження норм та правил в плануванні та управлінні. Це відхід від технократичності "розумного міста" на користь гуманоцентричності, людяності. Це співтовариський простір, комунікативний і мережевий, близький та спільний по суті.

Список посилань

1. Ратти К., Клодел, М. Город завтрашнего дня: Сенсоры, сети, хакеры и будущее городской жизни / Карло Ратти, Мэтью Клодел; пер. с англ. Е. Бондал. М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. 248 с.

Повзло Олександр Миколайович
кандидат философских наук,
доцент кафедры философии ЗНТУ

МИРОВОЗЗРЕНИЕ МОЛОДОГО ЧЕЛОВЕКА В СИСТЕМЕ ФИЛОСОФСКИХ «КООРДИНАТ»

В это непростое и противоречивое постмодернистское время (как в национальном, так и в геополитическом смысле) хочется обратиться к философско-теоретическому анализу и пониманию (вкратце, тезисно, не претендуя на истину) всего того комплекса главных, внутренних личностных «событий», жизнеутверждающих принципов, которые выработаны и существуют в сознании современного молодого человека и которые могут быть сосуществующими с традиционными философскими принципами и установками общего (но существенного) характера. Конечно же, о сознании не в общем смысле, а в конкретном, подразумевая под этим сознание современного молодого человека (тем более то, что касается его (сознания) связи с философским способом мышления) можно говорить только лишь гипотетически, потому что данный вопрос очень «сырой», так как мало изучен. Этот аспект жизни любого человека имеет очень «скрытый» характер (развивается в основном в латентном виде), так как то, что многое произносится и утверждается на социальном (внешнем) уровне сознания человека осуществляется зачастую формальным (сублимационным) характером, а на самом деле человек во многом мыслит и думает обо всем «изнутри» своего ego по-другому, даже не понимая как этот внутренний (трансцендентный) процесс осуществляется. А зачастую он и сам не знает, что он есть как «Я», и для себя он является тайной за «семью печатями». А для молодого человека эти «хитрые» трансформации своего ego тем более являются «повышенными» и «интенсивными», увеличиваясь в его интеллекте и психике в геометрической прогрессии. Мы подчеркиваем, что для молодежи эти процессы: тем более – в связи с тем, что XXI век - это время уже не только высоких скоростей и урбанизации этого безумного, безумного мира, но XXI век – это кибер-и-нанотехнологический, гибридный век, это время изощреннейших информационных коммуникаций, виртуальных, внутренних

«изгибов» и трансформаций (как в королевстве «кривых зеркал») индивидуального мышления, на что (повторяемся) особенно импульсивно реагирует современный молодой человек. Ну а философию, особенно социальную, в большей степени всегда интересовал молодой человек, его сознание, психика, так как молодежь это главная стратегическая сила общества, действия которой рассчитаны на перспективу, она выступает в качестве своеобразного «временного синтеза» истории: прошлого, настоящего и будущего.

Любое государство, правящая элита и тем более оппозиционные (диссидентские, сектантские, нетрадиционные движения) силы всегда делали ставку на молодежь, в особенности на студенчество, так как именно ему, как самому просвещенному и передовому «сегменту» общества, всегда было свойственно скептически «сомневаться во всем» (Декарт) и иметь тягу к выдумыванию и изобретению чего-то нового, нетрадиционного посредством разрушения всего отживающего. Так что молодежь сегодня социально востребована, она популярна, она всем нужна, но все-таки она остается «вещью в себе» (ноумен). Apriori ее сознание, мировоззренческие установки являются «сырыми» и непредсказуемыми, поэтому, когда она – «масса» (Ортега-и-Гассет), ею легко управляют «сильные мира сего» в своих корыстных целях. Поэтому каждый молодой человек должен самоопределиться как конкретное и сознательное (зрелое) «я», выработав свои четкие мировоззренческие принципы, которые должны «служить» как ему, так и всему обществу («жить в обществе и быть свободным от общества невозможно», «человек – это политическое животное»). В связи с этим, современному молодому человеку без помощи философии никак нельзя. Философия должна помочь ему понять и «обрести» самого себя, осознав свою феноменальность и осуществив всё это таким образом, чтобы он не попал под «дурное» влияние «философий-однодневок» внешне популярного характера, но, на самом деле, выполняющих свои «сектантские» антисоциальные замыслы. Так что «с философией хочешь не хочешь. а столкнуться тебе, молодой человек, всё равно придётся. Никуда от неё не денешься. Особенно в наше время. Вопрос лишь в том, будет ли это философия настоящая, разумная, или же скверный эрзац. по внешности на нее похожий, но гадкий по своей начинке» (Э.Ильенков). Важно, чтобы философия, как наука, научила этого молодого человека не только «подвергать все сомнению» (т.е. скептицизму, нигилизму и т.д.), но, в первую очередь, созидательному, конструктивному мышлению, в рамках которого он будет исходить из осознанных им и лично разработанных мировоззренческих принципов. Поэтому, в первую очередь, ему необходимо овладеть искусством и наукой формирования этих принципов, ему важно направить свои интеллектуальные усилия на определение (для себя) сущности философского мировоззрения.

Каждый молодой человек (как разумное существо, постоянно стремящееся развивать свою разумность) должен знать и понимать, что философское мировоззрение, которым он должен овладеть, существенным образом наполнит содержание его сознания и мыслительной деятельности элементами рациональности, доказательности, объективности и подлинной человечности, что должно способствовать его активному развитию и безболезненной культурной адаптации в обществе. Такое мировоззрение молодого человека уже основательно и глубоко будет претендовать на научный статус.

Каждый молодой человек самостоятельно должен убедиться в том, что философия исходя и пропагандируя универсальный характер культуры, традиций человечества, сама приобретает универсальный характер. Философское знание и мудрость (исходя из житейской мудрости), давая молодому человеку глубокие знания о том, что такое бытие (в связке с категорией материи), что такое мышление (в связке с категорией сознания, категорией «идеального»), что такое движение (в связке с категориями развития и изменения), что такое пространство и время (в связке с категориями форма и содержание, сущность и явление, причина и следствие) и т.д., вооружает студента фантастическими возможностями диалектически видеть и понимать мир во всем его многообразии, как мир: глобальный (абстрактный) и локальный (конкретный), как конечный и бесконечный, как простой и сложный, как личностный (субъективный) и общественный (объективный) и т.д.

Для того чтобы современному молодому человеку идти, как говорится, «в ногу со временем», ему необходимо понимать, с какой целью это надо делать и какова сама основная цель жизни, в каком конкретном направлении следует идти к этой цели и достигать ее. Далее,

он должен спрогнозировать, с какими проблемами он может столкнуться в этом движении к цели, в соответствии с какой программой, планом действий и комплексом методов, способов, средств он будет преодолевать возникающие проблемы и решать основную проблему, как достичь своей главной цели. Когда молодой человек об этом все знает, все усвоил и освоил, может применять в своем активном, практическом действии, тогда его можно назвать человеком-специалистом с высокой методологической культурой. Надо знать, что фундаментальные «азы» методологической культуры познания всего существующего формируются и усваиваются в рамках изучения философского знания, а именно в рамках диалектической и логической методологии.

Поэтому, важно почеркнуть, что философия необходима современному молодому человеку и в святи с тем, что она включает в себя, в свою структуру знания, в свою «орбиту» движения и развития (кроме всего прочего) самые важнейшие элементы системного познания мира природа, общества, человека и мышления, а именно: диалектику и логику Диалектика фиксирует то, что лежит в основе развития природы, т.е. законы этой природы. А что такое природа ? С одной стороны, природа – это «искусство бога», «деяние божественного разума» (Данте). А с другой стороны, это, по большому счету, наша жизнь в конкретной среде обитания, где и возникает масса проблем, которые надо преодолевать и в связи с этим мы ставим перед собой те или иные цели. В результате процесса действий и деятельности (распредмечивание и опредмечивание), связанных с достижением этих целей, постепенно, но неумолимо мы совершенствуемся. А логика - это воспитание и гимнастика ума, это так необходимая современному молодому человеку (а он этого не хочет понимать) логическая культура. Математическая логика, как высший и совершенный продукт общей, формальной логики, лежит в основе кибернетических, вычислительных и компьютерных технологий. А что такое для современного молодого человека (того же хипстера) компьютер, мобильный телефон, те или иные многочисленные айфоны, «гаджеты» и виджеты? Это все. Вот поэтому и подумай, молодой человек, необходимо ли изучать философию, диалектику, логику так же как математику (вспомним Р.Декарта) или нет ?

Молодой человек (индивидуально, личностно и самостоятельно) должен дойти до такого уровня развития, когда он уже будет в силах осознать, что философия это не просто «знание-мышление-интеллект», а в значительной степени это «знание-мышление-гуманизм», с помощью которых он в состоянии не только создавать роботов, виртуальный мир, нанотехнологии, искусственный интеллект, но «оставаться простым, земным человеком», который еще не забыл настоящего «запаха» природы и в тоже время умело, опираясь на знания никогда не даст подчинить свое «я» самым сложнейшим своим изобретениям, о которых мы говорили и которые, в перспективе, будут нарастать «снежным комом».

Он должен понимать, что философия это наука, которая поступательно развивается вместе с окружающей действительностью и обществом. Она не стоит на месте и постоянно изменяется, отображая при этом бесконечный и непрерывный процесс жизни. И при этом, готовя к жизни очередное историческое «поколение» (давая ему соответствующую картину мира), она вдохновляет его ego-я так же идти по пути постоянных изменений и обновлений. Ведь под воздействием изменяющихся обстоятельств и изменяющейся философии обязательно должен изменяться и сам человек. А, в свою очередь, изменившийся человек, изменяет окружающуюся действительность, вслед за которой изменяется и философия (как картина бытия, как система принципов жизни). В этом круговороте взаимопревращений (см. Г.Гегель о «превращенной форме») молодой человек не в материальном, а именно в единственно духовном (идеальном) измерении он становится свободным («свобода – познанная необходимость» Б.Спиноза), а значит счастливым (что есть основной мечтой и целью любого человека) и только в союзе с философией (так как философия самая свободная из наук, ибо она «существует ради самой себя» Аристотель). Когда философия свободная, тогда свободен и человек. И наоборот. Это взаимосвязанные субстанции человеческой культуры (свободная философия и свободный человек), с прямой и обратной связью. Умирает культура и человек умирает. Ниспровергают (игнорируют) философию, следовательно ниспровергают цивилизацию, народ, самого человека, как неотъемлемую часть своего народа, этноса. Ведь народ, на самом деле, это не абстрактная категория, а это «единственный и

неиссякаемый источник ценностей духовных, первый по времени, красоте и гениальности творчества философ» (Горький), к захватывающим дух «высотам» деятельности которого обязательно должен стремиться каждый современный молодой человек.

Конечно же, философия, как гносеологическая, диалектическая наука, достаточно далека от сознания молодого человека, потому ему не обходимо помочь заострить внимание на том, что практическая ценность и значение философии с самого начала своего происхождения до сегодняшнего дня является, что это не только наука, но всегда и особенно в сегодняшнее время она являлась человеку особенно ярко, удивительно и понятно в своём антропологическом, эстетическом и этическом измерениях. Например, в этической (гуманистической) плоскости философия дает молодому человеку возможность в этом абсурдном и противоречивом мире (с точки зрения специфики человеческих отношений) сделать единственно правильный нравственный выбор (что И.Кант называл «нравственным законом во мне»), следуя основному моральному принципу демократических отношений между людьми, а именно: «моя свобода, как социального индивидуума, заканчивается там, где начинается свобода другого социального индивидуума». Вот это и есть сущностная сердцевина кантовского нравственного категорического императива: «каждый человек есть ни в коем случае не средство, а только – цель». В том числе с помощью философии, это должно стать внутренним осознанным моральным кодексом современного молодого человека, соответствующим библейскому принципу: «не навреди». Если это поймет и «зарубит себе на носу» современный молодой человек, значит он может считать себя членом социума, его с радостью примут, ему будет жить легко с людьми и людям соответственно. А что еще надо человеку для счастья ?

И вот когда молодой человек овладеет самыми общими, но важными философскими и мировоззренческими категориями о бытии (жизни), о духовности, нравственности, культуре, то, неминуемо, по-новому «раскроет» самого себя и по-новому будет действовать в своей жизни, более уверенно ориентируясь в этом сложном, но интересном мире. На этой стадии о нем можно говорить как о целостной личности. Его действия будут продуманными для него самого и в тоже время понятными всему государственному и общественному истэблишменту. Такой «уникум» будет постоянно находиться в активном контакте с окружающей средой, как природной, так и социальной. И таким индивидуумом уже нельзя будет просто так манипулировать, он будет крепко стоять на своих «собственных ногах». Понимая это, осознавая фантастическое (в том числе и виртуальное) богатство мира и бытия, он (молодой человек, полюбивший мудрость) начинает понимать глубже и самого себя, свою многогранность и неоднозначность. Как личность, он постепенно становится богаче: мыслительно, духовно и нравственно. Многие «тайны» бытия для него уже будут раскрыты и при его самом непосредственном и активном участии. И в этом, на наш взгляд, и есть смысл жизни человека вообще (в «орбиту» движения которого должен быть «притянут» и молодой человек), основная цель его существования, его космическое предназначение.

Ратушна Таїсія Олександрівна
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Міський простір в сучасному глобалізованому суспільстві стає все більш динамічним та мінливим, разом з тим він створює як нові можливості так і нові перешкоди для взаємодії індивідів. Тому одним з завдань планування та проектування ефективного розвитку міського простору є покращення умов для комунікації та інтеграції містян. Але поряд з активними процесами урбанізації загострюється проблема соціальної інклюзії/ексклюзії. Так, можливості соціальної взаємодії, доступності до публічних просторів і сервісів людей з інвалідністю досі є суттєво обмеженими.

Більшість українських міст за індексом задоволеності якістю життя є проблемними: Індекс комфортності міст залишається низьким, а бар'єри міського простору часом зводять до

мінімуму соціальне громадянство інвалідів або істотно знижують якість життя маломобільних людей, заважаючи задоволенню їх базових потреб.

Прийнята у грудні 2006 року ООН Конвенція про права людей з інвалідністю (набрала чинності в Україні в 2010 році), акцентує увагу на тому, що особи з інвалідністю повинні мати можливість вести незалежний спосіб життя й мати такі ж права як інші громадяни. Підписавши дану декларацію держави-учасниці зобов'язані вживати належних заходів для забезпечення особам з інвалідністю доступу нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню, як у міських, так і в сільських районах [1]. Але в Україні, нажаль, ці вимоги не враховуються, це пов'язано не тільки і не стільки з тим, що пристосування міських дизайнів і просторів до потреб людей з інвалідністю потребує додаткового фінансування, але ще й з низьким рівнем обізнаності населення про проблеми таких людей.

Вирішувати ці проблеми в довгостроковій перспективі можна було б за допомогою впровадження стратегії «універсального дизайну», що спрямована саме на скасування фізичних та соціальних бар'єрів. Як зазначають європейські дослідники, «універсальний дизайн» – це новий підхід до проектування громадських приміщень та громадських об'єктів, що дозволяє використання їх в максимально можливому масштабі усіма людьми без необхідності пристосування цих об'єктів і просторів/середовищ та додавання їм особливої форми [2]. Першим, хто застосував термін «універсальний дизайн» був архітектор Р. Л. Мейс (Ronald L. Mace), для опису концепції проектування простору та об'єктів, що будуть використовуватись для всіх людей, незалежно від їхнього соціального статусу в суспільстві, віку або здібностей. Далі цей термін був вжитий С. Голдсмітом (Selwyn Goldsmith), у роботі «Проектування для інвалідів» (1963 р.) [3] він, фактично зробив це поняття, важливим саме для людей з інвалідністю. Його основним досягненням в роботі по розробці інклюзивного дизайну був занижений бордюр (dropped curb), який зараз є стандартною функцією на вулицях багатьох міст.

У більш широкому розумінні можна сказати, що універсальний дизайн формує простори, що відповідають наступним принципам: 1) ці простори та об'єкти повинні бути інтуїтивно зрозумілі та прості для користувачів; 2) доступними і зручними, з низьким фізичним навантаженням для їх використання; 3) мати інформацію, яка є доступною для всіх категорій населення.

Нажаль в Україні «універсальний дизайн» не є базовим принципом розбудови міського простору. Так українська дослідниця, експертка з соціальних питань Інституту суспільно-економічних досліджень Л. Самсонова зазначає: «У нас універсальний дизайн не закладений як основа будівництва і розробок. Можливо, тільки в деяких нових будинках і компаніях дотримані його принципи. В Україні більше прийнято робити щось спеціальне для інвалідів. Але воно не може бути спеціальним. Воно має бути універсальним. Тим більше, що переробляти потім складніше, ніж робити спочатку нормально» [4]. Ці слова підтверджуються даними моніторингу архітектурної доступності, проведеного в 2013 році в 17 обласних центрах України, який полягав в аудиті приміщень і будівель органів влади та об'єктів комерційного сектору на предмет наявності в них умов доступності для маломобільних груп населення (всього 7500 об'єктів). За його результатами загальні статистичні показники «доступності» по Україні такі: 26% – доступно, 17% – частково доступно, 57% – недоступно [5].

Важливим аспектом «універсального дизайну» є також гармонійне поєднання його функціональної та естетичної сторони, що не спостерігається в українських реаліях. Бажання зекономити через використання недорогих матеріалів та застарілих технологій дає наступну ситуацію: якщо естетично – нефункціонально (непрактично) і навпаки, якщо функціонально – неестетично.

Досліджуючи практики соціальної інклюзії в Україні та країнах Європейського Союзу, Т. Перегудова зазначає, що соціальна інклюзія населення має забезпечуватися шляхом підвищення соціального статусу особи або за рахунок повернення до загальновизнаної соціальної ієрархії. Таким чином, для соціального залучення слід зменшувати бар'єри опору

соціальних груп шляхом розвитку рівня культури, освіченості та формування позитивних норм життя, соціального капіталу [6, с. 101]. Дійсно для вирішення проблем соціальної інклюзії необхідною є не тільки трансформація фізичного простору міста, але і подолання певних стереотипів та бар'єрів у сприйнятті людей з інвалідністю.

Серед основних проблем впровадження соціальної інклюзії в міському просторі можна зазначити наступні: 1) брак інформації та нерозуміння ключовими суб'єктами міського управління сенсу універсального дизайну та його значення для соціальної інклюзії; 2) застосування при будівництві застарілих норм, що не відповідають сучасній практиці; 3) невикористання інноваційних технологій та нових підходів до планування і розбудови міського простору; 4) наявність стереотипів та бар'єрів у сприйнятті людей з інвалідністю. Загалом проблеми соціальної інклюзії в міському просторі для забезпечення сталого людського розвитку в Україні набувають особливого значення при орієнтації на європейські норми і цінності формування безбар'єрного середовища.

Список посилань

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення 16.02.2018 р.).
2. Introduction To Universal Design. URL: http://www.ud2012.no/introduction-universal-design/ (дата звернення 16.02.2018 р.).
3. Goldsmith S. Designing for the Disabled: the New Paradigm. Oxford, 1997. 426 p.
4. Про доступність простору й інклюзивну освіту: інтерв'ю з експерткою з соціальних питань Ларисою Самсоновою URL: https://dyvys.info/2017/05/23/pro-dostupnist-prostoru-j-inklyuzyvnu-osvitu-interv-yu-z-ekspertkoyu-z-sotsialnyh-pytan/ (дата звернення 19.02.2018 р.).
5. Безбар'єрне середовище для людей з інвалідністю в Україні: п'ять основних проблем URL: http://www.irf.ua/allevents/news/bezbarerne_seredovische_dlya_lyudey_z_invalidnistyu_v_ukraini_pyat_osnovnikh_problem/ (дата звернення 19.02.2018 р.).
6. Перегудова Т. В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: європейські уроки для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. Вип. 19. С. 98-102.

Хапілова Віра Петрівна

кандидат психологічних наука, доцент,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ТОЛЕРАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК ЧИННИК ПРОФІЛАКТИКИ КОНФЛІКТУ

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є проблема толерантності, яка набула особливої гостроти у зв'язку з кардинальними соціально-економічними та політичними перетвореннями, які призводять до загострення міжнаціональних, міжрелігійних та інших видів конфліктів, а також до напруженості у міжособистісних відносинах. Варто звернути увагу на те, що в останні роки все більшу увагу дослідників почали займати гендерні проблеми та особливості виникнення й проявів конфліктної поведінки в професійній діяльності.

Зважаючи на актуальність і недостатню розробленість даної проблеми, предметом дослідження виступила толерантність як чинник профілактики міжособистісних конфліктів в сучасному діловому світі.

Особливий інтерес і широкий діапазон досліджень в сфері вивчення конфліктів займає проблема толерантності, яка особливо актуальна в наш час і є предметом наукового аналізу багатьох дослідників, метою яких є визначення сутності цього поняття, винайдення ефективних форм і методів виховання толерантності в міжособистісних відносинах.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема толерантності знайшла певне відображення в роботах пострадянських та вітчизняних вчених, виконаних з позицій філософських, педагогічних, психологічних та інших наук. Інтереси науковців, як теоретиків, так і практиків торкалися різних аспектів толерантності. Так, до робіт, виконаних представниками загальнонаукового, соціокультурного й філософського підходах можна віднести праці Ю. Бромлей, Р.Р. Валітової, І.Б.Гасанова, Ю.А.Іщенко, М.П.Капустіна, В.М. Кисельова В.А.Лекторського, В.Пісоцького, Л.В.Скворцова, В.А.Тішкова, В.Б.Шапар, В.В.Шаліна та ін.

Що ж до психологічних аспектів толерантності, то вони в літературі відображені в роботах А.Г. Асмолова, О.О. Баранова, Г.О.Бала, С.Л.Братченко, Л.Вишневської, Б.Г.Гершунського, Д.В. Зінов'єва, П.Ф. Колмогорова, Д.А. Леонтьєва, В.В. Москаленко, О.Б. Орлова, Г.Ю. Платонова, А.У. Хараш, Т.С. Яценко та ін. Важливим для розуміння формування комунікативної толерантності у менеджерів та викладачів вищої освіти в процесі професійної діяльності мають роботи А.Г.Скок, С.М.Ярмійчук.

В різних мовах і залежно від історичного досвіду народів поняття «толерантність» має різні смислові відтінки, наприклад, у китайській мові бути толерантним (kuan rong) означає «дозволяти, допускати, проявляти великодушність відносно інших»; у іспанському толерантність (tolerancia) трактується як «здатність визнавати відмінні від своїх власної ідеї або думки»; у арабському (tasamul`) – «прощення, поблажливість, м'якість, співчуття, прихильність, терпіння»; у персидському – «терпіння, терпимість, витривалість, готовність до примирення» [4].

Даний феномен має явно виражений складний міждисциплінарний характер. Вивчаючи толерантність, кожен із напрямків: загальнонауковий, філософський, педагогічний, психологічний та ін. - відкриває «свою» специфіку об'єкта дослідження. Наукові підходи дають різнобічне трактування цього поняття. Єдиного розуміння і, відповідно, визначення поняття «толерантності» поки що не існує.

Отже, базуючись на існуючих в літературі підходах, зокрема на ідеях психологічного підходу, толерантність у найбільш загальному значенні можна визначити як повагу та визнання рівності, відмову від домінування й насилля; як ознаку відкритості й впевненості в собі; як цінність і норму цивільного суспільства; як готовність до розуміння й співпраці один з одним за наявних відмінностей, неупередженість в оцінці людей і подій [2-4; 6-8].

Розглядаючи толерантність як характеристику індивіда, важливо зазначити її багатоаспектність і багатовимірність.

І.Б. Гріншпун для характеристики індивідуальних особливостей толерантності вирізняє такі її параметри:

– об'єктивну віднесеність толерантності – диференційоване виявлення толерантності відносно різних об'єктів і впливів різноманітного типу;

– діапазон толерантності – індивідуально допустима кількість фруструючих впливів;

– фокус толерантності – типологічна характеристика, що позначає стилістичну близькість або до «відкритості», або до «резистентності», або їх баланс;

– стійкість толерантності – часова характеристика;

– динамічність толерантності – мінливість діапазону толерантності в часі та параметри цієї мінливості.

Толерантність є соціально-психологічним чинником, який спрямовує міжособові відносини в суспільстві до співпраці, пов'язує індивідів між собою, а також сприяє засвоєнню норм, традицій, культурно-історичної спадщини.

Толерантність як результат розвитку і саморозвитку сприяє ухваленню іншого, збереженню внутрішньої рівноваги. За її спрямованістю можна виділити такі види толерантності:

– зовнішню толерантність (до інших) - сформоване переконання, що дозволяє особистості допускати наявність в інших власної позиції, здатність розглядати конфліктну ситуацію з різних точок зору, враховувати різні аспекти й аргументи; як соціальна якість вона забезпечує відповідну культуру взаємин у суспільстві, побудовану на принципах відмови від насильства, ухвалення іншого, підпорядкування нормам, а не чиїйсь волі;

– внутрішня толерантність (внутрішня стійкість) – здатність зберігати рівновагу в конфліктній ситуації, ухвалювати рішення і діяти в цих умовах.

Толерантність як чинник стійкості системи, який може бути розглянутий як цінність, установка й особистісна якість, відіграє важливу роль у попередженні конфліктних ситуацій, в яких особа може опинитися в той або інший момент. Вона також визначає дії особистості в самому конфлікті і в процесі його розв'язання. Ефективність поведінки толерантної особи в конфліктній ситуації порівняно з інтолерантною – значно вище, і це не дивно. Толерантна особа відрізняється психологічною стійкістю – стресостійкістю, конфліктостійкістю.

Наприклад, у процесі спілкування толерантність є позицією зрілою, самостійною, такою, що має власні цінності й інтереси особистості. У цьому випадку особистість проявляє готовність захищати своє «Я» неконфліктними засобами. Одночасно особистість з повагою відноситься до позицій і цінностей інших людей, зокрема опонентів у конфлікті, чітко усвідомлює об'єктивні і суб'єктивні труднощі, що виникають у процесі спілкування, і своєчасно на них реагує [1].

Таким чином, саме зміст протиріччя та момент перетворення «негативу» в «позитив» можуть розглядатися як психологічна специфіка толерантності.

Толерантність забезпечує успіх адаптації до соціального оточення завдяки тому, що людина, яка спілкується, переконана: інші, як і вона, можуть мати свою позицію, мають здатність бачити факти по-своєму, з огляду на різні обставини.

Толерантність виявляється в прагненні особистості досягти взаємного розуміння й узгодження мотивів, установок, орієнтацій, не вдаючись до насильства, придушення гідності іншої людини, але використовуючи гуманітарні можливості: діалог, роз'яснення, співробітництво. У зв'язку з цим особливу увагу в дослідженнях толерантності науковці приділяють темі діалогу, діалогічному мисленню і взаємодії, а не конфронтації.

Отже, теоретичний аналіз проблеми дає підстави стверджувати, що дослідження толерантності є актуальним напрямком наукових досліджень у зв'язку з різноманіттям трактувань терміну та перспективним у галузі практичних і прикладних розробок у зв'язку з відсутністю концепції толерантності в міжособистісному спілкуванні.

Толерантність - складне динамічне поєднання соціальних норм і цінностей сучасного суспільства в цілому; установка і особистісна якість, а також властивість культури особистості під час міжособистісної і міжгрупової взаємодії; готовність з повагою відноситися до цінностей інших людей, до побудови загальної стратегії взаємодії, не виключаючи при цьому наявних відмінностей. Толерантність є одним із основних принципів професійної діяльності спеціаліста будь-якої сфери, а також і важливою характеристикою як сучасної людини в цілому, так і фахівця соціальної сфери.

Список посилань

1. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2007. - 288 с.
2. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! – Новосибирск, 1989. – 260 с.
3. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 224 с.
4. Вишнякова Н.Ф. Конфликтология. Учебное пособие. – Минск, 2000. – 320 с.
5. Зятьков А.Н. Толерантность как педагогическая категория. // Мир образования – образование в мире. – 2006. - №2. – С. 70-78.
6. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
7. Кожухарь Г.С. Проблема толерантности в межличностном общении // Вопросы психологии. – 2006. - №2. – с. 3-12.
8. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2кн. – Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. - К.: Либідь, 2006. – 560 с.

Бондарчук Павло Сергійович
аспірант Національної академії державного управління при Президентові України

НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ПІДВАЛИНИ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ МИРУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ.

В умовах посилення військово-політичних загроз для України особливої важливості набуває формування ідеології миру і злагоди у суспільстві як активна протидія сепаратистським настроям та тенденціям, політичному, культурному, релігійному, економіко-соціальному розмежуванню населення, використанню процесів децентралізації влади та системи управління для дестабілізації поступу України шляхом євроінтеграції.

Одним з необхідних чинників у формуванні такої об'єднавчої ідеології стає зміцнення та дієва актуалізація національних цінностей, які є основними підвалинами побудови такого складного, місцями суперечливого, але реально та потенційно дієвого феномену як українське суспільство.

Відповідно до визначення наданого В.П. Горбуліним та А.Б. Качинським національні цінності - це сукупність матеріальних і духовних цінностей держави, яким властиві чітко окреслені світоглядні, соціокультурні, соціально-економічні, географічні та демографічні ознаки, які формують правову, філософську та етичну основу для забезпечення подальшого існування держави, дають змогу усвідомити мету нації. При цьому, посилаючись на Послання Президента України до Верховної Ради дослідники зазначають, що пріоритетного значення серед них набувають: державність; добробут населення; національна безпека; європейський вибір, відданість загальнолюдським цінностям; права та свободи людини. [1]

В сучасній науці неодноразового ставилося питання про постійну взаємозалежність процесів об'єднання громадських спільнот перед зовнішніми загрозами державній та національній цілісності, збройних вторгнень, реальної втрати державного суверенітету та іншим формам явної чи прихованої агресії інших держав-агресорів. Україна не стала виключенням з цього принципу. Події, які призвели до порушення територіальної цілісності України, зокрема захоплення території Автономної республіки Крим, незаконного проголошення ДНР та ЛНР, яскраво висвітлили процеси соціального та духовного об'єднання активної частини населення України на засадах взаємопідтримки та взаємодопомоги зокрема у напрямках допомоги військовим АТО, забезпечення розміщення та адаптації внутрішньо перемішених осіб, більшість з яких є переселенцями із зони воєнних дій

Відповідно до експертного опитування здійсненого в рамках дослідження домінуючих національних цінностей, було визначено, що ядро домінуючих цінностей українського народу складається з таких національних цінностей, як патріотизм, права і свободи людини, соціальна справедливість, матеріальні та духовні надбання українців, національна безпека та конституційний лад. [2].

Слід зазначити, що цінності для людей як в матеріальному, так і в духовному аспектах мають досить вагоме значення, і як правило, визначаються багатьма чинниками: часом та місцем народження, соціальним прошарком, вихованням, цінностями, які сповідували батьки та значущі близькі родичі і впливові особи людини, освіта та інші. Як правило, базові цінності закладаються ще у дитинстві, і як правило, мало змінюються упродовж життя. Отже, миролюбність, працелюбність, патріотизм, свобода є усталеними національними цінностями з огляду на історичні закономірності становлення й розвитку України як народу та держави.

Національна безпека та конституційний лад є політичними цінностями українців, і виникають як результат відчуття громадянської гідності, належності до славного роду козацтва, вільних людей, вільної громади, вільного самоусвідомлення і передбачають усвідомлену відповідальність необхідності захисту своєї індивідуальної свободи, а також національної свободи, національної честі, та національної гідності.

Саме такими реаліями можливо пояснити громадську активність при утворенні добровольчих батальйонів для захисту територіальної цілісності держави, активну волонтерську допомогу, фінансову та іншу підтримку для забезпечення потреб військових та постраждалих осіб.

З огляду на поточні реалії сьогоднішньої зовнішньої та внутрішньої політики України, особливо щодо проведення антитерористичної операції у зоні АТО, активізації дій на підрив державної цілісності України, значного економічного падіння добробуту більшості населення активізація державного управління у сфері захисту та відповідного піднесення базових національних цінностей повинна охоплювати усі ділянки та рівні влади, і не тільки центральних її органів, а й передусім, органів місцевого самоврядування. Наявність у засобах масової інформації, передусім у просторі глобальної мережі Інтернет, чітко організованого та системного деструктивного впливу країни агресора, як вагомого елементу гібридної війни повинно забезпечити активну протидію намаганням підірвати державний суверенітет виробленням відповідної ідеології мирного протистояння, захисту національних інтересів та

цінностей, основою якої мають стати фундаментальні базові цінності українців як патріотизм, права і свободи людини, національна безпека та конституційний лад.

Список посилань

1. Горбулін В.П., Качинський А. Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки України. Режим доступу http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb0&issue=2004_3
2. Гай-Нижник П. П., Чупрій Л. В., Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структурно формуючі чинники політики національної безпеки.
3. Сліпець П.П. Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації: монографія. К.: Знання України, 2009.
4. Ребкало В. А. Ціннісні засади державного управління в Україні : навч. посіб. / В. А. Ребкало, В. М. Козаков. Київ : Вид-во НАДУ, 2007.
5. Ручка А. Ціннісна ментальність вікових груп соціуму / А. Ручка // Соціологічні дослідження культури: концепції та практики: кол. моногр. Київ : Ін-т соціології, 2010.

Горбенко Віталій Сергійович
аспірант кафедри соціології ЗНУ

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ МИРОТВОРЕННЯ

Сучасний світ переживає фундаментальні і динамічні перетворення. Поряд із позитивними процесами щодо стабілізації мироустрою на міжнародному, міжрегіональному і національному рівнях виникли серйозні виклики і загрози існування миру, глобальні проблеми забезпечення безпеки людства, його сталого розвитку. З одного боку, XX ст. виявилося епохою найбільш небезпечних винаходів проти миру (ядерна зброя), з іншого міжнародна спільнота все більш консолідовано намагається протистояти цим загрозам. Поява нових видів зброї: хімічної, бактеріологічної, ядерної, електронної тощо, поставила людство на грань життя і смерті. У минулому столітті в результаті не менше як 25 війн (двох світових і низки локальних) загинуло близько 90 мільйонів людей. Це населення двох таких країн як Україна або 10 країн, таких як Бельгія чи Португалія. Несумісними виявилися руйнування і жертви серед мирного населення. Більше половини загиблих у другій світовій (із приблизно 60 мільйонів) це мирні жителі. Та вже й після другої світової у локальних війнах загинуло більше 5 мільйонів людей. За даними Стокгольмського науково-дослідного інституту проблем миру у період з 1991 по 2001 роки відбулося понад 50 збройних конфліктів [1].

Але при усій непривабливості змальованої картини війн і руйнувань, людство шукає реальні шляхи запобігання військовим конфліктам та самознищенню. Одним з таких шляхів, на нашу думку, є формування світогляду миротворення як чинника сталого людського розвитку. Таким чином, в умовах, що склалися в теперішній час, підвищується значимість наукових досліджень, які б розкривали теоретичні й світоглядні засади процесів мирозбереження й миротворення. Сучасна філософія миру намагається осмислити потенціал миру, який, на думку філософів, лежить у площині персонального або суспільного світогляду миротворення.

Феномен миротворення проголошувався і осмислювався протягом багатьох століть як у релігійних системах, так і у філософських роздумах. Найперші теорії миру й миротворення належать теологічним вченням. Так, прообрази миротворення ми зустрічаємо у давньосхідних релігійних культах. У міфах Азії, Європи, Америки постійно згадується "золотий вік людства", у якому панував мир і злагода. Уявлення про вселенську гармонію, зокрема, містяться у найдавніших індійських творах Ведах.

У буддизмі, наприклад, розвиток людської спільності розглядався крізь призму існування добра і зла, їх чергування у Всесвіті. При цьому вважалося, що негативні елементи (зло) постійно накопичуються, що підштовхує людину до усвідомлення користі творити добро, стримуватися від вбивств, любити батьків, поважати старих тощо.

Але справжнє осмислення миротворення і побудови безвійськового співіснування та "вічного миру" на Землі розпочинається у період античності. У творах античних мислителів, яких навіть за тих часів, коли війна була невід'ємною умовою збагачення, розширення

територій, взагалі існування, називали гуманістами-миротворцями. Вони категорично відкидали війну як засіб вирішення будь-яких суперечок, наполягали на гуманізації відношень під час війни і вірили у майбутнє мирне співіснування усіх народів, у так званий "вічний мир". Але оскільки питання щодо повного викорінення війн із життя суспільства у даний період навіть не розглядалося в силу того, що в античні часи війна була способом існування більшості країн, джерелом збагачення та постачальником робочої сили у вигляді рабів, філософи шукали інші шляхи миротворення. Усвідомлюючи хиткість існування миру із зовнішніми ворогами, ідеологи теорії "вічного миру" вбачали вирішення даної проблеми у так званому умиротворенні народу, усуненні внутрішніх протиріч шляхом створення взаємозацікавленої соціальної спільності держави. Приклади подібних думок можна зустріти у працях Аристотеля. Як теоретик державності, Аристотель вважав, що саме держава може забезпечити мир і справедливість, принаймні у середині спільноти. "Поняття справедливості, стверджує мислитель, пов'язане з уявленнями про державу, адже право, яке слугує найголовнішим критерієм справедливості, виступає регулюючою нормою людського спілкування" [2].

В цілому, античний період характеризується наївними поглядами на мир. Хоча деякі мислителі висловлювали достатньо глибокі погляди щодо сутності і змісту миру й мирозбереження й миротворення. Ці думки й були покладені у сучасні парадигми миротворення.

Підвищення інтересу щодо проблем війни й миру, його встановлення й збереження, розпочинається у XVII-XVIII століттях. Це було пов'язано із низкою нових озброєних конфліктів даного періоду, наприклад Хрестових походів, монгольської навали, війни, що точилися у середині Європи тощо. Але цей же час визначається як період створення національних держав, у яких активно розвивалася економіка, торгівля, культура, котрі потребували усунення війн і встановлення та укріплення миру. Тому філософи, історики, державні діячі означеного періоду знову звертаються до осмислення мирозбереження й миротворення. Прикладами можуть слугувати ідеї й праці, розроблені Р. Галицьким, А. Данте, П. Дюбуа, Е. Крюссе, Е. Роттердамського та іншими. Мислителі намагалися розробити й запропонувати основні принципи міжнародних відношень, побудованих на рівноправ'ї, територіальній цілісності й поваги суверенності народів. Звичайно, що їхні доробки сприймалися у той час як утопія, але посіяні зерна обов'язково дають сходи.

Таким чином, концепції і проекти миру, що виникали у той чи інший період, впливали на наступний розвиток ідей миру й миротворення, утворюючи своєрідну "мирну традицію", яка у теперішній час намагається відійти від абстрактних схем і теоретичних доробок до конкретних проектів миротворення.

Одним з таких проектів є концепція сталого людського розвитку. Як пише Д. Урсул "Сталий розвиток це розвиток людства, при якому задоволення потреб сучасних поколінь здійснюється без збитку для майбутніх поколінь; це керований й збалансований розвиток суспільства, яке не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес цивілізації [3, с. 1066].

Широке розповсюдження термін "сталий розвиток" отримав у 1987 році після публікації доповіді, підготовленої для ООН Міжнародною комісією охорони навколишнього середовища і розвитку, де головним контекстом був розгляд глобальних екологічних проблем, які загрожують існуванню людства. Вже пізніше у цілій низці міжнародних документів, зокрема резолюціях ООН, тлумачення сталого розвитку значно розширилося. Глибинна сутність даного терміну вміщувала не лише збереження біосфери, але й людської цивілізації в ній. А для цього необхідно кардинальним чином трансформувати усі сфери людської діяльності, зокрема й тієї, що пов'язана із запобіганням військовим конфліктам, котрі загрожують існуванню людської цивілізації не менше аніж екологічні проблеми. Таким чином, сталий людський розвиток це нова парадигма збереження цивілізації, парадигма безпекового характеру, де проблема війни і миру займає одну з ключових позицій.

Будь-які нові проблеми, що постають перед людиною, потребують нового філософського осмислення. Серед цих проблем миротворення як соціальний феномен стоїть на одному з перших місць. Сучасне осмислення проблеми миротворення сконцентровано на антивійськовій тематиці, тобто на боротьбі проти масового військового знищення шляхом

застосування звичайної зброї, а особливо зброї масового знищення. Воно передбачає формування світогляду миротворення як основи діяльності суб'єктів глобального й локального розвитку людства. Це, у свою чергу, передбачає як вивчення соціальної психології миру у діалектиці єдності й боротьби війни й миру, так і ідеології миротворення як теоретично осмисленої практичної діяльності. Виходячи з цього, сучасне філософське осмислення миротворення потребує дослідження онтології основних закономірностей об'єктивної реальності, гносеології (застосування теорії пізнання щодо об'єктивної реальності війни й миру), аксіології, тобто ціннісного зрізу дослідження проблем миротворення, праксеології (підвищення ефективності миротворчої діяльності), теорії комунікацій (дослідження суб'єкт-суб'єктних відношень у спілкуванні та інформаційній діяльності).

Вирішення проблеми філософського осмислення феномену миротворення ми починаємо з теоретичного доробку запорізької школи філософії, з праць М. Лепського, І. Павленко, О. Кіндратець, В. Воронкової, а також представників інших філософських шкіл Р. Додонова, О.О. Поліщук та інших. Аналізуючи їхні праці, ми виокремлюємо наступні теоретичні диспозиції:

– по-перше, дослідження миротворення як предметної сфери становлення й розвитку миру;

– по-друге, дослідження миру з позицій протилежного війна;

– по-третє, у діалектичній єдності миру і війни;

– по-четверте, з позиції пояснювальних інтерпретаційних теорій миру, а саме: конфліктологічної, комунікативної, наративної теорій та теорії сфер життєдіяльності суспільства (соціальної, політичної, економічної, культурної, військової, технологічної).

Таким чином, ми окреслили у першому наближенні напрями філософського осмислення феномену миротворення, парадигмальні позиції дослідження миру як предметного поля у єдності онтологічного, гносеологічного, аксіологічного і праксеологічного, інтерпретативних теорій виходячи із ціннісних установок сталого людського розвитку.

Список посилань

1. Stokholm international heace research institute: Year Book. Stokholm, 2002-2003. P. 72. Academic. Oxford university press. URL : https://global.oup.com/academic/product/sipri-yearbook-online-9780191785610?cc=ua&lang=en&
2. Аристотель. Политика. Электронное издание "Открытый текст". URL : http://www.opentextnn.ru/man/?id=5703
3. Глобалистика. Энциклопедия / Гл. ред. и сост. И.И. Мазур, А.Н. Чумаков. Москва : Диалог, 2003. 1328 с.

Дідик Лучезара Анатоліївна
аспірант кафедри соціології
НПУ імені М.П. Драгоманова

ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ В РОЗВИТКУ МЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

Разом з Інтернетом в масштабах всього людства було створено нове комунікативне середовище, яке поступово втягувало до себе (вже через свої особливості і переваги) численні фрагменти соціуму. Не може піддаватися сумніву факт наявності у віртуальному середовищі Інтернет соціальних конструкцій і процесів. Комунікаційні можливості мережі, безумовно, вражають своїм потенціалом і створюють соціально-психологічне поле взаємодій індивідів.

Таким чином, вже сьогодні даний засіб розповсюдження інформації є унікальним по залученню аудиторії, але при цьому має свої особливості. Відповідно наше дослідження присвячено ролі Інтернет-середовища в розвитку ментальної моделі світу користувача [2].

1. Інтернет як інформаційна база. Сучасний світ перенасичений інформацією. Великі інформаційні потоки, миттєве розповсюдження інформації, необмежені можливості в доступі в будь-яку точку кіберпростору, а також існування надпотужних пошукових систем в мережі Інтернет створює умови легкого отримання інформації про події, об'єкти, явища, які відбуваються в усьому нашому зовнішньому світі. Межі користувачів нереально просторі, що

дозволяє користувачам розширювати, деталізувати або уточнювати свою ментальну модель. Незважаючи на те, що інформованість про весь зовнішній світ в мережі Інтернет є нецілісною, але наукові спостереження та дослідження показують, що інформація, одержана з Інтернету, допомагає багатьом користувачам (тобто, людям), у тому числі, і з розвинених країн, в більшості приймати надважливі життєві рішення. Г. С. Науменко та О. Г. Шмельов доводять відповідність суб'єктивної системи значень користувачів Інтернету смисловим структурам багатьох пошукових Інтернет-серверів [4].

2. Інтернет як модель сучасного світу. Більшість сучасних науковців - психологів, педагогів, соціологів та філософів переконані, що ефективність функціонування сучасного соціуму полягає в присутності в структурі людської свідомості загальної інформаційної картини світу. Інформаційна картина світу формується в процесі взаємодії сучасних інформаційних технологій. Як частина інформаційних технологій, Інтернет є важливим чинником розвитку сучасної інформаційної картини світу. Інтернет формує в користувачів уявлення про інформацію та способи роботи з нею, також формує норми поведінки в сучасному інформаційному суспільстві та збагачує досвід інформаційної комунікації. Сучасна світова спільнота є конфігуративним типом культури, в якому людина повинна пристосовуватися до обставин, які є мінливими, тому виникають потреби у своєчасному оновленні потоків інформації. Глобальна мережа Інтернет являє собою засіб інформаційної комунікації та, у свою чергу, сприяє дотриманню принципів відповідності ментальній моделі світу, її об'єктивній реальності, яка швидко змінюється [4].

3. Інтернет як засіб презентації ментальної моделі. Багатьма вченими та практиками висловлювалась думка, що процедури модельного представлення інформації певним чином конструктивно впливають на форму і зміст знань. Широкий спектр засобів для створення текстів, програмних кодів та мультимедіа надає можливість втілення власних уявлень про світ у створений кінцевий продукт (програму, гру, веб-сторінку, сайт). Є. Є. Сапогова висуває ідею про те, що картина світу кожного індивіда являє собою гіпертекст, що вибудовується індивідуально і має суб'єктивне значення [1]. З огляду на цю ідею, Інтернет-середовище, яке має гіпертекстову логіку побудови, є влучним способом представлення частин ментальної моделі. У своїй роботі Г. В. Ліннік [5] аналізує причини привабливості Живого Журналу - Інтернет-ресурсу, що являє собою індивідуальний журнал, у якому користувач має змогу описувати будь-які події свого особистого чи суспільного життя, ділитися своїми враженнями, переживаннями та роздумами, спілкуватися з іншими людьми, що мають спільні з ним інтереси чи погляди. Інтерес користувачів надає можливість одержання зворотного зв'язку від інших користувачів Інтернету через форуми, гостьові книги чи електронне листування, що сприяє уточненню, виправленню чи деталізації ментальної моделі, а також є важливим чинником розвитку ментальної моделі.

Текстова природа представлення інформації в Інтернеті ставить проблему передачі та сприйняття індивідуальної системи змістів іншими користувачами. Вдале сприйняття та передача такої системи змістів залежить, по-перше, від близькості внутрішніх світів реципієнта та комунікатора; по-друге, від здатності комунікатора виражати думки; по-третє, від здатності реципієнта їх сприймати. Таку здатність В. О. Лефевр вважає ознакою високого рівня розвитку суспільства. У рамках системології він виокремив два типи соціальних систем - "мурашник" і "цивілізація". Соціальна система типу "цивілізація" відрізняється тим, що у кожної людини картина світу складається не тільки з власного уявлення про навколишній матеріальний світ, але й уявлення про те, як цей матеріальний світ уявляють інші люди [7].

4. Інтернет як засіб експериментування з ментальною моделлю. Про можливість моделювання за допомогою віртуальної реальності йдеться у роботах І. Ф. Аршави, Е. Л. Носенко, С. А. Дацюка. Занурення у віртуальну реальність дозволяє користувачу створювати (моделювати) за допомогою сучасних технічних засобів (персонального комп'ютера, планшета, телефону, іншого) процеси та об'єкти власного "реального" життя. Активна участь у всіх заходах, що пропонуються глобальною мережею Інтернет, дійсно створює оманливе відчуття реальності - "реального життя" у мережевому світі.

Підбиваючи підсумки вищезазначеного, варто зауважити, що ментальна модель світу пояснює, глобальна мережа Інтернет - це і є одна із сучасних ментальних моделей світу, зі

всіма своїми позитивними і негативними впливами. Сучасна світова спільнота сприймається більшістю людей світу через опції пропоновані мережею Інтернет, світогляд дитини чи молодої людини більшою мірою формується під впливом мережевого соціуму Інтернету, ніж під впливом живого спілкування, як було традиційно раніше. Наші діти в найближчому майбутньому будуть змушені конкурувати із технічними пристроями (роботами) більше, ніж один з одним.

Список посилань

1. Вахштайн В. Конец социологизма: перспективы социологии науки. Публичные лекции Полит.ру. / В. Вахштайн. 2009. –[Электронные данные]. – Режим доступа: http://www.polit.ru/lectures/2009/08/06/videonvahshtain.html.
2. Горбунко Я.О. Інтернет у сучасних наукових комунікаціях людей [Електронний ресурс] / Я.О. Горбунко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/gorbunko.pdf.
3. Кнорр-Цетина К. Социальность и объекты. Социальные отношения в пост социальных обществах знания / К. Кнорр-Цетина // Социология вещей / под ред. В. Вахштайна. – 2006., №6 (3)., С. 281.
4. Латур Б. Когда вещи дают сдачи: возможный вклад "исследований науки" в общественные науки / Б. Латур // Вестник МГУ. Сер. "Философия". 2003. № 3. С. 33.
5. Коритнікова Н.В. Інтернет-представництво як комунікативний ресурс державного управління [Текст]: дис. к. соц. н.: спец. 22.00.04 "Спеціальні та галузеві соціології" / Н. В. Коритнікова. Х., 2008. 193 с.
6. Лумон Н. Медиа коммуникации / Н. Лумон. [Пер. с нем] А. Глухов, О. Никифоров. М: Издательство "Логос", 2005. С.11
7. Матурана У., Варела Ф. Древо познания / У. Матурана, Ф. Варела. М.: Прогресс-Традиция, 2001. С. 42.
8. РітцерДж. Сучасні соціологічні теорії / Дж. Рітцер. СПб.: Пітер, 2002. 688 с.

Еделєва Марія Аркадіївна
аспірант кафедри політології ЗНУ

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасне суспільство характеризується активним використанням та поширенням інформаційно-комунікативних технологій. Часом деякі держави використовують ці технології задля впливу на виборчий процес в інших країнах, дестабілізації ситуації шляхом поширення неправдивої інформації, формування панічних настроїв, які породжують серйозну небезпеку для тих країн, які є менш розвиненими, та не можуть себе належним чином захистити від подібних загроз. Перш за все від цього потерпають держави в яких і без цього нестабільна економічна ситуація та слабка державна влада. Це є тими факторами, що сприяють розповсюдженню подібної інформації та формуванню агресивних настроїв в суспільстві (наприклад, сепаратистських) та створюють загрози цілісності держави.

Глобалізація інформаційних потоків, які за допомогою мережі Інтернет безперешкодно проникають в національний інформаційний простір, впливають на масову свідомість громадян. Як зазначає П. Шевчук, "головна інформаційна загроза національній безпеці полягає у загрозі впливу іншої сторони на інформаційну структуру країни, її інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість та підсвідомість особистості з метою нав'язати для цієї іншої сторони систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах державної та суспільної діяльності, керуючи їхньою поведінкою та розвитком у бажаному для іншої сторони напрямі" [3, с. 4]. Тому основним завданням державної інформаційної політики є захист національної інформаційної сфери, інформаційного простору країни, а значить і захист системи цінностей, захист особистості від подібних маніпуляцій свідомістю.

Інформаційні війни це перш за все інформаційні технології, які, як зазначає Г. Почепцов, впливають на інформаційні системи, маючи на меті введення в оману масової чи індивідуальної свідомості, виведення з ладу або дисенхронізацію процесів управління суспільством та його складовими, передовсім військовими" [2, с. 559].

Довгий час в інформаційному просторі України, відбувався інформаційно-психологічний вплив держави з більш розвинутою інформаційною інфраструктурою, метою якого була дестабілізація політичної ситуації та дискредитація влади. Ю. Горбань вважає, що мета інформаційної війни це – послаблення моральних і матеріальних сил супротивника або конкурента та зміцнення власних [1, с. 137].

Наслідки інформаційної війни для України є вкрай негативними: порушення цілісності країни – втрата Криму та частини Донбасу; економічна та фінансова криза. З 2014 року відбулося падіння курсу гривні, збільшився зовнішній борг України, внаслідок втрати частини підприємств на окупованій та непідконтрольній території скоротилося виробництво промислової та сільськогосподарської продукції, з'явилася нова соціально незахищена група (внутрішні переселенці), яка потребує допомоги з боку держави. Крім цього значна частина населення, яка постраждала від війни, потребує психологічної допомоги.

Інформаційна війна продовжується, а значить продовжується вплив на свідомість українців. Небезпека дестабілізації політичної ситуації зберігається. З наближенням виборів ця небезпека буде актуалізуватися. Усвідомлюючи її публічна влада повинна вжити негайні заходи, щодо інформування суспільства про наявні загрози та провести модернізацію інформаційної сфери. Відкритість публічної влади певною мірою захищає її від спекуляцій на тему тіньової політики, зловживань владою, нецільового використання коштів. Зміна настроїв в суспільстві буде залежати від ефективності боротьби з корупцією, своєчасного вирішення соціальних та економічних проблем, та налагодження комунікації влади з суспільством. Важливими є регулярні зустрічі керівників держави та регіонів з журналістами на брифінгах та прес-конференціях. Суспільство повинно бути проінформоване і про досягнення, і про проблеми. Неповна, неточна інформація підриває довіру до влади й дає можливість використати це в інформаційній війні.

Список посилань

1. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. Вісник НАДУ. 2015. №1. С.136-141.
2. Почепцов Г.Г., С.А. Чукут. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 663 с.
3. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти. Науковий вісник "Демократичне врядування". 2014. № 13. С.1-11.

Єсіна Вероніка Павлівна
аспірант кафедри соціології ЗНУ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОРТЕБАМИ

Для розбудови України в напрямку відкритого демократичного суспільства, як соціально орієнтованої держави передбачається забезпечення основних прав людини, гідного життя і вільного розвитку особистості. Трансформаційні процеси в українському суспільстві супроводжуються змінами життєвих шансів для різних соціальних груп, в т. ч. для дітей з особливими потребами. Демократизація сучасного українського суспільства, таким чином передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти усіх його членів, незалежно від віку, станової чи релігійної приналежності, національності, стану здоров'я тощо. Освіта виступає одним із найважливіших компонентів розвитку суспільства, тому вона не може стояти осторонь соціальних перетворень, які мають місце в сьогоденному житті.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики нашої держави проголошено створення інклюзивного освітнього середовища. Як і в більшості країн світу, в Україні концепція інклюзивної освіти застосовується, як правило, до людей, які мають особливі потреби, інвалідів та біженців. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, яка б сприяла їхній соціальній адаптації та інтеграції в активне суспільне життя. Проблеми інклюзивної освіти пов'язана насамперед, з тим що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно

зростає. На сьогодні дітей, які потребують корекції фізичного та(або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної чисельності дітей у країні.

Більшість дітей з особливими потребами в Україні, перебуваючи вдома або в інтернаті, не отримує належної освіти, необхідних знань, умінь, навичок, які забезпечу вали б їм можливість нормальної адаптації до життя в суспільстві, здобуття певної професії, сприяли б саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленню особистості в подальшому житті. Отже, такі діти виявляються непідготовленими до життя у звичайному для пересічної людини сенсі.

Сьогодні, в сучасній Україні проходить трансформація системи освіти, модель інклюзивної освіти набуває широкого значення. Спроби формування системи інклюзивної освіти поки не приносять вагомих результатів, що проявляється у постійному поділі дітей на "нормальну більшість" та "відсталу меншість". Тому проблема соціалізації дітей з особливими потребами виходить на новий рівень актуальності.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Так, в українській науці окремі аспекти соціалізації та соціальної адаптації учнівської та студентської молоді висвітлювали О. Дікова-Фаворська (соціологічна концептуалізація освіти), Н. Гордієнко (соціалізація підлітків та молоді з особливими потребами), Г. Бурова (соціологічні аспекти життєвих стратегій), Н. Теплова (державне управління процесом соціалізації), В. Кузьмін (соціальні технології в соціалізації сиріт) тощо.

Сьогодні в Україні розроблено Концепцію розвитку інклюзивної освіти, яка спрямована на виконання вимог міжнародних нормативно-правових документів та на розробку механізмів впровадження інклюзивної освіти.

Метою концепції є діяльність, спрямована на: - формування нової філософії суспільства - позитивного ставлення до дітей та особистостям з порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю; - створення умов для реалізації державної політики забезпечення конституційних прав і гарантій дітям з особливими освітніми в сфері освіти; - удосконалення системи освіти та соціальної реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку, через впровадження інноваційних технологій, а саме інклюзивного навчання, з використанням адаптованого міжнародного досвіду [1].

Сутністю інклюзивної освіти є право дитини на навчання в загальноосвітній школі, в якій йому повинна забезпечитися необхідна підтримка правильного розвитку і відповідне толерантне ставлення. А оскільки масові школи до цього не пристосовані, потрібно провести реструктуризацію всієї системи шкільної освіти, розширення практики і політики рівних можливостей.

Мета інклюзивної школи – дати всім дітям можливість повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію та турботу один про одного як членів співтовариства [2].

Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі. Увага зосереджується на соціалізації дітей цієї категорії та якості навчання. Діти з особливими потребами стають частиною нашого життя, вони включаються в загальноосвітні школи, оточення, спільноти. До них ставляться як до рівних і як таких, що заслуговують на повагу і сприйняття їх такими, як вони є. Це те право, яким всі ми користуємось як члени суспільства.

Реальністю є те, що діти, які закінчують інтернати чи навчаються вдома, мають дуже серйозні проблеми із соціалізацією. Нерідко вони не впевнені в собі, несамостійні, у них відсутні соціальні компетенції, їм складно реалізувати себе, отримати вищу чи спеціальну освіту, працевлаштуватися тощо. Натомість інклюзія передбачає, що дитина з раннього віку знаходиться в соціумі, вчиться виживати. У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по-іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи

презирством, а нарівні, вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них.

Таким чином, реалізація прав на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як одна з найважливіших завдань державної політики в галузі корекційної освіти. Отримання такими дітьми якісної загальної та професійної освіти є одним з основних і невід'ємних умов їх ефективної соціалізації, забезпечення повноцінної участі в житті суспільства, успішної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності.

Список посилань

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Соціальний педагог. 2010. №4. С. 3-6
2. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями // Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. Капської А. 3-є вид. перероб. і доп. Київ, 2006. С. 329. 368.
3. Кузьмін В. В. Соціалізація сиріт у вищих навчальних закладах України: соціотехнологічний аспект : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / В. В. Кузьмін ; Класичний приватний університет. - Запоріжжя, 2013. 20 с.
4. Скідін О. Л. Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій / О. Л. Скідін. Запоріжжя : ЗДУ, 2000. 292 с.

Іванченко Ольга Олександрівна

аспірант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПОТЕНЦІАЛ ІНСТАВРАЦІЇ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЕМСТВ В КОНТЕКСТ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В умовах розвитку сучасного українського суспільства роль органів місцевого самоврядування, особливо їх соціально-економічної та соціально-спрямованої складових, стає дедалі значущою. Труднощі, які виникають в спектрі підвищення ефективності підлеглим місцевим радам соціальних закладів, можуть бути вирішені шляхом використання історичного досвіду.

Тобто інставрація, як засіб поєднання досвіду минулого в контексті реалізації низки соціальних реформ в Україні, як процес повернення забутих практик у новій перетвореній формі може стати достатньо дієвою макротехнологією, оптимізуючим державно-адміністративну децентралізацію механізмом. В цьому контексті, слід звернути особливу увагу на земства, на які й були покладені у др. пол. XIX - поч. XX ст. широкі зобов'язання щодо вирішення значного переліку соціальних проблем регіонального, місцевого та локального рівнів.

Період 1860-70-х рр. в історії українського суспільства ознаменований низкою ліберальних реформ, серед яких скасуванню кріпацтва та створенню земської системи відведено визначальну роль. Поряд із фундацією земств було розпочато реформу місцевого самоврядування. Ці заходи були покладені в основу концепції децентралізації влади в Російській імперії; вони оцінені в історіографії як природна реакція на кризу дворянсько-поміщицького устрою й поразку в Кримській війні. Між тими подіями і сьогоденням України можуть бути проведені соціально-історичні паралелі, які б підштовхнули до інставрації земських практик в систему вітчизняної соціальної роботи. Історія діяльності земств висвітлила закономірність, яка полягає в тому, що успіх реалізації програм, спрямованих на стабільний розвиток регіонів і країни взагалі, на планомірне здійснення соціального, економічного, освітнього, екологічного характеру, залежить від ступеня дійсної участі населення в самоврядуванні, а також від підтримки та зацікавленості державних органів в його розвитку

[1, с. 104]. Таким чином, історичний досвід діяльності земств включає в себе ще один дуже важливий та актуальний аспект, поняття "стабільний розвиток", яке, в свою чергу, стало основою для формування теорії сталого розвитку.

В квітні 2014 р. Уряд схвалив документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі - Концепція). Був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі децентралізації, що передбачає передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних, в тому числі й соціальних, відносин у цій сфері [2]. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р сталий розвиток територій України є одним із головних принципів реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [3].

Практична діяльність системи земських установ належить до числа питань найбільш досліджених в історіографії. Втім, такий аспект як діяльність земств в сфері суспільної опіки, призріння, доброчинності, які в свою чергу в сучасній Україні, відповідно до зазначеної Концепції, належать до компетенції органів місцевого самоврядування та системи соціальної роботи України, залишається мало дослідженим. Адже, світовий досвід переконує, що саме система соціальної роботи відіграє роль фасилітатора у вирішенні суспільних проблем. Отже, з 1860-х рр. в систему соціальної роботи включились земські органи самоврядування.

На території південноукраїнських губерній існувало декілька інституціолізованих організаційних структур, до складу соціальної місії яких входило призріння. Найбільш чисельною серед них було земство, що адміністративно підпорядковувалась Міністерству внутрішніх справ. Соціальна допомога для дорослих надавалася в богадільнях, притулках, фельдшерських пунктах, безкоштовних та дешевих лікарнях, безкоштовних аптеках, народних кухнях, столових. Для дітей та підлітків були відкриті виховні будинки, виправно-виховні притулки, притулки для дітей-калік, ясла, тощо [4, с. 92]. Земські органи влаштовували благодійні заклади та доглядали в них нужденних, або здійснювали матеріальні виплати благодійним організаціям, надавали грошову підтримку окремим особам і родинам. Більша частина витрат на доброчинну допомогу населенню відшкодовувалась з поточних коштів земських установ.

Губернські земства витрачали на організацію суспільної опіки значно більшу частину свого бюджету, ніж повітові. В українських губерніях у 1901 р. ними було асигновано: у Таврійській - 10,0%, Херсонській - 4,93%, Катеринославській - 3,2%, Чернігівській - 3,82%, Харківській - 1,38%, Полтавській - 0,44% [5, с. 438-439].

Одним із спрямувань земської опіки була підтримка благодійної мережі. Кошторис Олександрівської повітової земської управи містить статті видатків на підтримку Катеринославського благодійного товариства, товариства піклування про покинутих дітей [6, арк. 24-25], товариства допомоги нужденним учням в губернській земській фельдшерській школі [7, арк. 27]. Земства здійснювали опіку над незаконнонародженими та покинутими дітьми. Єдиної системи в зазначеному напрямку роботи не існувало, можемо виділити основні тенденції даної групи опікуваних: суб'єктами патронажу були земські лікарі, вчителі, представники духовенства, поліції, а також опікуни-члени місцевих громад; форми опіки - годування вдома матір'ю; віддання на вигодовування, виховання та навчання майстрам; утримання в сім'ї школярів; віддавання в "услужение" на основах сімейної опіки. Контроль за умовами проживання та виховання таких дітей здійснювався сільськими старостами разом з обраними від сільської громади обліковцями, які проводили перевірки і складали відповідні акти. Селяни на загальному зібранні заслуховували звіти опікунів майна сиріт і за певною формою складався звіт [8, 146].

Щодо діяльності земств в сфері доброчинності, то розвиток даного напрямку базувався на ентузіазмі активних земців та на добровільні приватні пожертвування. Органи земського самоврядування надавали матеріальну та медичну допомогу сім'ям нижчих військових чинів, офіцерів, дітям-сиротам та іншим категоріям нужденних.

Отже, діяльність земств в сфері соціальної роботи, зокрема призріння, опіки та доброчинності мала різноманітний характер, що видно з переліку її видів. Соціальна діяльність земських установ засвідчує значний потенціал самоврядування. Підсумки соціальноспрямованої роботи земств в Україні значно перевищували показники діяльності

бюрократичної адміністрації неземських губерній. Досвід земств показав, що без створення широкої та демократичної системи місцевого самоврядування держава не в змозі вирішувати завдання соціального забезпечення населення.

Значною заслугою земств стало те, що соціальний захист став розглядатися як найважливіша суспільна справа, а також доведення думки, що соціальні проблеми повинні знаходити умови для розв'язання саме на місцях, через підняття відповідальності місцевих органів самоврядування, які були і є ближчими до громади, а отже і тих проблем, з якими конкретна громада зіштовхується у своєму розвитку. Вивчення досвіду земських органів самоврядування в галузі соціального призріння, опіки, допомоги та благодійності вказує не лише на доцільність та ефективність своєчасного вирішення соціальних проблем у суспільстві, в тому числі й на рівні місцевої громади, а й акумулює знання соціально-проектного та управлінсько-технологічного характеру, що можуть бути інставровані в хід реформування сучасної України.

Список посилань

1. Вознюк О. В. Історія становлення бюджету міста Катеринослава з кінця XVIII до першої половини XIX ст. / О. В. Вознюк. // Вісник Дніпропетровської державної академії: Економічні науки. 2014. №2. С. 104-110.
2. Державна політика, законодавчі напрацювання, проміжні результати першого етапу децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: http://decentralization.gov.ua/about.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333 р "Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80].
4. Приймак О.М. Селянство Південної України: соціальна історія кінця XIX - початку XX століть: монографія / О. М. Приймак [за наук. Ред.. доктора історичних наук, професора Г. М. Васильчука]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 458 с.
5. Веселовский Б. Б. История земства за 40 лет / Б. Б. Веселовский. СПб.: изд. О.Н. Поповой, 1909. Т. 1. 724 с.
6. Державний архів Запорізької області - Ф. 56. - ОП.1 - Спр. 335
7. Державний архів Запорізької області - Ф. 56. - ОП.1 - Спр. 257
8. Ступак Ф. Я. Діяльність земств у галузі соціальної опіки та доброчинності / Ф. Я. Ступак. // Наука. Релігія. Суспільство. 2009. №4. С. 143-148.

Сендецька Яна Петрівна
аспірант кафедри філософії ЗНУ

ХУДОЖНЯ ОБДАРОВАНІСТЬ (ТАЛАНТ) ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Питання художньої обдарованості людини завжди викликало дослідницький інтерес філософів; як за часів Античності, в епоху Середньовіччя та Відродження, так і сьогодні. «У своїх трактатах Аристотель нівелює роль містики в творчому процесі, стверджуючи, що творчі здібності можливо вивчати та розвивати» [1, с.2].

Обдарованість, як така, не звільняє від необхідності у вихованні та навчанні, талант необхідно розвивати.

Християнство епохи Середньовіччя змінює світогляд людей, концентрується на релігійному поясненні всього сущого, а обдарованість (талант) вважає Божественним даром. Разом із цим, Н. Саноцька у своїй статті: «Феномен творчості в контексті середньовічної філософії», вказує, що Тома Аквінський, зокрема, підкреслював що людина має природу подібну бо Божественної, з чого випливає нове розуміння творчості [2]. Отже, філософська думка щодо феномену обдарованості починає змінюватися, на місце теоцентричних поглядів приходять антропоцентричні.

Філософи-просвітники: Ф. Бекон, Р. Декарт, Дж. Локк, Т. Гоббс також сходились у думці, що обдарованість має небожественне походження. Представники раціоналістичного

філософського напряму основою пізнання вважали розум, а емпіричного – чуттєвий досвід, які набуваються й розвиваються самою людиною.

Професор Матюшкін у своїй Концепції творчої обдарованості, виділяє такі структурні компоненти обдарованості, як: домінуюча роль пізнавальної мотивації; дослідницька творча активність, що проявляється у виявленні нового, в постановці й вирішенні проблем; можливість досягнення оригінальних рішень; можливість прогнозування й передбачення; здатність до створення ідеальних еталонів, що забезпечують високі естетичні та моральні інтелектуальні оцінки [3].

А. В. Малиношевська, розвиває думку про те, що необхідно розрізняти естетичну обдарованість і художню обдарованість; перша є ширшим поняттям по відношенню до другої. Дослідниця доходить висновку, що: «естетична обдарованість особистості є якісно своєрідним поєднанням здібностей, серед яких є здібність естетична, що дозволяє досягати певних результатів, що характеризуються естетичними категоріями у будь-якій діяльності » [4, с. 77]

Враховуючи, що для проявлення та розвитку обдарованості необхідним є певний відрізок часу, шукати її витоки потрібно у періоді людського життя, яким є дитинство.

Як зазначає О. Остапчук, проблема дитячої обдарованості – це передусім проблема самобутності дитини. Останні на¬укові тенденції пов’язані з інтересом до проблеми обда¬рованості як до проблеми вибору, самовираження особистості, особистісної ідентичнос¬ті (самоідентичності) [5, с. 46].

В більшості, дітям притаманна властивість самостійно, слідуючи за внутрішнім покликом, визначати, називати та вважати себе тими, ким вони хочуть бути. Якості та властивості свого тільки-но визначеного образу, як приналежні, похідні та нерозривно пов’язані, приймаються автоматично, «авансом». Звичайно, дитиною цих якостей ще не набуто, не напрацьовано, але їх відсутність, на даний момент часу, не сприймається та не є перешкодою в процесі подальшої самоідентифікації. Відповідно, якщо дитина визначила себе художником, то потенціал її обдарованості буде спрямовано на розвиток та реалізацію себе саме в образотворчому мистецтві. Фактично, це вибір обумовлений обдарованістю.

Дитяча обдарованість проявляється в здатності до напрацювання нових методів і способів ді¬яльності в умовах пошуку рішень в проблемних ситуаціях; у висуненні нових цілей ді¬яльності за рахунок більш глибокого оволодіння предметом, що сприяє новому баченню ситуації; як вищий результат – новаторство, винахідництво, творча особистість [6, с. 48].

Розуміння природи художньої обдарованості (таланту) важливе для розуміння принципів, за якими відбувається формування світогляду людини.

Отже, художня обдарованість, або талант частіше за все проявляється ще в дитячому віці, та має складну структуру. Необхідно розрізняти естетичну обдарованість і художню обдарованість, оскільки остання є елементом першої.

Список посилань

1. Сергеев, Иван Михайлович. Синтез теоретических и эмпирических аспектов одарённости и искусства. // Мир науки №5.3. 2017. С. 24-24.
2. Саноцька, Н. Я. Феномен творчості в контексті середньовічної філософії. // Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. №15. 2012. С.154-163.
3. Матюшкин, А. М. Концепция творческой одаренности. //Вопросы психологии. №6. 1989. С. 29-33.
4. Малиношевська А. В. Естетичне відношення до дійсності як складова естетичної обдарованості. // Освіта та розвиток обдарованої особистості. № 7. 2013. С. 76-79.
5. Остапчук, О. Дитяча обдарованість і самоідентифікація особистості: теоретико-педагогічний контекст //Навчання і виховання обдарованої дитини. №1. 2014. С.44-56.
6. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. Спб., 1997. 254 с.

Стариковська Олена Олександрівна
аспірант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРОБЛЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В контексті змін в організмі українського соціуму зростає актуальність у дослідженні соціальних процесів, які визначають характер діалогу між державним і громадянським сектором. Серед них визначається проблема аналізу громадської думки як поліфункціонального феномена, дослідження якого в сучасній українській традиції розпочато в роботах В. Осовського, О.Нельги, О. Вишняка, Є. Головахи, В. Полторака, С. Чавкіної, У. Стефанчук, Ю.Сурміна, Н.Ничти, В. Павлова, Д. Ключнікової, Я. Легези, Л. Руженко.

Під громадською думкою ми розуміємо поняття суспільної свідомості, яке пов'язане з процесами соціального буття, характеризується діяльністю людини, що спрямована на реалізацію суспільних потреб та інтересів у взаємодії та комунікації з іншими соціальними суб'єктами і забезпечує формування оціночних суджень щодо соціального буття.

З розпадом СРСР та прискоренням глобалізації з'являється реальна можливість впливу соціальних суб'єктів на соціально-політичні процеси [1, с. 13]. Разом із тим трансформація системи світоглядних орієнтирів та зміна соціально-культурного фону у суспільстві не призводить до систематичної активізації громадянської активності або структурних зрушень у підвалинах системи регулювання соціально-політичних відносин на всіх рівнях розвитку, а, навпвки, тільки примножує протиріччя, які супроводжують функціонування громадської думки в Україні.

Як зазначають дослідники, за рахунок інформаційного поля, громадська думка породжує «уявний образ співпричетності» соціальних суб'єктів (за Б.Андерсоном), що включає явлення про навколишній світ, подібні до картини світу певної соціальної групи (за У. Ліпманом) та сприяє набуттю суспільно-історичного досвіду. В той же час, посилюється тенденція до зовнішнього впливу на її формування за рахунок генерації ідей виразниками (за П.Лазарфельдом), що характерно і для українського суспільства, в якому виникають протиріччя між кількісним і якісним показником суб'єктності громадської думки, що виражається у соціальній взаємодії на основі дихотомії «знання-досвід». Вони сприяють поширенню інформаційно-маніпуляційних технологій в інформаційному просторі України та ускладнюють процес формування оціночних суджень.

В свою чергу судження соціальних суб'єктів характеризуються домінуванням емоційності над раціоналізмом. Більш того, дослідження громадської думки в Україні визначають одночасну наявність в оцінках громадян як фрустрації, так і оптимізму [4, с. 23]. Проблема формування оціночного судження підживлюється зниженням рівня раціонального осмислення соціальної дійсності та підвищенням негативного впливу популізму на суспільно-політичні процеси. Таким чином у суспільній свідомості відбивається спрощена картина світу, сповнена стереотипами мислення, що ігнорують внутрішні суперечності і протиріччя, які мають місце у всіх сферах суспільних відносин.

Фактично, громадська думка здійснює вплив на прийняття управлінських рішень, що в українському суспільстві забезпечується дотриманням Конституції України. Однак, незавершеність процесів становлення демократичних інститутів та протиріччя між державними цілями та інтересами соціальних груп, підкреслюють наявність протилежних практик поведінки соціальних суб'єктів, а саме співпраці і боротьби, що супроводжують процес вироблення громадської думки в українському суспільстві.

В той же час громадської думка має бути не лише узгодженням відрито конкуруючих думок (за Ю. Габермасом), а й регулятором норм і цінностей в суспільстві через систему покарань і заохочень (за Є. Ноель-Нойман). Це сприяє формуванню проблеми співвідношення свободи і відповідальності. Не дивлячись на те, що ще В. Сухомлинський зазначав, що свобода є насамперед великою відповідальністю [3, с.617], особливо гостро ця проблема проявляється і в українському суспільстві, для якого характерна підміна широкої активності громадянським

патерналізмом та посилення таких крайнощів громадської думки, як радикалізм поглядів соціальних суб'єктів, з одного боку та прояв громадянської байдужості, з іншого.

З одного боку в процесі кристалізації громадської думки людина уподібнює і прирівнює себе до інших, узагальнює себе із середовищем (За М. Хайдеггером). В той же час це спонукає соціальних суб'єктів думати у визначених категоріях, що породжує протиставлення, які виражаються опозицією «ми – вони». В громадській думці українського суспільства це проявляється через загострення соціального розшарування, зменшення кількісного складу середнього класу, низького рівня довіри до влади та відчуженості держави від проблем громадян [2, с. 67].

Вищезазначене засвідчує нестабільне становище громадської думки в українському суспільстві та формує необхідність пошуку шляхів оптимізації її функціонування на даному етапі трансформації.

Список посилань

1. Полторак В.А. Чавкіна С.В. Проблеми функціонування громадської думки в демократичному суспільстві та підвищення її ролі в соціально-політичному управлінні в Україні / В. Полторак, С. Чавкіна // Грані. 2013. № 12 (104). С. 13-20.
2. Середній клас в Україні: уявлення і реалії [Текст] : [дослідження-монографія] / [Анатолій Рачок та ін.]. К. : Заповіт : Центр Разумкова, 2016. 258 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: [в 5 Т.]. / В. Сухомлинський. К: Рад. школа, 1977. Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. 670 с.
4. Holub A. Frustrated and optimistic / A. Holub // The Ukrainian Week. 2018. № 1 (119). С.23-25.

Терновий Петро Олексійович

аспірант Київського університету туризму, економіки і права

ГУМАНІТАРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА МИРОТВОРЧІСТЬ ЯК ФАКТОРИ ОБМЕЖЕННЯ ЗБРОЙНОГО НАСИЛЬСТВА (БОРОТЬБИ)

Філософсько-гуманітарна культура з «ідеальних позицій сили думки», сформована творами Конфуція, Лао Цзи, Панетія, Ж.-П. Сартра і А. Камю, В. Франкла та авторів Гуманітарних маніфестів, що була звернена до захисту «життєвого світу» людини у ситуації збройної боротьби, не переймалась практичною площиною справи. Плутарх у полемічному творі «Про суперечності у стоїків» з осудом писав, що у них не зустрінеш згадки, щоб хто не будь займався державними справами, вносив закони, захищав вітчизну, натомість «проводили життя серед прогулянок і книг» [2, с. 60].

Зібрання паризьких інтелектуалів, створене після війни А. Камю, Ж.-П. Сартр, Є. Іонеско та іншими, пише Аньєс Пуартьє у новій книзі «Лівій берег»: « об'єднало три речі: вони пережили війну, бачили смерть, раділи звільненню Парижу і пообіцяли вдихнути нове життя в світ, який лежав у руїнах». Інтелектуальний виклик самій війні, боротьба за мир стали чинником появи відповідної філософії, проте для захисту людяності більш дійовим став організаційно - оформлений фактор гуманітарних рухів, де на перший план вийшли етика людяності до самопожертви та діяльнісна сторона .

Може це одвічне питання, що було спочатку, слово чи справа? Відповіді Євангелія від Іоанна та «Фауста» Гете розходяться принципово, а С. Вейль вважала, що значення може мати «бездієва дія», яка передує будь-якій людській активності та сповнює людину «готовністю покласти за життя щось сильне, або те, що тимчасово перебуваючи слабким, зберігає ореол сили» [3, с. 145]. Ми при розкритті нашої теми ми виходимо з визнання ролі діяльності, як чудово сказано у Гете: «Діяльність – ось начало всіх начал».

Справжнє буття у «гарячих точках» планети, користуючись терміном Жака Дерриди «людино-реальність» на війні [4, с. 119], емпіричні дослідження життєвого світу тих, хто потерпають у вирі насильства, у шпиталях, таборах полонених, показали що фактичну протидію ЗЛА ВІЙНИ чинить «дія» інституціонального фактору людяності. Хоча критичну невпевненість у його потузі висловив А. Камю у розділі «Прометей у пеклі»: «Людині наших днів – тій, що надміру страждає на цій тісній землі…йдеться тільки про те, що страждати їй

доведеться ще трохи більше» [3, с. 581], вважаємо, що аналіз ідейних та філософських основ роботи гуманітарних рухів, концептуалізація поняття «гуманітарна діяльність» у співвідношенні з миро творчістю, що актуально для України, сприятиме консолідації життєстверджуючих сил в наш час «майже завершеної антигуманності».

Колишній Президент МКЧХ Корнеліо Соммаруга був стурбований «непродуманим вжитком терміну «гуманітарний» стосовно дій світової спільноти у відповідь на збройний конфлікт [5, с. 207], коли змішуються миротворчість і гуманітарна діяльність.

Під гуманітарною діяльністю ми розуміємо засновану на моралі співстраждання та милосердя, форму реалізації духовного фактору людяності організацією та організаціями допомоги всім страждаючим від збройного насильства волонтерами-добровольцями.

Миротворчість віднесена нами до міжнародно-правової діяльності авторитетних інституцій з метою перевести конфліктний стан боротьби сторін із збройно-насильницького до прийнятого на даному етапі цивілізованого суспільства стану утримання від насильницьких акцій.

Ці та інші є спробами врегулювати гуманітарні кризи чи навіть «катастрофи». Дослідженням гуманітарних криз займались В. Дяченко, О.О. Мережко, В.О. Мотиль, М. Цюрупа, Е. Цибуленко, але соціальні філософи та філософи права ще не включили гуманітарну практику подолання криз у коло наукових інтересів. Є. Мулярчук, наприклад, вважає, що у «війні за людяність» сила криється у самій людяності, її відтворенні у громадській та індивідуальній свідомості [6, с. 57], проте, на наш погляд, протиставити «машинерії зла» варто організації людяності, які наразі діють хоча і роз'єднані доктринальними розбіжностями.

Гуманітарні рухи, на наше переконання, є одним із глибоко людяних творень допомоги страждаючим від насильства, їм вдається породжувати «нову духовність», долаючи скептицизм, хоча релігійна та світська складові начебто єдині у відданості людинолюбові. Ідейними, вірніше, духовними підвалинами, окрім положень гуманної моралі, виступають як власні філософські засади, так і універсальні теорії-маніфести. Знаковими стали Гуманістичний маніфести 1933, 1973, 2000 р.р., новий маніфест 2003 року.

Ідейна неоднорідність фундаменту гуманістичних організацій не дає їм змоги використати повністю потенціал «розумного універсального гуманізму», хоча вони частіше об'єднуються під егідою різних Комітетів. Найвпливовіший серед них заснований П. Куртцом у 1976 р., до складу якого увійшли філософи, соціологи та психологи.

Комітет із секулярного гуманізму, який став основою створення у 1984 р. міжнародної Академії гуманізму, поставив завдання дослідження та всебічний аналіз гуманістичної думки минулого, захист і пропаганду наукових теорій вирішення актуальних проблем людяності. Спроби осмислення їх філософських підвалин у контексті еволюції гуманізму були здійснені французьким філософом (міністром освіти 2002-2004 рр.) Люком Феррі, українськими дослідниками В.А. Андрущенко та М.М. Михальченко.

Аналіз ідейних засад гуманістичних рухів засвідчує, що їх можна визнати типом сучасного вільнодумства з прагненням перебрати монополію на «дієвий гуманізм» та відроджувати духовність у нових формах і модифікаціях чи трансформувати її у милосердні вчинки.

Гуманітарні установи несуть на собі відбиття бюрократичних вад, які виразив Макс Вебер: замкнення на самих себе. Так штатний склад Міжнародного Комітету Червоного Хреста (штаб-квартира у Женеві) включає біля 12 тис. функціонерів, представлених у 80 країнах, які стурбовані засадами власного існування. Один з критиків такого стану є професор Явікрама виявив серед делегатів: місіонерів, комерсантів, тих, хто не знайшов себе "misfits". У цілому спостерігається перетворення «гуманітарної спільноти» на «гуманітарну індустрію», у якій статки з 1989 р. до 2018 р. зросли з 500 млн. дол. до 22 млрд. Скоріш за все миротворча діяльність позбавлена бюрократичних нашарувань, має тверду ідейно-політичну спрямованість, хоча і поступається гуманітарним вимогам першості загальнолюдської моралі.

Серед принципових вад головною є, на його думку, що філософська ідея та система цінностей є європейсько-християнськими, тоді як згідно «Глобального гуманітарного огляду»

2018 р. програми виконувались у Афганістані, Сирії, Ємені, Іраку, Сомалі, Лівії, Палестині, інших мусульманських країнах [1].

При системному аналізові ідейних основ діяльності гуманітарних рухів серед мотивів діяльності міжнародних гуманітарних інституцій ми знаходимо етику самопожертви. Ця «мирна» самопожертва є формою прояву турботи про ближнього, що складає противагу турботи виключно про себе.

Серед філософсько-світоглядних засад сучасних гуманітарних рухів нами виділено ідея моральної універсальності, закладена І. Кантом, переосмислена французьким мислителем Ж.-П. Сартром в останні роки життя. Він не завершив «третю етику» - етику універсалізму, яка б нашу думку і склала моральні підвали концепту захисту людини на війні.

Наразі ця етика полягає в універсальному застосуванні (реалізації) принципів гуманності, у поєднанні з безпристрасністю та нейтральністю при оцінці кризової гуманітарної ситуації. Це виглядає достатньо еклектичним і знайшло відображення у еклектичності джерел міжнародного гуманітарного права.

Серед пропозицій, які у концептуальному плані можуть позитивно вплинути на вирішення гуманітарних криз в ситуації війни, є координація положень щодо цілісності людини та цілісності суспільства у спробі пов'язати політичні та гуманітарні зусилля, діяльність держави та громадянського суспільства, мілітарної та гуманітарної сфер, гуманітарного права з воєнними доктринами.

Світоглядні засади гуманітарних рухів тамиро творчості можуть співвідноситись як ті архетипів мислення та структур діяльності, що випливають із розуміння (визнання) принципової єдності людського роду, практики сумісного співжиття народів, які впродовж тривалої еволюції гуманізму були кристалізовані у різного роду духовні утворення: ідеї, положення, концепції, доктрини людяності по відношенню до Іншого.

Проте навіть із врахуванням певних відмінностей у цілях та формах діяльності, вони мають однаково інваріантні положення щодо поєднання нейтралітету та конкретної допомоги всім постраждалим, прояву людяності при ігноруванні принципової оцінки носіїв зла, якими у ситуації війн виступають організований державами апарат насильства.

Список посилань

1. Humanitarian aid system is a continuation of the colonial projekt // Al Jeezira. - 2018. - 24 febr.
2. Аверинцев С.С. Плутарх и античная биография. - М.:Наука, 1973. – 286 с.
3. Альбер Камю. Прометей у пеклі. З книги «Літо» // Алььбер Камю. Сторонній. Повість. Чума. Роман. Падіння. Повість. Пер. з франц. – К.: Дніпро, 1991. – 654 с.
4. Жак Деррида. Цілі людини // Після філософії: кінець чи трансформація? - К., 2000. – 322 с.
5. Корнеліо Соммаруга. Гуманитарная деятельность и операции по поддержанию мира // Журнал МККК. – 1997. – С. 205-211.
6. Мулярчук Є. Життєвий світ людини // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2016. Випуск 7-8 (155-156). – С. 29-59.
7. Сігов О.К Феномен свідчення і практика уваги у філософії Сімони Вейль // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2015. – Випуск 7-8 (145-146). – С. 3-13.

Фролова Наталія Валеріївна

магістр публічного управління,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ ФАКТОРІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства, які вже майже три десятиліття відбуваються в Україні, сприяють перебудові суспільно-політичного життя нашої держави. Одним із аспектів такої трансформації є розбудова нового типу комунікацій між громадянами, державною владою, інститутами громадянського суспільства. Кінцевою метою такої еволюції є вироблення та налагодження ефективних механізмів вироблення публічної

політики на засадах відкритості, транспарентності та співпраці всіх акторів політичної системи, із чим наразі наша держава має певні проблеми.

Існує проблема, що деякі форми комунікації із громадськістю копіюються із західних зразків, часто без врахування власне українських традицій. Через це та незрілість громадянського суспільства дана сфера взаємовідносин створює власні особливості. Для того, аби розібратися в їх причинах, необхідно проаналізувати іноземний досвід комунікування із громадськістю, що дозволить виявити роль комунікативних факторів у реалізації публічної політики в Україні

Результатом комунікацій у сфері публічної політики є вироблення суспільного консенсусу, шляху подолання важливих для держави або регіону проблем, формування загального напряму та пріоритетів публічної політики, тощо. Для досягнення оптимальних результатів часто використовується такий вид комунікацій із громадськістю як консультації, який має на меті визначення думки громадськості щодо певних проблем та питань, максимальне їх врахування при розробці та реалізації державно-управлінських рішень. В українських реаліях публічної політики функціонують механізми комунікацій та консультацій з громадськістю, але незважаючи на законодавче закріплення, вони мають певні проблеми у функціонуванні та не завжди є ефективними.

В українській науковій думці роль комунікацій з громадськістю та ЗМІ в публічній політиці розглядали С.Телешун, І.Рейтерович, О.Пухкал, В.Карлова, Г.Почепцов, В.Авер'янов та ін.

На високому рівні розвитку комунікативні механізми при формуванні публічної політики знаходяться в країнах ЄС. Для них є характерним широке впровадження механізмів прозорості прийняття владних рішень, постійне інформування громадськості щодо діяльності посадових осіб органів державної, місцевої та євро союзної влади, активне використання консультацій з громадянами як механізму комунікації та двостороннього впливу, майданчика для пошуку консенсусного рішення. Використання даних механізмів має численне закріплення в документах всіх держав та Євросоюзу в цілому. Це є корисним прикладом для України, адже засвідчує необхідність комплексного закріплення аналогічних процесів в законодавстві та демонструє, що для становлення механізмів комунікації із громадськістю необхідно, щоб органи влади та громадянське суспільство були готові до комунікації (були сформовані інституційно, мали визначені та артикульовані цілі й плани діяльності).

Для нашої держави був би надзвичайно корисним для впровадження (відповідно до національної специфіки) досвід використання наукової основи комунікацій із громадськістю, створення інтерактивних веб-порталів для інформування громадян та проведення електронних консультацій із громадськістю, які б були єдиними для розміщення інформації стосовно різних органів влади, створення спеціальних органів влади із реальними повноваженнями стосовно налагодження комунікацій із громадськістю. Але одним із найбільш актуальних питань є винесення на широке обговорення даних механізмів – адже це буде сприяти розбудові публічної політики, що напряму буде стосуватися і громадськості, яка має право голосі стосовно власного майбутнього, а як свідчить досвід України, такі стратегічні документи, які б в виносилися на загальне широке обговорення та потім були прийняті, у нас відсутні.

Водночас, не варто забувати, що комунікативні фактори формування публічної політики в ЄС були сформовані протягом століть, а в нашої держави для цього були кілька десятиліть, тому треба не «наздоганяти» держави Європи, а будувати власні комунікативні механізми формування публічної політики, враховуючи досвід західних країн.

Досвід комунікацій та консультацій з громадськістю та Канаді показує, що обов'язкове та повне оприлюднення законодавчих документів, обговорення їх із громадськістю, систематичне проведення консультацій та обговорень з громадськістю, вивчення громадської думки дозволяють налагодити результативну комунікацію з громадськістю в умовах демократії. Її законодавче закріплення, створення загальної стратегії розбудови сприяє підвищенню ефективності від комунікацій органів державної влади всіх рівнів та громадян, розбудові активного громадянського суспільства та забезпечує розбудову суспільства та держави із врахуванням інтересів, точки зору всіх членів соціуму. Проте, не варто забувати, що Канада пройшла довгий час до становлення даних механізмів комунікації з громадськістю,

її закони діють вже не одне десятиліття – відповідно, порівнювати їх ефективність, зумовлену злагодженістю дій всіх сторін та налагодженню зв'язків, процедур із їх процесом функціонування в Україні, де їх становлення тільки починається, як і зародження громадянського суспільства. Але варто зазначити, що для України може бути надзвичайно корисним досвід створення комунікативних планів, розмежування при виконання комунікативних функцій політичних та організаційних обов'язків, тісні зв'язки між комунікативними підрозділами центрального та місцевого рівнів, регулярне проведення досліджень громадської думки, створення єдиного порталу для проведення консультацій із громадськістю в рамках всієї держави.

Особливо актуальним для України є вивчення досвіду щодо введення посади Комісара з питань доступу до інформації для здійснення контролю за виконанням законодавства щодо комунікацій із громадськістю, адже це одне із прав громадян в демократичних державах – приймати участь в управлінні країною та отримувати інформацію про діяльність владного апарату, який утримується на їх податки.

Напрями удосконалення комунікативних механізмів формування публічної політики в Україні можна розділити на два блоки – масштабні (ті, які потребують внесення змін до законодавства) та тактичні, які не потребують зміни законодавчої бази.

До першого блоку можна віднести створення єдиної для всіх органів влади стратегії розбудови комунікацій із громадськістю, створення та законодавче закріплення органів і механізмів, які б контролювали відповідність комунікації із громадськістю законодавчим нормам. Це пов'язано з тим, що наразі в Україні «Про доступ до публічної інформації» виконується не в повному обсязі певними органами публічної. Згідно із законодавством, єдиним органом, який опікується даним питанням, є прокуратура. Але як засвідчує досвід західних держав, доречними є механізми контролю із боку вищих органів влади , саме тому для України було б доречним або створення окремого органу або покладення цих функцій на Міністерство інформаційної політики із відповідним законодавчим забезпеченням даних повноважень.

Також можливим могло б бути створення єдиного інтернет-порталу із можливістю доступу до інформації стосовно діяльності, функціонування органів влади та із проведення електронних консультацій із громадськістю, де б були зібрані нормативно-правові документи, винесені на обговорення із громадянами, від всіх органів державної влади загальнодержавного рівня.

Для функціонування інтернет порталів щодо інформування громадян та проведення консультацій із громадськістю необхідно спочатку створити законодавчу основу для цього, визначивши механізми щодо верифікації громадян (за номер телефону, номером паспорту, тощо) для забезпечення захисту від «фейків», при цьому забезпечивши безпеку збереження конфіденційності даних.

Єдиний інтернет-портал для проведення електронних консультацій міг би вирішити багато проблем із неактивністю громадян в сфері публічних консультацій – по-перше, це було б набагато зручніше, адже знайти на сайті органів влади пункт із електронними консультаціями вкрай важко і інформація щодо проведення таких заходів зазвичай не поширюється в ЗМІ та є доступною дише для тих, хто постійно моні торить портал даного органі та дану рубрику; а по-друге даний портал дозволить залучити до обговорення нормативно-правових актів всіх громадян України незалежно від місця їх проживання (особливо це актуально для громадян, які вимушено проживають на окупованих територіях Криму та Донбасу).

Також серйозним кроком в напряму регулювання комунікаційних механізмів у публічній політиці стало б прийняття закону щодо регулювання діяльності громадських рад та комунікацій із громадськістю замість чинної нині постанови Кабміну, який би стосувався не лише органів виконавчої влади, а й місцевого самоврядування.

Є об'єктивні причини, чому постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» недостатньо для регулювання даних питань:

– є «умовно» обов'язковою лише для органів виконавчої влади;

– не поширюється на Президента України та Верховну Раду України;
– для органів місцевого самоврядування має рекомендаційний характер;
– не передбачає відповідальності / юридичних наслідків за порушення процедури консультацій (в т.ч. Урядом).

Із 2015 року йдуть обговорення різних законопроектів щодо проведення публічних консультацій.

Зважаючи на світовий досвід, Закон України про публічні консультації може передбачати:
– консультації під час розробки та ухвалення нормативно-правових актів та програм, концепцій, стратегій;
– поширення на всі органи державної влади та органи місцевого самоврядування (з особливостями для Президента України та Верховну Раду України);
– встановити вимоги щодо завчасного оприлюднення усіх проектів документів політики та нормативних актів;
– встановити випадки, коли орган влади повинен вживати активних дій для проведення публічних консультацій;
– передбачити правові наслідки недотримання процедур, включно зі скасуванням акта;
– зручний формат консультаційних документів в електронному форматі;
– обов'язкове оприлюднення усіх отриманих зауважень;
– загально обов'язкове обґрунтування відхилень;
– за можливості введення положень про інтегрований веб-ресурс для консультацій.

Також важливим для налагодження публічної політики є прийняття закону України про референдум, який би, зокрема, дозволив проводити референдуми на місцевому рівні, що сприяло б вирішенню багатьох місцевих проблем за участі всіх членів громади, що особливо актуально в умовах децентралізації, зростання місцевих бюджетів та постання нових викликів перед територіальними громадами, вирішення яких мало б бути знайдено саме на всезагальному голосуванні мешканців даної місцевості.

Також існують напрями вдосконалення комунікативних механізмів у публічній політиці, які не потребують законодавчих змін. Наприклад, підготовка високопрофесійних державних службовців, які б були фахівцями саме в сфері публічних комунікацій органів влади та громадян. Тут варто згадати про розбудову Національно академії державного управління при Президентові України. Іншим кроком могло б стати налагодження тісних зв'язків між комунікативними підрозділами різних органів та гілок влади, які не мають конфліктувати один із одним в публічній сфері, меседжі, які ними подаються, мають бути спрямовані до єдиної цілі та передбачати реалізацію єдиної державної політики, концентрацію в разі необхідності (кризових ситуаціях) всю комунікативну діяльність на певній проблемі чи питанні.

Але, на нашу думку, найважливішим із запропонованих варіантів розбудови комунікативних механізмів публічної політики, є прийняття законів України про референдум та про проведення консультацій з громадськістю, який би став основою взаємовідносин органів публічної влади та громадянського суспільства на основі відкритості, прозорості, чіткого законодавчого регулювання прав та обов'язків сторін, що дозволило б повніше враховувати точку зору громадян при формуванні та реалізації державної політики.

Список посилань

1. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Дженнингз Брайант, Сузан Томпсон ; пер. с англ. М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. 432 с.
2. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наук. розроб. / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Каф. політ. аналітики та прогнозування. К. : НАДУ, 2013. 43 с.
3. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Т. П. Крушельницька [та ін.] ; за наук. ред. Ю. П. Сурміна, А. М. Михненка ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т пробл. держ. упр. та місц. самоврядування. К. : НАДУ, 2011. 387 с.
4. Довідник «Основні засади діяльності прес-служб органів державної влади та місцевого самоврядування: світовий та український досвід». Донецьк: ДонДУУ, 2011. 96 с.

5. Иванов В.Ф. Массовая коммуникация: Монография / В.Ф. Иванов. – Киев: Академия Украинской Прессы, Центр Свободной Прессы, 2013. 902 с.
6. Інструментарій впливу громадських рад на процес реалізації державної політики на місцевому рівні : навч. посіб. / Міжнар. фонд "Відродж.", Чернів. обл. громад. орг. "Буковин. фундація підтримки регулятор. реформи в Україні" ; упоряд.: В. Григоренко, В. Дорош, О. Колесников. Чернівці : Буковин. фундація підтримки регулятор. реформи в Україні, 2011.- 159 с.
7. Карпчук Н. П. Роль Європейської Комісії у формуванні комунікаційної політики ЄС [Електронний ресурс] / Н. П. Карпчук – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pmv/2011_2/07_karpch.pdf.
8. Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування: навч. посіб. / [Рада Європи, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України] ; уклад.: В. А. Гошовська, Л. А. Пашко, Н. Б. Ларіна. Київ : К.І.С., 2016. 130 с.
9. Комунікаційна політика уряду Канади [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://civic.kmu.gov.ua/civic_old/doccatalog/document?id=121998.
10. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади / Навч.посібник за заг. ред. кандидата наук з державного управління Н.К. Дніпренко. К.:ТОВ „Вістка”, 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://civic.kmu.gov.ua/civic_old/doccatalog/document?id=115430.
11. Куюмджиєва А. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Альбена Куюмджиєва. 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true.
12. Посібник щодо проведення публічних консультацій Київ: Київська друкарня, 2004. (Міжнародний центр перспективних досліджень). 69 с.
13. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г.Г. Почепцов. Киев: Ваклер, 2001. 656 с.
14. Почепцов Г. Коммуникативные операции в деятельности Белого дома [Електронний ресурс] / Г. Почепцов – Режим доступу до ресурсу: http://psyfactor.org/psyops/infocom3.htm.
15. Публічна політика та управління : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Вировий. К. : НАДУ, 2010. 36 с.

Яблуновська Лілія Сергіївна
аспірант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА ЛАНКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ-АУТИСТА

Постановка проблеми. Поява дитини – це значна та хвилююча подія в житті кожної родини. З народженням дитини у батьків з’являється багато турбот стосовно виховання, догляду та здоров’я дитини. Однак в українському суспільстві щороку збільшується кількість родин в яких народжуються діти з аутизмом, які потребують підвищеної уваги батьків, залучення реабілітаційних та корекційних ресурсів, відповідних фахівців та особливого виховання з використанням різноманітних технологій та методик.

На сьогоднішній день дослідженню проблеми сімейного виховання дітей з аутизмом присвячено багато робіт як українських так і закордонних дослідників. Особливий інтерес для нас становлять дослідження О. Бєлінської, Л. Грачова, С. Когут, Г. Локаревої, Л. Міщик, Л. Цибулько, де соціальна робота розглядається як засіб соціалізації дитини-аутиста. Ідеї супроводу дітей з аутизмом відображено у працях М. Баранової, О. Грибової, В. Гудоніса, О. Рохліна, Л. Солнцевої та ін [6, с. 138] . На жаль у цих працях не визначається провідна системоутворююча ланка тих проблем, які постають перед батьками дітей-аутистів у процесі виховання їхніх дітей. Відтак ускладнюється планування дій соціальних служб щодо підтримки таких сімей, особливо в умовах недостатньої ресурсної забезпеченості соціальної роботи.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб виявити провідну ланку у системі проблем, що постають перед сім’ями на шляху виховання дітей-аутистів.

Аутизм – це таке порушення розвитку, яке не проявляється з першого дня народження дитини. Симптоми, які його характеризують, можна розпізнати перед третім роком життя

дитини [1, с. 9]. Тому батьки на протязі тривалого часу перебувають у невіданні стосовно діагнозу дитини.

Усвідомлення батьками того, що їхня дитина «не така, як усі», є причиною сильного стресу та депресії, в першу чергу для матері. Надії, які пов'язують з народженням дитини, руйнуються в одну мить. Стрес, що має тривалий і постійний характер, сприяє сильному деформуючому впливу на психіку батьків, що в свою чергу породжує ряд соціально-психологічних проблем: зміна відношення до дитини, зміна відносин у сім'ї, соціальна ізоляція дитини та членів її сім'ї, соціалізація дитини-аутиста і матеріальне забезпечення її психологічної та соціально-корекційної підтримки.

Зміна батьками ставлення до дитини може відбутися після озвучення діагнозу. Спочатку у них спостерігаються почуття провини, гніву, сорому, безвиході і жалості до самих себе. На фоні стресу у матері іноді виникає бажання вбити дитину і себе. Нездатність батьків прийняти ситуацію може призвести до відмови від дитини, до сподівання на нещасний випадок з нею та інше [5, с.14]. Не секрет, що батьки до такої дитині відчувають двоякі почуття: то вони люблять її так само, як могли б любити здорову дитину, то зляться на неї та бояться. Це можна зрозуміти: дитина бажана і улюблений, але її порушення несподівані, і батьки це гостро переживають.

Усвідомлення того, що їхня дитини особлива, змінює батьків дитини та сприяє змінам у відносинах між чоловіком та дружиною, між батьками та іншими дітьми в родині. Між чоловіком та дружиною можуть часто виникати конфлікти та скандали зі взаємними звинуваченнями в тому, хто з подружжя винен у тому, що у них народилася «особлива дитини». Або, навпаки, чоловік та дружина згуртовуються, надаючи підтримку одне одному у боротьбі з аутизмом. На нашу думку, такий контраст зумовлений психологічними особливостями людей та їхньою готовністю боротися з проблемою, яка виникла. Крім того, в сім'ї може порушитися репродуктивна функція зі страху, що нещастя може повторитися, якщо народиться ще одна дитина. Якщо у сім'ї уже є діти, крім дитини з аутизмом, то між нею та батьками контакт також може порушитися .

Поява у родині дитини-аутиста, накладає відбиток на відносини батьків з іншими дітьми у родині, що характеризується зменшенням уваги до дітей, послабленням виховання, через що дитина залишається представлена сама собі. Такого роду випадки у подальшому можуть призвести до девіацій у поведінці дитини, погіршенням навчання, або призведуть до певного роду залежності (алкогольної, наркотичної, хімічної) як способу привернути увагу батьків, або втекти від ненависної реальності. Тому батькам слід уважно ставитись до своїх дітей, попри ситуацію, яка склалася в родині, щоб у майбутньому не зазнати ще більших проблем.

Дізнавшись про діагноз дитини, батьки стають вибірковими в контактах чи максимально їх обмежують, стараючись відгородитися від співчуття та різного роду докорів [4, с.167]. Крім цього, батьки, ізолюючи дитину від оточуючого світу, прагнуть захистити її психіку, щоб вона не хвилювалася. Однак, ця проблема відноситься не до всіх сімей, а лиш до деяких, в яких батьки психологічно слабкі та замкнуті. Частіше всього більшість батьків стараються сприяти та всіляко допомагати своїй дитині увійти в суспільство та «витягнути» її з її власного внутрішнього світу.

Дуже важливою і поширеною проблемою, яка може проявлятися у будь-яких сферах життєдіяльності родини, є проблема нестачі інформації. Брак інформації може відчуватися батьками та родичами стосовно особливостей порушення здоров'я дитини, можливостей корекції та лікування, особливостей виховання, прав на соціальну допомогу, пільги, відповіних закладів освіти, наявних державних та громадських організацій тощо. Саме відсутність чи низька доступність інформації найчастіше унеможливлює своєчасну і відповідну допомогу дітям з аутизмом та їх родинам [2, с. 87-88].

На нашу думку, системоутворююча ланка проблем, що постають перед батьками, які виховують дітей з аутизмом, – соціалізація дитини-аутиста. Основними джерелами соціалізації є сім'я, освітні установи, формальні і неформальні громадські об'єднання, різні соціальні інститути.

Враховуючи різноманітність аутистичних розладів у дітей та їх проявів, необхідний комплексний підхід до процесу соціалізації і, соціальної адаптації дітей з аутизмом [3].

Вирішення цієї проблеми багато в чому залежить від батьків, їхнього виховання, атмосфери в родині, а також від сполучення соціального супроводу сімей, які виховують дитину-аутиста, із соціальною інклюзією та відповідними платформами творчого розвитку, сформованими за безпосередньої участі соціальних працівників, створюють необхідне підґрунтя успішної соціалізації дітей-аутистів.

У процесі соціалізації дитини-аутиста сім'я часто зазнає матеріальних проблем, адже забезпечення психологічної соціально-корекційної підтримки не безкоштовне. Найчастіше, саме батько перебирає на себе роль добувача в родині, увесь час присвячуючи роботі та підробіткам, щоб забезпечити необхідний рівень життя своєї родини та оплачувати необхідні послуги і процедури для дитини-аутиста. Щодо матерів, то вони зазвичай залишають роботу, щоб забезпечити своїй дитині потрібний догляд та розвиток, приділити увагу та всіляко сприяти успішній соціалізації своєї «особливої» дитини.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, можна сказати, що з народженням у родині дитини-аутиста, батьки зіштовхуються з багатьма проблемами. Найбільш розповсюджені проблеми – соціально-психологічні – зміна відношення до дитини, зміна відносин у сім'ї, соціальна ізоляція дитини та членів її сім'ї, соціалізація дитини-аутиста і, нарешті, матеріальне забезпечення її психологічної та соціально-корекційної підтримки.

Список посилань

1. Катерина Островська, Марта Химко, Юлія Кудрявцева Особливості абілітації дітей з аутизмом та їх родин. – Львів, «Тріада плюс». 2007. 44 с.
2. Майструк Н. О. Проблеми сімей, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями в сучасній Україні в контексті соціальної роботи / Майструк Н. О., Лучаківська А. Р. // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. 2010. № 3 (7). С. 85–89. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/handle/123456789/5445
3. Мамайчук І. І. Допомога психолога дітям з аутизмом. СПб.: Речь, 2007. 288 с.
4. Психологічні проблеми сімейного виховання дітей з обмеженими можливостями / Т. М. Харькова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2011. Вип. 17(1). С. 164-171. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2011_17%281%29__21
5. Романчук О. Дорога любові. Путівник для батьків дітей з особливими потребами і тих, хто йде поруч. Львів: Колесо, 2009. 176 с.
6. Юрків Я. І. Проблеми сімейного виховання розумово відсталих дітей // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 9(169). С. 137-145. – Режим доступу: http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/200/1/%E2%84%96%209_196_2010_%D0%9F%D0%9D.pdf

Акула Катерина Юріївна

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ М. ЗАПОРІЖЖЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Громадський бюджет являє собою вкрай важливий рівень залучення громадян до муніципальному плануванні, забезпечуючи їх реальною можливістю брати участь у прийнятті рішень стосовно призначення певної частини коштів з місцевого бюджету. З огляду на актуальність проблем розвитку місцевої демократії особливо в контексті децентралізації та імплементації європейських стандартів місцевого самоврядування відповідно зростає і потреба у науково-теоретичному аналіз відповідного досвіду.

Мета цієї доповіді – на підставі аналізу досвіду різних громад визначити шляхи оптимізації впровадження громадського бюджету в м. Запоріжжі.

Слід зазначити, що у Положенні про Громадський бюджет м. Запоріжжя (затверджене рішенням ЗМР від 25.05.2016 №23 «Про запровадження Громадського бюджету м. Запоріжжя» та внесені зміни Рішення міської ради №79 від 28.02.2017р.) надано таке визначення: «Громадський бюджет у м. Запоріжжі – форма прямого волевиявлення жителів міста, що впроваджує інноваційні механізми залучення громадськості до розподілу коштів

бюджету міста, яка спрямована на демократичний процес обговорення громадою окремих напрямів використання бюджетних коштів» [1].

Вивчення досвіду українських (насамперед, Запорізької) і польських громад виявляє низку проблемних питань із впровадження інноваційних механізмів громадського бюджету (далі за текстом – ГБ) у практику місцевого самоврядування:

1) збільшений вплив на процес реалізації ГБ представників органів влади та депутатів;
2) недостатньо чітке визначення функцій та повноважень Координаційної ради з питань ГБ Запоріжжя, оптимізація складу Координаційної ради;
3) необхідність систематизації та доповнення інформації на сайті Запорізької міської влади у розділі «Громадський бюджет»;
4) збільшення громадської активності на всіх етапах реалізації ГБ Запоріжжя;
5) покращення доступності і зрозумілість інформації про ГБ;
6) збільшення поінформованості про механізм прийняття рішень щодо процесу ГБ.

Виходячи з того, що Громадський бюджет – демократичний процес, інструмент прямої демократії, за допомогою якого кожен мешканець/мешканка має змогу долучитися до бюджетного процесу, зрозуміти його принципи та вплинути на рішення щодо витрат частини бюджету, пропонуються основні шляхи вирішення проблемних аспектів, зазначених раніше.

Найперше, на що слід звернути увагу – це інформаційно-освітня компанія. Всі заходи повинні мати постійний, безперервний характер, заходи необхідно планувати для кожного етапу впровадження ГБ Запоріжжя. Прикладом такої безперервності є інформування громади про стан реалізованих проектів за минулий період, роль автора у реалізації (інтерв'ю авторів, моніторинг процесу, зведені таблиці реалізованих проектів, тощо) перед стартом конкурсу в наступному році, далі хід подачі проектів, їх оцінювання, формування списку проектів, допущених до голосування, саме голосування та його підсумки, а одночасно з цим інформування про хід реалізації проектів-переможців минулорічного конкурсу. Окрім того має бути доповнена та систематизована інформація на офіційному порталі Запорізької міської влади в розділі ГБ (додана всю нормативно-правову базу програми, бланки для завантаження, створений цінник типових робіт та матеріалів для авторів проектів, список відповідальних осіб у виконавчому комітеті ЗМР з контактами для прозорості та покращення комунікації між владою та громадськістю). Додатково можливо створення сторінки , або відкритої групи в Фейсбуці «Громадський бюджет Запоріжжя», де запропонувати обговорення важливих питань, заповнення інтерактивної анкети по ходу реалізації програми тощо. У пунктах для голосування доречно облаштувати стенди супроводу ГБ, де будь-який мешканець зможе знайти всю необхідну інформацію, а також влаштовувати зустрічі з членами Координаційної ради з метою отримання консультацій як до написання та подачі проектів, так і зворотного зв'язку щодо пріоритетів розвитку певного району міста. Для розповсюдження інформації серед населення можливе використання «немедійних» каналів передачі інформації, як то дошки оголошень багатоповерхових будинків, ЦНАПів, державних установ, громадський транспорт, управління праці та соціального захисту населення. Слід передбачити фінансування з міського бюджету проведення інформаційної кампанії ГБ у наступних роках, шукати можливість залучення коштів міжнародної технічної допомоги, громадських організацій. На сьогодні є актуальним перехід на сучасну платформу для ведення ГБ від Фонду Східна Європа, якою користуються більше 20 громад по всій Україні [2].

Найактивніші дії інформаційного та освітнього характеру мають бути на етапі подачі проектів, які мають на меті інформування мешканців про можливості та умови подачі проектів (форуми, суботи ГБ, марафони написання проектів, вуличні лекторії, консультативні зустрічі. тощо).

Етап перевірки проектів щодо відповідності повноважень органів місцевого самоврядування має бути відкритим та прозорим, а у випадку відхилення проекту-вмотивованим поясненням від органів місцевого самоврядування, яке може бути оскаржене, у разі незгоди, в певний термін автором проекту. Слід зазначити, що остаточне право прийняття рішення щодо проектів, які допущені до голосування має бути за Координаційною радою з питань ГБ Запоріжжя.

Наступний етап реалізації програми ГБ – голосування та підрахунок голосів. Голосування має передбачати відвідування людей з обмеженими можливостями вдома зі скринькою для голосування. Пункти голосування мають працювати в вихідні дні та позаробочі години. Процес підрахунку голосів паперового голосування має проводитись відкрито та прозоро, з залученням представників громади, або онлайн транслювання.

Важливим етапом є етап реалізації проектів. Саме тут кожен мешканець громади має право доступу до інформації про всі етапи реалізації проекту, а автор проекту має можливість контролювати виконання проекту належним чином.

Слід зазначити, що важливим на всіх етапах реалізації програми ГБ м. Запоріжжя має бути моніторинг та оцінка самого процесу. Сам збір та аналіз інформації у ході реалізації ГБ щодо основних показників та стану досягнення запланованих цілей дасть можливість громаді бути впевненій, що вона бере участь в процесі з чітко визначеними правилами та положенням, а результати оцінювання необхідно використовувати як рекомендації щодо змін і виправлень, які необхідно внести до процедури.

У цілому зазначимо, що процес ГБ Запоріжжя впливає на інфраструктурний розвиток міста, підвищує рівень громадської освіти мешканців громади, показує відкритість та готовність учасників процесу до розмови та діалогу, наявний процес формування активної громади, яка бере участь у процесі ГБ та заохочує інших, а запропоновані підходи до вирішення існуючих проблем щодо реалізації програми ГБ Запоріжжя мають вдосконалити та вивести на новий рівень участь громадян у муніципальному плануванні.

Список посилань

1. Запорізька міська рада. Офіційний сайт. Громадський бюджет. Положення про громадський бюджет у м.Запоріжжі [Електрон. ресурс] / Рішення міської ради 28.02.2017 №79. – Режим доступу: https://zp.gov.ua/uk/page/gromadskij-byudzhet-2017

2. Громадський бюджет. Вінниця [Електрон. ресурс] / Сайт громадського бюджету. – Режим доступу: https://initiativ.e-dem.in.ua/vinnytsia/in

Ашихіна Анна Сергіївна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

СТЕРЕОТИПИ ТА УЯВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПРО ОСВІТУ ЗА КОРДОНОМ

Сьогодні навчання за кордоном стає все більш популярним серед української молоді. Ця популярність обумовлена розповсюдженням в Україні європейських цінностей, певною «модою» на європейський стиль життя, та, мабуть, прагненням самоствердитися за рахунок своїх однолітків, які залишаються навчатися та жити в Україні. Все більше набирає обертів тенденція отримання освіти за кордоном через участь у різноманітних навчальних програмах [4, 5, 6], навіть в невеличких коледжах та університетах Східної та Західної Європи. За останні роки в Україні значний відсоток молоді має бажання виїхати за межі країни через прагнення до європейського рівня життя та отримання європейського диплому про освіту.

Така ситуація зумовлена формуванням у масовій свідомості низки стереотипів про закордонне навчання та відображає міфологізовані уявлення українців про те, що в іншій країні існують кращі можливості щодо доступу до новітніх технологій, якіснішої освіти, ринків праці, що взагалі-то умови життя за кордоном можуть бути набагато кращим для українців.

За допомогою інформаційного пошуку (від англ. Information retrieval) ми проаналізували інформацію у медіа-просторі стосовно міфологізованого сприйняття вищої освіти за кордоном. Таким чином було вивчено міфи, котрі найчастіше зустрічаються та підтвердження яким є в емпіричних дослідженнях.

Міф 1. Наявність іноземного диплому надає можливість молодій людині зайняти високооплачувану роботу.

Участь в програмах академічної мобільності дає студенту можливість отримати якісну освіту по обраному напряму підготовки, розширити свої знання у багатьох областях іноземної

культури, покращити знання іноземної мови та отримати кращу кар'єрну перспективу [2, 3]. Але варто враховувати той факт, що життя випускників одного і того ж факультету, навіть престижного закордонного вузу, складається зовсім по-різному. Для досягнення кар'єрного успіху і отримання високої посади у великій компанії одного диплома чи будь-якого іншого документу недостатньо, необхідно також прагнення до мети, висока працездатність і готовність розпочати своє робоче життя з не самої високооплачуваної посади.

Іноземний диплом це показник певного рівня кваліфікації, певних знань але ж гарантією успіху для потенційного співробітника буде синергетичне поєднання диплому та набутих компетенцій.

Міф 2. Українська освіта не є конкурентоспроможною на світовому ринку праці.

Структура вищої освіти в Україні відповідає структурі освіти більшості розвинених країн світу. Дуже важливим є той факт, що в березні 2005 року Україна приєдналася до Болонської системи і стала активно розвивати загальноєвропейський стандарт в сфері вищої освіти. Не менш важливим є той факт, що вища освіта в Україні має більш прийнятну вартість в порівнянні з іншими країнами Європи.

Міф 3. Наявність диплома іноземного вузу говорить про розум і здібності його володаря, а значить, в суспільстві такого випускника оцінять значно вище, ніж людину без освіти або з менш престижною освітою.

Деякі батьки вважають, що освіта за кордоном є «модною» та розглядають зарубіжну освіту як кращу для її дитини. Якщо мова йде про такі серйозні речі, як переїзд в іншу країну і навчання в іноземному вузі, абітурієнту не треба орієнтуватись на аргументи батьків, у нього повинне бути власне бачення свого життя. Отже, далеко не всі діти мріють про закордонне життя та так звані «вимушені» іноземні студенти ніколи не зможуть і не захочуть правильно, з точки зору їх батьків, розпорядитися отриманими знаннями і дипломом, а витрати на навчання, відповідно, не окупляться.

Міф 4. Критерієм вибору абітурієнтом тієї чи іншої спеціальності стають найбільш популярні та престижні галузі.

Більшість абітурієнтів зупиняється на виборі спеціальності через такі критерії як: престижність, висока оплата, висока затребуваність в галузі та, звичайно, бали з ЗНО, оскільки низькі бали з ЗНО обмежують абітурієнта у виборі тієї чи іншої дисципліни через високий конкурс та обмеження державним замовленням [1].

Обираючи спеціальність варто враховувати не тільки попит на неї, але і перспективи галузі, можливість кар'єрного росту і рівень зарплат. На жаль, більшість абітурієнтів не керується саме такими критеріями, і вступають до вузів не свідомо, оцінюючи всі «за» та «проти», а обирають такий варіант як поступити «хоч кудись».

Проаналізувавши вищезазначені міфи, ми можемо стверджувати, що в української молоді достатньо міфологізовані уявлення щодо отримання вищої освіти в Україні та за кордоном. Навчання за кордоном стає інноваційним явищем для українських студентів, та все більших обертів набирає тенденція обрання українським студентом різних програм, стипендій, що дають змогу спробувати отримати освіту в іноземному виші. Студент, який хоче академічно мігрувати повинен розуміти, що існує багато перешкод та труднощів, які можуть виникнути під час проходження даної практики, тому треба зважати як на переваги так і на недоліки такого навчання.

Список посилань

1. Вибір абітурієнтів 2016 року: галузевий аналіз. Дослідження аналітичного центру «Cedos». URL: https:cedos.org.ua/uk/osvita/vybir-abituriientiv-2016-roku-haluzevyi-analiz (дата звернення: 01.02.2018).
2. Програми академічної мобільності. Що є програми міжнародної академічної мобільності? Що потрібно для участі?
3. URL: http:sumdu.edu.ua/ukr/international/academic/216-international/academobility/7980.html (дата звернення: 01.02.2018).
4. Програми академічної мобільності. Що таке академічна мобільність? – URL : http://zsmu.edu.ua/p_1005.html (дата звернення: 01.02.2018).

5. Програма Erasmus+ URL: http:eacea.ec.europa.eu/restricted/erasmus-plus-resources/documents/061015/HigherEducationBrochure_RU_BROCHURE_Repository.pdf (дата звернення: 01.02.2018).
6. Програма IREX URL: https: www.irex.org/region/europe-eurasia/ukraine (дата звернення: 14.02.2018).
7. Програма DAAD URL: www.daad.org.ua/Newsletter/Newsletter4.htm (дата звернення: 14.02.2018).

Безпалова Оксана Сергіївна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах соціокультурних та економічних трансформацій а також конфлікту на Сході, що зачепили всі сфери суспільного життя, відбуваються зміни і у функціонуванні сім'ї. Важливість дослідження сім'ї, зумовлена тим, що вона виступає і як соціальний інститут, який забезпечує ретрансляцію базових суспільних цінностей майбутнім поколінням, і як мікросередовище де відбуваються первинні соціальні контакти, які передбачають тісну взаємодію між індивідами.

Вимоги до функцій, які сім'я повинна виконувати в суспільстві постійно змінюються, що пов'язано з трансформаціями всього суспільства. Так, Т.Цюркало зазначає, що особливо в перехідні періоди розвитку суспільства, роль сімї є надзвичайно важливою. Тому виникає необхідність всебічного дослідження і переосмислення змін соціально-економічного, політичного, демографічного, національного та духовного розвитку життя людей з метою винайдення шляхів для покращення умов, у яких перебуває сьогодні сучасна сім'я [1].

На думку О. Повстин, сім'я є живим суспільним організмом, від стану здоров'я якого залежить ефективність функціонування всієї суспільної системи. У випадку, коли сімейний організм не може з певних причин (внутрішніх чи зовнішніх) повноцінно функціонувати, а сім'я не може виконувати свої функції тривалий час, виникає напруженість. Коли така напруженість виникає в середовищі десятків або ж і сотень тисяч сімей одночасно, то спостерігається наростання соціальної напруженості в суспільстві [2]. До того ж внутрішні сімейні відносини залежать багато в чому від таких факторів як то соціальне і матеріальне становище індивідів, їх ціннісні орієнтації, склад сім'ї (нуклеарна чи розширена), вік членів сім'ї і т. д. Також в сім'ях виникають і певні протиріччя і конфліктні ситуації, що потребують дослідження і вирішення.

Сімейним конфліктом, як правило, вважають різке загострення суперечностей двох членів сім'ї, відстоювання ними своєї думки у процесі розв'язування певної проблеми, яка є особистісно значимою для кожного учасника сімейного конфлікту [3]. Сімейні конфлікти мають різні причини виникнення, по-різному розгортаються, мають різні наслідки. Так, Т. Зозуль зазначає, що сім'ям у сучасному суспільстві властиві ускладнення міжособистісних відносин, зниження народжуваності, зростання розлучень і, як наслідок, збільшення числа неповних сімей та збільшення кількості позашлюбних народжень. Основними ж причинами виникнення конфліктів у сім'ї є непідготовленість подружжя до шлюбу, обумовлена нестачею взаєморозуміння, недостатньою обізнаністю один про одного і різними поглядами та стереотипами поведінки подружжя [4]. Але не тільки ці фактори впливають на виникнення конфліктів в сім'ї, так, соціальне середовище та різноманітні економічні процеси також можуть виступати як їх каталізатори і негативно впливати на сам соціальний інститут сім'ї.

Існує багато підходів до визначення причин виникнення сімейних конфліктів (психологічних, соціальних, економічних), але для соціологічного аналізу ми визначили наступні:

– відсутність власного житла та необхідність приживання в розширених сім'ях;
– постійна зайнятість одного з подружжя на роботі чи неможливість працевлаштування одного з подружжя;
– зміна традиційних ролей жінки та чоловіка в родині та в суспільстві загалом;
– ріст соціального відчуження, різні цінності;

– кризові явища економіки;

Соціологія також розглядає і інші аспекти виникнення сімейних конфліктів: у членів сім'ї можуть бути різні уявлення про гендерні ролі (ролі чоловіків і жінок), подружжя може розділяти різні гендерні погляди (патріархальні чи рівноправні) і т.д.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що виникнення сімейних конфліктів пов'язане із великою кількість соціальних чинників, що мають значний вплив на сімейні відносини. Тому важливим є дослідження не тільки можливостей та ефективних методів вирішення сімейних конфліктів, а й причин їх виникнення задля попередження і профілактики.

Список посилань

1. Цюркало Т. І. Дослідження інституту сім'ї в лоні соціально-філософського знання. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9496/1/30.pdf (дата звернення 05.02.2018).
2. Повстин О. В. Трансформація сімі'ї як фактор зростання соціальної напруженості у суспільстві. URL: http://www.confcontact.com/2009new/6-povstin.php (дата звернення 05.02.2018).
3. Гісем Т. О. Психологічний аналіз сімейних конфліктів URL: http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/zbirnyk-2009/6.htm (дата звернення 06.02.2018).
4. Зозуль Т.В. Психологічні чинники конфліктів у молодій сім'ї URL: http://oaji.net/articles/2014/983-1415275112.pdf (дата звернення 06.02.2018).

Бородіна Руслана Валеріївна

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на сьогодні соціально-економічна, державна, ідеологічна, екологічна криза посилює індивідуальні проблеми кожної окремої людини, кожної конкретної сім'ї, виявляє її внутрішні конфлікти, страждання, загострює суперечності. Сучасна сім'я поставлена у жорстокі умови, які змушують її виживати у складних соціальних умовах.

Сім'я відіграє важливу роль у сучасному суспільстві. Вона є первинною клітиною соціальних груп, які утворюють соціальну структуру будь-якої країни, а також є важливим чинником соціалізації особистості. Життя більшості людей так або інакше пов'язане з сім'єю - своєрідним мікросвітом, де переплітаються складні соціально-економічні, політичні, психологічні, ідеологічні, фізіологічні та інші соціальні проблеми. Сім'я є колективним клієнтом соціальної роботи.

Однією з основних предметних сфер соціальної роботи є визначення проблем сучасної української сім'ї. У сучасних умовах однією з проблем, що перешкоджають розвитку сім'ї є погіршення дитячо-батьківських відносин, які зумовлені невідповідністю та недотриманням батьківських норм [1].

За результатами аналізу стану і тенденцій розвитку сім'ї в Україні відомий український науковець І. Мигович дійшов висновку, що за умов недостатнього батьківського піклування може порушитись суспільне значення підготовки юнаків і дівчат до шлюбу, підтримки молодих сімей, належне виховання наступних поколінь. Орієнтованість індивідуальних систем цінностей на поза сімейні сфери діяльності все частіше асоціюється з перешкодою до особистого успіху. Як показують дослідження Л. Анзорга, М. Буянова, І. Омелаєнко, Х. Ремшмидт та інших, що у сучасних дітей спостерігається типове явище: наявність так званих перед невротичних станів, суміжних з невротичними проявами, тобто з'являється сприйнятлива основа для виникнення неврозу в подальшому. Особистісні якості дорослих в родині, родинні стосунки відбиваються на характері та змісті спілкування з дітьми, їх особистісних якостях, які мають негативну спрямованість, а саме: вередування, тривожність, загальмованість чи збудження, мовчазність чи надмірна балакучість і грубість, впертість, агресивність, напруженість в стосунках, жорстокість тощо [5].

Проблема взаєморозуміння батьків і дітей народжується на ранній стадії виховання. Небезпека цього періоду "конфлікту поколінь" полягає в тому, що нетерплячі батьки зводять усі свої зусилля з виховання до примітивного підпорядкування. І дітей просто "ламають", щоб змусити їх не вередувати, а в результаті - не мати своєї думки [3].

Принципи роботи з батьками мають ряд особливостей. Форма й зміст роботи з батьками і часові рамки співробітництва повинні відповідати часовим і персональним можливостям, потребам і ціннісним установкам і цілям сім'ї. Робота з батьками укріплює стабільність сім'ї. Основними форми роботи в соціальній роботі з сім'єю є індивідуальні та групові. Серед індивідуальних форм роботи важлива роль належить консультаціям і бесідам із батьками, подружжям і дітьми. Серед групових форм роботи варто зазначити тренінгові заняття, семінари, відеолекторії, групи самодопомоги тощо. Батьківський тренінг - оптимістична форма роботи з батьками, яка переконує батьків у необхідності активної спільної роботи на користь дитини. В останні роки практикуються спільні тренінги батьків і дітей [2].

Як метод батьківський тренінг є опосередкованим підходом до розуміння дітей. Концепція батьківського тренінгу може мати більш складні цільові установки: спільна робота з батьками скерована на зміну системи цінностей, цільових установок, здатності до переживань, а також поведінки й способу життя батьків. Вона сприяє процесу її розвитку шляхом досягнення кращого взаєморозуміння між батьками й дитиною, адекватних форм виховної взаємодії, зняття напруги, покращення настрою й забезпечення більших можливостей для подолання труднощів.

Для вирішення проблеми в сучасній сім'ї вважаємо за потрібне використати метод тренінгів. Метою цього способу буде сприяння становлення батьківської компетентності шляхом усвідомлення і осмислення механізмів діалогічного спілкування та формування вмінь і навичок конструктивної взаємодії з дітьми через гру.

Задля подолання проблем між батьками та дітьми потрібно: сприяти усвідомленню основних засад психічного розвитку дитини та критичному осмисленню стійких стереотипних установок у сімейному вихованні, розширити і збагатити знання щодо ролі емоційної сфери у становленні особистості дитини та відпрацювати навички емпатійного реагування на дитячу поведінку, розвивати вміння будувати діалогічну взаємодію при вирішенні проблемних сімейних ситуацій та виховувати педагогічну компетентність батьків.

Проблеми у відносинах батьків і дітей можуть бути обумовлені нездоровим кліматом в сім'ї. Сім'ї, де процвітають скандали, неувага, конфлікти і нехтування інтересами один одного, не можуть вважатися ідеальним плацдармом для виховання дитини. Діти з легкістю копіюють негарні вчинки дорослих, а зовнішній світ - друзі з вулиці або просто однолітки - реагують на це вкрай недоброзичливо. Виходить, що ситуація ускладнюється тим, що дитина з такої сім'ї відчуває великі труднощі з адаптацією до соціального оточення. І тоді і в родині, і поза нею життя дитини повне страхів, сварок, образ і нерозуміння.

Конфлікти дітей і батьків мають найрізноманітніші причини. Психологи виділяють найпоширеніші з них. Багато конфліктів виникає з причини недостатньої уваги, підтримки дітей батьками. Діти не отримують цього настільки, наскільки їм це потрібно [4].

Ще однією поширеною причиною конфліктів є прояви незалежності у підлітків. Типовим фактором для конфліктів дітей і батьків є й зіткнення поколінь. Погляди на мораль, на життя в цілому можуть істотно відрізнятися з обох сторін.

Успішне врегулювання конфлікту дітей та батьків неодмінно зажадає налагодження комунікації. Батькам необхідно постійно спілкуватися з дітьми, щоб знати їхні думки і почуття, а також проявляти чуйність і заохочувати дітей до обговорення будь-яких питань.

Психологи рекомендують відкриті дискусії замість простих дитячих спроб поскаржитися або батьківського прагнення висловити своє невдоволення. Неефективними будуть і спроби батьків просто стати на позицію дитини. Так конфлікт не буде вирішено, а створить циклічність [6].

Діти часто втомлюються від нерозуміння батьків, а батьки, стурбовані відчуженістю дитини. Кожному з батьків знайома ситуація, коли, щиро піклуючись про свою дитину, вони багато і правильно говорить про необхідність вчитися, про труднощі сучасного життя тощо, але ці слова "йдуть у пустоту". І майже кожна дитина може пригадати, як, розповідаючи про

свої радості і перемоги, бурхливо і захоплено, чує від батьків про оцінки, замість того, щоб порадіти разом з ним. На жаль, часто замість того, щоб зрозуміти і прийняти, що інша людина - індивідуальність, її починають переробляти. Іноді, на наш погляд, треба іноді мінятися ролями, щоб краще розуміти один одного.

Таким чином, для того, щоб максимізувати позитивний і звести до мінімуму негативний вплив сім'ї на виховання дитини та подолати типові помилки сімейного виховання, необхідно дотримуватися внутрішньосімейних психологічних правил, що мають виховне значення:

– батьки повинні брати активну участь в житті сім'ї;
– завжди знаходити час, щоб поговорити з дитиною;
– цікавитися проблемами дитини, вникати у всі виникаючі в її житті складності і допомагати розвивати свої вміння і таланти;
– не чинити на дитину тиск, допомагаючи їй, тим самим, самостійно приймати рішення;
– мати уявлення про різні етапи в житті дитини;
– поважати право дитини на власну думку;
– вміти стримувати власницькі інстинкти і ставитися до дитини, як до рівноправного партнера, який просто поки що володіє меншим життєвим досвідом;
– з повагою ставитися до прагнення всіх інших членів родини, робити кар'єру і самовдосконалюватися тощо.

Отже, різноманітність проблем, які виникають у сучасної української сім'ї, повинні вирішуватись із точки зору не тільки їх педагогічної, а й психологічної доцільності. У даному дослідженні ми визначили не всі, а лише пріоритетні, на наш погляд, проблеми сучасної української сім'ї.

Список посилань

1. Аметова Є. Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини. Педагогіка і психологія. 2006. № 2. С. 36-43.
2. Вілівчук О.М. Сім'я як суб'єкт соціального аналізу. Л.: Каменяр, 1991. С. 18.
3. Ковалев С.В. Психология симейных отношений / С.В.Ковалев. М.: Педагогика, 1987. 208 с.
4. Кравченко Т. "Життєві сценарії" сім'ї та їхній вплив на соціальний розвиток особистості // Педагогіка і психологія. 2002. № 1-2. С. 61-67.
5. Мигович І.І. Основи соціології. Ужгород: Патент, 1996. 136 с.
6. Особливості психічного розвитку старшокласників і виховні завдання батьків // Позакласний час. 2002. № 20. С. 13-14.

Васильєва Анна Іванівна
магістр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФАКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Впровадження електронного урядування є перспективним напрямом розвитку України, що вимагає трансформацій процесу управління та прийняття важливих для держави рішень. Водночас, невирішеними проблемами впровадження системи е-урядування в Україні залишаються: розбудова інформаційного суспільства; вдосконалення ІКТ; налагодження електронної взаємодії органів влади; відкритість та прозорість діяльності органів влади. Ефективність впровадження електронного урядування в нашій країні залежить від багатьох факторів, в тому числі від вивчення досвіду зарубіжних країн та вміння виокремити в ньому ті аспекти, які б заклали позитивні зрушення і в українській системі владних відносин.

У вітчизняній науковій літературі питанням впровадження та функціонування системи електронного урядування приділили значну увагу в своїх дослідженнях та публікаціях наступні науковці: О.Є. Бухтатий, О.К. Волох, О.П. Голобуцький, Н.В. Грицяк, В.В. Єганов, Ю.В. Ковбасюк, П.С. Клімушин, К.Г. Кондаков, І.О. Кульчій, П.С. Клімушин, В.О. Коновал, Ю.Г. Машкаров, А.І. Семенченко, С.Г. Соловйов.

Найважливішим фактором оптимізації впровадження електронного урядування України є розвиток інформаційного суспільства. У провідних країнах світу, розвиток інформаційного

суспільства розглядається і сприймається як пріоритетний напрям формування електронного урядування.

Розвиток інформаційного суспільства, що ґрунтується на широкому використанні інформаційно-комунікаційних технологій, визнано Організацією Об'єднаних Націй стратегією розвитку людства в XXI сторіччі. Світова спільнота приділяє багато уваги проблемам інформаційного суспільства. Створено національні та міжнародні організації, які працюють у цьому напрямку. Зокрема ще у 2000 році на саміті "великої вісімки" було ухвалено Окінавську Хартію Глобальної інформаційної спільноти, яка проголосила доступність інформаційних технологій одним з основних принципів світового розвитку. У країнах-членах ЄС саме розвиток інформаційного суспільства, який призвів до створення електронного урядування, визначено одним з головних пріоритетів державної політики, що знайшло формальне відображення в європейській стратегії економічного розвитку "Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеохоплюючого зростання" [2, с. 147].

На сьогодні в Україні також вже сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства: прийнято низку нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо сприяння розвитку громадянського суспільства, створення інформаційних е-ресурсів, захист прав інтелектуальної власності на ці ресурси, гарантій та механізмів доступу до публічної інформації, розвитку е-урядування та відкритого уряду, е-документообігу, інформаційної безпеки тощо [2, с. 148].

Основною метою державної інформаційної політики є: створення політико-правових, економічних, організаційних і матеріально-технічних умов для формування сучасної моделі державної інформаційної політики, підвищення ефективності використання всіх видів інформаційних ресурсів та управління елементами інформаційно-комунікаційної інфраструктури, державної підтримки виробництва і розповсюдження вітчизняної інформаційної продукції, забезпечення розвитку та захисту вітчизняної інформаційної сфери [2, с. 148].

Суттєвим фактором який впливає на розвиток системи е-урядування є забезпечення інформаційної безпеки. Суть інформаційної безпеки функціонування системи електронного врядування полягає у захисті інформаційного простору від небажаного інформаційного впливу, захисті національних, державних та приватних інформаційних ресурсів, забезпеченні безпечного функціонування інформаційних та телекомунікаційних систем, а також у захисті інформації, що циркулює в них. Інформаційна безпека виступає як характеристика стабільного, стійкого стану системи електронного урядування, яка при впливі внутрішніх та зовнішніх загроз та небезпек зберігає суттєво важливі характеристики для власного існування [1, с. 34].

До ризиків інформаційної безпеки можна віднести:

– несанкціонований витік таємної, конфіденційної та іншої інформації з обмеженим доступом;

– обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації;

– спотворення інформаційних ресурсів та програмного забезпечення;

– обмеження можливостей органів державної влади приймати адекватні рішення [1, с. 35].

Державна політика щодо інформаційної безпеки повинна враховувати всі аспекти, пов'язані з визначенням, досягненням та додержанням конфіденційності, цілісності, доступності, безвідмовності, підзвітності, автентичності і політики щодо захисту національних, державних та приватних інформаційних ресурсів, що циркулюють в системі електронного врядування і в процесі її взаємодії з оточуючим середовищем - суспільством, мають бути наступні:

– запобігання витоку, розкраданню, втраті, спотворенню, підробки інформації та несанкціонованим діям із знищення, модифікації, спотворення, копіювання, блокування інформації;

– запобігання іншим формам незаконного втручання в інформаційні ресурси і інформаційні системи;

– забезпечення правового режиму документованої інформації як об'єкту власності;

– захист конституційних прав громадян на збереження особистої таємниці і конфіденційності персональних даних, наявних в інформаційних системах;

– збереження державної таємниці, конфіденційності документованої інформації відповідно до законодавства;

– гарантія прав суб'єктів в інформаційних процесах і при розробці, виробництві і застосуванні інформаційних систем, технологій і засобів їх забезпечення результатом цих заходів є забезпечення нейтралізації загроз щодо безпеки особи, громадянина, суспільства, держави [1, с. 36].

Наступним фактором оптимізації системи е-урядування є впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в систему державного управління, з метою підвищення ефективності та якості функціонування державного апарату та орієнтації на потреби суспільства. В будь-якій національній стратегії інформаційного суспільства зазначені такі завдання, як: створення глобальної ІКТ інфраструктури, збільшення частки ІКТ сектора в ВВП держави, використання ІКТ та Інтернет як нового каналу для взаємодії держави і суспільства. Інформаційні технології надають надзвичайні потенційні можливості: вони дозволяють контролювати інформаційні процеси національного та цивілізаційного інформаційних просторів у галузі збору, зберігання, переробки, обміну, поширення та використання відомостей і даних. Таким чином, інформація стає ключовим ресурсом влади, коли вміння формувати, контролювати й спрямовувати інформаційні потоки в потрібне русло визначає ефективність системи державного управління [3, с. 32].

У зв'язку з цим у країні має проводитися єдина загальнодержавна політика розвитку інформаційного суспільства, де як компоненти мають бути представлені цілі, завдання фінансового, економічного, технологічного соціального, ресурсного, особистісного розвитку тощо, а не тільки завдання розбудови інформаційного суспільства. З метою поширення і підвищення ефективності впровадження та трансферу ІКТ необхідно вживати державних заходів щодо подолання цих розбіжностей шляхом удосконалення ІКТ інфраструктури по всій країні [3, с. 32].

На державному рівні необхідно: удосконалити і доробити нормативно-правову базу, надавати необхідну фінансову і матеріальну підтримку, створювати та впроваджувати новітні інноваційні центри та технопарки. Для вирішення цього завдання всі зацікавлені сторони повинні працювати спільно над розширенням доступу до інформаційних і комунікаційних інфраструктур і технологій, а також до інформації і знань; нарощувати потенціал, підвищувати довіру і безпеку при використанні ІКТ; створювати на всіх рівнях сприятливе середовище; розробляти застосування ІКТ і розширювати сферу їх застосування [3, с. 33].

Важливим фактором оптимізації впровадження електронного урядування є необхідність покращення відкритості, гласності або публічності органів державної влади. Створення відкритої влади нині є важливим завданням для багатьох країн які впроваджують систему е-урядування, але кожна країна досягає цієї мети задля різних цілей: боротьби з корупцією та вдосконалення підзвітності; для посилення взаємодії та партнерства уряду з організаціями громадянського суспільства; щоб зробити владу для громадян доступнішою та зрозумілішою з метою покращання надання послуг. В Україні крім зазначених вище чинників основною метою прозорої діяльності органів влади як на державному так і на місцевому рівнях є зростання суспільної довіри, без якої неможлива ефективна діяльність держави. Однак, як свідчить вітчизняна практика, будь-яка інформація від державних органів завжди є значною мірою дозованою [4, с. 46].

Важливими чинниками довіри громадян до органів публічної влади і їх співпраці є: відкритість діяльності цих органів та безпосереднє спілкування посадових осіб з різними соціальними групами мешканців; не просто інформування населення про свою роботу, але й пояснення, обгрунтування, залучення громадськості до обговорення діяльності органів влади та вирішення суспільних проблем; оперативність, достовірність, надійність інформації; введення таких технологій прозорості роботи, котрі б дали змогу контролювати владу, легко і доступно отримувати громадянам потрібну інформацію; врахування громадської думки у процесі підготовки і прийняття рішень з важливих питань суспільно-політичного та соціально-економічного життя. Всі органи державної влади для прозорості своєї діяльності повинні

створити власні веб-сайти, на яких повинна розміщуватися вся інформація про основні напрями діяльності цих органів [4, с. 47].

Відкритість у діяльності органів влади України повинна забезпечуватися внаслідок дії сукупності наступних факторів: по-перше, інформацію про організацію легко знайти через відкриті джерела (офіційний Інтернет-сайт, система обліку публічної інформації організації, Єдиний веб-портал органів виконавчої влади, Єдиний державний веб-портал відкритих даних, засоби масової інформації, інші джерела); по-друге, відповіді на запити щодо отримання публічної інформації надаються вчасно, у повному обсязі і по суті запиту; по-третє, органом влади забезпечується доступ до його відкритих засідань; по-четверте, визначено спеціальне місце для роботи запитувачів з документами чи їх копіями, спеціальний структурний підрозділ або посадових осіб, які організовують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, і так далі [4, с. 48].

Наступним фактором оптимізації впровадження е-урядування є подолання цифрової (інформаційної) нерівності, яка є наслідком нерівного доступу до інформаційних ресурсів. Цифровий розрив (Digital Divide) визначає майнове розшарування суспільства у зв'язку з можливостями доступу до інформаційних технологій або нерівний доступ країн або окремих верств населення всередині країни до сучасних інформаційних технологій. Ця обмеженість є об'єктивною, тобто базується на економічних, географічних, політичних та інших чинниках, які не мають прямого відношення до свідомості, звичок та уподобань громадян [1, с. 126].

Без подолання цифрової нерівності неможливий ані процес глобалізації, ані ефективний розвиток інформаційного суспільства, ані запровадження електронних урядів. Саме тому уряди влади багатьох країн прийняли рішення мобілізувати політичні ресурси для вирішення зазначеної проблеми. У провідних країнах світу національна політика боротьби з "інформаційною нерівністю" визначається документами найвищого рівня. У Великобританії у 2005 р. офіс прем'єр-міністра підготував документ щодо стратегії "цифрового розвитку" країни, який повністю присвячений проблемам "цифрового розриву" та необхідним державним заходам щодо його подолання. У Франції у 2009 р. прийнято закон щодо боротьби із "цифровим розривом" з метою зменшити цифрову нерівність, яка з'явилася між підключеними і непідключеними до мережі Інтернет. У Бельгії у 2005 р. прийнятий Національний план боротьби проти "цифрової нерівності", що супроводжується Комітетом спостереження, який переоцінює і переорієнтовує зміст і реалізацію плану формулює нові пропозиції залежно від розвитку ситуації [1, с. 124].

Аналіз політики боротьби з "цифровою нерівністю", що ведеться у п'яти країнах, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), - Канаді, Південній Кореї, Фінляндії, Нідерландах, Великобританії показує, що основними заходами подолання цієї проблеми є:

– боротьба проти цифрової нерівності в країні організовує й очолює держава;

– політика боротьби проти "цифрового розриву" спирається на легалізований державний документ найвищого рівня, у якому сформульовані чіткі й сильні політичні зобов'язання, який реалізується державним органом управління найвищого рівня та реалізація якого спирається на проектний підхід;

– доступ до мережі Інтернет стає загальнодоступним сервісом;

– успіх заходів боротьби з "цифровим розривом" вимагає сильних і постійно оновлюваних політичних зобов'язань;

– соціальний підхід до вирішення проблеми підключення до мережі Інтернет, який враховує фактор відсутності мотивації або відсутності обладнання. Інколи відсутність мотивації є більш важливішим бар'єром, аніж вартість підключення;

– на теренах ЄС Директива 2009/136/СЕ від 25 листопада 2009 р. вимагає від операторів, що надають доступ до мережі Інтернет на швидкостях, які гарантують використання сервісів он-лайн, підключення за доступними цінами, враховуючи труднощі, з якими стикаються певні категорії громадян у зв'язку з рівнем їх доходів [1, с. 125].

Отже, найважливішими факторами оптимізації впровадження е-урядування в Україні є такі: розвиток інформаційного суспільства; забезпечення інформаційної безпеки; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в систему державного

управління; покращення відкритості та гласності органів влади, подолання цифрової (інформаційної) нерівності. Без врахування цих факторів, визначення їх пріоритетності, взаємозв'язків не можливо формування дієвої державної політики в цій сфері та здійснення державного управління з реалізації електронного урядування.

Список посилань

1. Інформаційна складова державної політики та управління : [монографія] / С. Г. Соловйов, Н. В. Грицяк; Національна академія державного управління при Президентові України, кафедра інформаційної політики та електронного урядування. Київ : К.І.С., 2015. 320 с.
2. Клімушин П. С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: [монографія] / П. С. Клімушин. Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ "Магістр", 2016. 524 с.
3. Парафійник Н. Новітні інформаційно-комунікаційні технології як основа функціонування електронного врядування / Н. Парафійник // Гуманітарний часопис. 2016. №1. С. 31-36.
4. Семенченко А. І. Організаційно-правові механізми державного управління розвитком інформаційного суспільства та електронного урядування: проблеми та шляхи розв'язання / А. І. Семенченко, В. О. Коновал // Управління сучасним містом. 2012. № 1. С. 45-48.

Гончарова Валерія Сергіївна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ НОВОПРИБУЛОГО ПРАЦІВНИКА В ТРУДОВИЙ КОЛЕКТИВ

В умовах сучасного ринку праці кількість працівників, які змушені опановувати нові професії або змінювати місце роботи і колектив, постійно зростає. Тому професійна адаптація є одним з обов’язкових етапів самовизначення працівника в організації. Саме на цьому етапі фахівець переконується або у правильності зробленого вибору, або в його хибності.

Стаючи новим співробітником організації, працівник зіштовхується з необхідністю швидкого пристосування до організаційних вимог підприємства: умов праці, посадових вимог, розпоряджень керівництва тощо, а головне – до тих правил соціальної взаємодії, які склалися у даному трудовому колективі. Він змушений по-новому оцінити свої погляди, звички, переконання, цінності та зіставити їх із прийнятими у даному колективі нормами і правилами поведінки, традиціями, що склалися в ньому, виробити відповідну власну поведінку. Від того, наскільки швидко працівник адаптується у колективі, буде залежати успішність його праці, можливості професійного зростання, в кінцевому рахунку – його задоволеність працею. Тому питання професійної адаптації сьогодні є актуальним для напрямку соціології праці і викликає широку зацікавленість соціологів, фахівців HR, керівників організацій.

«Професійна адаптація – це перш за все пристосування, звикання працівника до вимог професії, засвоєння ним організаційно-технічних виробничих і соціальних норм поведінки, необхідних для виконання трудових функцій» [1, с. 175]. «Це процес входження людини у професію, гармонізація її взаємодії із професійною діяльністю та соціальним середовищем трудового колективу, пристосування до цього середовища з метою співіснування та взаємодії» [2, с. 73].

За своєю сутністю адаптація тісно пов'язана з процесом соціалізації, інтеріоризації норм та цінностей нового соціального середовища, способів предметної діяльності, а також форм соціальної взаємодії, що склалися в ньому. Проблема адаптації висвітлюється, зокрема, в працях Ж. Піаже, Р. Мертона, адаптація в іноетнічному середовищі в роботі У. Томаса та Ф. Знанецького «Польський селянин у Європі та Америці» та інших.

Професійну адаптацію можна описати через п'ять основних показників: призвичаювання індивіда до соціальної групи (всієї організації), в якій він працює; прийняття нормативно-правових вимог організації; засвоєння моральних цінностей, вимог до поведінки, культурних традицій організації; збагачення власного духовного досвіду новими формами моральної та культурної практики, задоволеність спілкуванням з колегами, керівниками; адаптація до побутових умов перебування в організації. Якщо усі ці показники (чи більшість з них)

реалізуються, можна говорити про прогресивну адаптацію, тобто таку, що сприятливо впливає на працівника, дає змогу йому швидко знайти своє місце в колективі, інтегруватися в ньому і приділяти увагу лише праці, з метою підвищення її продуктивності. Якщо більшість показників не спрацьовують, така адаптація буде мати регресивний характер, що відобразиться на трудовій поведінці і трудовій дисципліні.

У найбільш загальному розумінні «соціальний фактор – це рушійна сила розвитку суспільства; явище або процес, котрі викликають ті або інші соціальні зміни» [3, с. 34]. Або у більш вузькому розумінні «соціальний фактор – це будь яка змінна у соціальному оточенні, котра здійснює значний вплив на соціальне самопочуття і соціальну поведінку індивіда» [4, с. 462].

В основі виокремлення соціального фактору лежить такий зв'язок соціальних об'єктів, при якому один з них при певних умовах породжує інші соціальні об'єкти чи їх властивості.

Таким чином, говорячи про соціальні чинники професійної адаптації новоприбулого працівника в трудовий колектив, ми перш за все, повинні дослідити ті зміни, що відбулися у його соціальному світі (професійній діяльності, взаєминах з людьми, цінностях тощо). А потім ми вже можемо говорити про їхні наслідки: тобто як ці зміни вплинули на професійну адаптацію – сприяли її прискоренню чи, навпаки, гальмували. Наприклад, щодо професійних вимог, наскільки вони відповідають рівню компетентності нового працівника. Так, якщо він здатен опанувати й виконувати професійні вимоги – професійна адаптація буде відбуватися швидше.

Отже, професійна адаптація новоприбулого працівника в організації представляє собою багатогранний процес його пристосування до виробничих вимог та соціального середовища, вдосконалення ділових і особистісних якостей працівника. Цей процес залежить як від працівника, так і від колективу, від їхньої взаємної активності та зацікавленості один в одному.

Також слід зазначити щодо ролі керівника у професійній адаптації новоприбулого працівника. Саме керівник є початковою рушійною силою щодо цілеспрямованої орієнтації (підбір і розташування кадрів, цілей, умов роботи, підтримка благої атмосфери у колективі та ін.) у згуртуванні трудового колективу. Він має відображати не зовнішню силу, а найбільш повно втілювати цілі та настанови колективу, проводити включене спостереження та у потрібний момент скоригувати процес, що назріває у колективі.

Таким чином, можна зробити висновок, що професійна адаптація працівника є важливим аспектом досліджень соціології праці. Успішність професійної адаптації залежить від характеристик трудового середовища та самого працівника. Щодо соціальні чинники, які впливають на професійну адаптацію новоприбулого працівника, то серед них можна виокремити такі: ступінь сформованості трудового колективу, якість соціальної взаємодії між членами колективу, система організаційних цінностей та звичайно позиція керівника. Чим якісніше налагоджена атмосфера, норми, правила колективу, тим легше буде працівнику пройти соціальну адаптацію та увійти до нового трудового середовища.

Список посилань

1. Лукашевич М.П. Соціологія праці : підручник. Київ. Либідь, 2004. 440 с.
2. Мельник Л. П. Психологія управління : курс лекцій. Київ. МАУП, 2002. 176 с.
3. Тематичний словник-довідник з соціології / За ред. В.В. Кохана, укл. А. Александровська, Є. Буга, Ю. Ткачук та ін. Чернівці. Чернівецький нац. ун-т, 2009. 112 с.
4. Кравченко С. А. Социологический энциклопедический русско-английский словарь. Москва : Изд-во АСТ, 2004. 551 с.

Забуга Анастасія Анатоліївна

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ "МИРОТВОРЕННЯ"

Актуальність теми. Вирішення проблеми категоріально-понятійної бази актуальна, бо ж дослідники не рідко пропонують світу наукові роботи, в яких детально та глибино розбирається центральна проблема, але немає чіткої термінологічної основи. Але ж для того,

щоб довести свою думку з конкретної теми необхідна база, згідно з якою буде розроблятись конкретна концепція, оформлюватимуться думки, ідеї.

Мета. В даних тезах метою буде розгляд змісту поняття "миротворення", дослідження різних поглядів на формування поняття.

Спроба віднайти мислителів, що прямо цікавились цією темою дала можливість отримати своєрідну інформацію. Деякі автори словників представили своє бачення поняття "миротворення". Наприклад, автори словнику "Политология. Краткий словарь основных терминов и понятий" виказує таку думку щодо проблеми трактування поняття: "Миротворчість - це 1) зовнішньополітичні ініціативи та зусилля окремих держав, спрямовані на зміцнення міжнародного миру і безпеки; 2) діяльність ООН, регіональних міжнародних організацій і окремих країн з підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки, а також зусилля, спрямовані на те, щоб схилі ворогуючі всередині країни угруповання до запобігання або припинення Збройних протиборства; 3) військові операції, що здійснюється на основі гл. 7 Статуту ООН миротворчими силами, що формуються за рішенням ООН або діють під її егідою регіональної організації, на прохання конфліктуючих сторін на основі спеціального мандата, як правило, за згодою сторін [2, с.62].

У статті зарубіжного автора, І.Ю. Д'яченко, "Міротворення як основа культури" піднімається питання того, хто такі миротворці та яким чином пов'язані з культурною діяльністю. Дослідник наводить приклади про те, що у XX ст. миротворці представлялись світу тими, хто виступав за "гуманізацію" війни та обмеження ряду озброєнь, за ослаблення військової напруженості шляхом переговорів. Представниками таких думок можна вважати Т. Рузвельта, В. Вільсона, А. Бріана, Ф. Келлог. І. Д'яченко наголошує, що всі згадані і незгадані миротворці в своїх ініціативах спиралися на принципи міжнародного права і вважали, що світ цілком досяжний через право [1, с.1].

Зарубіжні автори також приділяли увагу поняттю "миротворення". Наприклад, Дуглас Нолл у статті "What is Peacemaking?" ("Що таке миротворення?") каже про те, що сам процес миротворчої діяльності можна сприймати як негативно (коли на проблему не дивляться реально і лише роблять вид, що допомагають), так і позитивно [3, с.1].

Джуліан Квайлет у статті "Peacemaking", написаній в 2003 році, розглядає термін з декількох сторін, чітко розділяючи вже існуючи терміни, згідно з конкретним їх розуміння. Першим прикладом слугує поняття ООН, де миротворчість - це "заходи щодо приведення ворожих сторін до угоди, по суті за допомогою таких мирних засобів, які передбачено у главі VI Статуту Організації Об'єднаних Націй; Тихоокеанське врегулювання спорів". Друге розуміння за межами контексту ООН. В цьому випадку миротворча діяльність використовується для позначення стадії конфлікту, яка виникає під час кризи або тривалого конфлікту після того, як дипломатичне втручання зазнало невдачі, а миротворчі сили мали можливість втрутитися. У цьому контексті миротворча діяльність - це втручання під час збройного бою. Третій приклад поняття означає "встановлення миру". Миротворчість є необхідним і важливим у випадках тривалого насильства, яке, здається, не спалюється і в тих випадках, коли військові злочини та інші людські руйнування потребують уваги зовнішніх сил [4, с.1].

У двох останніх випадках миротворча діяльність передбачає загрозу насильницького втручання як акт останньої інстанції. У третьому випадку він може вимагати насильницького втручання швидше, ніж пізніше.

Співставляючи сучасних авторів та мислителів минулого століття згадаємо, що зокрема навіть Н.К. Реріх вважав, що миротворчість виступає як одне з "важливих проявів культури людини, яскраве вираження його моральної сторони; миротворчість виражається в діяльності, спрямованої на недопущення воєн, в міжкультурному діалозі, в відкритості сторін". Той же І. Д'яченко у своїй статті помічає, що інтерпретація миротворчості у Н.К. Реріха дає підставу говорити про неї у контексті культурного феномену, який гармонізує соціальне та особистісне, глобальне і локальне, виявляє механізми функціонування суспільства в складному еволюційному процесі [1, с.1].

Проаналізувавши усі наведені приклади, можна зробити такі висновки. Дослідники спираються на три розуміння поняття миротворення – збереження миру (peacekeeping),

миротворчість та миротворча діяльність - які легко сплутати. Миротворча діяльність означає, що через втручання миротворців дві сторони конфлікту нібито заморожують його. Миротворці у цьому випадку підтримують баланс між сторонами, ризикуючи життям своїм та життям народу, положенням, статусом країни. Миротворці в цьому прикладі допомагають у переговорах дійти до мирної угоди. Збереження миру (тобто "peacekeeping"), по суті, являє собою підтримання компромісного положення між народами, державами і т. д., що характеризується дотриманням саме не воєнної, не конфліктної ситуації. "Peacekeeping" буде доречним після отримання згоди від конфліктних сторін про мирну угоду. Залишається найважливіше питання щодо поняття "миротворення".

Переходячи до заключного моменту тез, важливо сказати, що миротворення стосується соціального, що позначається як сукупність суспільних відносин даного суспільства, інтегрована у процесі спільної діяльності між індивідами у конкретних умовах місця та часу.

В цьому випадку ми зробимо висновок про те, що миротворення – це соціальна категорія, що використовується для позначення процесу встановлення миру між конфліктними сторонами (державами, суспільствами, народами тощо), підтримання стабільної ситуації в умовах кризисного стану в країні, викликаному через неможливість взаємодії між суб'єктами проблемної ситуації, в якому приймають участь миротворці (в якості дипломатів, беззбройних солдатів, посадових осіб, голови держави, окремих громадян тощо).

Список посилань

1. Дьяченко И. Ю. Миротворчество как основа культуры / Ирина Юрьевна Дьяченко. // Педагогика Культуры Общественный научно-просветительский журнал, выпуск № 22. 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.pedagogika-cultura.ru/po-rubrikam-3/tsennosti-kultury-pakt-rerikha/dyachenko-i-yu-mirotvorchestvo-kak-osnova-kultury
2. Политология. Краткий словарь основных терминов и понятий. Под ред. Пусько В.С. М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2010. 113 с.
3. Noll D. What is Peacemaking? [Електронний ресурс] / Douglas Noll // Mediate. 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.mediate.com/articles/noll4.cfm.
4. Ouellet J. Peacemaking [Електронний ресурс] / Julian Ouellet // Beyond Intractability - Moving Beyond Intractability. 2003. – Режим доступу до ресурсу: https://www.beyondintractability.org/essay/peacemaking.

Запорощенко Максим Сергійович
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ПРОГНОЗУВАННЯ КОНФЛІКТІВ У ТРУДОВОМУ КОЛЛЕКТИВІ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стрімкий розвиток сучасного суспільства потребує від керівника швидкої адаптації до нових вимог. Бути успішною – те чого прагне кожна організація, тому так важливо визначити як впливають конфлікти у трудовому колективі на її функціонування і яку роль займає їх прогнозування в успішності організації.

Трудові конфлікти дуже розповсюджене явище, вони зустрічаються майже у кожній організації. Дослідженню трудових конфліктів присвячено багато наукових праць, зокрема з психології, соціології, менеджменту. Трудовий конфлікт є видом соціального конфлікту, об’єктом якого є трудові відносини й умови їхнього забезпечення. Термін «трудовий конфлікт» з’явився в нашому законодавстві у 1989 р., коли був прийнятий Закон СРСР «Про порядок розв’язання колективних трудових суперечок (конфліктів)». На сьогоднішній день трудові конфлікти вирішуються згідно до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [1].

Залежно від того, які сторони залучені в боротьбу, можна виділити міжособистісні і міжгрупові трудові конфлікти. З огляду на особливості сторін виділяються наступні трудові конфлікти:

- між трудовим колективом і адміністрацією;
- між трудовим колективом і профспілковим комітетом

– між адміністрацією і профкомом;
– між трудовим колективом і керівництвом галузі;
– між трудовими колективами різних організацій;
– між трудовими колективами й органами управління держави [2, с. 178].

Залежно від того, у якій сфері взаємодії виникає протиріччя, можна виділити три предмети конфлікту.

– Умови праці (технологія; нормування; режим; безпека і т. д.).
– Система розподілу ресурсів (виплата заробітної плати; витрата фінансових коштів; розподіл отриманого прибутку; участь працівників в управлінні капіталом; правила проведення приватизації і т. д.).
– Виконання раніше прийнятих домовленостей (взаємні постачання, розрахунки; погашення боргів і т. п.) [2, с. 178].

Прогнозування конфлікту є одним з найважливіших видів діяльності суб'єкта управління, який спрямовано на виявлення причин конфлікту в потенційному розвитку.

Прогнозування конфліктів полягає в обґрунтованому припущенні про їх можливе майбутнє виникнення чи розвиток. Воно ґрунтується на наукових дослідженнях конфліктів, а також на практичній діяльності із симптоматики і діагностики соціальних протиріч, які виникають.

Перш ніж прогнозувати конфлікти, наука повинна пройти два етапи в їхньому пізнанні. По-перше, необхідна розробка описових моделей різних видів конфліктів. Необхідно визначити сутність конфліктів, дати їхню класифікацію, розкрити структуру, функції, описати еволюцію і динаміку. Однак на основі описових моделей конфліктів дати обґрунтований прогноз їхнього виникнення і розвитку навряд чи можливо. По-друге, повинні бути розроблені пояснювальні моделі конфліктів. Вони дозволяють розкрити рушійні сили розвитку конфліктів, їхні детермінанти і причини. Пояснювальні моделі розробляються шляхом системно-генетичного аналізу конфліктів. Тільки після того як пройдено описовий і пояснювальний етапи розвитку, можливою є реалізація прогностичної функції [2, с. 206].

Основними джерелами прогнозування конфліктів вважаються результати вивчення об'єктивних і суб'єктивних умов та факторів взаємодії між людьми з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей. У колективі, наприклад, такими умовами й факторами можуть бути рівень соціальної напруженості; соціально-психологічний клімат; лідерство й мікрогрупи, а також інші соціально-психологічні явища. Особливе місце в прогнозуванні належить постійному аналізу загальних і часткових причин виникнення конфліктів. [3].

Трудовий конфлікт в організації негативно впливає на задоволення від роботи, знижує виробничу і соціальну ефективність діяльності і т.д. В умовах кризових явищ в економіці кількість трудових конфліктів має тенденцію до зростання, а їх наслідки можуть бути деструктивними як для організацій в яких вони виникають, так і для економічної сфери країни в цілому. Тому вчасне прогнозування та аналіз причин виникнення конфліктів може дозволити вирішувати їх на ранніх стадіях не через конфронтацію, а, наприклад, через медіацію та переговорні процедури.

Список посилань

1. Закон України. «Про порядок вирішення колективних трудових суперечок (конфліктів)» URL: //http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр (дата звернення 03.02.2018).
2. Примуш М.В. Конфліктологія. Навчальний посібник. К. : ВД «Професіонал», 2006. 208 с.
3. Карамушка Л.М. Попередження та подолання конфліктів в установах середньої освіти. К. : Інст. Психології АПН України, 1994. 53 с.

Іванов Олександр Якович
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

КОНТРПРОПАГАНДИСТСЬКІ МОЖЛИВОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Наприкінці XX - початку XXI ст. людство винайшло якісно новий вид ведення війни, який отримав назву "гібридна війна". Починаючи з 2006 року, поняття "гібридної загрози" почало з'являтися у низці військових документів США. Його намагався сформулювати Ф. Хоффман, офіцер морської піхоти Сполучених Штатів у відставці, науковий співробітник Національного університету оборони США. Він написав серію статей за даною проблематикою, а у 2007 році опублікував монографію "Конфлікт у XXI столітті: походження гібридних війн". Дана праця Хоффмана стала результатом дослідницького проекту, направленого на вивчення змін характеру військових конфліктів.

Автор намагався описати трансформацію війни в умовах протистояння глобалізму та локалізму. При цьому він хотів додати у її аналіз новизну військово-технічної точності, роблячи акцент на "багатовимірності і використання інформаційного простору". Посилаючись на свої наукові розвідки, Ф. Хоффман дає таке визначення гібридної війни: "Гібридні війни можуть вестися як державами, так і недержавними акторами. Гібридні війни вміщують низку різних способів ведення війни, у тому числі звичайні засоби, нерегулярні тактики, терористичні акти, в тому числі насилля і примус, а також кримінальний безлад. Ці мультимодальні дії можуть вестися окремими формуваннями або одним і тим же формуванням, але в цілому вони операційно і тактично направляються і координуються в рамках основного бойового простору для досягнення синергетичних ефектів" [1, с. 53].

Як на нашу думку, дуже складна і доволі абстрактна Дефініція. Тому ми спробували проаналізувати ще декілька визначень.

Так, наприклад Є. Магда у статті "Гібридна війна: сутність та структура феномену" називає гібридну війну "комплексом різнорідних дій на супротивника, що застосовуються по заданому алгоритму, де військові засоби не є домінуючими. Коротко її можна охарактеризувати як війну-трансформер, яка, як і класична війна, включає в себе військовий компонент, захований глибоко всередині, але здебільшого реалізується засобами дипломатичного, економічного, інформаційного, пропагандистського характеру" [2].

Розглянемо визначення, яке пропонує нам П. Мансур. На думку автора, "гібридна війна - це вид ворожих дій, при якому сторона агресор не вдається до класичного військового вторгнення, а пригнічує свого опонента, використовуючи приховані спецоперації, диверсії, кібератаки, а також надає допомогу повстанцям, які діють на території супротивника" [3].

Усі наведені визначення у тій чи іншій мірі наголошують, що гібридна війна ведеться не стільки відкритими військовими засобами, скільки прихованими, дестабілізуючими, диверсійними. Тому, як на нашу думку, будь-яке із запропонованих визначень обов'язково варто доповнити ще одним критерієм використовуючи методи пропаганди. Зараз я спробую довести своє судження.

Беззаперечно (про що свідчать багаточисельні урядові й міжнародні документи), приклад гібридної війни ми сьогодні спостерігаємо в Україні, і не лише події на сході України є тому підтвердженням. Розглядаючи усе те, що відбувається в Україні, починаючи з 2014 року (а можливо й раніше), ми бачимо усі компоненти гібридної війни, які використовують у своїх дефініціях Є. Магда, П. Мансур, Ф. Хоффман та ін.

1) "Сторона агресор не вдається до класичного військового вторгнення". Так, Російська Федерація не почала відкритої військової операції по вторгненню в Україну, але натомість, було створено квазідержавні утворення "ЛНР" та "ДНР" (до них ми ще повернемося), які напряму залежать, підтримуються та фінансуються Кремлем. На мою думку, це пов'язано з уникненням відповідальності за скоєні злочини у разі отримання поразки.

2) "Пригнічує свого опонента, використовуючи приховані спецоперації, диверсії, кібератаки". Яскравим прикладом прихованої спецоперації є захоплення м. Слов'янськ у квітні 2014 року групою терористів на чолі з Ігорем Гіркіним (Стрєлковим). Озброєні люди у формі

без шевронів отримують контроль над будівлями державних структур. Ця подія є початком саме збройного протистояння на Донбасі. Супротивником починає використовуватися диверсійна діяльність.

3) "Надає допомогу повстанцям, які діють на території супротивника". Реалізуючи засади гібридної війни, Росія надає так званим "народним республікам" всякого роду військову допомогу, озброєння. Постачається військова техніка різних видів (Т-72Б3, Т64БВ, МТ-ЛБ ВМК т. і.), боєприпаси, провізія, а найголовніше - жива сила, у вигляді добровольців, інструкторів та кадрових військових без шевронів.

Ми запропонували у якості ще одного критерію ведення гібридної війни застосування потужної агресивної пропаганди, спрямованої на підрив України із середини. Ця складова гібридної війни розгорнута по всій території України і особливо на окупованих територіях.

Термін "пропаганда" походить від лат. propaganda дослівно яка підлягає поширенню (віра) або propago поширюю. У сучасному політичному дискурсі розуміється як "відкрите розповсюдження поглядів, фактів, аргументів та інших відомостей, у тому числі спеціально викривлених, оманливих для формування суспільної думки або інших цілей, переслідуваних пропагандистами" [4, с. 64]. Сама пропаганда може нести позитивне спрямування, як наприклад пропаганда здорового способу життя. Але в нашому випадку вона використовується для розпалу ненависті та ворожнечі. Російська Федерація активно використовує фейкову інформацію для створення сюжетів на своїх федеральних каналах та Інтернет ресурсах. Основним меседжем ТВ фейків 2014-2015 років були "звірства українських карателів на Донбасі". Такого роду інформація спрямована не на сприйняття мозком, а на сприйняття емоціями. Наприклад, багатостраждальний розіп'ятий хлопчик. 0 фактів, 0 свідків і лише емоційна розповідь невідомої жінки на камеру одного з центральних російських телеканалів. Цей та багато інших таких "сюжетів" розрахований на те, що критичне мислення має відійти від глядача на другий план, а на перший стати емоційний вибух ненависті до міфічних "каратєлєй".

"Інформація" такого роду була спрямована більшою мірою на жителів РФ (для мобілізації так званих добровольців) і меншою на жителів України та тимчасово окупованих територій. Після блокування російських телеканалів на території України ситуація трішки поліпшилася, але ці самі канали при бажанні можна подивитися в Інтернеті або за допомогою супутникового телебачення. Дуже часто на російських ТВ використовуються такі терміни: фашисти, нацисти, карателі. І цьому легко знайти пояснення. Ці слова викликають у пам'яті людей негативні асоціації з минулими подіями другої Світової війни і сприяють ще більшому накалюванню ненависті та злоби.

Отже, натомість, країна, яка потерпає від агресора, повинна застосовувати могутні контрпропагандистські засоби. Але спочатку давайте з'ясуємо, що таке контрпропаганда. "Контрпропаганда передбачає дослідження раніше створеної інформації щодо цільової аудиторії, визначення сутності пропагованих ідей, які потребують нейтралізації" [4, с. 35].

Звичайно, найкращий варіант боротьби з фейковими новинами чи пропагандою - це показувати правду. Як відомо, велика доля таких пропагандистських "сюжетів" готується на скору руку. Їх автори, знаючи заздалегідь про те, що інформація неправдива, "не заморочуються" над тим, щоб приховати відверті "ляпи". Тим більш, що глядач, на їхню думку, не обтяжений критичним мисленням. Та при уважному перегляді подібних "сюжетів" за пару разів можна побачити нестиковки (кадри зняті раніше, одні події видаються за інші, вирвані фрази з контексту, підставні особи, тощо). Саме подібні речі повинна розвінчувати контрпропаганда.

Оскільки контрпропаганда - це протидія деструктивному інформаційному впливу на особистість, суспільство і державу, то її необхідно проводити в тісному зв'язку і у взаємодії з пропагандою державної ідеології та позитивних досягнень у розвитку України. Оборонна складова контрпропаганди розкриває брехливість, недостовірність, навмисне перекручування фактів в подані інформації. Наступальна складова може містити показ проблем і труднощів, які є в самій країні-агресорі. Головне в контрпропаганді - достовірні факти, переконлива статистика та юридична обґрунтованість.

Велику роль у формуванні інформаційної культури, здатній запобігти брехливій російській пропаганді, має відігравати освіта. Перш за все, вона мусить розвивати критичне мислення, яке допоможе людині в майбутньому самому аналізувати та розбиратися в інформаційному полі, роблячи при цьому об'єктивні висновки. Це безкомпромісно вплине на ефективність пропагандистської діяльності агресора. Оскільки основна ціль інформаційних ресурсів РФ, які функціонують на території України це вплив на емоції. Новини слід сприймати не серцем, а мозком. І освіта, як соціальний інститут має сприяти розвитку цього.

Чим більш освіченим є громадянин, тим складніше маніпулювати ним та нав'язувати якусь точку зору. У такої людини завжди буде закрапуватися сумнів, щодо інформації яку він отримує, а щоб сумнів зник, йому потрібні будуть факти, доводи та вагомі аргументи. Все потрібно довести та обґрунтувати. Цьому і вчить нас наука. Все має підлягати перевірці та має бути доведено. Освітні заклади повинні всебічно розвивати своїх учнів та наштовхувати на шлях інтелектуального та творчого саморозвитку починаючи з дитячого садка та закінчуючи вищими навчальними закладами.

Список посилань

1. Гоффман Ф. Гибридная война и ее вызовы. Образовательный проект ВикиЧтение. URL: https://public.wikireading.ru/123633(дата звернення 18.03.2017)
2. Магда Є. Гібридна війна: сутність та структура феномену. Міжнародні відносини: електрон. наук. фахове вид. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489 (дата звернення 17.03.2018)
3. Уільям Мюрей, Пітер Мансур Hybrid Warfare Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present URL: https://books.google.com.ua/books?id=LAUuqR4BcpgC&pg=PA1&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
4. Дзера М. М. Політологічний словник. Львів : Вид-во "Вільна Україна", 2007. 80 с.

Канакі Анастасія Владиславівна
магістрант кафедри соціології ЗНУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ В СІМ'Ї

Ми вважаємо, що дана тема є дуже актуальною для суспільства, тому що в ній розкриваються одні з найважливіших аспектів в формуванні соціальних відносин. Одним з головних аспектів є те, що ми розглядаєм насильство, де жертвою за певними причинами є жінка, тому що навіть у наш час багато жінок за деякими обставинами не звертаються ні в правоохоронні органи за допомогою, ні у спеціальні центри, де їй можуть надати допомогу, ні у телефони довіри та стають заручницями домашнього насилля. Також ми вважаємо, що дослідження даної тематики допоможе зробити певний крок у формуванні українські родини без насильства, тому що зараз насильство зустрічається у кожній родині, але у різних його проявах.

Спочатку ми розкриємо поняття «насильство» та «сім'я»:

У філософському словнику насильство розглядається як суспільні відносини, в ході яких одні індивіди (групи людей) за допомогою зовнішнього примусу, що становить загрозу життю аж до його руйнування, підпорядковують собі інших, їх здібності, продуктивні сили, власність; узурпація вільної волі в її наявному бутті [4, с. 1072].

Ми вважаємо, що дане поняття є доречним для застосування у нашій тематиці, тому що в ньому зафіксовані саме суспільні відносини стосовно індивідів.

У кримінальному праві насильство розглядається як фізичний або психічний вплив однієї людини на іншу, що порушує право громадян на особисту недоторканність (у фізичному і духовному сенсі) [1, с. 112].

Також, у своїй роботі ми не могли не обійтися без визначення поняття «насильство» у кримінальному праві, тому що насильство, яким би воно не було є кримінально караним.

У навчально-практичному посібнику сім'я розглядається як група людей, пов'язана кровною спорідненістю і шлюбними зв'язками [2, с. 55].

Ми вважаємо, що дане поняття є доречним для застосування у нашій тематиці, тому що в ньому поняття «сім'я» розглядається з кількох сторін.

Спираючись на сімейний кодекс України сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік, у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Права члена сім'ї має одинока особа. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [3].

Ми вважаємо, що дане поняття є досить влучним для застосування у нашій тематиці, тому що в ньому поняття «сім'я» розглядається з точки зору чинного законодавства України.

Ми провели дослідження, а саме – соціальний прогноз. За основні статистичні показники ми взяли: відомості про осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень, а саме – насильство у сім'ї, а потерпілі – особи жіночої статі; курс долару (купівля); валовий внутрішній продукт; чисельність постійного населення. Дані були взяті з січня 2013 р. по грудень 2017 р. У нашому дослідженні не було виявлено взаємозв'язку між цими даними, але ми можемо скласти сценарії розвитку стосовно насильства над жінками в українській сім'ї:

1. Оптимістичний сценарій. За позитивного сценарію кількість правопорушень щодо насильства над жінками в українській сім'ї зменшиться ще більше та навіть у сезонні прояви буде ще менше. Долар перестане рости, але якщо і буде зростати, то на декілька незначних пунктів. ВВП буде рости, а українське населення перестане емігрувати.
2. Реалістичний сценарій. За реалістичним сценарієм кількість правопорушень щодо насильства над жінками в українській сім'ї дещо впаде, але знову трохи виросте на весні та в осінній період. Наступне дорожчання долару буде у березні 2018 р., а в літку 2018 р. курс долару впаде на кілька пунктів. ВВП буде потроху падати, а чисельність України буде потроху скорочуватися.
3. Інерційний сценарій. Інерційний сценарій базується на результатах екстраполяції статистичних даних, показує ситуацію в Україні з певними змінами. Чим стрімкіше буде рости долар, тим швидше буде падати ВВП. Чим швидше буде рости долар, тим скоріше буде емігрувати населення України.
4. Песимістичний сценарій. За песимістичним сценарієм збільшиться кількість правопорушень щодо насильства над жінками в українській сім'ї, значно подорожчає долар, відчутно впаде ВВП та істотно зменшиться кількість українського населення.

Отже, ми можемо сказати, що дана тема є необхідною у подальшому дослідженні, щоб добитися вагомого зменшення насилля над жінками в українських родинах. Незалежно від вказаного сценарію, розвиток насилля в родині залежить тільки від розвитку держави та її громадян. Допоміжною функцією розвитку є саме програми та організації, які орієнтовані на соціальні проблеми та на соціальні потреби.

Список посилань

1. Базаров Р. Уголовно-правовая характеристика насилия // Проблемы обеспечения личной безопасности граждан / Под ред. Р. Базарова. – М. : Академия МВД, 1995. – 112 с.
2. Матвеев В.А., Бобков А.Н. Социология. Часть II. Учебно-практическое пособие для студентов всех специальностей и всех форм обучения. / Под ред. Ю.В. Еремина – М.: Издательство МГУТУ, 2007 – 55 с.
3. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T022947.html.
4. Философия : Энциклопедический словарь / Под ред. А. Ивина. – М. : Гардарики, 2004. – 1072 с.

Кара Аліна Денисівна
магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

РОБОТА З РЕЗЮМЕ У ПІДГОТОВЦІ ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність дослідження. Національний ринок праці знаходиться в критичному стані та потребує вирішення низки проблем, серед яких важливе місце належить працевлаштуванню молоді після закінчення вищих навчальних закладів.

Регулювання сфери зайнятості населення, зокрема молодих фахівців, займає важливе місце у соціально-економічному розвитку будь-якої держави, особливо в тих умовах, коли стоїть завдання досягнути стійкого, довготривалого піднесення в усіх сферах суспільного життя. Залучення молоді до розвитку економіки та інших галузей суспільного виробництва - це шлях до забезпечення гідного існування не лише окремої людини, а й усієї держави. Для України такий шлях є важливим параметром, оскільки саме він може забезпечити економічне зростання держави.

Основні дослідження: Проблема молодіжного працевлаштування та молодіжного безробіття в Україні, відображено у працях Г. Я. Загричук і В. П. Марценюк, Л. Лісогор, О. В. Большая. Також у своїх статтях досліджували молодіжний ринок праці такі науковці, як С. Бандур, Д. Богиня, О. Богуцький, І. Бушмарін тощо.

Основна частина. Головною проблемою при працевлаштуванні молодого спеціаліста є пошук роботи за фахом. Перешкодою для працевлаштування молоді після закінчення навчальних закладів, як зазначає О. В. Большая, є відсутність практичного досвіду роботи за фахом, надто високі запити молоді щодо умов і змісту праці тощо. Надто гострими проблемами є також зайнятість молоді в "тіньовому" секторі економіки та трудова міграція.[2]

За Г. Я. Загричук і В. П. Марценюк, конкурентоспроможність молоді на ринку праці визначається освітньо-професійним рівнем, професійною мобільністю молоді, характеристиками її здоров'я, економічним станом і ментальними рисами. Сучасний молодий спеціаліст (фахівець) має творчо використовувати здобуті знання в роботі, повсякчас збагачувати їх, уміти самостійно розв'язувати проблеми будь-якої значимості. [3]

Конкурентоспроможність випускників значною мірою залежить від якості оволодіння сучасними знаннями, ступеня культури, уміння мислити й діяти в категоріальній системі ринкової економіки.

Процедура працевлаштування складається з багатьох етапів. Основними з яких - складання резюме та співбесіда, за допомогою якої робиться попередня оцінка відповідності претендента конкретним вимогам, професійним і корпоративним компетенціям; оцінюються лідерські і управлінські якості тощо.

Зупинимося на такій найважливішій складовій процедури працевлаштування, як резюме, - саме на основі цього документа створюється перше враження роботодавця про претендента, часто визначальний вибір кандидата.

Резюме - це коротка професійна самооцінка кандидата на будь-яку вакансію, яка містить інформацію про його професійні переваги, кваліфікації і трудовий досвід, це його візитна картка і презентація [6].

Дослідники виділяють п'ять типів резюме: основний, розповідний, хронологічний, функціональний, комбінований [6]. Перший тип легкий в сприйнятті і має просту структуру, часто пропонується для молодих фахівців, оскільки в більшій мірі відображає освіту і проходження практики під час навчання. Однак таке резюме не показує всіх переваг претендента, наявних у нього умінь і навичок, його професійних якостей.

Розповідний тип - це творча автобіографія, що не припускає ділення на пункти. Тут можна побачити широту погляду здобувача на проблематику, вміння провести аналіз ситуації.

Третій тип резюме вказує місця роботи і обов'язки в хронологічному порядку, освіту, курси підвищення кваліфікації, знання мов, володіння комп'ютерними програмами, особистісні якості. Таке резюме дозволяє показати динаміку зростання, можливості претендента, обсяг і якість посадових обов'язків претендента.

Функціональне, або цільове, резюме складається на підставі професійних навичок, досвіду і досягнень. В такому форматі випускник ВНЗ, не акцентуючи уваги на хронології, може приховати недоліки і прогалини в професійному стажі.

Комбіноване резюме несе в собі елементи функціонального і хронологічного резюме. У ньому коротко описується бажана посада і компанія, професійні вміння і користь, яку претендент може принести як фахівець, підкреслюються досягнення в різних сферах діяльності, при цьому основні факти трудової біографії викладаються в зворотному хронологічному порядку. Перевага цього типу резюме полягає в тому, що воно дозволяє звернути увагу в різних напрямках діяльності і побачити чітку послідовність етапів трудової діяльності.

Порівнюючи типи резюме, можна зробити висновок, що найбільш повно показує цінності випускника ВНЗ функціональне резюме [6]. Воно описує основні напрямки діяльності і найбільш важливі кар'єрні досягнення претендента, що дасть можливість роботодавцю судити про його професійні прагнення і орієнтації на підвищення кваліфікації. В такому резюме випускник ВНЗ демонструє не тільки свої професійні і особистісні якості, а й соціальну складову конкурентоспроможності - вміння працювати з соціально значущими проектами та подання здобувача про соціально відповідальний бізнес.

Дана структура резюме, відображає три складові конкурентоспроможності (професійну, особистісну і соціальну) дозволяє зробити резюме молодого фахівця найбільш конкурентоспроможним.

Одне з провідних місць в процесі вирішення проблеми працевлаштування належить соціальній роботі, безпосередньо центрам соціальних служб для молоді. В межах своєї провідної діяльності центри здатні покращити працевлаштування студентів, шляхом застосування форм і методів, зокрема:

– надання групової профконсультаційної допомоги у формі лекцій, зустрічей з працівниками різних професій, круглих столів з проблем профорієнтації та працевлаштування, семінарів, конференцій;

– проведення індивідуальної профконсультаційної роботи у спеціально створених консультативних пунктах, в яких здійснюється тестування, анкетування, реалізація тренінгових програм для безробітної молоді;

– залучення підлітків і молоді до профінформаційних масових заходів - проведення днів соціального захисту молоді, днів відкритих дверей, ярмарків вакансій;

– створення та поповнення банку даних про навчальні заклади, фірми з працевлаштування, вакантні робочі місця;

– організація клубних об'єднань, які сприяють формуванню у молодих людей вміння самовизначитися у виборі професії, підвищенню готовності до конкурентоспроможності молодої людини на ринку праці.

На даний час, в країні існує багато як державних , так і приватних центрів з працевлаштування. Саме там можна навчитися створювати ефективне резюме та отримати різноманітну інформацію стосовно вирішення проблеми працевлаштування.

Зокрема, спеціалісти Державної служби зайнятості проводять різноманітні тренінги, семінари стосовно складання резюме та пропонують шляхи подолання проблеми працевлаштування.

У сприянні працевлаштуванню центри з співпрацюють із різними установами та організаціями, підприємствами, установами, організаціями, громадськими і приватними організаціями, з якими укладають угоди про співробітництво, започатковують спільні проекти і заходи.

Висновки. Отже, в даному досліджені проаналізовано актуальні проблеми української молоді, серед яких першою проблемою виступає працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, яке потребує багато уваги, як із боку державної, так із боку освітньої політики. Другою не від'ємною проблемою є підготовка молоді до працевлаштування, важливою складовою якого є складання резюме. Адже, саме резюме є першим кроком до успіху, оскільки це найперший і дуже важливий документ, який забезпечує заочне знайомство роботодавця з претендентом на робоче місце.

Список посилань

1. Гетьман О.О. Підготовка молодих спеціалістів (фахівців) у навчальних закладах відповідно до вимог ринку праці - Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2016/18.pdf
2. Большая О.В. Проблема зайнятості молоді на ринку праці України / О.В. Большая // Економіка і регіон. 2015. №2. С. 114-115
3. Загричук Г. Я. Концептуальні підходи щодо покращення якості підготовки фахівців / Г.Я. Загричук, В.П. Марценюк //2015. №4. С.24 -28.
4. Шестакова Д. В. Конкурентоспособное портфолио как условие успешного трудоустройства.
5. Лисовская Н.Б. Трощинина Н.Б. Способность к самопрезентации как фактор карьерной готовности выпускника вуза – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/journal/n/vestnik-universiteta-1

Коваль Віктор Сергійович
бакалавр кафедри політології ЗНУ

ПОЛІТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

На сьогодні найважливішим фактором розвитку цивілізації є глобалізація. Усе більше країн підпадають під вплив цього явища. Україна - не виняток. Саме під впливом глобальних (як і локальних факторів) формується нова геополітична, економічна та цивілізаційна реальність.

У сучасному політичному і науковому світі налічується безліч думок щодо трактувань поняття "глобалізація", існують різні точки зору з приводу багатоаспектності та суперечливості проявів глобалізації. Глобалізація виявляє інші ракурси державної форми правління в світовій системі, нові моделі державно-правових форм, а також надає можливість простежити трансформацію державного суверенітету та зафіксувати появу певних модифікацій державних утворень разом з проблемним полем їх правових систем.

Глобалізація також має особливе значення у визначенні життя кожного українця зокрема і країни в цілому, оскільки Україна наразі перебуває на новому етапі державотворення, що вимагає осучаснення концепцій внутрішньої і зовнішньої політики, які мають відповідати тенденціям нового світу, а з іншого боку й забезпечувати національні інтереси [1].

Що стосується політичного аспекту, не секрет, що Україна страждає хворобою під назвою "слабкість". Симптомом цього "захворювання" є нездатність держави виконувати свої традиційні функції, тобто відстоювати у власних інтересах право на легітимний вибір державної системи і бути реальним суб'єктом на світовій політичній арені.

Сьогодні Україна як держава має недостатню дипломатичну і економічну силу, щоб істотно впливати на процеси в глобальній системі міжнародних відносин. А ситуація, яка сформувалася на сучасному етапі розвитку нашої країни, вже призвела до того, що багато проблем суспільного розвитку набули глобальних масштабів.

Після проголошення незалежності в Україні відбувся глибокий економічний спад, згодом він переріс в системну кризу і зачепив усі найважливіші сфери життєдіяльності суспільства. А одним з головних його чинників було і залишається небажання нової політичної еліти України реформувати політичну і економічну сферу суспільства, а також створювати справжню вільну, ринкову економіку. ВВП України на душу населення за даними Всесвітнього банку зріс з 1990 (6 780 $) до 2014 року (8 665 $) тільки на 27,8 %, що є одним із найнижчих показників у світі. Для порівняння ВВП на душу населення Польщі, при перевазі України у 1990 (тоді в Польщі було - 5 996 $), зріс на 321,33 % (25 262 $) за весь період [2] . Але з іншого боку, ця криза дала можливість побачити нездатність еліти створити якісно нові умови для вирішення складних системних задач, які пов'язані з реформуванням економіки в умовах глобалізації сьогоднішнього світу.

Пострадянська криза, що охопила всі сфери життєдіяльності суспільства - економічну, соціальну, політичну, демографічну, правову, духовну, культурну - вселяє великі занепокоєння при інтегруванні України в європейське співтовариство.

Важливим фактором у веденні зовнішньої політики України є її співпраця з міжнародними організаціями, особливо економічними. Але, якими насправді є наслідки співпраці нашої країни з міжнародними економічними організаціями?

Перш за все, Україна досягла деяких успіхів у цих відносинах. З часу проголошення України незалежною державою, тобто з початку 1990-х років, міжнародні фінансові організації охоче давали кредити нашій країні. У 1992 році Україна стала членом Світового банку і МВФ. Фінансова допомога міжнародних інститутів дозволила нам подолати гіперінфляцію, успішно провести грошову реформу 1996 року, утримувати курс гривні стабільним практично протягом 2-х наступних років, здійснити безліч конструктивних заходів.

Але ці факти у загальному підсумку не свідчать про позитивні зміні економічної ситуації в Україні. Дуже часто одна проблема вирішувалася за рахунок іншої. Наша країна не змогла подолати системної кризи. Навпаки, системна криза поглибилася, вона набула руйнівного характеру і охопила всі галузі економіки і суспільного життя, а в найближчому майбутньому може перейти в непоправну стадію, коли вже нічого буде рятувати. В Україні, всупереч будь-якій логіці, не склався механізм підтримки національного виробництва, а склався, навпаки, механізм його придушення і знищення [3].

Подальша ситуація навколо України викликає певний страх, оскільки наша держава виявляється не готовою до конкуренції і інтеграції в глобальних масштабах. Включення України в глобально-інтеграційні процеси одночасно з її включенням в регіональні, європейські інтеграційні рухи пов'язано з чималими ризиками і загрозами. Але шлях України в глобальний простір є незворотнім і безальтернативним. Держава з суверенним статусом і з такою геостратегічної позицією не може залишатися в самоізоляції, яка свідчить про відсталість і низьку міжнародну конкурентоспроможність [4].

У стратегічному плані Україні слід посилити міжнародну економічну інтеграцію, що може призвести до посилення обміну технологіями, а також пришвидшити економічне зростання. Глобальна (і в тому числі економічна) дипломатія України повинна бути спрямована на повне оволодіння глобальними процесами і перетворення України на повноправну країну, що залучена "на рівних" з іншими провідними державами у глобальні процеси.

Внутрішня політика України повинна бути одночасно зорієнтована на конкурентоспроможність, бути ефективною в протидії новим, деструктивним впливам глобалізації та прагматичною з урахуванням використання нових переваг і можливостей глобалізації. Не зайве нагадати, що критерієм ефективності стратегій є рівень країни в міжнародній конкурентоспроможності (81 місце) [5] і досягнутий нею рівень людського розвитку (84 місце) [6].

Однак поки Україна не входить в топ-50 країн з такими показниками, про високу конкурентоспроможність з гідним рівнем життя не варто і говорити. Ефективність національної стратегії розвитку безпосередньо залежить від здатності вищого керівництва України налагодити систему державного менеджменту. Головне завдання, яке повинна вирішити Україна, - покласти край з клановим капіталізмом і стати на власний шлях розвитку.

Список посилань

1. Інституційні трансформації соціально-економічної системи України: монографія / за ред. чл.-кор. НАН України Гриценко А.А.; НАН України, ДУ "Інститут економ. та прогнозування НАН України". К.: , 2015. 344 с.
2. GDP per capita, PPP (current international $) [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. - Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD (дата звернення 18.03.2018) – Назва з екрана.
3. Косик Я.В., Чигрин О.Ю. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України / Я.В. Косик, О.Ю. Чигрин // Механізм регулювання економіки. 2011. № 2.С. 191-196.
4. Біленька Н. О. Пріоритети і напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації / Н.О. Біленька // Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи : матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції (Львів, 15-16 травня 2009). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. С. 15-16.

5. Global Competitiveness Index [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/ (дата звернення 18.03.2018) – Назва з екрана.
6. Доклад о человеческом развитии 2016 [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_RU_Overview_Web.pdf (дата звернення 18.03.2018) - Назва з екрана.

Корнієнко Катерина Євгенівна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО НА СХОДІ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ПОГІРШЕННЯ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ З ВІЛ/СНІД

Під гендерним насильством (gender-based violence) мається на увазі насильство, яке чинять переважно чоловіки проти переважно жінок. Загалом оскільки агресивна поведінка очікується від саме чоловіків, то чоловіки – це та група, яка чинить насильство будь-якого типу і яка так само страждає від насильства (у війнах, розбоях, вуличному насильстві тощо). Тобто, передусім чоловіки є як агресорами, так і жертвами насильницької поведінки.

У 1993 році була прийнята Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок. У статті 1 надається визначення насильству проти жінок: «довільний акт насильства, скоєний на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може спричинити фізичний, статевий чи психологічний збиток або страждання жінкам, а також загрози скоєння таких актів, примусове чи довільне позбавлення свободи або особистого життя» [1].

Актуальність даної теми зумовлена тим, що у результаті подій на Сході України значною мірою підвищилася кількість випадків гендерного насильства. За даними місії ООН з моніторингу дотримання прав людини щодо сексуального насилля на території АТО було виявлено 203 таких випадки, з яких 43 – безпосередньо згвалтування. При чому ці цифри є лише підтверджуючими фактами, реальна ситуація залишається невідомою [2].

Сексуальне насилля є звичайним явищем під час багатьох збройних конфліктів. Потерпілі часто не заявляють про ці злочини, і їх кількість та наслідки часто недооцінюють. Насилля і загроза насилля можуть підвищити ступінь уразливості жінок і дівчаток до ВІЛ-інфекції, ускладнюючи або роблячи неможливим рівні відносини з чоловіком або партнером. Крім того зв'язок між сексуальним насиллям та поширенням ВІЛ підтверджується конкретними документальними доказами [3].

За даними Міжнародного Альянсу з ВІЛ / СНІД (The Global AIDS Alliance), існують такі чинники ризику:

– страх перед насиллям заважає жінці просити партнера про захищений секс, що, в свою чергу, підвищує ризик захворювання хворобами, що передаються статевим шляхом (в тому числі і ВІЛ);

– жінки, що зазнають насильства більше піддаються ризику бути зараженими ВІЛ, в той час як жінки, що живуть з ВІЛ-інфекцією частіше зазнають насильства;

– страх перед насиллям не дозволяє жінкам робити аналізи на наявність ВІЛ-інфекції, повертатися за результатами аналізів, або звертатися за медичною допомогою для лікування або профілактики передачі інфекції від матері до дитини [4].

Однією з головних проблем на шляху жертв гендерного насилля є неможливість отримати повноцінну медичну допомогу, в тому числі і психо-соціальну, в умовах збройного конфлікту: в багатьох випадках жертва або не усвідомлює необхідність медичної допомоги, або не відчуває безпеки чи необхідні медичні заклади можуть бути взагалі відсутні.

З огляду на прямий і опосередкований вплив насильства на ризик зараження ВІЛ-інфекцією, окрім надання медичної допомоги, в програми профілактики ВІЛ/СНІД повинен бути включений компонент реагування на насильство. Також для надання безпеки та забезпечення подальшого захисту жертв гендерного насилля необхідне активне використання постанов Римського статуту.

Список посилань

1. Гендерне насильство: що? де? коли? URL: https://gurt.org.ua/blogs/35909/1843/ (дата зернення 02.02.2018).
2. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights «Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine» – 2017. URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/report-office-united-nations-high-commissioner-human-rights-conflict-related-sexual (дата зернення 02.02.2018).
3. Gender-based violence. United Nations Population Found. URL: https://www.unfpa.org/gender-based-violence (дата зернення 02.02.2018).
4. Сборник материалов. «Усиление роли системы здравоохранения в реагировании на гендерное насилие в Восточной Европе и Центральной Азии» URL: http://www.health-genderviolence.org/ru/programma-treninga-dlya-meditsinskikh-rabotnikov/russian-training-content-12-modules/prichiny-i-di-0. (дата зернення 02.02.2018).

Молдован Юлія Олександрівна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ТЕХНОЛОГІЇ РЕКЛАМНОГО ВПЛИВУ НА СПОЖИВАЦЬКУ ПОВЕДІНКУ МОЛОДІ

Торгові марки поступово захоплюють усі кутки урбаністичного пейзажу. Кількість реклами перевищує за кількістю масштаби шпалер на наших стінах. Масовість випуску товарів сприяє модернізації та удосконаленню рекламних технологій, а отже і їх впливу на сучасне суспільство.

Поняття «технологія» втілює в собі методи, прийоми, режими роботи, послідовність операцій, процедур, інструменти та використовувані матеріали. При аналізі практичної технології реклами її не можна відривати від техніки та засобів її виробництва. Рекламна технологія – це відпрацьована досвідом сукупність процесів та операцій зі створення певного рекламного продукту. [1]

Застосування рекламних технологій направлене на збільшення об’єму продажів рекламного продукту та встановлення вигідної позиції на ринку серед конкурентів того чи іншого товару, або послуги. У перенасиченому торговими марками світі клієнти не можуть дозволити собі "затишшя", необхідно постійно нагадувати про свій продукт, формуючи певну споживацьку поведінку. [2, с. 15]

Споживацька поведінка – це активність, що виявляється людьми при виборі, оплаті товарів, та послуг, що припиняється при задоволенні людських потреб та бажань. [3, с. 1]

Молодь – це така соціально-демографічна група суспільства, що формує в собі прогресивний образ майбутнього і в той же час має здатність до розмитості, або не сформованості духовних та ціннісних орієнтирів через відсутність досвіду. Молодь не є однорідною, диференціюючись за статтю, віком, освітою, матеріальним та особистісним рівнях.

На сьогоднішній день молоді люди націлені на досягнення власного успіху в житті, підвищенні рівня добробуту, визнанні та саморозвитку. Для них характерна жага до змін та інноваційності. Усі вищезазначені характеристики не можуть не позначитися на споживацькій поведінці даної категорії. Продукти, які виходять на ринок, орієнтовані переважно на молодих людей. Вони викликають інтерес та бажання придбати, часто не досить раціональні та потрібні речі, задля того, аби утвердитися у власному статусі, слідуванні за модою та трендами, або як наслідок схильності до наслідування. [4] Формуються нові моделі рекламного впливу, що сприяють реалізації імпульсивних рішень, через нав’язування певних брендів та марок товарів. Через таку кількість маніпуляцій та навіювання, ситуація виглядає досить песимістичною.

Проте світ розвивається динамічно і молодь, як активна його частина, також стає все більш і більш прогресивною. Вона починає виконувати роль «провідника» нових знань та технологій, спрямувань та цінностей, що змінюють не лише вектор мислення, а й формують нові моделі поведінки, споживацької у тому числі.

Отже, сучасна молодь, хоч і залишається схильною до імпульсних покупок та не визнає свого життя без моди та трендів, але в той же час активно взаємодіє та змінює світові реалії та парадигми у рекламному бізнесі.

Список посилань

1. Борисов Б.Л. Технологии рекламы и PR. М. : Фаир-пресс, 2001. 624 с.
2. Тангейт М. Всемирная история рекламы. М. : ООО «Альпина Паблишер», 2015. 290 с.
3. Ложкін Г.В., Комаровська В.Л. Ставлення людей до власності. Психологія інтелектуальної власності. Практична психологія та соціальна робота. 2009. № 8. С. 6-15.
4. Блэкуэлл Р., Миниард П., Энджел Дж. Поведение потребителей. СПб. : 2007. 944 с.
5. Васильев Г.А., Поляков В.А. Основы рекламы: учебное пособие. М. : Юнити-Дана, 2012. 719 с.

Назаренко Антон
бакалавр кафедри політології ЗНУ

ДОСВІД РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗНУ

Студентське самоврядування в ЗНУ — це невід'ємна частина функціонування закладу вищої освіти. Ця громадська діяльність виконує декілька важливих функцій:

– забезпечення і захист прав та інтересів студентів;
– забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
– сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
– організація співробітництва з студентами інших ВНЗ і молодіжними організаціями;
– сприяння у створенні необхідних умов для проживання і відпочинку студентів;
– створення різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
– участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами [4, с. 60].

Одне з найбільш важких завдань реорганізації - формування у персоналу розуміння необхідності змін ще до того, як ситуація стане неминучою [1]. Саме тому початковим етапом у реорганізації студентського самоврядування у ЗНУ є передбачення виникнення проблем, які можуть виникнути у нагоді не вчасної видозміни структури самоврядування.

Серед подібних негативних факторів можна виділити - нерозуміння сутності студентського самоврядування, його основних засобів реалізації власних функцій, застаріла модель взаємодії студентського самоврядування з адміністрацією ЗВО та власне студентами. Виділення цих основних факторів ризику для громадської діяльності студентів і стало поштовхом для реорганізації студентського самоврядування у ЗНУ.

Студентське самоврядування це про управління університетом. Усіма його сферами - освітніми, побутовими, позанавчальними, спортивними - усіма. І якщо студенти дійсно готові до цього, то повинні брати на себе зобов'язання, не вимагати щось постійно у адміністрації, але і не миритися з тими поганими речами, що вона може роботи. Подолання споживацького ставлення студентів до адміністрації, чи до органів студентського самоврядування стимулює кожного студента стати активним актором змін власного університета, не чекати змін і реагувати вже на наслідки цих змін, а і формувати ці зміни.

Студентське самоврядування є своєрідним лакмусовим папірцем для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем, а чи активним учасником суспільного життя [2, с. 60].

Подібне твердження випливає з визначення місця студента в університеті. Студенти для університету - хибне визначення. Університет для студентів - теж хибне визначення. У першому випадку адміністрація сприймає студентів, як вимушений тягар, у другому - студенти вважають, що їм адміністрація повинна створити всі умови. Університет - це і є студенти! Також університет і є адміністрація, і викладачі. Саме тому студентське самоврядування повинно на партнерських умовах керувати університетом разом з адміністрацією.

Однією з основних проблем постає те, що у Запорізькому національному університеті студентське самоврядування зводилося до його органу - Студентської ради ЗНУ. Така позиція є хибною, адже студентське самоврядування це про діяльність кожного студента, кожного

студентського об’єднання. Така громадська активність студентів діє, як на найнижчому рівні — окремий студент, так і більш вищих - академічна група, курс, факультет, гуртожиток, університет. Студентське самоврядування здійснюється на рівні студентської групи, курсу, факультету, коледжу, гуртожитку, студентського містечка та на рівні університету [3]. Розуміння цього призводить до видозміни ієрархічної системи студентського самоврядування, у якій студентська рада керує, розпоряджається ресурсами, визначає вектори розвитку, до іншого - більш горизонтальній системи, при якій кожне студентське об’єднання може долучитися до реалізації функцій студентського самоврядування та впливати на нього.

Реорганізації студентського самоврядування у ЗНУ складається з декількох етапів — визначення причин потреби у реорганізації, формування спільного розуміння майбутнього університету та ролі у ньому студентського самоврядування, визначення стратегії розвитку, складання мапи подальших дій, виконання плану та керування, коригування та аналіз виконання кожного кроку. Виконання перших трьох етапів реорганізації реалізується за допомогою “Стратегічної сесії ЗНУ”. Цей проект має на меті визначати та прийняти основні цінності студентського самоврядування, місію, завдання та візію. Виходячи з існування проблеми у тому, що студентське самоврядування сприймається тільки як студентська рада — до проекту будуть студенти, як члени офіційних органів, так і звичайні студенти, які мають бажання брати участь у формуванні фундаменту подальших змін в університеті.

Процес реорганізації студентського самоврядування у ЗНУ має на меті постійну зміну структури та розуміння студентської активності, відповідно з вимогами часу та задля збільшення його ефективності. Саме тому вкрай важливими є теоретичні напрацювання у цьому процесі.

Список посилань

1. Болгова М.А. Лидер реорганизации как социальный менеджер // Известия СПбГЭУ. 2015. №2 (92). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/lider-reorganizatsii-kak-sotsialnyy-menedzher (дата обращения: 17.07.2018
2. Ванькович У. Роль студентського самоврядування в Україні та в Країнах Західної Європи / Студентське самоврядування в Україні. Київ: "Молодіжна Альтернатива", 2004.
3. Положення про студентське самоврядування Запорізького національного університету, 2004.
4. Романик А. Роль студентського самоврядування в Україні та в Країнах Західної Європи / Студентське самоврядування в Україні. Київ: "Молодіжна Альтернатива", 2004.

Пархоменко Марія Олександрівна
бакалавр кафедри політології ЗНУ

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА В США

Сполучені Штати Америки є однією з найпотужніших держав світу. Глобальне лідерство США в економіці, політиці та культурі поза сумнівом. Вони не тільки першими заснували інститут президентства, але й урівноважили гілки влади, що забезпечують стабільність політичної системи й до сьогодні. Американське президентство завжди вирізнялося високим впливом у світі. При владі була велика кількість президентів, які проявили себе видатними та яскравими політиками, розумними стратегами, творчими особистостями. З'являлися політичні лідери, які змінювали хід історії та яких згадують добрим словом. Це є одним з ключових аспектів успіху США. Крім цього, американська політична культура є показником високого рівня демократії, свободи, ефективності та того, наскільки принцип активної участі впливає на політичну свідомість суспільства загалом. Також слід зазначити, що історію цієї країни створювали іммігранти: люди різних рас, мов, релігій та національностей. Це різноманіття не завадило американцям створити врівноважену політичну систему, бути в авангарді глобальних політичних процесів, закласти взірцеві фундаментальні цінності демократичного суспільного життєустрою.

На формування американської політичної культури значно вплинули геополітичні, історичні та економічні чинники. По-перше, географічне положення дозволило Сполученим Штатам розвиватися окремо від політичних, культурних сил Європи й Азії. США не зазнавали

тиску, впливу або гноблення, майже не страждали від постійних війн. Були відсутні умови для розвитку жорстких мілітаристських традицій, а також не було ніяких перешкод для впевненості американців у власній значущості. По-друге, у США немає того феодального минулого, яке пережила Європа. Американська буржуазія не стикалася з ворожістю робочого руху або феодальної аристократії. По-третє, вдала система законів, вільне підприємство, сильний середній клас, економічна стабільність, вміння влади вийти із кризових становищ [1]. Усе це спричинило свій відбиток на політичній культурі Сполучених Штатів. Важливою специфічною характеристикою американської політичної культури є те, що вона формувалася в різнорідному середовищі національних ідентичностей та культур. Адже Сполучені Штати Америки - це країна іммігрантів. Іншою відмінною рисою політичної культури США є високий рівень політичної науки з моменту формування держави, творчий розвиток демократичних вчень європейських просвітителів американськими "батьками-засновниками" (Б. Франклін, О. Гамільтон, Т. Джефферсон, Дж. Джей, Дж. Вашингтон, Дж. Адамс, Дж. Медісон) та видними теоретиками політики і права [2]. Американська політична наука надзвичайно розвинена, зроблені величезні внески, провідні місця займають саме американські наукові публікації, найважливіші політичні дослідження проводилися переважно у США. До головних цінностей американської політичної культури належать:

– визнання святенності Конституції;
– демократичні цінності;
– індивідуалізм;
– прагматизм;
– дух кооперації та змагання.

Сьогодні Америка перш за все хоче бути "провідним маяком" для всього світу й затвердити свої ідеали у всесвітньому масштабі [3]. Дійсно, прослідковується ідея про винятковість американського народу як оплоту свободи, як головного зберігача демократичних цінностей. Отже, американська політична культура належить до демократичної, відкритої, ліберально-протестантської, громадянської, партисипаторної (активної участі) політичної культури англосаксонського типу.

Інститут президентства та перша президентська республіка були засновані у Сполучених Штатах Америки. Питання про запровадження посади президента вперше порушили в 1787 році на Конституційному конвенті у Філадельфії при розробці Конституції США [4]. Монархічна форма правління була непримиренною для Штатів, особливо для північних, оскільки вони вдосталь відчули абсолютну владу британської корони. Для ефективності та подолання проблем було вирішено закласти принцип розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову за теорією французького правознавця Ш. Л. Монтеск'є. Інша особливість полягає в тому, що президент США одночасно виступає і очільником виконавчої влади, і главою держави, і головнокомандувачем збройних сил. Американці вважають, що президентство - це не просто інститут. Це символічний лідер, який споріднює людські надії та переживання перед політичним майбутнім. На вершині всіх своїх повсякденних обов'язків він повинен пам'ятати про своє призначення.

Риси американської політичної культури відкрито проявляються в характері, світогляді, прагненнях та управлінні президентів Сполучених Штатів. Історична практика яскраво підтверджує цей факт. Американські цінності, закладені ще в дитячі роки, мали місце на всьому життєвому шляху перших осіб держави. Розглядаючи певні моменти в біографіях видатних американських президентів, можна помітити дані особливості. Наприклад, перший президент Дж. Вашингтон започаткував традиції, яких дотримувалися його наступники. Це стосується процесу інавгурації, відмови від третього терміну президентства, моделі сильного лідера. Американський політолог Дж. Д. Барбер пише, що "батьки-засновники" переважно довіряли Дж. Вашингтону, вважали його орієнтиром під час заснування інституту президентства. Слід відмітити величезну заслугу президента в успішному керуванні армією протягом важкої війни заради незалежності своєї батьківщини, а в подальшому скрупульозне підкорення законам протягом усієї своєї діяльності [5]. В епітафії вказано, що для американців він перший на війні, перший у мирі, перший у серцях співгромадян.

Інший приклад - президентство А. Лінкольна у тяжкі роки Громадянської війни. Лінкольн і досі залишається одним з найвидатніших американських президентів, визволителем рабів, блискучим оратором, чий стиль називають справжнім еталоном. Його дитинство проходило в курені з трьома стінами та дахом із сіна, листя було замість ковдри. Лінкольн навчився читати у 15 років. За все своє життя він ходив до школи менше одного року. Всі інші знання здобув завдяки самоосвіті. Проходив багато кілометрів, щоб дістати які-небудь книги або послухати місцевих ораторів. Промови президента відносять до найвищого ораторського мистецтва, причому він завжди писав їх сам. Його Геттісбурзьке звернення, яке тривало приблизно дві хвилини, відлите у бронзі та встановлене у бібліотеці Оксфорда. Дев'ятнадцять років поразок в політиці та бізнесі, ворожість і загрози під час війни не зломили цю людину. Він міг надати високу посаду талановитому працівнику, хоча той працівник висловлював негатив на його адресу, бо президент цінував перш за все професіональні якості [6]. Воєнний міністр Стентон, який стояв біля помираючого від пострілу президента, сказав, що тут лежить найідеальніший керівник, якого коли-небудь бачив світ [7,с.23]. На короткому життєвому шляху Лінкольн проявив свою індивідуальність, демократизм, силу духу, хоча з народження мав обмежені можливості.

Ще одним талановитим президентом є Ф. Д. Рузвельт, який єдиний обирався на 4 терміни за всю історію США. Був на посаді в роки Великої депресії та Другої світової війни. Подолав кризове становище завдяки розробці "нового курсу", зміцнив позиції Сполучених Штатів у світі. Незважаючи на хворобу поліомієліту, що зробила його інвалідом, він зміг стати губернатором Нью-Йорку, а згодом президентом. Шість років він боровся із хворобою, примушуючи себе спочатку повзти, потім вставати, а потім пересуватися на милицях. Дії Рузвельта від початку і до кінця були продиктовані національними інтересами його країни. Рузвельт закликав свій народ напружити всі сили, щоб забезпечити максимальну продуктивність військової та оборонної промисловості. Крім цього, багато часу він приділяв дипломатичній діяльності, готуючи проект Організації Об'єднаних Націй [8]. Свої здібності та розум він використовував на користь народу, працюючи на посаді за покликанням. Ф. Рузвельт запам'ятався як професіональний стратег, який прагнув до успішного результату та активних дій.

Підводячи підсумки, можна сказати, що американські президенти є персоналізованим втіленням американської політичної культури. Приклад історичної практики показує, яким чином політична культура формувала майбутніх лідерів, які якості є її віддзеркаленням. Причому президенти США мали одну спільну рису - розуміння своєї відповідальності перед державою та громадянами. Слід доповнити, що найвищий пріоритет у політичній системі Сполучених Штатів віддається саме власним талантам, професіоналізму, управлінським здібностям, а не корупційності та зв'язкам. Адже від президентської психології залежить напрямок політичних рішень, світогляд, дії, пріоритети. Це все згодом відображається в житті народу, приводить до позитивних або негативних наслідків, визначає подальший шлях держави. Тому не дивно, що вдалий досвід впливу американських демократичних цінностей на якість діяльності інституту президентства став прикладом наслідування для інших держав.

Список посилань

1. Розенфельд Ю. М. Основні шляхи і чинники формування політичної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://radnuk.info/pidrychnuku/polit/271-rozenfeld/4226-s-4-------.html
2. Чаморро С. М. Проблемы сравнительного анализа политической культуры России и США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.dissercat.com/content/problemy-sravnitelnogo-analiza-politicheskoi-kultury-rossii-i-ssha
3. Василенко И.А. Политические переговоры: учебное пособие. М.: Гардарики, 2006. 271 с.
4. Тхаркахо М. М. Зарождение и развитие института президентской власти в зарубежных странах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/n/zarozhdenie-i-razvitie-instituta-prezidentskoy-vlasti-v-zarubezhnyh-stranah
5. The Character of George Washington as described by Thomas Jefferson. (2014). Available at: http://wjmi.blogspot.com/2014/02/the-character-of-george-washington-as.html
6. Карнеги Д. Неизвестный Линкольн/ Д. Карнеги; пер. с анг. А. Казаряна, М. 2016. 354с.
7. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей/ Д. Карнеги; пер. с анг. А. А. Позднякова. Москва: ЗАО "Славянский дом книги", 2003. С. 23.

8. Правдюк Д. Франклин Делано Рузвельт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ushistory.ru/index.php/populjarnaja-literatura//1013-franklin-delano-ruzvelt.html

Пересипко Марія
бакалавр кафедри політології ЗНУ

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В ЗНУ

Згідно з Положенням про студентське самоврядування Запорізького національного університету, що розроблене на прикладі інших закладів вищої освіти та є універсальним для українських реаліїв, «студентське самоврядування – це право і можливість студентів самостійно вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні Запорізьким національним університетом».

Безпосередні органи, що опікуються поточною та проектною реалізацією принципів та завдань студентського самоврядування в ЗНУ (далі – ОСС), є студентські ради факультетів, коледжів та університету загалом. Найвищим же органом управління вважається Конференція студентів ЗНУ та окремо факультетів та коледжів, що проводяться раз на рік за участі студентів безпосередньо.

Органи ОСС є виборними, при чому за Законом України Про вищу освіту статтею 40 – вибори є прямими таємними, а не через представництво старост академічних груп як було раніше. В Запорізькому національному університеті одним з органів ОСС та тим, який відповідає за виборний процес, є Студентська виборча комісія. Члени цієї комісії мають бути незалежними від студентських рад, щоб зберігати свою неупередженість, та обираються на Конференції студентів всього університету.

Студентське самоврядування, окрім традиційного його розуміння в інституційному вигляді як студентської ради, є діяльністю кожного студента, групи студентів щодо вирішення проблем студентства як в сфері навчання та побуту, так і організації дозвілля. Прикладами подібних ініціатив є студентське телебачення ZNU TV, студентський журнал MAGMA, спортивна секція з алтімат фрісбі, проект щодо підвищення якості навчального процесу «Освіта?», клуб чирлідерів, дебатний клуб «Talking Heads».

Дані ініціативи можуть мати не системний характер та припиняти свою дію після того, як конкретні його керівники перестають ними займатися. На відміну від студентських рад, які існують із року в рік, склад активістів змінюється, діяльність набуває або динамічного, або стагнаційного характеру, однак робота продовжується в будь-якому випадку.

Статутом Запорізького національного університету визначається коло повноважень, що мають ОСС в процесах управління ЗНУ в питаннях, що стосуються студентів, їх відрахування, поселення, переведення; участі в комісіях, радах, конференціях. Студентські ради також є проміжною ланкою в комунікаціях адміністрації факультетів, університету та студентів. Окрім цього, вони займаються проектною діяльністю. Вона є показовим механізмом роботи, який студенти можуть оцінити наочно, що не стосується поточної роботи. Також дана діяльність «закриває» певні потреби студентства в неформальній освіті, культурному та спортивному розвитках, в комунікаціях, отриманні досвіду роботи в команді, знаннях щодо проектного менеджменту, роботи з медіа ресурсами та в державній структурі. Прикладами успішних проектів, як реалізовувалися студентською радою університету є «Лекторій ЗНУ», «Школа першокурсника», «Форум ЗНУ», «Fresh Food ZNU», «Банк крові», «ZNU FANS», «Абітурієнт ЗНУ». Вони стали традиційними: керівники ОСС, проектів змінюються, але проекти продовжують діяльність через те, що показали свою ефективність та потребу в них.

Студентське самоврядування в ЗНУ має свою нормативну базу, повноваження та можливості, підтримку студентства, культуру проектної діяльності. Тому можна визначити її діяльність як ту, що відповідає вимогам часу, є в стадії постійного вдосконалення, будується на принципах системності та ініціативності.

Список літератури:

1. Положення про студентське самоврядування ЗНУ. URL: https://www.znu.edu.ua/pidrozdily/studrada/polozhennya_sr_znu.pdf.

2. Закон України Про вищу освіту. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18
3. Статут Запорізького національного університету. URL: https://www.znu.edu.ua/2016/statut_znu.pdf

Проніна Марія Олександрівна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦЯ В ПРОЦЕСІ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

ХХІ століття – доба активного розвитку освітньої та наукової сфери, коли змінюються підходи та пріоритети професійної підготовки фахівця. Економічна ситуація у світі, а зокрема й в Україні, потребує відповідності якості професійної освіти до умов ринку, та модернізації традиційних підходів до навчання. Українська економіка має велику потребу в фахівцях, що здобули якісну фахову освіту та мають відповідні професійні компетенції. Останнім часом особлива увага приділяється комплексному підходу поєднання освітньої та практичної діяльності студентів.

Виходячи з вище зазначеного, актуальність даної теми полягає у тому, що теоретичне засвоєння знань студентами має йти невід'ємно від їх практичної діяльності, що й лежить в основі дуальної освіти.

Проблематику ролі дуальної освіти в процесі формування компетентностей фахівця досліджували вчені різних галузей науки, зокрема педагогіки, соціології, політології, філософії та психології, а саме Н. Абашкіна, Ю. Бабанський, М. Дернова, Є. Казановська, Г. Козловська та ін.

У даній роботі ми ставимо за мету проаналізувати формування компетентностей фахівця у процесі дуальної освіти. Для досягнення мети ми вважаємо необхідно вирішити наступні завдання: 1) розглянути значення понять "дуальна освіта", "вища професійна освіта" 2) проаналізувати особливості дуальної освіти в процесі здобуття професійної підготовки.

Започаткував вивчення дуальної професійної освіти німецький педагог Г. Кершенштейнер. На думку автора, основне завдання упровадження елементів дуальної освіти - усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих працівників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційних форм навчання [1].

Аналіз низки фахових публікацій за досліджуваною темою, дає змогу виокремити визначення дуальної освіти. Дуальна освіта - це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному освітньому закладі [2, с. 29]. Усі автори, що займалися даною проблематикою наголошують на важливості створення умов для синтезу теоретичних знань та здобутих на практиці навичок.

Аналіз наукової літератури, дає нам змогу погодитися з думкою С. Гончаренка, що вища професійна освіта - це результат засвоєння такої сукупності систематизованих знань і навичок діяльності, яка надає можливість спеціалісту самостійно та відповідально вирішувати дослідницькі і практичні завдання, творчо використовуючи та розвиваючи досягнення культури, науки, техніки [4, с.54].

Вивчення поняття дуальної освіти дає нам змогу виокремити основні сторони, що беруть участь у даному процесі. По-перше, це студенти, які отримують освіту за фахом не лише у стінах ВНЗ, а й паралельно працюючи на підприємстві. По-друге, університети, які складають угоди з підприємцями та власниками бізнесу для надання студентам можливостей здобуття практичних навичок. По-третє, підприємства, на базі яких студенти працюють у процесі навчання. І наостанок - держава, яка створює необхідні умови для співпраці та регулює її законодавчими актами. Таким чином, дуальна система освіти відповідає інтересам тих сторін, які беруть у ній участь. Так, студенти отримують можливість не лише формувати необхідні у подальшому трудовому житті практичні навички, а й отримувати заробітну плату за свою роботу. А по завершенню навчання - можливість працевлаштування на роботу, специфіка якої

вже відома. Для підприємств - це стає можливістю якісно підготувати для себе необхідні кадри та зекономити у подальшому на витратах з пошуку, перенавчання та адаптації працівників. Держава же отримує змогу ефективно вирішувати завдання підготовки кваліфікованих фахівців для власної економічної системи. Адже фінансуючи систему дуальної освіти, держава підтримує підготовку фахівців на підприємстві, при якій студенти мають змогу отримати практичний досвід та у подальшому працювати у цій сфері [3, с.207].

Отже, дуальна модель навчального процесу пропонує новий, альтернативний підхід до традиційного освітнього процесу у ВНЗ. Зараз дуальне навчання робить вищу освіту більш життєздатною, дає можливість швидко реагувати на вимоги динамічних ринків праці, за допомогою надання освітніх і практичних можливостей, полегшуючи при цьому безперервний процес професійного розвитку. Зміцнення інноваційної політики ВНЗ та політики щодо необхідності підвищення професійних компетенцій впродовж життя – реалії сьогодення, які на двох рівнях враховує дуальна освіта (формальний рівень – навчання в університеті, неформальний рівень - на робочому місці) [5]. На нашу думку, впровадження дуальної моделі освіти - це реальний шлях подолання невідповідності між наповненістю освітнього процесу та реаліями сучасного ринку праці.

Список посилань

1. Соловьева С.В. Дуальная система профессионального образования в Германии. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Социальные науки. 2013. №4. С. 95-99.
2. Вем'ян В. Г., Тер-Ованес'ян В.Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. Психологія: реальність і перспективи. 2015. №5. С. 29-34.
3. Яковенко К.В Реалізація дуальної системи освіти в підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. 2016. № 45. С. 205-212.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2014. № 2. С. 137-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_19.

Супрун Маргарита Олександрівна

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ З РОЗЛУЧЕНИХ СІМЕЙ ДО СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ СІМ'Ї

У сучасних умовах значно зростає увага до таких важливих питань, як проблеми шлюбу та сім'ї. Це не дивно, адже сім'я є невід`ємним елементом соціальної структури, динамічною та автономною системою, а шлюб – суспільно визнаною формою відносин між чоловіком та жінкою, спрямованою на створення цієї самої системи – сім'ї. Сім'я є головним осередком суспільства, відображає його в мініатюрі та разом з цим виконує такі важливі функції, як продовження роду, виховання дітей та подальшу їх соціалізацію в суспільство. Тому роль шлюбних відносин та сім'ї в суспільстві та житті окремої людини важко переоцінити. Проте, на жаль, у сучасних умовах відбувається переосмислення цінностей і визначна роль сім`ї поступово втрачається. Це пов'язано з таким розповсюдженим у наш час феноменом та соціальною проблемою як розлучення.

Розлучення як соціальне явище стрімко набирає поширення і тому не є чимось новим, а стає явищем буденності. Так, за даними Комітету державної статистики за 2016 рік, на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисяч розлучень, тобто загалом розлучаються 44,3% подружніх пар. Розлучення характерне для будь-якого суспільства, навіть високорозвиненого. Україна також не є винятком. Але проблема розлучення не лише наводить вражаючі статистичні дані, але й також тягне за собою низку негативних наслідків. Так, кожний випадок розлучення негативно впливає не лише на конкретну сім`ю та її членів, а й на суспільство в цілому. Таке явище розхитує традиційні уявлення про шлюб та сімейне життя,

здійснює негативний вплив на світосприйняття молодих людей, які в майбутньому також будуть створювати сім`ї.

Також постає питання проблеми підготовки дітей з неповних, а саме розлучених сімей до створення власної сім'ї. Така проблема викликає занепокоєння через те, що діти з такого типу сімей мають достатньо розмиті уявлення про те, що саме є повноцінна сім'я, якою вона має бути, як повинні виконуватися сімейні і подружні ролі, а головне – такі діти майже не мають у своєму досвіді адекватних зразків для поведінки та наслідування.

Дослідження проблеми розлучення та його негативного впливу на сім`ю та дітей беруть свій початок у працях Н. Башкірової, Ю. Валлерштейн, Д. Келлі, О. Максимовича, С. Нартової-Бочавер, Г. Фомюка та інших [2]. Широке коло питань, повязаних із формуванням сімейно-шлюбних стосунків, психологічними проблемами сучасної сім'ї, питаннями виконання сімейних та подружніх ролей, знаходить відображення у роботах таких дослідників, як Т. Алексєєнко, Л. Долинської, Т. Демидової, С. Голода, А. Марченко.

Також у науковій літературі дискутуються проблеми, пов'язані із місцем соціальної роботи у ситуації розлучення, передумовами та типами розлучень, роботі із сім'ями в ситуації розлучення, а також роботі з дітьми з розлучених сімей.

Питання підготовки молоді до створення сім'ї є одним з найважливіших проблем сьогодення, оскільки її загострення зумовлюється кризовим станом суспільства, соціальною та політичною нестабільністю, невизначеністю щодо майбутнього. Ці фактори призводять до перегляду планів щодо укладення шлюбу, виникнення нових соціально-психологічних установок відносно функцій сімей та сімейних і подружніх ролей.

Загалом, на нашу думку, підготовка до створення сім'ї певним чином може ототожнюватися з такими поняттями, як готовність до шлюбу, планування сім'ї, свідоме батьківство.

Благополуччя новоствореної сім'ї залежить від специфіки засвоєння сімейних ролей, засвоєння яких у дітей з розлучених сімей не завжди відбувається вдало. На позицію ставлення до шлюбу та створення сім'ї впливають такі фактори: особливості структури життя в батьківській сім'ї, особистісні якості майбутнього подружжя (характер, цінності, смаки, звички), очікування та вимоги, пов'язані із сімейним життям та шлюбом).

Найбільш значуща роль у процесі формування майбутнього сім'янина належить батьківській сім'ї. За результатами досліджень Е. Васильєвої, В. Сисенко, В. Сатір, Л. Чуйко, які проводилися з респондентами різних соціальних категорій, батьківська сім'я займає перше місце серед елементів соціального мікросередовища (дошкільні заклади, школа, засоби масової інформації). Її структури і соціально-психологічні характеристики впливають на формування уявлень молоді про подружнє життя.

Аналіз проведених досліджень показав, що позитивна орієнтація на шлюб і сім'ю забезпечує повна батьківська сім'я із сприятливим психологічним кліматом. У неповних сім'ях формування орієнтацій на шлюб і сім'ю ускладнюється внаслідок деформації рольової соціалізації – відсутність одного із батьків як об'єкта наслідування та ідентифікації.

Розлучення батьків у три рази збільшує вірогідність розлучення дітей, у той час як розлучення дітей, які росли в повних сім'ях, складає один із двадцяти [5]. Для повноцінного розвитку і формування особистості чоловіка і жінки необхідний материнський і батьківський вплив з перших місяців життя дитини.

Проаналізувавши погляди на питання створення сім'ї та підготовки до сімейного життя дослідника І. Гребенникова [4], вважаємо, що основними складовими такої підготовки можуть бути:

– соціальна (роз'яснення політики держави в галузі шлюбно-сімейних відносин, ознайомлення із сутністю шлюбу та сімейних стосунків, значення та ролі сім'ї в житті людини і суспільства);

– морально-етична (формування готовності створювати сім'ю, питання відповідального ставлення до шлюбу, виховання поваги до батьків, старших і молодших, почуття обов'язку перед дружиною/чоловіком та сім'єю);

– правова (ознайомлення з основними положеннями законодавства про шлюб та сім'ю, роз'яснення прав та обов'язків по відношенню один до одного, до дітей, до суспільства);

– психологічна (вміння створювати сприятливий морально-психологічний клімат у сім'ї, оволодіння навичками спілкування, емпатії, розуміння психології інших людей);

– педагогічна (формування уявлень про роль сім'ї у вихованні дітей, про специфіку сімейного виховання);

– господарсько-економічна (формування вмінь та навичок у веденні домашнього господарства, рівномірний розподіл функцій та обов'язків між членами сім'ї, планування сімейного бюджету).

Таким чином, напрям підготовки дітей з розлучених сімей до створення власної сім'ї є важливим у соціальній роботі та покликаний забезпечити позитивне ставлення майбутнього подружжя до шлюбних відносин, створення сім'ї, загалом сімейного життя. Такий вид соціальної роботи вважаємо можливим проводити як шляхом просвітницької роботи, в основі якої лежить ознайомлення із сімейними функціями та ролями, особливостями установки на сімейне життя, гендерними стереотипами, так і практичної роботи із використанням тренінгових занять, які спрямовані на набуття нових умінь та навичок щодо форм установок у сімейному житті.

Список посилань

1. Андреева Т. В. Семейная психология : учеб. пособие / Г. В. Андреева. СПб. : Речь, 2004. 244 с.
2. Валлерштейн Дж.В., Келли Дж.В. Последствия развода родителей: переживания ребенка в период поздней латентности (пер. с англ. Е. Егоровой) // Лабиринты одиночества: пер. с англ. / Сост., общ. ред. и предисл. Н.Е. Покровского. М.: Прогресс, 1989.
3. Видра Д. Помощь разведенным родителям и их детям / Д. Видра. М., 2000. 224 с.
4. Калмикова Е.С. Психологічні проблеми перших років подружнього життя / / Питання психології. 1983. № 3. С. 83-89.
5. Вітек К. Проблеми подружнього благополуччя. М.,1988. 127 с.
6. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. ВУЗов / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др.: Под ред. Е. Г. Силяевой. М.: «Академия», 2002.
7. Тимощук О. Приречені жертви розлучення (стаття)/ Олександра Тимощук // Дзеркало тижня. № 16. 26 квітня, 2008.

Ткаченко Карина Миколаївна

магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З УКРАЇНСЬКИМИ ЕМІГРАНТАМИ ДО ТРУДОВОЇ АДАПТАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність дослідження полягає в тому, що сьогодні питання трудової еміграції в Україні постало дуже гостро і потребує великої уваги збоку законодавчої та виконавчої влади країни. Як відомо, в Україні мільйони людей вирушають шукати «кращого життя» деінде, адже для багатьох українців заробіток за кордоном – це основний дохід. В свою чергу, трудова еміграція є проблемою для української держави, адже вона впливає на соціальну, економічну та демографічну ситуацію в країні.

Основні дослідження. Сьогодні у вітчизняній літературі проблемі трудової еміграції приділяється більше уваги, ніж іншим видам міграційного руху населення. Слід відзначити праці таких вчених, як: О. Малиновська, І. Майданнік, Е. Лібанова, О. Позняк, Н. Тиндик, Б. Юськів, С. Чехович та інші.

Основна частина. Слід зауважити, що перш за все, трудова еміграція – це особливий, економічного характеру, вид міграції, який обумовлений пошуком роботи за межами країни постійного місця проживання [4]. З широкої точки зору – це сукупність усіх форм територіального руху населення жителів однієї країни на територію іншої країни. Вузьке трактування зводиться до вселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням [2].

Якщо спитати чому українці залишають рідну країну, то можна виокремити ряд причин [3]:

– економічна причина. Це найголовніша причина, в яку входять низька заробітна плата, зростання безробіття, високий рівень бідності, економічна нестабільність в країні. Якщо казати про заробітну плату, то емігранти зазначають, що за кордоном вони отримують значно більший дохід, порівняно з тим, який вони отримували на рідній землі;

– безробіття. Цю причину можна виділити окремо, адже рівень безробіття активно зростає. За даними Державної служби зайнятості, найбільший показник безробітних належить західним областям, тому звідти спостерігається найбільша кількість емігрантів;

– безвізовий режим з країнами Європейського Союзу. Це спричинило масштабний потік емігрантів саме до країн Європейського Союзу, адже віза тепер є необов'язковою, що полегшує виїзд українців.

Перебуваючи за кордоном, українці стикаються з певними труднощами, які варто зазначити [1].

По-перше, це нелегальне перебування та неофіційне працевлаштування. Дуже часто українці їдуть за кордон, наприклад, за допомогою туристичної візи і залишаються там на заробітки, тому можна стверджувати, що вони перебувають в країні нелегально. Також, роботодавці часто не оформлюють офіційно заробітчан на роботу, що постає великим ризиком шахрайства та неналежних умов праці.

По-друге, соціальна незахищеність. Українці, які влаштовані на роботу неофіційно найчастіше стикаються з цією проблемою, тому що вони не мають ні страхування, ні гарантій, ні прав. Таким чином, вони працевлаштовуються на свій страх та ризик.

По-третє, відсутність інформаційного забезпечення щодо особливостей трудового і міграційного законодавства.

Можна сказати, що потік емігрантів зростає з кожним днем і часто українці натикаються на шахрайство і не мають ніякого захисту за кордоном. Соціальні працівники повинні допомагати таким клієнтам у вирішенні їх складних життєвих обставин. Тому важливою складовою соціальної роботи з клієнтами-емігрантами є якісна допомога, спрямована на трудову адаптацію у деяких напрямках:

– інформування з приводу конкретних роботодавців, які офіційно працевлаштовують українців; з приводу умов, які їх очікують на робочому місці;

– превентивні заходи, які спрямовані на попередження загроз і шахрайства, які можливі при працевлаштуванні за кордоном;

– освітня діяльність, а саме організація мовних курсів тієї країни, куди збирається поїхати людина. Найбільша проблема те що люди не можуть елементарно звернутися до когось, щоб їм допомогли;

– культурні заходи, які будуть спрямовані на вивчення культури, звичаїв та традицій, а також на вивчення менталітету конкретного народу;

– юридична допомога, де повинні роз'яснюватися всі права та обов'язки особи, а також ознайомлення з базовими нормативно-правовими актами, які можуть стати у пригоді. Особливо важливо ознайомити зі структурами та організаціями, які можуть допомогти у конкретних питаннях в конкретній країні;

– заходи, які повинні бути спрямовані на ознайомлення особи з її безпосередньо трудовими обов'язками, щоб людина чітко розуміла, які в неї є повноваження.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день проблема еміграції є надзвичайно актуальною, адже число людей, які намагаються їхати за кордон на заробітки зростає кожного дня. Але часто українців очікують багато проблем в іншій країні, які самостійно не завжди вдається вирішити. Тому виникає необхідність в соціальній роботі з цією категорією осіб.

Соціальна робота з емігрантами є необхідною, тому що українці повинні бути захищені за межами України. Для цього потрібно застосовувати вищеперераховані заходи, щоб забезпечити комфортні та законні умови для працевлаштування.

Список посилань

1. Журба О. В. Поняття та сутність праці за кордоном та сучасної української трудової міграції / О. В. Журба // Форум права. 2008. № 1. С. 130-133. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www. nbuv.gov.ua

2. Населення України. Трудова еміграція в Україні. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 233 с.
3. Павлова В.О. Причини та наслідки трудової міграції / В.О. Павлова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 8. С. 199-201.
4. Правові основи міжнародної економічної діяльності: [навч. посіб.] / С. В. Фомішин, І. Д. Шутак. Київ: Кондор, 2009. 454 с.

Хассай Єлизавета Юріївна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ «СКЛЯНОЇ СТЕЛІ» ДЛЯ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Рівень розвитку суспільства, його економічна успішність невід'ємно пов'язані із забезпеченням гендерної рівності та активним залученням жінок у сферу соціально-трудових відносин. Відомо, що рівень ВВП більший в тих країнах, в яких жінки працюють в усіх сферах праці на різних посадах. Наразі Україна має ряд проблем з забезпеченням гендерної рівності в сфері трудових відносин. До таких можна віднести дискримінацію при найманні на роботу, нерівномірну оплату заробітної платні, бар'єри при просуванні по кар'єрній сходинці, заборона на певні професії для жінок, тощо. Дані проблеми актуалізують вивчення особливостей нерівностей ринку праці в Україні, причини їх виникнення та методи запобігання.

Розглядом гендерної нерівності на ринку праці займаються наступні науковці: Т.О.Марценюк, О.Шестаковський, О.В.Чуйкова, Г.О.Мягких. На нашу думку, важливим може стати розгляд особливостей феномену «скляної стелі» в українському суспільстві.

Згідно з даними Державної служби статистики України у 2015 році 18,7% жінок обіймали посади державних посадовців першої категорії, в той час як чоловіки – 81,3%. До сьомої (найменш престижної) категорії належало 84,2% жінок, а чоловіків – 15,8% [1]. Тобто, зі зниженням кар'єрної ланки державних службовців, спостерігається збільшення жінок, а керівні посади займають здебільшого чоловіки; жінки отримують меншу заробітну платню та менш престижні посади. Така ситуація свідчить про наявність феномену «скляної стелі», або вертикальної гендерної сегрегації – невидимого та формально не зафіксованого бар'єру, який заважає жінкам просуватись по кар'єрних сходах. Маючи однаковий, або кращий рівень професіоналізму із колегами-чоловіками, жінки, тим не менш, зупиняються на рівні виконавця, або, в кращому випадку – заступника керівника [2]. «Скляна стеля» сприяє нерівності між чоловіками та жінками, обмежує можливості для жінок займати керівні посади.

Вертикальна гендерна сегрегація в українському суспільстві пов'язана із декількома чинниками: діями працедавців, впливом стереотипів та гендерним часовим розривом тощо.

Часто, керівники підприємств не хочуть підвищувати у посадах, брати на роботу жінок репродуктивного віку, або у яких є діти, навіть за умовою, якщо кандидат-жінка, буде за своїми професійними якостями кращою за кандидата-чоловіка. При чому, наявність дітей у чоловіка, не буде впливати на його професійні можливості. Тож, жінкам, особливо молодим, доводиться погоджуватись на гірші кар'єрні перспективи, що в майбутньому вплине на їх просування по кар'єрному соціальному ліфту.

В українському суспільстві досі живе міф про те що, жінки мають поступатися чоловікам правом на роботу і що жінкам не слід посідати керівні посади [3]. Також, є поширеною думка, що в шлюбі/стосунках чоловік повинен заробляти більше ніж жінка, через що жінці доводиться стримувати свій професійний потенціал, заради збереження стосунків. Замість рівномірного розподілу домашніх обов'язків, вихованню дітей, поширюється та консервується стереотипи про те, що всім цим в першу чергу повинна займатись жінка.

В наслідок чого, відбувається гендерний часовий розрив, жінка, приходячи до дому з роботи не перестає працювати – вона починає робити безоплатну роботу: готувати, прибирати тощо. Така робота не тільки виснажує, хоча може й приносити задоволення, але може позбавляти жінку можливості відпочити, або зайнятись саморозвитком. З такого

нерівномірного розподілу домашніх обов'язків виходить, що чоловік має більше вільних годин у день, якими він може розпорядитись як забажає. Так, українська дослідниця Т. Марценюк зазначає, що за даними порівняльних міжнародних досліджень міське населення витрачає на подібну роботу в середньому 3,5 години на добу, а в Росії це 4,7 години на добу, причому жінки втричі більше часу витрачають на неоплачувану домашню працю [4].

Феномен «скляної стелі» тісно пов'язаний із горизонтальною гендерною сегрегацією – що представляє собою нерівномірний розподіл або навіть заборону на певні професії для жінок та чоловіків. Стеретипізація професій на жіночі і чоловічі дійсно існує. Так, наприклад, є професії, які прийнято вважати «жіночими» – вихователь в дитячому садочку, секретар, вчитель, та «чоловічими» – it-спеціаліст, машиніст, шахтар тощо. Жінкам складно потрапити в «чоловічу» сферу та реалізуватись в ній, в той час як чоловік, потрапивши в «жіночу» – навпаки, може швидко просуватись по кар'єрному ліфту. Так поширеною є ситуація коли в колективах переважають жінки, але посаду керівників займають чоловіки.

Отже, подібні неформалізовані бар'єри, зумовлені різноманітними соціальними чинниками, не дають можливість жінкам просуватись по кар'єрним сходинкам, що суттєво гальмує суспільний розвиток. Розуміючи цю проблему, держава почала впроваджувати програми гендерної рівності, але поки, що в країні не створено дієвих механізмів контролю за їх виконанням. Тому дана проблематика потребує подальшого вивчення в контексті планування і прогнозування подальшого розвитку українського суспільства.

Список посилань

1. Кількість державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на 31 грудня 2015 року. Статистичний бюлетень: Державний комітет статистики України, 2015. 42 с.
2. Марценюк Т. Гендерована робота: як ринок праці та хатня робота конструюють гендер. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ: Критика, 2017. С. 77-96.
3. Шестаковський О. Гендерна нерівність на ринку праці України: структурні передумови і тривкі стереотипии. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. 2013. Вип. 1. С. 49-53.
4. Малиш Л.О. Залучення жінок та чоловіків до хатньої праці в Україні та інших європейських країнах: досвід крос-культурного дослідження. Грані. Вип. 21(1). С. 37-45.

Хіркунов Євген Романович
бакалавр кафедри політології ЗНУ

СУБ'ЄКТИ І ОБ'ЄКТИ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Розглядаючи сучасні геополітичні процеси на Близькому Сході, варто відзначити причини такої широкої активності у цьому регіоні. Сам регіон із давніх часів є багатим на різні ресурси, в цьому регіоні існували стародавні величні цивілізації. Саме цей регіон в епоху середньовіччя розвивався активніше за усіх. І саме в цьому регіоні зароджувалися і існували великі імперії того часу – Візантійська імперія, Османська імперія, – які зробили найбільший внесок в науку і загалом у розвиток Близького Сходу.

Зважаючи на день сьогоднішній, можна зрозуміти причини такої динамічної активності різних країн світу у цьому регіоні. Передусім, найбільш залученими у геополітичні процеси Близького Сходу є США. Після завершення Другої Світової війни ця країна спрямувала свою геостратегію на цей регіон. Причин було декілька. По-перше, в контексті тодішньої Холодної війни цей регіон був найближчим до СРСР і його контроль перетворював Близький Схід в свого роду форпост, з якого можна проводити операції проти СССР. По-друге, звичайно фактор ресурсного різноманіття теж збільшував інтерес для США з метою збагачення і подальшого вивозу цих ресурсів. Третя причина полягає у витісненні СРСР із цього регіону і створенні свого роду бар'єру, який би стримував розповсюдження ідей соціалізму. Тому на перших етапах активних гравців було два – США і СРСР. Після закінчення Холодної війни і з розвалом СРСР домінуючою геополітичною силою у цьому регіоні стали США, які розвивали

різні проекти, особливо економічні, без будь-яких проблем з боку інших конкурентів у цьому регіоні.

Тоді же, а саме з 2011 року, почались різного роду експерименти цієї країни, де випробовувалися різні технології управління хаосом, натовпом і створення штучної революційної ситуації (наприклад, серія революцій в Арабському світі). Вперше в даних експериментах були масштабно задіяні інформаційні технології, за допомогою яких велась спроба керувати натовпом і підбурення на агресивні дії проти влади. Активно ці дії проводилися через соціальні мережі, де і просували в розуми людей ідеї повалення влади.

Активність другого гравця СРСР передусім була спрямована на розповсюдження ідей соціалізму на Близькому Сході, за допомогою яких планувалося налагодження подальшого контролю над цим регіоном. Так, були впроваджені такі «гуманітарні» технології, як, приміром, відправлення груп будівників, інструкторів, інженерів у різні країни цього регіону для допомоги у побудові різних об'єктів соціальної та військової інфраструктури. Прикладом може слугувати побудова в Єгипті Асуанської греблі у 1971 році, налагодження військового будівництва та постачання військової техніки і зброї в Сирію. Таких прикладів не мало, особливо це стосується військових відносин між країнами Близького Сходу і СРСР. У цій ситуації СРСР був сильніше США по причині того, що планова економіка СРСР, концентрація і мобілізація ресурсів дозволяли втілювати такі проекти (насамперед будівельних) в різних країнах регіону. США собі цього дозволити не могли через ринкову економіку, в якій такі механізми були відсутні і все будувалося на капіталістичних відносинах.

В подальшому СРСР поступово став здавати позиції на Близькому Сході в силу загострення економічної і соціальної ситуації всередині країни. І що не менш важливо, нерозуміння тогочасною елітою 80-90 років ситуації, здача національних інтересів, що межує зі зрадою. Через ці причини відбувся відхід СРСР з цього регіону та і з інших регіонів світу. Остаточну поразку СРСР отримав під час свого розпаду. В наступні років десять Росія не займалася Близьким Сходом, не кажучи вже про геополітичні змагання у цьому регіоні. Але сьогодні Росія активно повертається на Близький Схід і на наш погляд повернення це сталося з початком антитерористичної операції в Сирії у 2015 році, куди були переправлені військово-космічні сили РФ. Закріплення свого положення в Сирії відкриває перед Росією ворота на весь регіон. У той же час положення США послаблюється в силу того, що за час свого єдиновладного панування і агресивного насадження американських цінностей, які були чужі для Арабського світу, в різних країнах регіону сформувались сильні антиамериканські рухи (спалювалися американські прапори, портрети політиків і президентів тощо). Тож поступове підняття країн регіону теж стало фактором послаблення позицій Америки, бо ці країни з часом стали проводити самостійну політику.

Але в сучасному світі Близький Схід вже не можна назвати ареною битви двох великих країн. За цей час у таких країнах як Китай, Туреччина, Іран теж сформувалися свої амбіції щодо цього регіону. І вони теж стали гравцями у «великій партії» на Близькому Сході. Китай більшою мірою переслідує в цьому регіоні фінансово-ресурсні цілі. В завдання цієї країни входить заволодіння багатими територіями нафти та газу і поступове заволодіння регіональними компаніями шляхом їх повного викуплення. Турецькі цілі вбачаються в відродженні Неоосманської імперії шляхом збільшення політичного впливу в країнах, що входили до складу Османської імперії. Цілі Ірану полягають у боротьбі з Ізраїлем і недопущенні його домінування в регіоні. Крім того, ця країна хотіла володіти ядерною зброєю, але останні домовленості, що були підписані в Женеві, відкладають цю мету на невизначене майбутнє. Але ці домовленості наразі дуже крихкі в силу того, що США можуть вийти із цих домовленостей.

Тому зі збільшенням геополітичних гравців, збільшенням конкурентів сама гра стає більш важкою, розроблюються різні складні комбінації цими країнами для досягнення своїх цілей. Підписуються нові домовленості, розширюються контакти з країнами регіону. Прикладом цієї важкої гри є цьогорічний саміт по Сирії в Сочі та в Астані, де збираються такі країни, як Туреччина, Іран, Росія і сама Сирія, намагаючись вирішити проблеми післявоєнного устрою в Сирії і подальшу взаємодію в регіоні між країнами. Усі ці переговори, як і сам саміт, були ініційовані Росією, якій вдалося посадити за один стіл усі сторони, інтереси яких присутні в

цьому регіоні. А зробити це дуже важко, бо у всіх них різносторонні свої плани і амбіції. На наш погляд, це був дуже розумний крок посадити за стіл переговорів усі сторони конфлікту і вести боротьбу не силою зброї, а за допомогою дипломатії, що знижує ризик загострення ситуації у цій країні і в регіоні в цілому. Проте головне, від чого Росія виграє в цій ситуації, це дія не за принципом насадження своєї волі і силового вирішення конфлікту в цій країні (що країна могла собі дозволити в силу достатніх ресурсів і військової техніки), а врахування інтересів усіх сторін і подальша розмова з ними для вирішення проблем. Звичайно це буде тривалий процес, який не факт, що завершиться вдало, але це докорінно змінює відношення сторін до самої Росії і між собою.

Отже, на завершення можна сказати, що ті процеси, які відбуваються у цьому регіоні, будуть тривати ще дуже довго. Тож, як стабільність, так і спокій не прийдуть в цей регіон, поки самі країни цього регіону не стануть самостійно вирішувати свої проблеми, позбавившись геополітичного впливу інших країн шляхом об'єднання і інтеграції на всьому регіоні.

Шашликов Сергій Анатолійович
магістрант кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ГРУПИ САМОДОПОМОГИ ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ

Актуальність дослідження. Сучасний світ стискається з багатьма глобальними проблемами людства такими як: бідність, голод, забруднення навколишнього середовища та інші. Поряд з цими проблемами також існують насущні проблеми в сфері охорони здоров'я. Крім ВІЛ, СНІД інфекцій, серцево-судинних захворювань, на людство наступає ще одне небезпечне захворювання – цукровий діабет (ЦД). Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визнала ЦД неінфекційною епідемією XXI століття. За статистичними даними в Україні страждають на дане захворювання близько 1 млн. 300 тис. осіб, а у світі цей показник становить 400-450 млн. Досить значні маштаби та динаміка поширення хвороби вимагають привернення уваги до цієї проблеми на роботи з її подолання та профілактики [1].

Метою публікації є визначення груп самодопомоги як ефективної форми соціальної реабілітації осіб з цукровим діабетом.

Значну роль в осмисленні груп самодопомоги як форми соціальної реабілітації є роботи Я. Морено, Л. Леві, Ф. Р. Сильвермана, А.Й. Капської, Т Семигіної, В. Сидорова та ін.

Цукровий діабет - ендокринне захворювання, обумовлене абсолютною або відносною інсуліновою недостатністю, що приводить до порушення всіх видів обміну речовин, перш за все вуглеводного, ураження судин, нервової системи, а також інших органів і тканин [2, с. 324].

Порушення нормального функціонування організму відображається в підвищеній стомлюваності, зниженні працездатності, уваги, порушенні сну, головному болю, емоційній лабільності. Також характерна підвищена збудливість і виснажуваність нервових процесів [2, с. 325-328].

Головною цілю в протистоянні з цією хворобою є компенсація її ускладнень шляхом медикаментозного лікування, дотримання режиму, дієти та саме головне самоконтролю.

В клінічній картині осіб хворих на цукровий діабет важливим елементом є не лише фізіологічна складова, а й психологічна, оскільки процес лікування часто залежить не лише від об'єктивних факторів, а й від реагування на захворювання та психологічного благополуччя загалом.

Для людей які страждають на це захворювання характерні такі особливості:

– почуття неповноцінності в порівнянні з однолітками;
– недолік емоцій щастя, радості, надії;
– часті спогади про минуле, туга по нездійснених мріях;
– небажання самим поліпшити своє життя (супроводжується апатією і почуттям безнадійності);

– часті несподівані зміни настрою і поведінки, з можливими проявами агресії;
– депресивні розлади із тривогою або без неї [3].

Виходячи з вищевикладеного робота з подолання хвороби та компенсації її ускладнень повинна зводитись не тільки до медикаментозного лікування, а й до роботи з психологічною та соціальної складовою особистості, тому на нашу думку, буде доречним використання технологій соціальної реабілітації.

Соціальна реабілітація являє собою роботу, спрямовану на відновлення морального, психічного та фізичного стану людини, її соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність до загальновизнаних суспільних правил і норм [4, с. 388].

У соціальній роботі виділяють групи самодопомоги, взаємодопомоги, самокеровану групову роботутощо. Вибір терміну не є принциповим моментом для відображення сутності діяльності груп. Групи самодопомоги є колективною спробою індивідів, що мають схожий досвід, об'єднатися для співпраці з метою реалізації власних потреб чи потреб громади за допомогою обміну інформацією, взаємопідтримки та, в деяких випадках, представництва. Однією з форм соціальної реабілітації осіб з цукровим діабетом можуть бути групи самодопомоги.

Група взаємодопомоги – це формальне чи неформальне об'єднання людей, що зустрічаються на регулярних зборах, проводяться з метою обміну досвідом та моральної підтримки учасниками один одного. На зборах обговорюються складні ситуації в житті учасників і варіанти їх вирішення [4, с. 185].

Основними характеристиками груп взаємодопомоги є:
– у кожного з учасників є спільні проблеми або ситуація;
– люди, що не належать до цієї категорії, можуть бути присутні на відкритих зборах або інформаційних зустрічах зі спеціалістами лише з дозволу групи;
– мета й завдання групи визначаються потребами реальних учасників, їх повсякденними проблемами;
– взаємодопомога будується на бажанні людей активно вирішувати ці проблеми;
– робота групи розрахована на внутрішні ресурси самих учасників;
– усі рішення приймаються зборами або активом групи;
– активісти, лідери, фасилітатори, взявши на себе відповідальність за роботу групи, залишаються рівними з іншими учасниками, вони також діляться своїми проблемами;
– створює сприятливі умови та організовує роботу групи фасилітатор, але він «не керує» групою;
– структура групи носить неформальний характер, розвитком її займаються самі учасники на добровільних засадах;
– зборів групи регулюються особливим зводом правил, які виробляються самими учасниками.

Незважаючи на різноманіття груп взаємодопомоги, можна визначити деякі спільні терапевтичні ознаки, що сприяють досягненню змін у поведінці їх членів, а саме:
– отримання спільного досвіду та зворотного зв’язку;
– допомога іншим обмін інформацією, що допомагає вирішити певні проблеми;
– вивчення та засвоєння спеціальних прийомів вирішення проблем [4, с. 186].

Діяльність груп взаємодопомоги базується на основі добровільної участі їх членів за для вирішення спільних проблем, обміну знаннями та досвідом, що основується на власній зацікавленості вирішити свої проблеми та допомогти іншим.

Висновки. Аналіз проблем людей з цукровим діабетом та функцій груп взаємодопомоги і їх потенціалу, дає змогу визначити дані групи як доречну та ефективну форму роботи. Однак подальшої розробки потребують питання застосування механізмів роботи груп самодопомоги та їх організації з даною категорією клієнтів.

Список посилань

1. В Україні – понад 1 млн 300 тисяч людей, які живуть з цукровим діабетом [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://health.unian.ua/country/2233886-v-ukrajini-1-mln-300-tisyach-osib-yaki-strajdayut-na-tsukroviy-diabet.html.
2. Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навч. посіб. / Ю. П. Никоненко. К. : КНТ ; 2016. 370 с.
3. Психологія діабету [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://diabetic.com.ua/?page_id=200 (дата звернення: 15.03.2018).
4. Российская энциклопедия социальной работы / Под общ. ред. д.и.н., проф. Е. И. Холостовой. М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2016. 1032 с.
5. Тюптя Л. Т. Соціальна робота (теорія і практика) [Текст] : навч. посібник / Л.Т. Тюптя, І. Б. Іванова. К. : Знання, 2008. 578 с.

Шоломко Анастасія Вадимівна
магістрант кафедри соціології ЗНУ

ТЕХНОЛОГІЇ WORD-OF-MOUTH У ФОРМУВАННІ СПОЖИВАЦЬКОГО ПОПИТУ МІСТЯН

Сучасний стан ринку товарних пропозицій є насиченим, тому конкуренція є великою і задля виграшної позиції спеціалісти сфери маркетингу вдало застосовують інноваційні рекламні стратегії. За довгі роки агресивного впливу традиційної ATL-реклами довіра до неї знизилась. Споживач, через перевантаженість інформаційного поля, навчився фільтрувати інформаційний рекламний потік. Однак потреба в товарах і послугах у людей не зникла – покупці тепер більше покладаються на власну думку і відгуки оточуючих.

Проблематика впливу громадської думки на мотиви та настанови людей була розглянута в моделях комунікації П. Лазерсфельда, Р. Мертона, Е. Роджерса, Е. Ноель-Нойман. Вітчизняні дослідники, такі як А. Гальчинський, Т. Мельник, А. Старостіна, Н. Туніцький вивчають в цілому специфіку маркетингових технологій. Але в той же час недослідженими залишаються питання нових технологій впливу на споживацьку поведінку.

Значна частина населення має нестачу часових ресурсів, тому в більшості зникає бажання розбиратися в суті і значущості складних проблем, виникає готовність довіряти думкам і відгукам інших, особливо яскраво це проявляється при дигіталізації сфери споживання. Важливим, на нашу думку, було проаналізувати зміст Word-of-Mouth технологій, виявити техніки їх впливу, дослідити особливості їх використання у формуванні споживацького попиту містян.

Word-of-mouth технологія – це процес розподілу маркетингової діяльності на процедури та операції з метою досягнення поставленого результату, здійснюється за допомогою технік впливу чуток, міфів, пропаганди, сценаріїв тощо [1]. У цьому плані технологічність функціонування наповнена такими поняттями, як етапність, процедурність, операціональність. Виходячи з такого бачення, Word-of-mouth можна охарактеризувати як певну прагматику, що вибудовується в один ряд: мета-засіб-результат. Оскільки Word-of-mouth як технологія має цілеспрямований вплив і ефективний результат, то прийоми її реалізації можуть набувати рис маніпуляції (формування і управління думкою).

Одна з найвпливовіших технік технологій Word-of-mouth є чутки. Чутки – це постійно діюча система інтерпретації подій масовою свідомістю відповідно до історично сформованого менталітету. Чутки, досягаючи певної міри інтенсивності можуть перетворитися в масові дії, наприклад, панічна скупка товарів. З найбільш характерних і дієвих технологій використання механізму чуток можна виокремити метод «активного посіву», тобто надання людям з багатьох кластерів безпосереднього досвіду використання продукції. Таким чином, стимулюється дискусія «прийняття» товару одночасно в багатьох мережах [2].

Як інструмент оптимізації Word-of-mouth технологій широко використовується «пробний запал» для формування інформаційних агентів – лідерів думок. У цій мережі треба виділити тих людей, які спілкуються з оточуючими з приводу товару в кілька разів частіше, ніж звичайні покупці. Таких людей Е. Розен називає вузлами мережі та пропонує класифікувати за кількістю зв’язків, які вони можуть встановлювати з оточуючими [2].

Звичайні вузли – це «звичайні містяни, які виступають в якості джерела інформації і впливу в певній категорії товарів». Для них характерні такі риси: новатори у використанні товару; мають тісні відносини в рамках своєї групи, з іншими кластерами, а також із зовнішніми джерелами інформації; відчувають «інформаційний голод». До мегавузлів належать преса, знаменитості, телеведучі, аналітики, політики. Як і звичайні вузли мережі, мають достатню кількість двосторонніх зв'язків, однак крім цього вони здатні впливати і за допомогою засобів масової інфомрації. Вузли-експерти демонструють феноменальні знання в певній галузі, показують свою компетентність в даному питанні, апелюють спеціальною термінологією. Соціальні вузли існують у кожній групі, вони займають центральне положення в силу своєї харизми, тому що користуються довірою оточуючих або просто через свою більш високу соціальну активність [2].

Якщо компанії вдається впливати на таких посередників, то можна бути впевненим, що необхідний ефект «сарафанного радіо» не змусить себе довго чекати. Використання посередників – найшвидший і ефективний спосіб запустити технології Word-of-mouth.

Таким чином, якість функціонування технологій Word-of-mouth у формуванні споживацького попиту містян відбувається завдяки вдало сформованій стратегії. Результативні ефекти можна спрогнозувати, тим самим можна контролювати потік інформаційних подій та сформовувати споживацький попит.

Список посилань

1. Сыщикова А.В. Реклама «из уст в уста» : как заставить клиента говорить / А.В Сыщикова. Sales Business. 2005. № 12. С. 20-31.
2. Розен Э. Анатомия слухов: маркетинговые приемы / Э. Розен ; пер. с англ. СПб. : Питер, 2006. 305 с.

Штефан Анна Костянтинівна

бакалавр кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній стан у більшій частині країн Європи та США набула неабиякого розвитку інклюзивна система навчання, яка робить школу доступною для будь-якої дитини, незалежно від її потреб. Посилена увага до інклюзивної освіти відображає ріст чисельності дітей потребуючих спеціального навчання. Така система потрібна і в Україні, адже кількість дітей з особливими потребами сягнула вже 1 млн. Стає зрозуміло, що ріст кількості дітей з особливими потребами, створює розвиток нових форм соціальної допомоги та технологій соціальної роботи.

Соціальна адаптація є складним психолого-педагогічним питанням й в науковому, й в практичному аспекті. Від гармонійних і комфортних відносин людини з оточуючими залежить її благополуччя, можливість розвиватися в навколишніх умовах.

Соціальну адаптацію в літературі визначають наступним чином:

– являє собою процес пристосування людини до умов середовища;
– є видом особливої взаємодії особистості(чи групи) з соціальним середовищем;
– визначають як результат гармонійних відносин суб'єкта та соціального середовища.

В психологічній літературі соціальна адаптація трактується також як узгодження домагань людини з соціумом. Під цим розуміється можливість реалізувати особистісні цілі, цінності, здібності в соціальному середовищі. Жан Піаже визначає взаємини індивіда з оточенням як урівноваження, гомеостаз. Значним етапом адаптації в суспільстві є прийняття людиною певної ролі. Соціальна роль є механізмом соціалізації та сприяє адаптації людини.

Соціальні педагоги виділяють два типи адаптації:

1) активна – характеризується активним впливом людини на групу;
2) пасивна – характеризується пасивним прийняттям людиною групи, її цілей, цінностей та орієнтацій.

Щоб успішно адаптуватися в суспільстві, людина має бути готова до самостійної трудової діяльності, бути професійно компетентною, комунікабельною, ініціативною,

конкурентоспроможною, креативною тощо. Питання про те, як підготувати молодь до життя, сприяти її визначенню в професійній та інших сферах, завжди є актуальним для батьків та суспільних інститутів.

Основними соціальними інститутами, які забезпечують адаптацію дитини, є сім'я, навчальний заклад (дошкільний, загальноосвітній, позашкільний тощо), засоби масової інформації, неформальні групи. Кожен соціальний інститут виконує загальні та специфічні функції, має свої засоби та методи:

1) в родині формуються навички самообслуговування шляхом виконання нескладних побутових обов'язків, що врешті, сприяє згодом адаптації в дорослому віці;

2) в дошкільних навчальних закладах розвивають мовленнєві та комунікативні навички, вміння взаємодіяти в групі, готують до шкільного навчання;

3) загальноосвітній навчальний заклад школа планомірно та поетапно розширює знання дітей про світ (виробництво, науку, культуру, суспільство, природу), озброює практичними навичками використання отриманих знань, готує до професійного самовизначення;

4) заклади додаткової освіти задовольняють індивідуальні інтереси дитини(наукові, технічні, культурні, життєві тощо);

5) засоби масової інформації та неформальні групи компенсують досвід, якого дитині бракує в офіційних освітніх та виховних інститутах.

Від того, як функціонують соціальні інститути, залежать риси особистості дитини, в тому числі ті, які сприяють соціальній адаптації. Особливості соціальних інститутів в тому, що вони такою з часом зазнають трансформації. Наприклад, в останні десятиліття, відбулися зміни в інституті сім'ї. Це пов'язано з економічною кризою, безробіттям і, як наслідок, зниженням життєвого рівня, ослабленням сімейних традицій, порушенням стійкості сімейних зв'язків. Спостерігається тенденція до зниження батьківської відповідальності, розпаду сімей. Багато громадян не мають постійної роботи або місця проживання. Мова йде про людей працездатного віку, які займаються жебрацтвом або крадіжками. Часто ці люди мають антисоціальні звички, зокрема вживають наркотичні речовини. Особливо небезпечним в такій ситуації є звикання більшості людей до цього, неефективність державних заходів щодо профілактики такого способу життя.

В аспекті соціальної адаптації дітей з інвалідністю розглянемо поняття соціального відторгнення та соціального залучення.

Предметом соціального відторгнення може стати людина, яка має риси, відмінні від переважної більшості людей. Соціальне відторгнення може торкнутись дитини з певними захворюваннями й через відсутність відповідних її потребам умов в навчальному закладі (відсутність спеціального обладнання, пандусу, ліфту тощо), й через страх зараження (якщо мова йде, наприклад, на захворювання на ВІЛ-інфекцію), й через відсутність базових життєвих навичок внаслідок соціальної ізоляції, несформованість елементарних навичок самообслуговування тощо.

Концепція інклюзії, соціального включення є протилежною тезі соціальної ізоляції. Соціальна інклюзія можлива за умов:

1) цінування та поваги до окремих осіб, визнання цінності кожного, не зважаючи на індивідуальні відмінності;

2) розвитку людини, можливості навчатися, творчо розвиватися;

3) причетності та участі – підтримки людей з особливими потребами у їхніх рішеннях;

4) територіальної близькості – можливості спільного користування фізичним і соціальним простором, наприклад бібліотекою, театром, парком, іншими громадськими місцями;

5) матеріального добробуту – фінансова та матеріальна підтримка, включення в соціальні програми.

Розглянемо алгоритм діяльності соціального педагога в умовах інклюзивного навчання:

1. Ознайомитися зі справою дитини, отримати консультації в інклюзивно-ресурсному центрі.

2. Дізнатися більше про дитину з особистісної бесіди з нею та бесіди з батьками.

3. Оцінити навчальне середовище в закладі, визначити його відповідність індивідуальним потребам дитини.

4. Вивчати індивідуальні особливості дитини.

5. Брати участь в психолого-педагогічних консиліумах закладу, розробці індивідуальних програм.

6. Сприяти психологічній готовності колективу (батьків, учнів, вчителів) до взаємодії з дитиною.

7. Проводити корекційну роботу відповідно до індивідуальних потреб дитини.

8. Відстежувати соціально-психологічний клімат в класі або групі, соціальний статус учня, вихованця.

9. Залучати дитину до позакласної та позашкільної діяльності.

10. Моніторити рівень інтеграції учня, адаптувати відповідні програми.

Інклюзивна освіта має бути спрямована на адаптацію освітніх програм та навчального середовища до потреб учнів, які мають можливості, відмінні від умовної норми.

Щека Яна Андріївна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ЗНАЧЕННЯ ПРОГНОЗНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

На сучасному етапі стрімкого розвитку проектного менеджменту важливо усвідомлювати досить великий внесок методів прогнозування в ньому та в управлінському процесі в цілому. В даний час застосування проектного управління в абсолютно різних сферах діяльності (на підприємствах, в органах державної служби, при реалізації міжнародних соціальних та економічних проектів) кардинально змінило ставлення до даного підходу, перетворивши його з простого технічного інструменту в засіб реалізації стратегічних рішень. Тому важливим є розуміння розвитку проектного менеджменту та можливості застосування прогнозних методів в даній сфері.

Проектний менеджмент – (англ. project management) – це професійна діяльність, в основі якої – поєднання найсучасніших наукових знань і технологій з практичними навичками. Він орієнтований на отримання найбільш ефективного результату в ході реалізації проекту. Управління проектами – не суха наука, а жива методологія організації, планування і координації використання людських і фінансових ресурсів протягом всього життєвого циклу проекту [1]. Також проектний менеджмент трактується як наука і мистецтво управління й координації людських і матеріальних ресурсів протягом життєвого циклу проекту шляхом застосування сучасних методів і техніки управління для досягнення визначених у проекті результатів за складом та обсягом робіт, вартості, часу, якості й задоволення учасників проекту [2, с.77]. Іншими словами проектний менеджмент представляє собою інтеграцію інформаційних систем планування з управлінськими процедурами та організаційною структурою. Такий підхід направлений на реалізацію певних спеціальних завдань всередині існуючої структури або між різними структурами, при яких, по можливості, не повинно бути зроблений негативний вплив на вихідні виробничі завдання. Застосування проектних методів є одним з елементів переходу організацій до сучасних структур управління, самоврядних команд, саморегульованих організаційних структур і інших нових управлінських рішень. Зазвичай ще до початку роботи над будь-яким проектом потрібно уявляти бажаний результат діяльності, в чому і допомагають прогнозні методи.

Прогноз – це наукове передбачення напрямків та основних тенденцій розвитку тих чи інших явищ, які в даних конкретних умовах не підлягають безпосередньому регулюванню за допомогою плану[3, с. 4]. Прогнозні методи дозволяють здійснювати оцінку показників і чинників, що визначають ефективність інвестиційних і інноваційних проектів у майбутньому; визначати адекватні методи прогнозування для цільових показників і чинників проектів і т.д. Широке поширення в управлінні інноваційною діяльністю отримали методи прогнозування, пов’язані зі збором, систематизацією і обробкою різного роду експертних оцінок.

Застосування експертних методів прогнозу в цілому ряді випадків є єдино можливим, якщо відсутня кількісна ретроспективна інформація (застосувати фактографічні методи в цьому випадку не можна).

Прогнозні методи допомагають проаналізувати вплив зовнішнього середовища та його можливі зміни та виклики для забезпечення цілеспрямованого розвитку об'єкта. Але часто найбільш точна оцінка майбутнього зміщується під впливом різноманітних чинників.

Отже, проектування та проектний менеджмент це специфічна діяльність, результатом якої є розробка науково обґрунтованих варіантів (моделей) прогнозованого і планованого розвитку нових об'єктів, соціальних явищ і процесів в контексті рішення визначених завдань. Важливою формуючою складовою частиною соціального проекту виступає прогнозна діяльність, саме складання прогнозів в проектному менеджменті забезпечує удосконалення проектів, модернізацію, отримання емпіричної прогнозної інформації про даний об'єкт, інтегрованої оцінки, планомірний облік якісних змін у розвитку та запобігання наслідків невдало прийнятих управлінських рішень в проектному менеджменті. Застосування в управлінській діяльності прогнозування є загальною умовою якісної роботи організації в цілому.

Список посилань

1. Проектний менеджмент. URL: http://fpo.krok.edu.ua/kursy/profesiine-zrostannja/kerivnikam-ta-pidprijemcjam/upravlinnja-proektami/ (дата звернення 21.02.2018 р.).
2. Проектний менеджмент для інноваційного розвитку освітніх організацій України: навч. посіб. для підготовки магістрів за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами», підвищення кваліфікації слухачів, керівників навчальних закладів / за заг. ред. академіка В.В. Олійника, маг.Ф. Фреха; НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти»; КультурКонтакт Австрія. К., 2016. 118 с.
3. Милованов С. Н. Методы прогнозирования, используемые в инновационном менеджменте. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/metody-prognozirovaniya-ispolzuemye-v-innovatsionnom-menedzhmente (дата звернення 21.02.2018 р.).

Щербань Олександра Олександрівна
бакалавр кафедри соціології ЗНУ

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ВІДЧУТТЯ НЕБЕЗПЕКИ В МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Відчуття страху та небезпеки супроводжує людину протягом всього його життя та слугує поштовхом до створення більш безпечного простору життєдіяльності. Міське середовище і міський спосіб життя створюють безліч можливостей для саморозвитку та самореалізації, але при цьому виникає і багато чинників, що провокують відчуття небезпеки.

Сучасні міста, є зонами підвищеної небезпеки. Саме міське середовище є найбільш непередбачуваним та мінливим, оскільки такі його характеристики як інтенсивність та анонімність соціальних контактів; нестійкість соціального статусу; підвищена горизонтальна та вертикальна соціальна мобільність; відмирання або взагалі не існування сусідських стосунків; зниження соціального значення сім'ї, передача багатьох її функцій різним суспільним інститутам, послаблення зв'язків і залежності між родичами, створюють умови для відчуття індивідами невизначеності, самотності, страху та небезпеки [1].

Найбільш гостро це відчуття проявляється в періоди різких соціальних трансформацій, коли відбувається перебудова соціальної системи, переоцінка і зміна життєвих орієнтирів і цінностей людей. Трансформаційні процеси в сучасному суспільстві привели до ряду негативних наслідків, кожен з яких відобразився на функціонуванні соціальних груп, повсякденному житті кожної людини. Серед основних характеристик сучасності можна виділити масштабні раптові зміни, що відбуваються в короткий проміжок часу, руйнування цілісності основних соціальних груп, втрату віри в стійкі інституціолізовані зразки соціальної поведінки, передбачуваність соціального життя.

Глобальні трансформаційні процеси відображаються в свідомості кожного члена суспільства, що виражається у втраті адаптаційних механізмів, збільшення почуття безсилля, незахищеності, апатії, депресії. У сучасному суспільстві все частіше можна зіштовхнутися з

розгортанням сфери ризиків, небезпек і загроз як на макро-, так і на мікросоціальному рівні [2].

Кожна людина відчуває небезпеку на роботі, вдома, на вулиці, в магазині, в торговому центрі. Більшість людей пов'язують відчуття небезпеки не тільки зі страхом глобальних проблем людства чи масштабних конфліктів, а саме з буденними проблемами. Можливість збереження домівки, родини, роботи, заощаджень, здоров'я – основні фактори, що впливають на відчуття безпеки/небезпеки людиною. Якщо людина буде відчувати безпеку у районі, місті, країні де живе, то це покращить рівень життя населення, розширить можливості людського розвитку та реалізації потреб людини.

В сучасному українському суспільстві після подій Революції гідності та в умовах конфлікту на Сході, рівень невизначеності, небезпеки та страху значно виріс. Люди не відчувають себе захищеними, вони перебувають у стані аномії, бо старі цінності та норми країни були зруйновані, а нові ще не до кінця сформовані, та у будь-який момент можуть змінитися. Таким чином події, які відбуваються у країні підвищують рівень відчуття небезпеки, бо страх за своє життя, за життя близьких, за дах над головою, за заробіток і змогу прокормити себе і родину та навіть за цілісність країни зараз досягає, мабуть, найвищої відмітки.

Розглянемо декілька чинників формування відчуття небезпеки у місті:

– Обмеження інформації. Довготривале обмеження доступу до звичайної, але особисто значущої інформації є фактором, який викликає у людей неврозоподібні стани і виражені неврози. Напади туги, виражена депресія, хвилювання, страхи в умовах сенсорної депривації, за даними закордонних авторів [3].

– Погані екологічні умови, низка якість питної води, підвищений рівень шуму.

– Напруженість ритму міського життя, перенасиченість соціальними контактами, що може викликати відчуття постійного браку часу, стреси та депресію.

– Низький духовний та культурний рівень життя частини міського населення: бродяжництво, п'янство, алкоголізм, злочинність.

– Погані умови проживання (більша частина житлового фонду українських міст є застарілою та потребує капітального ремонту), що викликають страх та занепокоєння щодо безпеки власної оселі.

– Низький рівень захищеності органами правопорядку.

Це лише деякі чинники, що викликають відчуття небезпеки в міському середовищі. Вони на сьогоднішній день потребують більш детального вивчення для створення в подальшому більш безпечного міського середовища.

Список посилань

1. Вагин В.В. Городская социология. М.: Московский общественный научный фонд, 2000. 169 с.
2. Пирогов С.В. Социология города : учеб. пособие М. : Изд. дом «Новый учебник», 2004. 208 с.
3. Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы. М. : Педагогика-Пресс, 1993. 144 с.

Наукове видання
(українською, російською, англійською мовами)

СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: СВІТОГЛЯД МИРОТВОРЕННЯ

Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції 23 березня 2018 року

Головний редактор *М.А. Лепський*
Науковий редактор *І.О. Кудінов*
Техчнічний редактор *К.М. Сорокіна*

Відповідальний за випуск Кудінов І.О.
Підписано до друку 23.03.2018. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 6,00. Обл.-вид. арк. 6,40.
Наклад 100 прим. Зам. №24/03-1.
Віддруковано з оригіналів.

ТОВ «КСК-Альянс»
Свідоцтво серія ДК № 3068 від 24.12.2007 р.

пр. Леніна, 91/77, м. Запоріжжя, 69095
+38 (095) 601 33 99, +38 (067) 755 93 44
skype Gmail
KSK.ALLIANCE
КСК альянс